

საქართველოს ილია ჭავჭავაძის სახელობის
საერთაშორისო სამეცნიერო-კულტურულ-
საგანმანათლებლო კავშირის „საზოგადოება
ცოდნის“ ჟურნალი

სიტყვა

„როცა საზოგადო მნიშვნელობის
აზრი ამოქმედებს სიტყვას, მაშინ
თვითონ თქმა ქმნად გადაიქცევა
ხოლმე“

№10
2009

ჟურნალ „სიტყვის“ გამოცემა გრძელდება საქართველოს ილია ჭავჭავაძის სახელობის საერთაშორისო სამეცნიერო-კულტურულ-საგანმანათლებლო კავშირის „საზოგადოება ცოდნის“ წესდების საფუძველზე, რაც საჭირო ცვლილებებით დამტკიცებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს გადაწყვეტილებით №366, 30.09.2005 წ. მოწმობა №00541/12/0293

**სამეცნიერო-კულტურულ-საგანმანათლებლო ჟურნალი
„სიტყვა“**

თუ რედაქციაში შემოსული მასალები არ ემთხვევა რედაქციის პოზიციას, გამოქვეყნებულ წერილებში მოყვანილი ფაქტების სიზუსტეზე პასუხს აგებს ავტორი

ჟურნალში გამოქვეყნებულ მასალებზე საავტორო უფლება ეკუთვნის „სიტყვის“ რედაქციას. შეუთანხმებლად რაიმეს გადაბეჭდვა კანონის ძალით აკრძალულია. ჟურნალი აიწყო, დაკაბადონდა და დაიბეჭდა საქართველოს „საზოგადოება ცოდნის“ სტამბაში

სარედაქციო კოლეგია:

ნუზარ ჟერეთელი (მთავარი რედაქტორი),

ნოდარ ზედელაშვილი (პასუხისმგებელი მდივანი),

ნანა გაფრინდაშვილი, გურამ გეგეშიძე, ემზარ კვიციანიშვილი, ნიკო ლეონიძე, ტარიელ სტურუა, რევაზ უზუნაძე, გარი ჩაფიძე, თამარ ყურაშვილი, ნინო წერეთელი.

რედაქციის მისამართი: თბილისი, მერაბ კოსტავას ქუჩა №47.

საკონტაქტო ტელეფონები:

99-00-35, 99-94-46, 93-43-10

877-52-31-31, 877-50-29-84

ISBN 5-89512-248-5

Y საქართველოს ილია ჭავჭავაძის სახელობის საერთაშორისო სამეცნიერო-კულტურულ-საგანმანათლებლო კავშირი „საზოგადოება ცოდნა“

შინაარსი

საქართველოს საერთაშორისო „საზოგადოება ცოდნაში“ წერილი
ფარმაციის ინსტიტუტზე.

ბურამ რჩეულიშვილი – 75

გურამ გეგეშიძე

დათო ტურაშვილი

ოტია პაჭკორია

ზაურ ბოლქვაძე – ორი ლექსი

თამაზ ჭილაძე

ნუგზარ წერეთელი

პრიტიკა, ლიტერატურული მცოდნეობა

ე. კვიციანიშვილი „მოსავლის მომკის ჟამი“

ლიტერატურული მეტყველება პოლიტიკური ელფერით.

ზაქარია ჭიჭინაძე – „ოსების ჩამოსახლება საქართველოში“

ქართული კულტურის ისტორიის ფურცლები

აკაკი წერეთელი – მოგონება ლადო გუდიაშვილზე

ნუგზარ წერეთელი – მხოლოდ მართლის მთქმელს დაუფუჯეროთ.

პოეზია

თამაზ აფციაური – ლექსები

ანა გოგოსაშვილი – ლექსები

თამუნა კაჭარავა – ორი ლექსი

პროზა, იუმორი

ნუგზარ ერგემლიძე

გობრონ წერეთელი

ორი მიქვნილი ლექსი

თარგმანები

ემზარ კვიციანიშვილი – ჯონ კიტსი

ნუგზარ წერეთელი – სხვადასხვა წლების თარგმანები

მეცნიერება

დიდი მეცნიერის ანდერძი ახალგაზრდობას

ლელა აფციაური – მზიური ფერის შეცნობისათვის

ერთი თხზულების სახისმეტყველებისა და მისი ძველბერძნულ

დედანთან მიმართებისათვის

საჭირბოროტო საკითხები

ზღვა შუქ-ჩრდილების ფონზე –

თელავისადმი და თელაველებისადმი მიძვნილი

ლექსებიდან

არღვიწყობა

სულის შემძვრელი ათი დღე

ამაგდარი ადამიანის გახსენება.

წარმატებებს ბისურვები!

საქართველოს ილია ჭავჭავაძის სახელობის საერთაშორისო სამეცნიერო-კულტურულ-საკანონმდებლო კავშირის „საზოგადოება ცოდნის“ ინსტიტუტი წელს უკვე მეორედ ზეიმობს სტუდენტთა ახალი ნაკადის მიღებას. სასიხარულოა, რომ ფარმაციის სპეციალობის მსურველთა რიცხვი წელს 60-დან 120-დღე ავიდა.

ფარმაცია მედიცინის უძველესი დარგია, მისი ფესვები ჯერ კიდევ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე ჩაისახა. უძველესი მკურნალები ამავე დროს ალბათ ფარმაცევტებიც (ეს ტერმინი მაშინ ჯერ კიდევ არ არსებობდა) იყვნენ, რადგან ისინი არა მარტო სვამდნენ დიაგნოზს და მკურნალობდნენ პაციენტებს, არამედ თავადვე ეწეოდნენ წამლის მომზადების საქმეს. გამოძინარე აქედან, აღნიშნულ პროფესიას უდიდესი ტრადიციები გააჩნდა. წამალი შეუცვლელი იარაღია ექიმის ხელში. იგი ყველაზე სათუთი და მოსახლეობისათვის აუცილებელი პროდუქტია. წამლის მცოდნე — ფარმაცევტის, რომლის კვალიფიკაციაზე დიდად არის დამოკიდებული ავადმყოფის რაციონალური ფარმაკოთერაპია.

ბოლო ათეული წელი ქართული ფარმაციის ისტორიისათვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეტაპია. იგი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ვითარდება. ახალ საბაზრო ეკონომიკურ ურთიერთობებზე გადასვლამ მრავალი პრობლემა და ამოცანა წამოჭრა დარგის წინაშე. პრაქტიკულ ფარმაციაში მიმდინარე ძირეული ცვლილებები აისახა კადრების მომზადებაშიც. მაღალი ინ-

ტელექტი და პროფესიონალიზმი — ეს ის კრიტერიუმებია, რომელიც მოეთხოვება თანამედროვე ფარმაციაში მოღვაწე სპეციალისტს. აღნიშნული კრიტერიუმების მისაღწევად „საზოგადოება ცოდნის“ ინსტიტუტში საუკეთესო პირობებია შექმნილი. სასწავლო გეგმა და სილაბუსები მთლიანად შესაბამისობაშია ბოლონიის საერთაშორისოდ აღიარებულ ფარმაცევტულ უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამასთან, რაც იმის საფუძველია, რომ კურსდამთავრებულთა თეორიული მომზადების დონე და პრაქტიკული უნარ-ჩვევები საერთაშორისო მოთხოვნების შესაბამისი იქნება. უმაღლეს სასწავლებელს გააჩნია კარგად აღჭურვილი ბაზა აუდიტორიებისა და ლაბორატორიების სახით, ბიბლიოთეკა და კომპიუტერული ქსელი. მიმდინარე წელს ინსტიტუტის ხელმძღვანელობამ ჩაატარა ფართო მასშტაბის სარემონტო სამუშაოები და შექმნა საუკეთესო პირობები სტუდენტებისათვის.

ინსტიტუტში მოღვაწეობენ მაღალი კვალიფიკაციის მქონე დარგის წამყვანი პროფესორ-მასწავლებლები, რომელთა პრიორიტეტს წარმოადგენს მაღალი კვალიფიკაციის და პროფესიული ეთიკის მქონე სპეციალისტთა მომზადება. ამ პრობლემის მაღალ დონეზე გადაჭრის აუცილებლობას და საქართველოსთვის მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მომზადების პრობლემას თავის გამოსვლებში სისტემატურად უსვამდა ხაზს ქვეყნის პრეზიდენტი და ხელისუფლების მაღა-

ლი ემელონის წარმომადგენლები, რაც ჩვენ გვინდა ყოველდღიურ მოთხოვნილებად ვაქციოთ. ინსტიტუტის ხელმძღვანელობა და პროფესურა უდიდესი პასუხისმგებლობით ეკიდება სტუდენტებთან მუშაობას – არ აკლებს მათ მზრუნველობას და სითბოს, თუმცა მკაცრია დისციპლინარულ საკითხებთან მიმართებაში.

სასწავლო პროცესი მთლიანობაში მომავალ სპეციალისტს მისცემს საბაზისო ცოდნას ისეთი ფუნდამენტური მაპროფილებელი მეცნიერებების დაუფლებაში როგორცაა წამალთფორმების წარმოების ტექნოლოგია, ფარმაცევტული საქმის ორგანიზაცია, ფარმაცევტული მენეჯმენტი და მარკეტინგი, ფარმაცოგნოზია, ფარმაცევტული ქიმია სტანდარტიზაციით, ქიმიურ-ტოქსიკოლოგიური ანალიზი, ფარმაცოკინეტიკა და ბიოფარმაცია და სხვა. წელს ინსტიტუტს მიეცა აგრეთვე ფარმაციაში მაგისტრების მომზადების უფლება, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ ინსტიტუტის დონე შესაბამისი პროგრამებითა და ბაზით ძალაინ მაღალია.

ფარმაცევტის პროფესია ნამდვილად არ მიეკუთვნება „დაჩაგრულ“ პროფესიათა რიცხვს. დღეისათვის კურსდამთავრებულების განკარგულებაშია 87 ფარმაცევტული ბაზა, 61 ფარმაცევტული წარმოება, 1994 აფთიაქი, 64 აფთიაქის ფილიალი, 392 სააფთიაქო პუნქტი, 14 დაწესებულების აფთიაქი, რამ-

დენიმე აკრედიტებული წამლის ხარისხის კონტროლის ლაბორატორია, 1 სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი და ქიმიურ-ტოქსიკოლოგიური ლაბორატორია, ეადაც წამყვან სპეციალისტებად სწორედ ფარმაცევტები მუშაობენ. მიუხედავად ასეთი მაჩვენებლებისა, დარგი მაინც მუდმივად განიცდის ფარმაცევტული კადრების ნაკლებობას, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ იგი მუდმივად ვითარდება და იზრდება.

დარგს ხელმძღვანელობს მარეგულირებელი ფარმაცევტული საქმიანობის სამსახური, რომელიც პასუხისმგებელია დარგის რეგულაციის სამართლებრივ საკითხებზე.

სტუდენტებთან ერთი წლის მუშაობამ გვიჩვენა, რომ ინსტიტუტის ხელმძღვანელობა მათთან მიმართებაში ეწევა სწორ პოლიტიკას დისციპლინის განმტკიცების თვალსაზრისით, რაც საწინდარია არა მარტო თეორიული ცოდნის და პრაქტიკული ჩვევების ამაღლების თვალსაზრისით, არამედ პროფესიული ეთიკური ჩვევების განმტკიცების თვალსაზრისითაც, რადგან აღნიშნული პროფესია ემსახურება ადამიანების ჯანმრთელობის დაცვის საქმეს.

პირველკურსელებს გულითადად ვულოცავთ სტუდენტობას და ვუსურვებთ თვალსაჩინო წარმატებებს პროფესიის მაღალი მწვერვალების დაპყრობაში.

ნაზი სურმავა

*ფარმაცევტულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,
საქართველოს საერთაშორისო „საზოგადოება ცოდნის“
ჰუმანიტარულ-ფარმაცევტული ინსტიტუტის რექტორი.*

ბურამ რჩეულიშვილი - 75

2009 წლის 4 ივლისს 75 წლის საიუბილეო თარიღი შესრულდა დიდი ქართველი მწერლის, თანამედროვე ქართული ლიტერატურის კლასიკოსის, 26 წლის ასაკში ტრაგიკულად დაღუპული ლეგენდარული გურამ რჩეულიშვილის დაბადებიდან. ამ დიდმნიშვნელოვან ლიტერატურულ მოვლენასთან დაკავშირებით ჟურნალ „სიტყვის“ რედაქცია განმეორებით აქვეყნებს ზოგიერთ მასალას ოცდაექვსი წლის მარადიულ ჭაბუკად დარჩენილი გურამ რჩეულიშვილის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ.

ბურამ ბებეშიძე

გურამ რჩეულიშვილის მოსაგონარი

ამ რამდენიმე წლის წინ გამოჩენილი მწერალი გიორგი შატბერაშვილი გურამ რჩეულიშვილის შესახებ წერდა: „ის არ ჰგავს იმ მწერლებს, ვისი შემოქმედებაც კლებას იწყებს და დავიწყებას ეძლევა... მან თავის დროზე, თავისი არსებობით და სიტყვით, ბევრი კარგი რამ მაგრძნობინა“. ჭეშმარიტი სიტყვებია! დარწმუნებული ვარ, გურამ რჩეულიშვილმა ბევრს აგრძნობინა ასეთი რამ.

გურამ რჩეულიშვილის მოთხრობებმა, რომლებიც პირველად 1957 წელს დაიბეჭდა მაშინ ახლად დაარსებულ ჟურნალ „ცისკარში“, თავიდანვე მიიქცია ყურადღება ფორმის სიახლით და უშუალოდ. ის პირდაპირ, თამამად წერდა საკუთარ თავზე. მისი ნაწერების დიდი უმრავლესობა ავტობიოგრაფიულია, გურამ რჩეულიშვილის მახლობელი ადამიანები ადვილად ხვდებიან, ესა თუ ის ნაწარმოები მისი

ცხოვრების რომელ ფაქტზეა დაყრდნობილი და აღმოცენებული. მის ნაწერებში არაფერია გამოგონებული, მით უმეტეს – ყალბი.

ყოველივე, რაც ჭაბუკმა ავტორმა წარმოადგინა 1957 წელს, შეიძლება ითქვას, მანამდე უჩვეულო იყო ჩვენთვის. ეს იმას არ ნიშნავს, რა თქმა უნდა, რომ საერთოდ ლიტერატურისათვის უცნობი და ახალი იყო მისი სტილი. წერის ის ტექნიკა, რომელსაც გურამ რჩეულიშვილი იყენებდა თავის პირველ თხზულებაში, საზოგადოდ, დიდი ხანია ცნობილი იყო. უბრალოდ, მას არგუნა ბედმა ყოფილიყო ამ ახალი, თანამედროვე სტილის დამწერგავი ჩვენში და ამას ჩვენთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. ყოველი ეპოქისა და დროის ლიტერატურას სათქმელის გადმოცემის ამ დროისთვის შესატყვისი ხერხები აქვს. ყველასათვის ცნობილია, რომ XX საუკუნის პროზის ტექნიკა მკვეთრად განსხვავდება XIX საუკუნის პროზის ტექნიკისაგან და დღევანდელი კაცისათვის უფრო მოქნილი და მოხერხებულია, რაც სრულებით არ ნიშნავს იმას, თითქოს ჩვენი საუკუნის

ლიტერატურა წინა საუკუნისაზე უფრო მაღლა იდგეს. მაგრამ ეს სხვა საკითხია... გურამ რჩეულიშვილი პირველი შეუდგა ამ ხერხების გათანამედროვეობას ჩვენში და ამიტომ მისი ცდა დასაფასებელია.

წერის ყოველგვარი ტექნიკა, თანამედროვე იქნება ის, თუ შედარებით მოძველებული დღეის თვალსაზრისით, თავისთავად ცხადია, მწერლის სულიერი სამყაროს გახსნას ემსახურება. გურამ რჩეულიშვილი, მშენებრად ფლობდა რა სტილს, უაღრესად თავისებურად აღიქვამდა ყოველივეს და ამიტომაც შექმნა ნამდვილად საინტერესო და ორიგინალური სამყარო, რომელიც მისი უტყუარი გამოცდილებაა ამავე დროს. მწერლისთვის მთავარია, როგორ განიცდის, როგორ შეიგრძნობს ამა თუ იმ, თუნდაც საკმაოდ ცნობილ მოვლენას, რადგან მწერლობაში იმდენად მნიშვნელოვანი ესა თუ ის მოვლენა კი არ არის, არამედ მისი აღქმის თავისებურება. როდესაც ნაწარმოებს ვკითხულობთ, ჩვენ, უპირველეს ყოვლისა, ვეცნობით ავტორის პიროვნებას. სურს თუ არ სურს, მწერალი იძულებულია საკუთარი სული გადაგვიშალოს, ძალაუვნებურად გამოამჟღავნოს საკუთარი თვისებანი და მიდრეკილებანი. ეს არის ლიტერატურის სპეციფიკა და, ამ თვალსაზრისით, ყოველი ნიჭიერი და გულწრფელი მწერალი ახლის აღმოჩენია, ვინაიდან სერიოზული ლიტერატურული შრომის პროცესი ერთგვარი თვითშემეცნებაა, რაც თავისთავად სამყაროს და ჭეშმარიტების შე-

მეცნებას ნიშნავს. გურამ რჩეულიშვილი ასეთი ახლის აღმოჩენი და ჩვენი ფიქრისა და ხედვის ამბალღებელი იყო.

ის მტკიცედ იდგა ქართულ მიწაზე. მის ნაწერებში ქართველი კაცის მშფოთვარე სული ბობოქრობს, მაგრამ ის არ შემოსაზღვრულა მხოლოდ ქართული ლიტერატურით, რომლის ტრადიციებზე აღიზარდა და ჩამოყალიბდა მწერლად. იგი ზედმიწევნით კარგად იცნობდა რუსულ და დასავლურ ლიტერატურას. ცდილობდა მიებაძა თავისი საყვარელი დიდი მწერლებისათვის, ეს კი კანონზომიერი და ბუნებრივი მოვლენაა, რადგან, პირველ ხანებში, როდესაც მწერალი კალამს ჰკიდებს ხელს, მიუბაძველად საერთოდ შეუძლებელია თვითმყოფადობის გამოუმავება. გურამ რჩეულიშვილი უხვად სწავლობდა ყველა მწერლისაგან, რომელიც მოსწონდა, საკუთარი მანერისა და სტილის მორჩილება სათქმელის შეზღუდვის ხარჯზე, რასაც ზოგჯერ საქვეყნოდ ცნობილი მწერლებიც კი ვერ აღწევენ თავს. მისი ბოლო ნაწერების სტილი საგრძნობლად განსხვავდებოდა მისივე პირველი მოთხრობებისაგან, რადგან ის არასოდეს არ იდგა ერთ ადგილზე, სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა მისი ინტერესების სფერო. ამის შესაბამისად იცვლებოდა მისი სტილიც, ირღვეოდა და ვითარდებოდა. ამკარად ეტყობოდა, რომ ფართოდ შლიდა ფრთებს და დიდ სიმაღლეებზე აფრენას აპირებდა. სხვათა გამოცდილებას არასოდეს უგულვებელყოფდა, არამედ თამამად იყენებდა, უცხო ელემენტს გადაამუშავებდა

და თავისად ხდიდა ხოლმე. სხვებისაგან ნასწავლს შთაბერავდა თავის სულს და ქმნიდა რალაცას სრულებით ახალს, თვითმყოფს, სწორედ ამაშია მწერლის ნიჭი და ძალა, და ის, ვინც უფრო ძლიერი და ნიჭიერია, უფრო მეტს გადაამუშავებს და თავისად აქცევს ხოლმე. გურამ რჩეულიშვილს ამისი დიდი უნარი ჰქონდა. ის ამდიდრებდა საკუთარ შემოქმედებას და ამით ჩვენს მწერლობაში ბევრი მანამდე უცხო ელემენტი შემოჰქონდა. მან გადაგვიშალა თავისი სული და ის ხერხები და საშუალებები, რომლებიც ამისთვის გამოიყენა, აბსოლუტურად თავისად აქცია, შეითვისა, გააკეთილშობილა, ორგანულად შეისისხლხორცა, დიდმა ძალამ და ნიჭმა შეაძლებინა ამის გაკეთება. ჩემი ღრმა რწმენით, გურამ რჩეულიშვილს ყველა პირობა ჰქონდა იმისა, რომ ძალიან დიდი მწერალი დამდგარიყო და უფრო ფართო ასპარეზზე გაეტანა თანამედროვე ქართული პროზა. მას ჰქონდა დიდი ნიჭი, შრომისუნარიანობა, შეუპოვრობა, ხასიათის სიმტკიცე, საკუთარი ძალების რწმენა, სიცოცხლის უსაზღვრო სიყვარული და ხალისი, ნათლად ჰქონდა წარმოდგენილი ამოცანა, რომელსაც ემსახურებოდა, ჰქონდა ღრმა განათლება, ერუდიცია, რომელიც, უეჭველად თანდათან უფრო გაიზრდებოდა... მაგრამ, საუბედუროდ, ყველა ამ ბედნიერ თვისებასთან ერთად, ბუნებამ მას მეტად ხანმოკლე სიცოცხლე არგუნა. ის დაიღუპა სულ ახალგაზრდა – ოცდაექვსი წლისა. და ამ ოცდაექვსი წლიდან მწერლობას თავისი სიცოცხლის მხ-

ოლოდ უკანასკნელი ოთხი წელიწადი მოანდომა. მაგრამ ამ ოთხი წლის განმავლობაშიც იმდენის გაკეთება მოასწრო, რასაც ვერ მოასწრებ, თუ არ ხარ მართლაც ზეგარდმო მაღლით ცხებული. მას დაწყებული ჰქონდა მუშაობა მეტად საინტერესო რომანზე, რომელიც, სამწუხაროდ, ვერ დაასრულა. ის ჩვენთვის დარჩა ბრწყინვალე მოთხრობების ავტორად, მისი მოთხრობები კი ისე ტვეადია, ისე სისხლსავსე და სხარტი, აღსავსე მრავალფეროვანი აზრებით, განწყობილებებითა და ხასიათებით, რომ ცხოვრების ფართო და დიად სურათს ჰქმნის. ეს მოთხრობები ნათელ ჰარმონიასავით აღიქმება და ისინი მათი ავტორის შინაგან ცხოვრებასა და ბუნებას გამოხატავენ. მისი სამყარო აღსავსეა მძაფრი ვნებებით, მოქმედების წყურვილით, სევდით, სიყვარულით, სილამაზით, ყოველივე იმით, რითაც ადამიანი ცოცხლობს მიწაზე. ამიტომაც იქცა ის ჩვენთვის საყვარელ მწერლად და მისი ბედი თანაბრად აღონებს ყველას, ვისთვისაც ქართული ლიტერატურა ძვირფასია.

გურამ რჩეულიშვილი, დიდი ოპტიმისტი, ხალისიანი და იმედიანი კაცი იყო. ის იყო ტრაგიკული მსოფლმეგრძნების ადამიანი, მაგრამ მისი მსოფლმხედველობა მომავლის ნათელი რწმენით და სიცოცხლის სიყვარულით იყო გაბრწყინებული. მართალია, მოახლოებული სიკვდილის წინათგრძნობა ჰქონდა, ამაზე წერდა თავის დღიურში, მაგრამ სინხლისე და სიცოცხლის სიყვარული არასოდეს დაუკარგავს. ის

უცნაური, თითქმის დაუჯერებელი წინათგობობა კი, რომელიც, საუბედუროდ, ახდა, ადასტურებს მის უღრმეს ინტუიციას და სწორედ ამიტომ ჩვენ მას უნდა ვენდოთ ყველაფერში. გურამ რჩეულიშვილის ნაწერებში სარკესავით ირეკლება მისი სული და ყოველივე, რაც ამ სარკეში ჩანს, არის უტყუარი, ნამდვილი, ჭეშმარიტი. ეს მან თავისი მართალი სიცოცხლით და სიკვდილით დაამტკიცა.

გურამ რჩეულიშვილის მნიშვნელობა დღევანდელი ქართული პროზისთვის, ჩემი აზრით, ერთობ დიდია. დღეს, როცა ლაპარაკია უახლეს, ეგრეთ წოდებულ ახალგაზრდულ ქართულ პროზაზე, იმ ახალ თემებსა (თუმცა თემების სიახლე ყოველთვის მათ მნიშვნელობას არ ნიშნავს, – ამ მხრივ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი) და ახალ ფორმებზე, რომლებიც დრომ მოიტანა, ხოლო ახალგაზრდა ქართველმა მწერლებმა თანდათან დანერგეს ჩვენს ლიტერატურაში, – ამ ბუნებრივი მოვლენის უარყოფა კი არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება, – არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ამ საქმის პირველი მერცხალი გურამ რჩეულიშვილი გახლდათ.

**„ლიტერატურული
საქართველო“**
22 აგვისტო, 1969 წელი

დათო ტურაშვილი

გურამ რჩეულიშვილი და თავისუფლების თაობა

საბჭოთა იმპერიაში, გაჩნდა თუ არა ამის შესაძლებლობა, ათეულობით და ასეულობით პარტია და საზოგადოება დაუპირისპირდა ოფიციალურ ხელისუფლებას, ამ რამდენიმე წლის წინათ, თავისუფლების პირველი ნიშნების გაჩენისთანავე, სხვა ხალხთა და ერთად, ჩვენც, ქართველებიც დავიყავით და დავნაწილდით კავშირებად, პარტიებად, საზოგადოებებად... დროსთან ერთად მათი რიცხვიც გაიზარდა და, კარგია ეს თუ ცუდი, პოლიტიკურ დაჯგუფებათა რაოდენობით ერთ-ერთი საუკეთესო მაჩვენებელი აღმოგვაჩნდა საკავშირო მასშტაბით.

ჩვენთვის, ჩვენი მეგობრებისა და ახალგაზრდობისათვის, არცერთი პარტია არ გამხდარა ასპარეზად მოღვაწეობისა, ასპარეზად ძახილისა, სიმართლის თქმისა და ბრძოლისა. არ გამხდარა იმ მარტივი და გასაგები მიზეზის გამო, რომ პოლიტიკა ჩვენი წყურვილის საგანი არ იყო. ჩვენი წყურვილი მაშინაც თავისუფლება იყო და ახლაც თავისუფლებაა. ჩვენი მაშინდელი ბრძოლა, დიქტატისა და ძალადობის წინააღმდეგ იყო მიმართული და პოლიტიკა მხოლოდ საშუალება – თავისუფლების მისაღწევად, იმ ელემენტარული უფლებების მოსაპოვებლად, რომლითაც ცხოვრობს და სარგებლობს დღევანდელი ცივილიზებული სამყარო. თორემ, ჩვენ მაშინაც იმ აზრზე ვიყავ-

ით და ახლაც ის გვირჩევნია, რომ, როცა საქართველო ნორმალური და თავისუფალი სახელმწიფო იქნება, ყველამ ჩვენი საქმე ვაკეთოთ და რაც კი ნიჭი, ძალა და ენერჯია არსებობს ჩვენში, პოლიტიკას კი არა, მეცნიერებას და ხელოვნებას, ლიტერატურას და ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკურ გაჯანსაღებას მოვახმართო. ეს რომ ასეა და არა სხვაგვარად, მაშინაც დადასტურდა, როცა არჩევნებში მონაწილეობის (და სხვებთან ერთად გამარჯვების) შანსი მოგვეცა და ჩვენ შევნებულად ვთქვიით უარი.

ათასჯერ გვითქვამს და ახლაც გვინდა გავიმეოროთ, ჩვენ არ გვსურს ვიყოთ პოლიტიკოსები, არ გვსურს გაერთიანება რაიმე პოლიტიკურ პარტიად, რამეთუ, ჩვენი სუბიექტური აზრით, ეს მაინც გარკვეული შეზღუდვაა და, გარკვეულად, ამბიციების გაჩენის წინაპირობაა. ჩვენ კი, შეძლებისადაგვარად, ამ ამბიციებისაგან თავისუფლად გვინდა ვიცხოვროთ, სწორედ თავისუფლებებისათვის, იმ ღამაში იდეისათვის, რომლის გარშემოც და რომლის გამოც ყველაზე მასობრივად, ყველაზე ძლიერად და ენერგიულად, 1924 წლის შემდეგ ჩვენი თაობა დაირაზმა, ხმა აიმაღლა და ბრძოლა დაიწყო. ახლაც იბრძვის, რადგან, ჩვენი ღრმა რწმენით, პოლიტიკური დამოუკიდებლობა სხვაა და მისი მოსალოდნელი მოპოვების შემდეგ, თავისუფლებამდე, ნამდვილ თავისუფლებამდე, კიდევ გრძელი გზა ექნება გასავლელი ქართველ ხალხს, მთელ ერს, მის ყველა წარმომადგენელს, ჩვენი სურვილის მიუხედავად, ამდენი

წლის მონობამ, მაინც დაგვატყო თავისი დალი...

ჩვენ, თუ ეს ხმამაღალი ნათქვამი არ არის, თავისუფლების თაობა ვართ – იქნებ გეხამუშათ და კიდევ ერთხელ მოგიხდით ბოდიშს, მაგრამ თუ ეს ასე არ არის, სურვილი მაინც ჯიუტად გვაქვს – ჩვენ გვსურს ჩვენი დროის თავისუფლების თაობა ვიყოთ. აღარ ვმონებდეთ არავის, გარდა საკუთარი თავისა. აღარ გვიშლიდეს ვინმე ისე ხატვას, ისე წერას, ისე ლაპარაკს, ისე სუნთქვას, როგორც საჭიროდ მიგვაჩნია და ვფიქრობთ. ჩვენთვის სულერთია რა ერქმევა ან რა ჰქვია იმ ძალას, კვლავ ჩვენი შეზღუდვა რომ სურს. ჩვენთვის მთავარია ასეთი ძალა არ იყოს საქართველოში, აღარავისზე იყოს დამოკიდებული ჩვენი საქმიანობა. აღარ გვიკარნახებდნენ ზემოდან ყოველ ნაბიჯს. თავისუფლებამდე, გაბრწყინებულ საქართველომდე დამოუკიდებელი, თავისუფალი ნაბიჯებით უნდა ვიაროთ...

ამ ნაბიჯებისა და ბრძოლის გზაზე მუდამ ვგრძნობდით ერთიანობის, ერთად დგომის აუცილებლობას და კაი ხანს ხმაც ჩავიხლიჩეთ გაერთიანების ყვირილითა და მოწოდებით. არაფერი გამოგვივიდა და მერე იმ გაერთიანებას კონსოლიდაცია დავარქვით. მოგვეწონა უცხო სიტყვა და ახლა კონსოლიდაციაა საჭიროო, დავიჩემეთ. არც აქედან რომ არ გამოვიდა რამე ხეირიანი და ისეთივე მონდომებით გავაგრძელებთ ერთმანეთის ძიძგნა, ვილაცამ იგივე მნიშვნელობის (ან დაახლოებით) კიდევ ერთი უცხოური სიტყვა გაიხ-

სენა და ისევ შევაწუხეთ ერთმანეთი კონსესუსის აუცილებლობით. არც ამის ძახილისგან გამოვიდა - რა და ისევ სურვილად დაგვრჩა ერთად დგომის წყურვილი...

ჩვენ, ჩვენი მხრივ, იდეა გვინდა შემოგთავაზოთ ერთი საზოგადოების, ამავე დროს მოძრაობისა. თითქოს ყველა სახელი და იდეა დაიტიეს პარტიულმა სახელწოდებებმა, მაგრამ, ჩვენი აზრით, არის სახელი, რომლის ირგვლივაც მართლა შეიძლება ყველა თაობის ადამიანთა გაერთიანება:

ეს გურამ რჩეულიშვილია, რომელიც თავად მოიცავს ყველა იმ მიზანს, იდეას, მოწოდებასა თუ ლოზუნგს, რომელიც ჩვენში უკანასკნელ ხანს გაჩნდა და რომლისკენაც ახლაც ვისწრაფვით. გურამ რჩეულიშვილი, მართლაც რჩეული ქართველთა შორის, თავად იყო იმ თვისებების მატარებელი, რომელიც, ჩვენი აზრით ქართველს უნდა ჰქონდეს. მასში, როგორც პიროვნებაში, შერწყმული იყო სიკეთე და სიყვარული, შრომა და მეგობრობა, ნიჭი და სილამაზე...

გურამ რჩეულიშვილმა, სისხლითა და გვარით რჩეულმა ქართველმა, შემოქმედებითმა და ცხოვრების წესით მონობისადმი, ყველანაირი მონობისადმი შეურიგებელმა პიროვნებამ, ჯერ კიდევ როდის (ჩვენ რომ ზოგჯერ გაუბედავი გვეგონია ჩვენი მამების თაობა) დღისით, მზისით, ორი ტყვია ესროლა ლენინის ძეგლს, ჯერ კიდევ როდის თქვა მან ხმამაღლა თავისი ძარღვიანი კალმით იმ თავისუფლებაზე, ჩვენ რომ ნებართვის შემდეგ ავყაყან-

დით (გულზე ხელი დავიდოთ). განა გურამ რჩეულიშვილის ოცდაექვსი წელი ეროვნულ - განმანთავისუფლებელი მოძრაობის ნაწილი არაა? ისეთივე რჩეული ნაწილი არაა მისი ცხოვრების წესი, როგორც სხვებისა - ციხე? განა იგი თავიდან ბოლომდე პროტესტი არ იყო, რაც ზოგიერთს მაშინაც აღიზიანებდა და პოზად მიანხნდა? მაგრამ მისი მომხრენი უთუოდ დამეთანხმებიან, რომ გურამის ყოველი ნაბიჯი ბუნებრივზე ბუნებრივი იყო, მისი საქციელი ორგანული - მისი პიროვნებისათვის.

ამ ჰარმონიულ პიროვნებას საოცარი ნიჭი ჰქონდა გაეერთიანებინა თავის გარშემო მწერალი თუ მხატვარი, მუსიკოსი თუ რეჟისორი. მეგობარი ყველგან ჰყავდა და ერთნაირი სიყვარულით შეეძლო გვერდში ამოსდგომოდა ქალსა და კაცს, ვისაც უჭირდა, რაღაც აკლდა, სწავლაც შეეძლო და მუშაობაც. წიგნის კითხვაც უყვარდა და ჩხუბიც ხშირად უწევდა. აკადემიკოსებსაც კარგად იცნობდა და ქურდებსაც. უცნაურად კი ჟღერს, მაგრამ ქართველისათვის ქუჩის სკოლაც ისეთივე აუცილებელია, როგორც ზოგადსაგანმანათლებლო. ქუჩაში ისეთ რამეს იძენ, რაც შეიძლება არც ინსტიტუტში მოიპოვებოდეს და არც სკოლაში (ბოდიში გადახვევისათვის)...

საზოგადოება რომელიც გურამ რჩეულიშვილის სახელს უნდა ატარებდეს, ამავე დროს მოძრაობა უნდა იყოს ქველმოქმედების, სიკეთისა, სიყვარულისა, მეგობრობისა და სილამაზისაკენ სწრაფვისა. საზოგადოება

არავის და არაფრის წინააღმდეგ არ უნდა შეიქმნას. მისთვის მიუღებელი უნდა იყოს დაპირისპირება, როგორც მიზანი. აქ გაერთიანების საფუძველი სიყვარული უნდა იყოს და არა სიძულვილი, თორემ, იგი განწირულია მარცხისათვის. აქ ისინი უნდა გაერთიანდნენ, ვისაც პოლიტიკური ამბიციები არ აწუხებთ, სკამებზე არ ოცნებობენ, ქართული სუფრა, ტრადიციები უყვართ (გურამივით), ვინც თვლის, რომ განათლებული საქართველო ხსნის გზა,

წიგნიერი ერი ჯანმრთელია და ყველა იმ თვისების გაღვიძება შეუძლია თავის თავში, რომელიც ქართველს ალამაზებს და სხვათაგან გამოარჩევს. ისეთივე ლალი უნდა იყოს, როგორც გურამი. კაცი, რომელიც ყველაფერს ერთად მოიცავს, ყველაფრის დამტევია... და ამადაც გვინდა მარტივი, მაგრამ ჩვენი დროის აუცილებლობით გამოწვეული ლოზუნგი შემოგთავაზოთ (თუმცა, ლოზუნგი ამ კაცს არ უხდება): გაუმარჯოს გურამ რჩეულიშვილს.

გაზეთი „თბილისი“, 1992 წ.

ზაურ ბოლქვაძის ორი ლექსი ბურამ რჩეულიშვილისადმი

ბურამ რჩეულიშვილს

შენ იყავ მარტო სული და გული,
მარტო სიცილი და მარტო ცრემლი...,
მუდამ შეძრული და დაძაბული,
მუდამ თამამი და გამომწვევი!..
იყავ სურვილი, ვნება და ნდობა
მღელვარე ზღვის და მწყურვალე მიწის!..
მიწას ვედრება არ გაუგონე
და ზღვას წაართვი სიკვდილი თვისი!..
წაართვი, როგორც ალავერდობას,
თუმს, უხედნელი, უბელო ცხენი...
და მერე მშვიდად სთხოვე შენდობა,
მხარზე ღიმილით დაჰკარი ხელი!..

საკუთარი რომ შემოგეხარჯა,
 შენ ზღვას წაართვი სიკვდილი თვისი!..
 დაუხარჯავი სიცოცხლე დაგრჩა,
 დახარბებული ტირილს და სიცილს!..
 სული ღელვებად ჩატოვე ზღვაში,
 გაუნაწილე გული ლოდებსაც...
 და ყველაფერი დამთავრდა მაშინ,
 დაწყებულიყო უნდა როდესაც...
 ახლა უშენოდ ჰქუხს და ყიჟინებს
 შენი სიცოცხლის ალავერდობა!..
 და ზღვა, ვით კაცი სიკვდილმისჯილი,
 დამხობილა და ითხოვს შენდობას!..
 ზურაბ ბოლქვაძე

ბურამ რჩეულიშვილის მოღანდება ალავერდობაზე

მხარზე ძლიერად დამარტყა ხელი,
 ერთი ვიფიქრე: გიჟია თუ რა?
 მოვტრიალდი და... ვერ გეტყვით
 ენით,
 გაოცებულმა შევძახე: „გურამ!..
 და იგი გაჰქრა. ღმერთო, რა ვნახე,
 პირველად ვნახე მეორედ მოსვლა.
 ვინ დამიჯერებს, როცა გავამხელ,
 ან ვინ მომისმენს მოვყვები როცა?
 ისევ გამოჩნდა – თუშისთვის ცხენი
 მოეტაცნა და მოაქანებდა,
 სადავისათვის გაეშვა ხელი
 ასე თამამს და ასე თავნებას.
 მოაგელვებდა გურამი მერანს,
 გამწარებული მოსდევდა თუში.
 „ვერ დაეწევა, – ყვიროდნენ, –
 ვერა,
 მიდი, ო, მიდი, გენაცვალე სულში!“

„ჩემს ცხენს გავატან? მამა
უცხონდეს!..“
და მისდევს თუმი გიჟურ ჭენებით,
აბა, სად თქმულა თუმი უცხენოდ? –
იმწამსვე მოკვდეს, ის ურჩევნია!
ჰა, დაეწია, იელვა ხმალმა,
დადგა წუთები ერთ უთქმელი,
გურამი განზე გადახტა ხელად,
ხმალმა გაფატრა ცხენის მუცელი...
და უცებ თავზე მოექცა გუმბათს, –
დააბიჯებდა გაშლილ ხელებით,
არ წაქცეულა, მაღლობა უფალს,
თორემ ვნახავდით საშინელებას.
თაღს გაბზარული ეკიდა ხარი
და ხანზარებდა იმ ხარიანად.
ნუთუ, ეს მართლა სიზმარი არის.
ო, არა, გურამ, სიზმარი? – არა!
შენმა ავარდნამ დღეს ალავერდზე
ჟრჟოლვა მომგვარა კვლავინდებურად,
ასეთი რამე აღარ გაბედო,
თავს გაუფრთხილდი! გამიგე, გურამ?

ზაურ ბოლქვაძე
გაზ. „სამშობლო“, 1970 წლის 14 აგვისტო.

ოტია პაჭკორია გურამ რჩეულიშვილი

„დიდხანს უნდა ევლო მას ამ მზის ქვეშ... არა, უღვთო იყო, მართლაც, მისი სიკვდილი! მაშინ ეს ლოდიც უფრო გვიან გაითლებოდა. თუმცა ეს უბრალო ლოდიც დიდს ჰპირდებოდა უდროოდ წასულს. ამ მცირე ქვაზე ამოკვეთილი მზე, მთვარე და ვარსკვლავები განუსაზღვრელი სივრცის შთაბეჭდილებას ქმნის. აქ დღე და ღამე ერთია. არის მხოლოდ დრო და სივრცე, უკიდევანო დროსა და სივრცეს შეჭიდებული ჭაბუკი. სურათი ვიწრო ჩარჩოებიდან გადმოდის და მარადი დღელამის სახედ იქცევა... ჭაბუკიც ამას ნატრობდა“.

გიორგი შატბერაშვილი

ჩვენი ნაცნობობა უცნაურად დაიწყო. ჭაბუკში ყოველთვის ღვიოდა დავის სურვილი და ნაცნობობა დაიწყო დავით. ეს მოხდა სწორედ იმ დღეებში, როდესაც გურამ რჩეულიშვილის პირველი მოთხრობები დაიბეჭდა და იგიც ცოტათი ამოვარდა ყალიბიდან. დავა დრომ წაიღო, დარჩა კეთილი ნაცნობობა, საუბრები. ჯერ უნდობლობა, შემდეგ კი იშვა პატივისცემა, გაგება და დაჯერება.

ჩვენ ერთ ქუჩაზე ვცხოვრობდით და მე მიყვარდა ცქერა, როგორ დაუყვებოდა ხოლმე იგი დაღმართს ოდნავ დარწეული, თვისუფალი ნაბიჯით. ლაღად მხრებგაშლილი, მზით გარუჯული, განსნილი საკინძითა და ბაგეთა კუთხეში ჩაწოლილი ირიბი ღიმილით. დაგინახავდა, ამაყი თავაზით ოდნავ მოიდრეკდა ქედს, გამოგიწვიდა უხემ, ძლიერ მარჯვენას. იგი იმათგანი იყო, ვისაც ყოველთვის გრძნობ, წამოგეწევა გზაზე და ინაბები, თითქოს დგახარ ზურგით ზღვისკენ და შენს

უკან დაბადებული ტალღის მოსვლას ელი. მოვა, შემოგერტყმება გარს და ზოგჯერ გაღიზიანებით ამჩნევ: ტალღა გიტაცებს, საკუთარ ფეხებზე კი აღარ დგახარ, მის ნებას ემორჩილები, ხანდახან ხდები უმნიშვნელოც კი და ჩვეულებრივი, ადამიანური ეგოიზმი გიბიძგებს, ეძიო მასში რაიმე სუსტი, რაიმე გაუმართლებელი. იგი კი ამის საბაბს უხვად იძლევა, ყოველ ნაბიჯზე არღვევს ეთიკის ნორმებს, შფოთავს, ხმაურობს, აღიზიანებს შენს სმენას და შეფარული დაცინვით შემოგცქერის თვალებში, თავისი თაფლისფერი, ხალისიანი თვალებით. სცილდები და მიგყვება ფიქრი – მან იცის რაღაც ისეთი, რაც შენ არ იცი: იცის რაღაც ადამიანებზე, ფერებსა და მთებზე, რაც შენთვის დაფარულია. ოღონდ მან ჯერ არ იცის, როგორ გამოხატოს ყოველივე, ზოგჯერ შენგანაც ელის სიტყვას, ვერ მოისმენს და გცილდება ფართო, თავისუფალი ნაბიჯებით.

მე მიფიქრია – წინათ, ულუმბე-გისა ან კამპალენის ხანაში, ვინმე ასტროლოგი მისი ჰოროსკოპის შედგენისას აუცილებლად იტყოდა: იგი დაიბადა სიცოცხლის ნიშნით. სიცოცხლე ჩქეფდა მის მოძრაობაში, ნაბიჯებში, თითქმის ყოველთვის გადაქერცლილ ცხვირის კენშიც კი. მე არაფერი ვიცი მის ბავშვობაზე, მაგრამ ვფიქრობ – იგი მაშინაც ხელავდა გამჭვირვალე სახლებს და მაშინაც ჰქონდა ცნობის-მოყვარე თვალები. იგი ეკუთვნოდა იმ სვებედნიერ ადამიანთა რიცხვს, რომელთაც ძალუძთ შინაგანის გარეგნულად გამოხატვა; ზოგჯერ მეტადაც, ვიდრე საჭიროა. მასში მძლავრობდა სული, რომელიც დიდი მასშტაბებისაკენ უბიძგებდა. ხან კი გულისტკივილით ვამჩნევდი – ჭაბუკი იდგა ადგილზე და გარბოდა. ეს იყო მომქანცველი სირბილი ადგილზე. მას ყველაზე უფრო მოძრაობა იზიდავდა. იგი უალრესად დინამიკურად იყო „მიწყობილი“ და ჰგავდა სტარტზე ჩამუხლულ მორბენალს.

ხან უცებ დაილღებოდა. მე მინახავს იგი დალილი, გულგრილი, განაბული, უხვად ფლანგავდა ენერგიას და ეს იყო შესვენებათა შუალედები, მაშინ იგი ხდებოდა უნდო და შეეძლო გაუანგარიშებელი ნაბიჯის გადადგმა

ჩვენ იშვიათად ვხვდებოდით. ზოგჯერ გავურბოდი კიდეც, რადგან უფრო და უფრო ხშირად მეუფლებოდა ძლეულის გრძნობა, და მაინც, ჩვენ ზოგჯერ აყვებოდით აღმართს, აყვებოდით ნელი ნაბიჯით და მე თითქოს მესმოდა, როგორ იბადებოდა მოთხრობე-

ბი, სახეები, ფიქრები. იგი სიტყვაუხვი იყო და ამავე დროს სიტყვაძუნწიც. და, საერთოდ, იგი სიტყვებით არ ცხოვრობდა. ცხოვრობდა მოქმედებით, ამბებით. ოღონდ შეეძლო ამბების მითებად გადაქცევა. ჩვენს საუბარში არაჩვეულებრივი არაფერი ყოფილა, იგი მუდამ უტრიალებდა მთავარს და მე მჯეროდა, იგი ამ მთავარს იპოვიდა. თვით მის ხასიათში იყო მთავარი – დაუცხრომელი მოქმედებისკენ სწრაფვა, სიყვარული ადამიანის, ცხოველების, მელოდიისა და ფერის. მე ვიცოდი, მას ბოლო დროს უჭირდა წერა. ბევრს წერდა და უჭირდა. უფრო და უფრო ჟღერდა მის საუბარში ანალიზის, მიზეზთა ძიების ინტონაცია. მე ვხედავდი – ჩემ თვალწინ იბადებოდა ნამდვილი მწერალი და ვის შეუძლია არ იგრძნოს მთელი მშვენიერება ამ დაბადებისა. ოღონდ ხშირად იგი ვერ იოკებდა შეჭიდების, წინააღმდეგობის დაურევების ჭარბ ჟინს. იგი ეთამაშებოდა ბედს და სიცილით ისხლექტდა გაფრთხილებას – ბედთან თამაში ხშირად მომავლის შიშითაა გამოწვეული. მისთვის არ არსებობდა შიში, იგი ყველაფერში ვაჟკაცური ინსტიქტით ხელმძღვანელობდა და მე ხშირად მიგრძენია მისი უპირატესობა. ერთმა ახალგაზრდა პოეტმა, ჩვენმა ნაცნობმა, ჩინებულად თქვა: მე ოცნებით ჩავდივარ იმას, რასაც იგი ცხოვრებაში აკეთებსო. მას ყოველთვის უშუალოდ განცდის სურვილი ამოძრავებდა, მისთვის გამოგონილს ფასი არ ჰქონდა, თუმცა, იგი ხშირად განცდებს იგონებდა და შემდეგ სჯეროდა მათი რეალო-

ბა, იქნებ ამიტომაც იყო მწერალი. მე მიზიდავდა მასში დიდი ადამიანური სიამაყე და ერთგვარი ზიზღი ნატურალისტური პასაჟებისადმი. მისი მოთხრობების მშვენიერება დიდი ადამიანური გულახდილობა იყო. მას ჭარბად ჰქონდა მომადლებული ადამიანური ღირსების შეგნება. მისთვის არ არსებობდა კერპი და ჰქონდა ყველაფერი უმთავრესის მიგნების უნარი.

მე დამამახსოვრდა ერთი საღამო. ქუჩა სუსტი ბგერებისა და ნაბიჯების რიტმით თრთოდა, ბინდში მასადაკარგული სახლები მოჩვენებას ჰგავდა და გუთუფლებოდა არარეალობის მერყევი განცდა.

იგი იდგა ანთებული, დაძაბული, ლაპარაკობდა ჩურჩულით და, როცა უცებ ხმამალლა გავიცინე, უსიამოდ შეიჭმუხნა; ჩემი სიცილი ფანჯრების მტვრევასავით არღვევდა საღამოს ფაქისსა და ფრთხილ მელოდიას.

შემდეგ ნაჩქარევად გამოემშვიდობა, წავიდა და ოდნავ აზიდული, ფართო ბეჭებით გაფლითა საღამოს სიმყუდროვე.

წავიდა და დამიტოვა ფიქრი.

ფანჯრიდან ჩანს მთის კალთის აყოლილი ნათურა ვარსკვლავედები, ნენის რეკლამათა ათინათი, გზები და გამგლელები.

მე კარგად ვიცი – აქ, სადაც ახლოს იწერება მოთხრობები, ლექსები; მე მჯერა – მოდიან ადამიანები და მოაქვთ დიდი პასუხისმგებლობისა და მოვალეობის მაღალი გრძნობა.

მე მინახავს, როგორ იბადება მდინარე მთებში: მყინვარი და მთის

კალთებს მოჰყვება რამდენიმე ვიწრო, ლაპლაპა ზოლი, დაბლა კი იკვრება მთლიან, მქუხარე ნაკადად და ხევებს ავსებს ფიქრივით მოუცილებელი ხმაურით. მოთხრობებიც ასე იქმნება, და მათ მოწყურებული ველების სიჯიუტით ელის ადამიანი.

ვინ იცის, რამდენი პატარა ბიჭი ელოდება ზღაპრების წიგნს, ქალწული – ლექსს, ვაჟი – შემეცნებითსა და მშვენიერს... და სადაც აქვე, ჩემი სახლიდან სულ რამდენიმე ათეული ნაბიჯის დაშორებით ჭაბუკი ებრძვის სიტყვას, ჭაბუკი – გაჩენილი ბრძოლისათვის.

იქნებ ზოგჯერ იმდენად ეძლევი ყოველდღიურობას, რომ აღქმები ოდნავ გიჩლუნგდება. მაშინ შენს ცხოვრებაში შემოვა ვინმე სხვა, მისი მსგავსი, და იგრძნობ, იგრძნობ როგორც ტკივილს, რომ დაიბრუნე ფერები, სივრცეში მიმობნეული უამრავი ნაცნობი ფერი. თითქოს ფერები ზოდებად იქცა და მათი ხელში აღება შეიძლება. გაიოცებ მათ სიუხვეს, ყოველ მათგანს ექნება შესატყვისი ბგერა და მოისმენ როგორც ჰიმნს, იგრძნობ მათ ჰარმონიას და მიხვდები – ამ ჰარმონიის დარღვევა არ შეიძლება, უნდა დაემორჩილო, დაჰყვე მის სიბრძნეს. თუკი შეეცდები დარღვევას, მაშინ ფერები კვლავ გაქრება. არსებობს კონტრასტები, გამა, შეთანხმება, კონტრაპუნქტი, ვინ იცის, კიდევ რა. არსებობს რწმენა, სიყვარული, იმედი და ყოველი მათგანი ცოცხლობს, როგორც ფერი. შენ უნდა განზავდე და განიფინო. იქცე მიკროსხეულად, ვარსკვლავების მტვრად, ნისლად და

იყო ყველაფერში. ადამიანს არ ძალუძს იქცეს მოძალადედ, თუკი სურს შეინარჩუნოს ფერები, მელოდია, სიტყვა...

მე ახლა ვფიქრობ – ხომ არ იყო მასში რაღაც საბედისწერო, რაც წინასწარ განსაზღვრავდა მის ტრაგიკულ ხვედრს; მოჭარბებული ენერგია, ჭაბუკური სითამამე და ზიზლი ხიფათის და სიფრთხილისა, მას ხშირად ბეწვის ხიდზე გაატარებდა.

ერთ – ერთი მისი მოთხრობა ასე მთავრდება:

ვაჟკაცი დაიღუპა ზღვაში, მან თავი გასწირა ახლობელთა გადასარჩენად, საღამოთი კი ხალხი ისევ განაგრძობს ცხოვრებას ჩვეული რიტმით. ერთი შეხედვით აქ თითქოს გულუბრყვილობაა, მაგრამ შთაბეჭდილება მოჩვენებითია – ყველგან და ყველაფერში იგრძნობა ხსოვნა დაღუპულისა. რაც შეეხება ადამიანებს, იქნებ ბედნიერებაა, რომ მათ შეუძლიათ არ დაემორჩილონ სიკვდილის შიშს და სევდას. ასე ყოფილა და ასე იქნება – სიკვდილი შობს სიცოცხლეს, არაა საჭირო ტრაგიკულის ძიება. ოღონდ მისი დაღუპვა იმდენად მნიშვნელოვანია და ისეთი დანაკლისი, რომ ამ ამბის მიმართ გულგრილობა დანაშაული იქნებოდა.

ჩვენ ყველას გვჯეროდა, რომ მისი სახით გვეზრდებოდა დიდი მწერალი და ამ რწმენას თავის საფუძველი ჰქონდა.

მისადმი რწმენას ამტკიცებდა მისი მაძიებელი ბუნება, სიყვარული სიძნელეთა გადალახვისა, მისწრაფება ცნობიერისკენ.

შეიძლება ეჭვი შეგებაროს შენ

შესაძლებლობაში, გაწუნებდეს უკმარისობის გრძნობა, იყო უკმაყოფილო, ცდილობდე, მსმენელის შეხრილი წარბით მიხვდე, სად ირღვევა შენი ქმნილების მელოდია და რიტმი, დაუჯერო რჩევას, ოღონდ ყოველივე ამის მიღმა უნდა იდგეს შეგრძნება, რომ არსებითად შენ მართალი ხარ, და ამ სიმართლის რწმენა მას ჭარბად ჰქონდა.

მის მიერ შექმნილ ყოველ სტრიქონს ახლდა პერსპექტივისა და მომავლის გრძნობა, ახალი სიღრმეებისა და ახალი სივრცეების ძიების ჟინი. ახლდა ჯერ გაუცხადებელი ოსტატობის ნიშანი.

მე ამჯერად არ მსურდა მისი შემოქმედების განხილვა, მე ადრე დაღუპული შემოქმედის სახეს ვეძებდი და თვალწინ მედგა იგი – სოცოცხლით, წინააღმდეგობებით, ნათელი, გულლია, პატიოსანი ღიმილითა და სიყვარულით სავსე.

*წიგნი „დრო და სახელები“
თბილისი, 1973 წ.*

თამაზ ჭილაძე

გურამ რჩულიშვილის ხსოვნას

გურამ რჩულიშვილის გამოჩენა ჩვენს მწერლობაში მოვლენა იყო. ეს კი იმდენად იშვიათი რამ გახლავთ, ბედნიერი ვარ, ამ მოვლენის მოწმე რომ ვიყავი. ათი წელი გავიდა მისი გარ-

დაცვალების დღიდან და მაინც ვერ შევრიგებივარ, ვერ დამიჯერებია მისი სიკვდილის შემზარავი ფაქტი. მგონია, ჩეულებრივად, სადღაც, შორს, სამოგზაუროდ არის წასული და ველოდები, რომ უსათუოდ დაბრუნდება.

ის იყო მართალი, პირდაპირი და გულწრფელი ადამიანი. ქალაქში მთიელივით დადიოდა, მუდამ საკინძეგახსნილი, თავაწეული, დამაბული. მუდამ რაღაცაზე კამათობდა. ასეთი ცხარე კამათი იმით იციან, ვისაც რაიმეს შეცნობა სწადიათ, შეცნობა არა ზერელედ, არამედ ღრმად, რათა ის რაიმე თავიანთ ნაწილად აქციონ.

როდესაც მას უსმენდი, გრძნობდი, ამ ქვეყნად მხოლოდ მწერლობისთვის იყო გაჩენილი. ის იყო მწერლობისაგან დაღდასმული, სათავისოდ გამორჩეული ათას მის მეგობარსა და ამხანაგს შორის. ამ დაღს იგი სიამაყით ატარებდა და სწამდა, რომ საქმის კეთება ნამდვილად შეეძლო. ეს ურყევი რწმენა კი მისი სულის სიძლიერეზე მეტყველებდა.

გაუთავებელი ხეტიალი მთებსა და უკაცრიელ ტრამალებში, მებაღურებთან ერთად თევზის ქარავნების დევნა, მეცხვარეებისა და გეოლოგების კარვებში ღამეების თევა, თბილისიდან თვეობით გადაკარგვა ზოგს მაშინ მეტად უცნაურად ეჩვენებოდა. დღეს კი ყველა დარწმუნდა, რომ ეს მისთვის ისეთივე ბუნებრივი იყო, როგორც სხვებისთვის ოთახში, მაგიდასთან ჯდომა, ანდა თეატრში სიარული, თუმცა თეატრი მასაც ძალიან უყვარდა და ოცდაექვსი წლის ჭაბუკს რამდენიმე

მეტად საინტერესო პიესა დარჩა. ის იმ მცირერიცხოვან ადამიანთა რიცხვს ეკუთვნოდა, რომლებიც პირველნი ჩადიან ვულკანის კრატერში, პირველნი ჭრიან მავთულხლართებს, პირველნი ალებენ კარს, პირველნი ადიან მწვერვალებზე და ასევე პირველნი ეგებიან უსინდისობისა თუ ღალატის შუბზე. პირველობის ეს გრძნობა მათ ინსტიქტივითა აქვთ თანდაყოლილი და თუმცა ეს ტკივილის მეტს არაფერს ანიჭებთ, მაინც ბედნიერები არიან.

ისიც ბედნიერი იყო!

მართალია, დღეს შეიძლება უცნაურად მოგვეჩვენოს ეს სიტყვები, მაგრამ ერთი წუთით იმაზედაც უნდა დაფიქრდეთ – განა ბედნიერება მხოლოდ უზრუნველობა და სინარულია? რამდენი დათმობდა ცხოვრებას, ამ ბედნიერებას ერთი წამით მაინც რომ ზიარებულიყო! მას კი ღვთისგან ჰქონდა მომადლებულ ეს მძიმე, მაგრამ ნეტარი საჩუქარი. მას უყვარდა მთები, ცხენები და ზღვა – სიმაღლე, მოძრაობა და სივრცე. უყვარდა პირველყოფილი კაცის გახელებითა და ვნებით და სამყაროს ქვის კედლებისგან შუბლზე კოპი აჯდა და მუხლისთავები გადატყავებული ჰქონდა.

მთა მისთვის იქცა იმ მოჯადოებულ სამყაროდ, სადაც ის პოულობდა თავისივე ფანტაზიით შექმნილი კონფლიქტების შესატყვის მოვლენებს. გურამ რჩეულიშვილი ბობოქარსა და ძლიერ ხასიათებს ეძებდა. იქ, დიდი, თანამედროვე ცივილიზაციის კერებისაგან დაშორებით. ეს შეიძლება იმ რომანტიკული წარმოსახვის სიჭარ-

ბითაც აიხსნას, რითაც ასე მდიდარია სიჭაბუკე. მთების დიდებულსა და მკაცრ ფონზე ზვიადად იკვეთება ადამიანის ვნება: სიყვარული, სიძულვილი თუ ღალატი. ეს ვნებები პირგახსნილ ჭრილობასავით მხურვალეა და მტკივნეული.

„აქ პოეზია განუკითხავად ბატონობს პროზაზე, პოეზია თავისი „ულოგიკო“ ვნებათა და გამოხატვის შეუდარებელი დრამატული სიმშვენიერით“ – წერდა ის და მისი მოთხრობები „სიკვდილი მთაში“, „ბათარეკა ჭინჭარაული“ და სხვა მრავალი სწორედ ამ „დრამატული სიმშვენიერითა“ განათებული.

ის უცნაური ძალით განიცდიდა ბუნებას, რომელიც, ალტაცებასთან ერთად აკრთობდა კიდევ. შეიძლება ეს შეკრთომა იყო სწორედ ის, რაც მას სტიქიასთან საბრძოლველად აღიზიანებდა. მას გამუდმებით აოცებდა კონტრასტი სამყაროს მარადიულობისა და ჩიტიის კვერცხივით ხელში ჩამტყდარი კაცის სიცოცხლის წამიერებისა. ეს ერთი შეხედვით, ისეთივე მარტივი კონტრასტი, როგორც შუქი და ჩრდილი, თეთრი და შავი, ტკბილი და მწარე, მაგრამ ამავე დროს კაცის გონებისთვის მიულწეველი და ამოუხსნელი.

ის წერდა მას, რასაც ხედავდა ან განიცდიდა, ამიტომ მისი მოთხრობები დღიურის ფურცლებს მოგვაგონებს, სადაც მისი ცხოვრება თამამი გულახდილობითაა გადმოცემული. ზოგიერთი კოპწია და მორალისტი კალმოსანივით მას დამორცხვება არ ახასიათებდა და ამითაც ღიღი მწერლის

თვისებებს ამჟღავნებდა. ის გრძნობდა, რომ ყველაფერზე შეეძლო წერა, რადგან იმასაც გრძნობდა, რომ ნამდვილად ცხოვრობდა.

„ნათელა გარბოდა უზარმაზარ მთებს შუა ჩაწოლილ შავ მინდორზე. მზეს უკვე გაედნო დილანდელი ჭირხლი. დიდ, ძლიერ გარემოში სულ ერთი ბეწო მოჩანდა მისი შეპყრობილი სხეული“. მთებით შემორკალული სამყაროს ნაფლეთით შეპყრობილი სხეული ადამიანისა! აი, როგორი ვეება წარმოდგენები ჰქონდა მას, როგორი პლასტიკური და მკაფიო აზროვნება!

გურამ რჩეულიშვილი თავის მშვენიერ მოთხრობაში „მუნჯი ახმედი და სიცოცხლე“ წერდა: „ზღვა მისთვის არც ლამაზი იყო და არც უშნო. ზღვა იყო ის, ურომლისოდაც ცხოვრება ვერ წარმოედგინა ახმედს“. ამ სიტყვების ავტორისთვისაც ეს ქვეყანა არც ლამაზი იყო და არც უშნო. ეს იყო ის, ურომლისოდაც მას არსებობა არ შეეძლო. საკვირველია, როდის მოასწრო მან ამდენი რამის ასე მძაფრად შეყვარება, მაგრამ კიდევ უფრო საკვირველია ის, რომ შეძლო ეს სიყვარული ჩვენთვისაც ასე მძაფრად გადმოეცა.

შატილში, მთის ამ ყველაზე მივარდნილ სოფელში, ჩაბნელებულ კოშკში ცხოვრობს მზია – ბათარეკა ჭინჭარაულის ცამეტი წლის ქალიშვილი. იგი ქვებს შორის ამოსული ყვავილივით ნაზია და საკვირველი. მისი სული ისეთი ფაქიზია. თითქოს აპრილის ქარის ფრთაზე ასვენიაო. მისი ფიქრი თუ სიზმარი სავსეა მთვარითა და მზით, ვარსკვლავებითა და აყვავე-

ბული რტოებით. ვინც კი შეხედავს, ყველას უკვირს „უცნაურია, საიდან გამოვიდა ასეთი ქალი შატილის კოშკში“. მის გვერდით ცხოვრობს მამამისი, ბათარეკა ჭინჭარაული, ავაზაკივით უჟმური ხასიათითა და ქცევით. ბათარეკა თოვლმა კოშკში გამოკეტა, უმოქმედობამ კიდევ უფრო გააბოროტა. აღარ იცის როგორ გადმოანთხიოს დაგროვებული ენერგია და ღონე. ერთ დილით მან თავის ქალიშვილზე შეაჩერა მზერა, თითქოს პირველად დაენახოს ოცნებებს გადაყოლილი შვილი. სიბრაზე წაეკიდა ბათარეკას „ისევე, როგორც საქონლის პარსვისას ამხანაგის უმოქმედობის დროს სჩვეოდა“. უცებ ინსტიქტით იგრძნო იმ უფსკრულის სიღრმე, მას რომ თავის ქალიშვილისგან ყოფდა და თითქოს რაღაცის წინააღმდეგ ამხედრდო, გამეტებით სილა შემოჰკრა ქალიშვილს.

დილით მზია ჯაჭვზე ჩამოკიდებული იპოვეს.

ეს მოთხრობა თავისი ყდერით შორდება შატილის კოშკებს და კიდევ ერთხელ მოგვაგონებს, თუ რა დიდი გაფრთხილება სჭირდება იმას, რასაც ადამიანის ოცნება ჰქვია.

გურამ რჩეულიშვილს აქვს რამდენიმე მოთხრობა, მსოფლიოს ყველა ანთოლოგიას რომ დაამშვენებდა. მათ შორის უპირველესად უნდა დავასახელო „ნათელა“ და „ცქიტო“.

„როცა გამოვლვიდა, უკვე ღამე იყო. წვიმას გადაელო და დახლენილი ღრუბლებიდან სავსე მთვარე ანათებდა. ცქიტო ფანჯარასთან მივიდა. გუბებში მთვარე და სწრაფად მოძრავი

დახლენილი ღრუბლები მოჩანდა. ქარი წამოუბერავდა ხოლმე და ცის გამოსახულებას აკანკალებდა გუბებში. ღობის ძირას საცოდავად გალუმპული კნუტი კნაოდა. ვილაცამ ზარი დარეკა. ცქიტომ საათს დახედა, პირველი საათი იყო. მერე კარი გააღო და შემოსულ მამას მიეგება.

– სად იყავი, მამა, ამდენ ხანს?“

ეს მოთხრობა სევდის ბალახითაა მოქსოვილი და, როცა კითხულობ, ნელ-ნელა, შორიდან, ყრუდ, მაგრამ თანდათან უფრო მკაფიოდ თითქოს ხალხური ლექსის ნაღვლიანი მელოდია გესმის:

სიკვდილმა ჩამოიარა,
ობოლი დახვდა წინაო,
სიკვდილო, თან წამიყვანე,
ობლობა მომეწყინაო.

რასაკვირველია, ეს ასოციაცია მეტად სუბიექტურია, მაგრამ განა ყველა ჭეშმარიტი ნაწარმოები ასეთივე განსხვავებულს, მაგრამ ამავე დროს ულოგიკოდ მსგავს მელოდებს არ წარმოშობს?

საიდან ჰქონდა ამ სიცოცხლით სავსე ჭაბუკს ამოდენა სევდა, რა ხმები ესმოდა, რა ჩვენებებით ჰქონდა თვალი სავსე? რამდენი რამე უნდოდა ეთქვა და ვერ კი თქვა. ეს კიდევ უფრო იმიტომ არის დასანანი, რომ ვიცით, რისი უნარი ჰქონდა.

ზოგს არშინი უჭირავს ხელში და მწერლის ღირსებას იმით ზომავენ. მაგრამ როცა განკითხვის ფაზი მოვა, ერთი, ჭადრის ფოთოლივით მსუბუქი ფურ-

ცელი მრავალ, მდიდრულად გამოცემულ ტომს გადაწონის ხოლმე. სამწუხაროდ, ეს სასწორი ჩვენს ძვირფას მეგობარს, ჩემი თაობის სიამაყეს ნაადრევად დაუღვეს. აჰა, მისი პინა მიმია და ბარაქიანი.

გურამ რჩეულიშვილის სიტყვა სწორედ იმ ხნულში ჩავარდა, საიდანაც ის კიდევ უფრო გამშვენებული დაუბრუნდება თავის მშობლიურ ლიტერატურას. ეს ხნული კი მისი მადლიერი გულია.

ამბობენ, ნამდვილი მწერლობის ყველაზე პირუთვნელი მსაჯული დროაო. სრული ჭეშმარიტებაა! და სწორედ ამიტომ მგონია, რომ მოვიდა ის დღე, როცა ქართულმა მწერლობამ გურამ რჩეულიშვილის ნემტი დიდუბის პანთეონში უნდა გადმოასვენოს.

*ჟურნალი „მნათობი“,
№12, 1970 წ.*

ნუბზარ წერეთელი

გურამ რჩეულიშვილის ფენომენი

1957 წლის ზაფხულში ქართველი საზოგადოებისათვის მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენა მოხდა – გამოსვლა დაიწყო ლიტერატურულ – მხატვრულმა და საზოგადოებრივ – პოლიტიკურმა ჟურნალმა „ცისკარმა“.

პირადად ჩემთვის, მაშინ, უმაღლესდამთავრებული ოცდაორი წლის ბიჭისათვის, ამ ფაქტთან ერთად განსაკუთრებით სასიხარულოს წარმოად-

გენდა ის, რომ ახალი ჟურნალის პირველივე ნომრის ფურცელზე დაბეჭდილი იყო ჩემი უახლოესი მეგობრების გურამ რჩეულიშვილისა და გურამ გეგეშიძის მოთხრობები.

მანამდე სრულიად უცნობი ავტორი, ჯერ კიდევ არსად გამოქვეყნებული გურამ რჩეულიშვილი, ხუთი მოთხრობით წარუდგა მკითხველ საზოგადოებას, თანაც მშვენიერი, ორიგინალური, საოცრად მაღალი და მართალი ნაწარმოებებით, რომელთა მსგავსის წაკითხვა იმ წლებში და იმ პერიოდში იშვიათად თუ გვიხდებოდა.

ლიტერატურის განვითარებისა და წინსვლისათვის ეს ერთ-ერთი ურთულესი პერიოდი იყო. სტალინის გარდაცვალებისა და პარტიის XX ყრილობაზე მისი გამანადგურებელი კრიტიკის შემდეგ ისევ მთელი ძალით ბატონობდა სოციალისტური რეალიზმის დოგმები და ჩარჩოები, მწერლობა თუ ხელოვნება შეპყრობილი იყო სტერეოტიპული აზროვნებით, ცხოვრების მახინჯი მოვლენების გალამაზებული აღწერა და შორეული მომავლის ბუნდოვანი იმედით საზრდლობა მტკიცედ იყო დამკვიდრებული.

სრულიად ახალგაზრდა გურამ რჩეულიშვილის მოთხრობების უჩვეულო გამოხმაურება და აღიარება გამოიწვია იმ გარემოებამაც, რომ იგი შემოქმედებითი გზის დასაწყისშივე თამამად, გაბედულად ამსხვრევდა ხავსმოდებულ ნორმებს, ხატავდა ჩვეულებრივი, რიგითი ადამიანის ცხოვრებას, ამხელდა ჩვენი ყოფის მანკიერ მხარეებს. ჩანაფიქრს თავისუფლად გამოხატავ-

და და მონურ აზროვნებას აშკარად უპირისპირდებოდა. მისი შემოსვლა მხატვრულ ლიტერატურაში მართლაც დაბლობ ადგილას შმაგი მდინარის მოვარდნას ჰგავდა.

იმ წლებში, რომელსაც ჩვენ დღევანდელობის გადმოსახედიდან კრიტიკულად ვაფასებთ და სამართლიან შენიშვნებსაც გამოვთქვამთ, სულაც არ იყო იოლი ასეთი უჩვეულო, ახლებური ნაწარმოებების დაბეჭდვა, რომელთა იდეური დატვირთვაც სასტიკ მოთხოვნებს ვერ პასუხობდა. საჯაროობისა და დემოკრატიის გზაზე შედგომამდე დიდი დრო რჩებოდა.

მაგრამ გურამი სისხლხორცეული მოწოდებით, შინაგანი არჩევანით, მისთვის დამახასიათებელი ვაჟკაცური სულით მოდიოდა ლიტერატურაში და იგი უპირველეს ნიშანსვეტად ქცეულ სიმართლეს ვერ უღალატებდა, მისი მაღალი ბუნება ვერ შეურიგდებოდა მედროვეთა და მლიქვნელთა კასტას, რადგან შაბლონისა და ტრაფარეტის წინააღმდეგ იყო ამხედრებული.

გამოჩენილი ქართველი მწერალი, შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიის ლაურეატი რეზო ინანიშვილი საქართველოს ლიტერატურულ მუზეუმში გურამის დაბადებიდან 50 წლისთავისადმი მიძღვნილ საღამოზე იხსენებდა:

„ახლადდაარსებულ ჟურნალ „ცისკრის“ რედაქციაში ვმუშაობდი პროზის განყოფილების გამგედ. ერთხელ მოთხოვნები მოიტანა დასაბეჭდად. გადავხედე, წავიკითხე, ძალიან მომეწონა. მაშინ მოლაში იყო ასეთი

რამ: მოთხოვნებს წინ წარუძღვებოდა ერთი ან ორი ე.წ. იდეური, თანამედროვეობის თემაზე შექმნილი მოთხოვნა და შემდეგ სხვებიც მოჰყვებოდა. ასეთ ხერხს ყველა „პარავოზს“ ეძახდა. თითქოს დამავიწყდა როგორი უნიჭიერესი და ამაყი ახალდგაზრდა კაცი იდგა ჩემს წინ და გურამს ვუთხარი, მოდი ერთი „პარავოზიც“ მოიტანე, რომ წინ წავუძღვაროთ – მეთქი. გაოცებით ამხედ – დამხედა, ხმადაბლა ირონიულად ჩაუსტვინა და წავიდა. დღემდე სირცხვილის გრძნობასავით მახსოვს და თითქოს ვერ მომინელებია ეს ამბავი“.

ამავე გამოსვლაში რეზო ინანიშვილი იხსენებდა:

„ის ძლიერი, უშიშარი ბიჭი იყო და თითქოს თავისი მოსვლით კეთილი შიში დაამკვიდრა ორმოცდაათიანი წლების ქართულ მწერლობაში. მისი მაღალი პიროვნება ლამაზად ერწყმოდა მისსავე თვითმყოფად შემოქმედებას. ეს ის დრო იყო, როდესაც გურამისა და მისი თანამოკალმეების ახალ, გაბედულ და წარმტაც ცდებს ზოგიერთი უცხოეთის მიბაძვად თუ ქართული ლიტერატურის ტრადიციული, მაგისტრალური ხაზიდან გადახვევად მიიჩნევდა. იმას კი აღარ ფიქრობდნენ, რომ ასეთი სიახლე ქართული ლიტერატურის წინსვლა – განვითარებისათვის სასიცოცხლო აუცილებლობით იყო გამოწვეული. ეს უნიათო მოსაზრებები გაზეთებშიც კი დაიბეჭდა. მაგრამ გურამის მიერ შემოტანილი სიახლეები ქართული მწერლობის ახალგაზრდა, ნიჭიერი თაობის მიერ უყოყმანოდ

იქნა მიღებული და *გურამ რჩეულიშვილი ამ სიახლეთა მედროშედ იქცა*“.

მან ჩვენდა სამწუხაროდ მხოლოდ ოცდაექვსი წელი იცხოვრა. 1960 წლის 4 ივლისს 26 წელი შეუსრულდა, 23 აგვისტოს კი შავი ზღვის ტალღებში დაიღუპა ტრაგიკულად და მოულოდნელად.

ხშირად 26 წელი დიდ ცხოვრებაში ფეხის შედგმის წლებად ითვლება. გენიოსებისა და ფონემენტების გარდა 23-24 წლის ასაკში ძალზე იშვიათად თუ შეუქმნია ვინმეს უკვდავობის დაღდასმული ნაწარმოები, უთქვამს სრულიად ახლებური სიტყვა, საკუთარი კვალი გაუვლია უმდიდრეს ქართულ ლიტერატურაში, მოუპოვებია ხალხის, ახალგაზრდობის საყოველთაო სიყვარული და აღიარება, გამხდარა ერის სახელოვანი და დიდი მწერალი.

ყველაფერი ეს შეძლო სრულიად ახალგაზრდა გურამ რჩეულიშვილმა. მარტო ეს კი არა, 60-ნი წლების ლიტერატურული თაობის წინამძღოლად და უახლოეს ქართულ ლიტერატურაში ჯერ კიდევ უვალ ბილიკების გამკვალავად მოგვევლინა.

ახალგაზრდა მწერალმა ნათლად გამოავლინა მძაფრი ტრაგიზმი და დრამატიზმი, ვეება ვნება და ზნეობრივი მაქსიმალიზმი, მაღალმხატვრულ ნაწარმოებებში დასატა ძლიერი, მამაცი, უდრეკი სულის ადამიანები, უმღერა საქართველოს სიყვარულს, მის ისტორიას, აწმყოს, მომავალს, ბუნებას, ადამიანის დანიშნულებად დაგვისახა პატრიოტული, რაინდული, მეგობრული,

კეთილი და მაღალი ცხოვრებით ცხოვრება.

სულ რამდენიმე წლის მანძილზე გურამ რჩეულიშვილმა უამრავის გაკეთება მოასწრო, დაგვიტოვა ბრწყინვალე მოთხრობები, ნოველები, პიესები, სცენარები, ესკიზები, მინიატურები, დაუმთავრებელი რომანები, რუსულ და ქართულ ენაზე დაწერილი ღრმაშინაარსიანი ლექსები, დღიურები, საკუთარი მოსაზრებები და შეხედულებები.

ამ ფაქტს ალბათ ლიტერატურული გმირობა უნდა ეწოდოს, რადგან ოთხი-ხუთი წლის მანძილზე ჯერ კიდევ ჭაბუკმა შემოქმედმა შექმნა ის, რასაც სხვა დროს შეიძლება საუკუნეც არ ყოფნოდა და უკვდავებაში გადააბიჯა.

ხშირად გურამის თვითმყოფადი შემოქმედების ათასობით მკითხველი და თაყვანისმცემელი შეკითხვასაც სვამს ხოლმე როგორ გამოჩნდა მწერლის ფენომენი, როგორ დაიწყო მისი შემოქმედებითი აფეთქება, რა უძლოდა მას წინ, როგორ მოხდა დიდი ტალანტისა და თავდადებული შრომის შერწყმა.

ამ კითხვებს ბუნებრივი, ცხოვრებისეული პასუხებიც გააჩნიათ. სამყაროს საიდუმლოებათა გაგების, სიახლეთა ნახვის, ხალხისა და მამულის სისხლხორცეულად გაცნობის სურვილი ადრეულ წლებშივე გაუჩნდა. ამ სწრაფვის დაკმაყოფილებაში დიდი როლი ითამაშეს მშობლებმა. დედა – მარიამ ნიჟარაძე მთელ დროს გურამის აღზრდას, სწავლა – განათლებას უთმობდა. მან მუშაობასაც კი გაანება თავი და მთელი თავისი ენერგია, სიბო, სიყვარული შვილებს უშურველად მიუძღვნა.

გურამის მამას, აკადემიკოს მიხეილ რჩეულიშვილს თავისი სამეცნიერო და სამსახურებრივი მოღვაწეობის გამო ხშირად უხდებოდა მთებისა და ხეობების, ბარისა და იალაღების მოვლა. პატარა გურამი დიდი სიხარულით მიჰყვებოდა მამას, აკვირდებოდა და უშუალოდ ეცნობოდა სამშობლოს კუთხეებს. ძია მიშა ცნობილი მონადირე იყო, გურამიც გაიტაცა ნადირობამ, მონადირის ხიფათიანმა ცხოვრებამ, ხშირად კარავში ღამის თენებამ, ცხენით ხანგრძლივად გადასვლებმა, ხრამებსა და უფსკრულებში დაშვებამ, დაბურულ ტყეებსა და ალპურ ზონებში მოგზაურობამ, მამულისადმი ძლიერი, ტრადიციული სიყვარულის ხილულმა გამოვლინებამ ბავშვობის წლებიდანვე შეაყვარა მას კახეთი, თუშეთი, სვანეთი, ხევსურეთი და მთლიანად საქართველო.

პატარა ბიჭი შურის თვალით უცქერდა ცხენებზე ამხედრებულებს და თავის ბავშვურ სურვილებს სახედრის უშიშარი ჭენებით იკლავდა. ავტობიოგრაფიული ხასიათის მოთხრობაში „ახლა მე ოცდახუთი წლისა ვარ“ გურამი ჩვეული იუმორით იხსენებს იმ შორეულ დროს:

„პაპა, ბებოს მეუღლე, ბუნდოვნად მახსოვს. როგორც ბებო ყვება, მაშინ, პაპის გარდაცვალების დროს, მე უკვე „დავაჟკაცებული“ ვყოფილვარ და თავისუფლად შემძლებია ვირზე ჯდომა. პაპა თურმე სიღნაღში მუშაობდა, ჩვენც წელიწადში რამდენიმე თვეს ვატარებდით მასთან. იქვე, შვეისწავლე ვირზე ჯირითი. მაშინდელი ჩემი ოცნება ყოფილა მყოლოდა საკუთარი

სახედარი“.

მერვე – მეცხრე კლასში უკვე თანშეზრდილივით იჯდა უბელო ცხენზე, ხევსურეთის ქარაფებსაც კი არ ერიდებოდა, მისი სიყოჩაღით გაოცებული ხევსურების თვალწინ ქარავით დაუყვებოდა ველკეთილს, შატილსა და გუდანისჯვარში ეჯიბრებოდა თანატოლებსა თუ უფროსებს, ცდილობდა არავისთვის დაეთმო პირველობა. პირველობის არდათმობის მძაფრი, ბუნებრივი ჟინი მთელ მის ხანმოკლე სიცოცხლეს ავსებდა და აძლიერებდა.

გურამი სიყრმიდანვე ადამიანების მოყვარული, გულადი და გაბეული ბიჭი იყო. ერთხელ, მეცხრე კლასში სწავლისას, თელავში იმყოფებოდა. ქალაქის საცურაო აუზში პატარა ბიჭებს შეჯიბრი გაემართათ. მეოთხე კლასელი ბიჭიც გადახტა აუზში მომადლო ადგილიდან, ეტყობა უცებ ცუდად გახდა და ჩაიძირა. ბიჭები არეულდარეულად დარბოდნენ და ყვიროდნენ, მშველელი კი არსად ჩანდა.

ეს ის დრო იყო, როდესაც გურამმა ცურვა თითქმის სულ არ იცოდა, ჯერ ცხენოსნობითა და სპორტის სხვა სახეობებით იყო გატაცებული. მაგრამ ფიქრის დრო აღარ იყო და იგი პირველი გადახტა ტანისამოსიანად აუზში. საშინლად წვალობდა. ჩაყვინთავდა, ძალების უკიდურესი დაძაბვით წავიდოდა აუზის ფსკერისაკენ, წყალი ისევ ზემოთ ამოადგებოდა. ასე იწვალა, სანამ უფროსები არ მოვიდნენ და უბედური პატარა ბიჭი ფსკერიდან არ ამოიყვანეს.

ბიჭი ვეღარ გადაარჩინეს. გურამი

საშინლად განიცდიდა ამ ამბავს, უფრო თავის უძღურებას განიცდიდა, რომ გადარჩენა ვერ მოახერხა. შემდეგ მართო წავიდა ნადიკვარზე, იქ ერთ მოშორებულ ადგილას ჩამოჯდა და ტირილით გული იჯერა.

მსგავსი ფაქტი კიდევ მოხდა, თუმცა საოცარი სიმამაცით განვლილი მისი ხანმოკლე ცხოვრება სხვისი ტკივილის გაზიარებითა და დახმარებით საზრდოობდა, რაც თითქოს ღვთის ნებით ქონდა მომადლებული. მაშინ პირველი კურსის სტუდენტი იყო. მტკვრის სანაპიროზე მდებარე აუზში პირველკურსელები სავალდებულო ნორმატივებს აბარებდნენ. ერთი ბიჭი შეშინდა, ათ მეტრიანი კოშკიდან ვერ გადახტა. გურამი რომელმაც ცურვა არ იცოდა, თანაკურსელებს მოეთათბირა, მე გადავხტები, ოღონდ ამოყვინთვის შემდეგ თქვენ გამომიყვანეთო. მართლაც გადახტა კიდევ. ძლივს მიაღწია ბიჭთან, რომელიც უკვე იძირებოდა, ხელი ჩაავლო და ამოიყვანა. ცალი ხელით დაიწყო გამოცურვა, მარცხენა ხელით კი ბიჭი მკერდზე ყავდა მიკრული, არაფერი გამოდიოდა, წვალობდა და წინ ძლივს მიიწევდა. ამასობაში მამველიც მოვიდა და გურამი თავის მიერ გადარჩენილ ბიჭთან ერთად გამოიყვანეს. ორიოდე წლის შემდეგ კი ისწავლა უბრწყინვალესი ცურვა.

მეგობარი და მახლობელი კი არა, თუკი ვინმეს გაჭირვებაში ჩავარდნილს დაინახავდა, უყოყმანოდ მიეშველებოდა. ასეთ დროს მისთვის უკანდახვევისა და შიშის გრძობა აღარ არსებობდა, ყველა შემთხვევაში ისეთი ამაყი, გაბეღუ-

ლი და შინაგანად მართალი იყო, რომ ნებისმიერი მოძალადე თუ ბოროტგანმზრახველი მონუსხულივით უკან იხევდა. ასეთი შემთხვევების მოწმენი ხშირად ვიყავით, ან თითქმის ყოველდღე.

თელავისა და ალვანის საშუალო სკოლების დაწყებით კლასებში სწავლის შემდეგ გურამი თბილისის ვაჟთა მეცხრამეტე საშუალო სკოლაში სწავლობდა.

მისი კლასის მეგობრები გამოსვლებსა თუ პირად საუბრებში ხშირად იგონებენ, რომ მოწაფეობის წლებში გურამ რჩეულიშვილი მოთხრობების წერითა და პირადი შთაბეჭდილებების ფურცელზე გადატანით იყო გართული. ერთ დღეს, დიდი შესვენების დროს, გამალეხული წერდა, თავისი მსხვილი, ორიგინალური ხელწერით გავსილ ფურცლებს ზედიზედ ალაგებდა და ისე გაერთო, რომ ფეხაკრეფით მასთან მისული და თავს წამომდგარი თანაკლასელებიც კი ვერ შეამჩნია. ბიჭებმა ფურცლები აიტაცეს და კითხვა დაიწყეს. გურამი გაბრაზდა, წამოხტა, ფურცლები უკან გამოართვა. წინააღმდეგობა ვერავინ გაუწია, რადგან მაშინ მიღებული კლასიფიკაციით პირველი „ყოჩი“ იყო, რაც მის ფიზიკურ უპირატესობას მკაფიოდ უსვამდა ხაზს. შემდეგი გაკვეთილებისა თუ შესვენების დროს ის ღრმად ჩაფიქრებული კითხულობდა თავის ნაწერს, მალე რაღაც არ მოეწონა და ფურცლები დახია.

საერთოდ ზომაზე მეტად მომთხოვნი იყო საკუთარი თავისადმი. აღ-

ბათ ამითაც იყო გამოწვეული, რომ მან ინტენსიური წერისა და შექმნის შემდეგ თავისი სკოლისდროინდელი ნაწერები თითქმის მთლიანად გაანადგურა, პირველი ცდები აღარ მოეწონა, რადგან სულ ახალსა და მალაღს მიესწრაფვოდა, მისთვის სუსტი, უფერული ნაწარმოების შენახვა არ არსებობდა. იქნებ სწორედ ამიტომაც არ შემოგვრჩა სკოლის პერიოდის ქმნილებების დღეისათვის ალბათ უაღრესად საინტერესო ნიმუშები, რითიც მისი შემოქმედებითი გზისათვის თვალის გადევნების საუკეთესო საშუალება მოგვეცემოდა. დღეს კი მხოლოდ ნაცნობთა და მეგობართა მონაყოლს ვჯერდებით, თუმცა თვითმხილველთა ნაამბობი თავისი სიმართლით ბევრ საყურადღებოს გვამცნობს.

სკოლის პერიოდში გურამის ოჯახი ძველი „კირინჩის“ უბანში რენინგერის ქუჩაზე მდებარე ისტორიულ სახლში ცხოვრობდა. საკმარისია ითქვას, რომ ამ ძველ თბილისურ სახლში ცხოვრობდნენ და შემოქმედებითს საქმიანობას ეწეოდნენ დიდი ქართველი ისტორიკოსი ივანე ჯავახიშვილი, ქართველი კრიტიკული აზროვნების გამოჩენილი წარმომადგენელი კიტა აბაშიძე, პროფესორი გიორგი ჯავახიშვილი, გურამის მამა, აკადემიკოსი მიხეილ რჩეულიშვილი, ცნობილი ქართველი ფილოსოფოსი ერეკლე აბაშიძე, მომავალი ქართველი მწერალი დავით ჯავახიშვილი, სახელმწიფო მოხელე ალპინისტები გიგი და აგი აბაშიძეები, პირველი ფრანგული ენის სპეციალისტი და მთარგმნელი, გურამის

მის მსგავსად 26 წლის ასაკში უდროოდ დაღუპული და მეორე ცნობილი ქართველი ლიტერატურათმცოდნე, მკვლევარი, მრავალი საინტერესო წიგნის ავტორი იყო.

დიდი ივანე ჯავახიშვილი გურამს პაპად ერგებოდა, მისი ღრმად განსწავლული და უსაყვარლესი ბებო საშა ქართული ისტორიოგრაფიის მამამთავრის ღვიძლი და იყო.

ასე რომ მომავალი დიდი მწერალი ჭეშმარიტად ინტელიგენტურ, შემოქმედებით ატმოსფეროში იზრდებოდა, რასაც მისი ტალანტი და ინტელექტი სასურველი გზით მიჰყავდა.

გურამმა 1952 წელს მედალზე დაამთავრა თბილისის ვაჟთა მეცხრამეტე საშუალო სკოლა და იმავე წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე ჩაირიცხა.

მაღალი იდეალებით გაჟღენთილმა გარემომ და ოჯახურმა ტრადიციებმა ნაყოფიერად იმოქმედა გურამზე, უნივერსიტეტში უკვე მომზადებული მოვიდა და ქართული მეცნიერების ტაძარში ცოდნის შეძენას მთელი მონღომებით დაეწაფა.

გურამი ბრწყინველედ ფლობდა ქართულ, რუსულ, გერმანულ ენებს, კითხულობდა ინგლისურად და არაბულად, ღრმად იცოდა მშობლიური, რუსული, დასავლეთევროპული, აღმოსავლური ლიტერატურა, გატაცებით კითხულობდა მისთვის საინტერესო ყოველ წიგნს, პროზა იქნებოდა ეს, თუ პოეზია.

ფართო იყო მისი ინტერესების წრე. ეს სიცოცხლის მოყვარული,

ძლიერი, გულადი და დაუდგრომელი ბიჭი მთელი საღამოობით, მთელი კვირით უღრმავდებოდა ნიცშესა თუ ფროიდის ფილოსოფიას, გატაცებით კითხულობდა ჩინურ თუ იაპონურ პოეზიას, ზეპირად სწავლობდა გალკტიონისა და ტიციანის, ბლოკისა და ესენინის, ხაიმისა და ჰაფიზის ლექსებს, წაუკითხავი არ რჩებოდა ჰემინგუეის, ეგზიუპერის, ტოლსტოის, დოსტოვესკის, ჩეხოვის არცერთი ნაწარმოები, სამაგიეროდ წიგნებად ჰქონდა ქართული ხალხური თუ სვანური პოეზიის ტომეულე-ბი.

მაინც გული ყოველთვის საქართველოს ისტორიისა და ქართული ეროვნული კულტურისაკენ მიუწევდა, ისტორიულ ლიტერატურას გატაცებით კითხულობდა, ინიშნავდა, ამონაწერებს აკეთებდა, რვეულები საყურადღებო ფაქტებით ჰქონდა ავსილი.

ამ გატაცების გამო იყო ის, რომ გურამი მესამე კურსიდან ისტორიის ფაკულტეტზე გადავიდა და მშობელი ერის ისტორიის ფერფლწაყრილ ფოლიანტებს ჩაუღრმავდა.

ამ დროისათვის უკვე ღრმა შინაარსიან და მხატვრულ ძლიერ რეფერატებს წერდა, საჯარო ბიბლიოთეკასა და არქივებში მუშაობდა.

გავიხსენოთ ადგილი 1956 წელს დაწერილი მისი მოთხრობებიდან „პროფესორი ლევან ჯანდიერი“:

„ოცი წლის იყო, როდესაც ისტორიაზე სერიოზულად დაიწყო მუშაობა. იმ დროს კარგად ცურავდა. მოაგონდა ბოლო შეჯიბრი, რომელშიაც მეორე ადგილი აიღო, სწორედ მაშინ

აჩუქეს თოფი, რამდენს ნადირობდა მაშინ. მეცნიერებამ მაინც თავისი გაიტანა“.

ანდა პწკარები დიდებული „უსახელო უფლისციხელიდან“:

„ახლა საღამოა.

ვზივარ შინ და ვკითხულობ კონსპექტს; ის სულ უფრო მითრევს: რამდენი ცოცხალია მკვდარ ისტორიაში“.

მეოთხე კურსზე ვიყავით, როდესაც გავიგეთ გურამს რეფერატის დაცვა აქვსო. თავად არ უთქვამს, ერიდებოდა ხოლმე საკუთარი სამეცნიერო თუ შემოქმედებითი საკითხების შესახებ ლაპარაკს. რამდენიმე ბიჭი მაინც წავედით დაცვაზე. რომ შევედით შემოგვხედა, გაუხარდა, მაინც ესამოვნა მეგობრების მოსვლა. არცთუ ისე დიდი აუდიტორია მისი თანაკურსელებითა და პროფესორ – მასწავლებლებით იყო სავსე. თემა, თუ არ ვცდები, შუა საუკუნეების ქართული მატერიალური კულტურის ძეგლებს შეეხებოდა, ზუსტად აღარ მახსოვს.

მხატვრული ნარკვევით დაწერილი მშვენიერი თემა წაიკითხა, სადაც მწერლისა და მკვლევარის ერთად შერწყმული ნიჭი ჩანდა, უფრო მეტად კი უნიჭიერესი მწერლის სუნთქვა ისმოდა. რეფერატი ყველას მოეწონა, უმაღლესი შეფასება დაიმსახურა და ჩვენც გახარებულები ვულოცავდით.

ნეტავ ის რეფერატი თუ შემორჩა არქივს, ანდა იქნებ უნივერსიტეტის არქივში მოვიძიოთ, მისი გამოქვეყნება მართლაც საყურადღებო იქნებოდა.

მძლავრი გუგუნით ახლოვდებოდა გურამის შემოქმედებითი აფეთქებ-

ის დრო და ისიც დადგა. 1956 წლის პირველი თვეებიდანვე გურამ რჩეულიშვილმა სისტემატური, საოცრად ნაყოფიერი და მიზანსწრაფული წერა დაიწყო, მთელი ღირსებით შეუდგა ჭეშმარიტი მწერლის რთულსა და მოუსვენარ ცხოვრებას. დამთავრდა შინაგანი მომზადების პერიოდი, დამთავრდა შინაგანი წვა, ჩვენს შორის გაჩნდა განგების მიერ დიდ მწერლად მოვლენილი ახალგაზრდა კაცი.

იგი გატაცებით წერდა, მწერლობის ფანატიკურმა სიყვარულმა ყველაფერი დაავიწყა, მთელი დრო ქართულ ლიტერატურას მიუძღვნა. მართლაც თავდავიწყებით მუშაობდა, ჩქარობდა, მიისწრაფოდა, ვეება სათქმელის მთლიანად გადმოფრქვევა სურდა, რადგან ყოველთვის თან დასდევდა მოახლოებული აღსასრულის მძიმე შეგრძნება და ჩვენც ხშირად გვეუბნებოდა „... დრო ისედაც ძალზე ცოტაა“.

წერა და შექმნა მისი უპირველესი სულიერი მოთხოვნილება იყო. ყველგან წერდა: სახლში, კარში, მატარებელში, ზღვაზე, მთებში თუ სტეპებში. იგი თითქოს წინასწარმეტყველივით გრძნობდა თავის მაღალ დანიშნულებას და თვითმყოფად ტალანტს მშობელი ხალხის სამსახურისაკენ მიმართავდა.

რეზო ინანიშვილი ჩემს მიერ ზემოთ მოხსენიებულ გამოსვლაში ნაწარმოების წერისადმი გურამის სისხლხორცულ სიყვარულს თავისებური საინტერესო დაკვირვებით იხსენებდა: „მწერლობა რომ უყვარდა და დიდი გატაცებით

წერდა, ეს მისი ნაწერებიდანაც ჩანს. ბევრი ფურცელი ლამაზი კალიგრაფიული ხელით აქვს დაწერილი, სადაც ლამაზად ხვეული შ, წ, ჩ, ლ, ფ და სხვა ასოები სასიამოვნოდ მოგზავდებათ თვალში. როგორც ჩანს ამ დროს იგი დადინჯებით წერდა, მაგრამ იყო მკვეთრი აფეთქებისა და მძაფრი დაძაბულობის წუთები; ამ დროს კალიგრაფია არის აჩქარებული, აბობოქრებული, სწრაფი, რომ აზრების გადმოცემის დინება აყვეს ხელწერას. ზოგჯერ პწკარები უსწორმასწოროც არის, მაგრამ ამას ახალგაზრდა მწერალი არად დაგიდევთ, რადგან მას თავისი მიზანი აქვს მისალწვევი და ამას სისწრაფე, საოცარი სისწრაფე სჭირდება.

გურამ რჩეულიშვილი იყო ნამდვილად ხალასი, ჭეშმარიტი ნიჭი. მან დიდი სათქმელი თქვა, თავისი ახალგაზრდობის მიუხედავად საოცრად ბევრი მოასწრო და სამარადისოდ დარჩა ქართულ ლიტერატურაში, როგორც მისი მშვენება და ერთ-ერთი ყველაზე საუკეთესო, ორიგინალური აზროვნების წარმომადგენელი“.

ამავე დროს რეზო ინანიშვილი — მწერლობაში სიკეთის, სიმართლის, კეთილშობილების, პრინციპულობის დამწერგავი იმასაც წერდა, რომ ჩვენში თუ ვინმეა გენიოსობის ნიშნით დალდასმული ეს გურამ რჩეულიშვილიაო, რეზო ინანიშვილი წინასწარმეტყველურად გრძნობდა გურამის ძალას, სიდიდეს, შეუდარებლობას და სხვებსაც უნერგავდა ამ აზრს.

„მას ჰქონდა დიდი ნიჭი, შრომისუ-

ნარიანობა, შეუპოვრობა, ხასიათის სიმტკიცე, საკუთარი ძალების რწმენა, სიცოცხლის უსაზღვრო სიყვარული და ხალისი, ნათლად ჰქონდა წარმოდგენილი ამოცანა, რომელსაც ემსახურებოდა, ჰქონდა ღრმა განათლება, ერუდიცია, რომელიც, უეჭველად, თანდათან უფრო გაიზრდებოდა“... – აღნიშნავდა 1969 წელს გურამ გეგეშიძე წერილში „გურამ რჩეულიშვილის მოსაგონარი“, როდესაც უკვე ცხრა წლის დაღუპული ჩვენი უახლოესი მეგობრის ოცდათხუთმეტი წლისთავის სიმბოლურ შესრულებას აღვნიშნავდით.

ღრომ კი საოცარი სისწრაფით გაიზრინა და დღეს უკვე დიდი ქართველი მწერლის დაბადებიდან 75 წლისთავის საიუბილეო თარიღს აღვნიშნავთ.

ფართო გაქანების ბუნება, სიცოცხლის ყველა გამოვლინებისა და ლაღი, შეუზღუდავი, თავისუფალი ცხოვრებისადმი სიყვარული სულაც არ უშლიდა ხელს სწავლასა და გულმოდგინე შრომაში. ვთქვათ, თუკი ერთ საღამოს მეგობრის დაბადების დღეზე გააცდენდა ან მეორე დღეს ქართლისა თუ კახეთის სოფელში გულიანად იქეიფებდა, შემდეგ შეეძლო მთელი კვირა ან თვე თავაულებლად ემუშავა, ღამეებიც კი გაეტეხა. წერა და მწვერვალები-საკენ სწრაფვა მისი უპირველესი მოწოდება იყო.

როგორც ვთქვი, ყველგან წერდა, თითქოს ღროის გაცდენის ეშინოდა. ერთხანს საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში მუშაობდა, პირველ სართულზე პატარა ნახევრად ბნელ

ოთახში იჯდა. აქაც შეუჩერებლად წერდა. როცა დაიღუპა, ოთახის დათვალიერების დროს თანამშრომლებმა უამრავი ნაწერი ფურცლები იპოვეს და სახლში მშობლებს აუტანეს. მსხვილი, ლამაზი, ძველქართული კალიგრაფიის მსგავსი ხელი ჰქონდა, უცებ ავსებდა თაბახის ფურცლებს, ხანდახან სულ ორი-სამი წინადადებით.

მისი ცხოვრებისეული გამოცდილება და ახალგაზრდა კაცისათვის საკმაოდ მდიდარი ბიოგრაფია ღრმა, დახვეწილ ნაწარმოებებად იქცეოდა.

სწორედ ამიტომ მოასწრო 26 წლის მარადიულ ჭაბუკად დარჩენილმა გურამ რჩეულიშვილმა ძალზე მდიდარი ლიტერატურული მემკვიდრეობის დატოვება, რამაც სრული აკადემიური გამოცემისას ექვსი ტომი შეადგინა. ეს დიდად სასიამოვნო მოვლენა ახალი შარავანდებით გაანათებს მის უკვდავ სახეს, გაახარებს ქართველ ხალხს, ვისთვის შრომა მისი ცხოვრების ძირითად დანიშნულებას წარმოადგენდა და ვისი უდიდესი ლიტერატურის ოქროს ფონდის გამდიდრებაც სრულიად ახალგაზრდამ შეძლო.

რაინდული სულისკვეთებით აღზრდილი გურამ რჩეულიშვილი შეუდარებელი მეგობარი იყო. თუ ვინმე უყვარდა მთელი გულით უყვარდა, მისთვის ნახევრად სიყვარული ან რაიმე სიყალბე არასოდეს ყოფილა მისაღები, მეგობრისათვის და მახლობლისათვის ყველაფერს გააკეთებდა, თავსაც დადებდა, მისი მამაცი ბუნება მუდამ ფარივით მიგვიძლოდა წინ. ამიტომაც ვერაფრით ვერ მოხერხდა იმ დიდი სიცარ-

იელის ამოვსება, რაც დაგვრჩა გურამის მრავალრიცხოვან მეგობრებს მისი მოულოდნელი დაკარგვის შემდეგ.

მეგობრების გარეშე ერთი საათიც არ უნდოდა ყოფნა. ეს ლამაზი, კეთილი, გაბედული, ძლიერი, ბეჭებში ფართოდ გაშლილი ვაჟკაცი ბიჭი ანდამატივით იზიდავდა გარშემო მყოფებს, აერთიანებდა და აკავშირებდა მეგობრებს.

ის იყო ყველა მეგობრული შეხვედრის მოთავე და წამომწყები. ყოველგვარი გადაჭარბების გარეშე უნდა ვთქვა, რომ ჩვენს მიერ რაიმე სიახლის შეცნობასა თუ ნახვას ის იწყებდა, ის გვაგულიანებდა და ნაცადი მეგზურივით მიგვიძღოდა მამულის გზებზე, რაც მას ჩვენთან შედარებით მრავალი წლის წინ ჰქონდა მოვლილი და სისხლხორცეულად შეთვისებული.

პირველად მან წაგვიყვანა და შეგვაყვარა კახეთი, სვანეთი თუ ხევსურეთი, ნოსტე და უფლისციხე, ხევსურეთის ჭიუხები და ქართლის სოფლები, პირველად მან წაგვიყვანა ზღვაზე და ალპინიადაში, პირველად მან აგვაგულიანა, რომ გვენანა მყინვარწყურისა და ორწყურის განუძეორებელი სილამაზე, დაგველაშქრა ეს მაღალი მწვერვალები. ყველგან, ყოველთვის, განუყრელად თან დაგვეყვებოდა მისი დიდი იმედი და სიყვარული.

ახლა ხშირად მწარე სინანულით ვფიქრობ ხოლმე, ყოველთვის გურამისთვის რომ დაგვეჯერებინა უფრო მეტს ვნახავდით, უფრო მეტს შევიცნობდით, ვინ იცის გაცილებით უფრო ძლიერები და მამაცებიც კი ვყოფილიყავით, რისკენაც მუდამ მოგვი-

წოდებდა.

ამ სინანულმა ერთი შორეული, სტუდენტობის პირველი წლების დროინდელი ამბავი გამახსენა, რამაც კიდევ დამარწმუნა ჩემი ფიქრის სისწორეში და მომინდა სხვებისთვისაც გამეზიარებინა ან ცოტათი მაინც მეგრძობინებინა იმ გარდასული დღეების სურნელი, საუკუნის მესამედზე მეტი ხნის წინ რომ დარჩა უსასრულობაში.

ერთხელ, 1955 წლის გაზაფხულის მობრძანების ჟამს, გურამის წინადადებითა და დაჟინებული მოთხოვნით გადავწყვიტეთ ორი-სამი დღით ზღვაზე წავსულვიყავით ზამთრისეული მოწყენილობის გასაფანტავად.

მარტის თვე იდგა. თბილისის ახლო-მახლო ქედებზე ჯერ კიდევ იდო თოვლი, მაგრამ ჰაერში უკვე ადრეული გაზაფხულის თბილი სურნელი ტრიალებდა.

მივდიოდით ხუთი ამხანაგი. გურამი ყველა მათგანს სათითაოდ ესაუბრა და მისთვის ბუნებრივი გადამდები აზარტით დაარწმუნა ყველანი წასვლის სიკეთეში, რადგან მისი სიტყვებით აუცილებელი იყო ჩამოგვეფერთხა ზამთარში დაგროვილი სულიერი მტვერი და თბილისური გაზაფხულის სწრაფ დადგომას განახლებულნი შევხვედროდით.

გამგზავრება ჩვენი ძირითადი სარჩოს – სტიპენდიის აღებას დავამთხვიეთ, თორემ ასეთი ნახევრად თვითნებური განავარდების დროს მშობლები ზედმეტ კაპიკსაც კი არ გვაძლევდნენ.

სადგურზე გასვლის წინ ერთად ვივანშმეთ სარდაფში მოწყობილ სასაუზმეში და თითო-ორი ჭიქა იაფი კახური ღვინოც გადავკარით.

სალაროში ბილეთები არ აღმოჩნდა. ფულის დაზოგვის მიზნით, რასაკვირველია, საერთო ვაგონით მივბრუნდებოდით.

მატარებელი ათ საათზე გადიოდა, გასვლას ბევრი აღარ უკლდა. გურამი გამცილებელს მოელაპარაკა. გამგზავრების ნიშანი მისცეს და ჩვენც აველით ვაგონში.

ვაგონი ხალხით იყო გაჭედილი, აუტანლად ცხელოდა, ყველა ეწყობოდა, ყაყანებდა, ერთმანეთს უძახდა, ჩვენ ძლივს ვიშოვეთ შესასვლელთან ახლოს ორიოდე ადგილი, მაშინ ესეც საკმარისი იყო ოცი-ოცდაერთი წლის ბიჭებისათვის.

პირველად სამს მოუწია ორის ადგილზე დასხდომა, ისხდნენ და ჩვეულებსამებრ სიცილით კვდებოდნენ.

გურამ თიკანაძე და მე ფეხზე დავრჩით, გამოვედით იქვე ტამბურში, სადაც მე პაპიროსს ვაბოლებდი და თან ვლაპარაკობდით.

გურამ თიკანაძემ მითხრა — ხვალ გადაუღებელი საქმე მაქვს, გურამს ვერაფრით გაუუტეხე ხათრი, თორემ ახლა ნამდვილად არ წამოვიდლოდი. ამ ლაპარაკში მეც გამახსენდა ჩემი აუცილებელი საქმეები და ასე შევჩიოდით ერთმანეთს, რაც უდავოა მგზავრობის მეტად ცუდმა პირობებმა და გაჭედილი საერთო ვაგონით მგზავრობამ განსაკუთრებით გაამძაფრა.

გურამმა შემოძთავაზა, მოდი ჩემად დავრჩეთ, მაინც სამნი არიან, მხიარულად იქნებიან, ხუთნი ისედაც ბევრნი ვართ, დასაჯდომი ადგილიც კი არ გვაქვსო. მეც ჩაფიქრდი და როცა წარმოვიდგინე გაგრამდე თუ სოჭამდე ასე ნახევრად ფეხზე მდგარი ჩასვლა, უფრო მეტად ჩემი ოთახი და ლოგინი მომენატრა, თანაც რა სჯობდა — მშობლებს ვეტყოდი, რომ არ წავედი, მათ დავუჯერე და მომავალში უფრო მეტი ავტორიტეტი მექნებოდა. ბიჭებისთვის არაფერი არ გვითქვამს, რადგან არ გამოგვიშვებდნენ.

ამასობაში მატარებელი მცხეთაში გაჩერდა. სულ რამდენიმე წუთი იდგა. ჩვენ კიდევ ერთხელ დავენახეთ ბიჭებს, გურამ რუსიშვილს სიგარეტიც კი გამოვართვით, ვითომ გაგვითავდა და მატარებლის დაძვრისას ფრთხილად ჩავედით გაკვირვებული გამცილებლის თვალწინ და დავრჩით.

თვალს მიეფარა მატარებლის უკანა ვაგონის წითლად მბჟუტავი სინათლეც. მცხეთის სადგურის ბაქანზე ციოდა და სუსხიანი გამჭოლი ქარიც უბერავდა მტკვრის ვიწრო ხეობიდან.

სადგური მკრთალი ყვითელი სინათლით იყო განათებული. ჩვენ მოსაცდელ დარბაზში განრივი ვნახეთ. ნახევარი საათის შემდეგ გადიოდა თბილისისაკენ ბორჯომის მატარებელი.

მე და გურამ თიკანაძემ ზღვაზე გასასეირნებლად ჩვენი საწყალი სტიპენდიიდან მაშინ სახელგანთქმული მცხეთური ღვეხელი მივირთვით და ლუდიც დავაყოლეთ. შემდეგ მა-

ტარებელში ჩავსხედით და ჯერ თორმეტი საათიც კი არ იყო უკან თბილისში რომ დავბრუნდით.

გურამ რჩეულიშვილს ეს ამბავი ძალიან ეწყინა, ვერ წარმოედგინა როგორ ვთქვით უარი ზღვაზე, სივრცეზე, სიანხლეზე, მისებურ განახლება – გადახალისებაზე და კარგა ხნის მანძილზე მაყვდრიდა ხოლმე ასეთ მოქცევას, ან ხშირად ისეთი გატაცებით, ისეთი ლამაზი ფერებით ყვებოდა იქ გატარებულ რამდენიმე დღეზე, რომ გულის სიღრმეში სინანული მავსებდა – რატომ არ წავედი, რატომ არ დავუჯერე გურამს და რა საქვეყნო საქმეები გავაკეთე ჩემი მოულოდნელი დარჩენით.

ჩვენს მიერ მიტოვებულმა სამმა მეგობარმა პირველი დღე სოჭში გაატარა, მეორე დღეს კი გაგრაში ჩამოვიდნენ, სადაც ყოფნა გურამს ძალიან უყვარდა. გაგრაში მათ ერთ-ერთი მეგობრის ახლო ნათესავი ექიმი შეხვდათ, მან ბიჭები სახლში მიიწვია და კარგად უმასპინძლა.

ექიმის სახლი შუა გაგრაში იდგა. ვანშობის შემდეგ გურამმა თქვა წავიდეთ და ზღვის პირას ჰაერზე გავისეირნოთ.

კარგა ხანს ისეირნეს და მთვარის მკრთალი შუქით განათებული ზღვის ცქერით ტკებოდნენ.

ის დღეც და წინა დღეც მართლაც მშვენიერი, მზიანი იყო. საკმაოდ ცხელია კიდეც, როგორც არცთუ იშვიათად იცის ხოლმე მარტის თვეში.

მერე ზღვაში კენჭებსა და ბრტყელ ქვებს ისროდნენ, გახურდნენ და ტანისა-

მოსიც მოიშლიდნენ. ზღვა ღელავდა. დაახლოებით ორ-სამ ბალამდის აღწევდა ღელვა. გურამმა წინადადება წამოაყენა – მოდი, ვიბანავოთო.

ბიჭები წინააღმდეგი იყვნენ, მაგრამ გურამმა დაარწმუნა ისინი: თქვე კაი ხალხო, უამრავი ადამიანი მთელი ზამთრის განმავლობაში ცივ, ყინულიან წყალში ბანაობს, თავს ბრწყინვალედ გრძობენ, კაჟივით მაგარი ჯანმრთელობა აქვთ და ჩვენ ამ ერთხელ წყალში შესვლით რა მოგვივაო.

ზღვის წყალი მართლაც ცივი იყო, მაგრამ პირველი გაბედვის შემდეგ თითქოს გათბა კიდეც და ცურვისას სასიამოვნოდაც კი იქცა.

ბიჭებმა ცოტა იჭყუმპალავეს ნაპირ-ნაპირ, შორს შესვლა კი ვერ გაბედეს. გურამი მარტოდმარტო შევიდა შორს. მაშინ უკვე ბრწყინვალედ ცურავდა. ბიჭებს შეეშინდათ, ერთხანს უძახეს გურამს, მაგრამ როცა არაფერი გაუვიდათ, ჩაიცვეს და ისე ელოდებოდნენ.

გახალისებული გურამი აღმა – დაღმა დაუყვებოდა ნაპირს, ზოგჯერ ისე შორს შედიოდა ზღვაში, რომ არც არაფერი ჩანდა და აღარც ხანდახან მოტანილი ხმაური ისმოდა.

კარგა ხანს იყო ზღვაში, როცა გული იჯერა, მხოლოდ მაშინ გამოვიდა, ხომ არ გაიყინეთ უმოძრაოდ, – გაიცინა, ცოტაც წაივარჯიშა, ირბინა და ტანისამოსი ჩაიცვა, მერე კი გაგრის ულამაზესი ფერდობებისაკენ გაიშვირა ხელი და თქვა: „ეს ადგილი ძალიან მომწონს, აქ უნდა დავრჩე სამუდამოდ და ავიშენო სახლიო“.

ეს ადგილი, სადაც გურამმა ჯერ კიდევ ცივ, ნაზამთრალ ზღვაში იცურავა და სადაც მას საცხოვრებლად სახლის აშენება სურდა, იყო ზუსტად ის ადგილი, ანდა სულ რაღაც ოცი-ოცდაათი მეტრის დაშორებით იმ ადგილიდან, სადაც ხუთი წლისა და ხუთი თვის მერე აბობოქრებულ, გამძვინვარებულ ზღვაში სხვების სიცოცხლის გაფრთხილებისა და გადარჩენის დროს ტრაგიკულად დაიღუპა ოცდაექვსი წლის გურამ რჩეულიშვილი.

ჩვენდა სამწუხაროდ და საუბედუროდ აღსრულდა მისი წინასწარმეტყველება, გაცხადდა მისი შინაგანი ფარული შიში და გულში ჩაბუდებული სევდა, რის დაჯერება კი არა თუნდაც შორეული წარმოდგენაც არაფრით შეგვეძლო.

გურამი იყო სულიერად და ფიზიკურად სრულყოფილი ბიჭი. იყო შესანიშნავი სპორტსმენი; მთასვლელი; კალათბურთელი; მოკრივე; ცხენოსნობაში ზომ ტოლი არ ჰყავდა. მართლა საოცარი ბუნებრივი მონაცემები ჰქონდა, სპორტის ნებისმიერ სახეობაში შეეძლო თავის გამოჩენა და თვალსაჩინო მიღწევების მოპოვება.

ის ბევრი შინაგანი თვისებით განსხვავდებოდა გარშემო მყოფთაგან, იყო გაცილებით უშუალო და თავისუფალი, მართალი და გაბედული, საბჭოთა კავშირის ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებს საერთოდ ვერ ეგუებოდა, ცხოვრების მიმართ საკუთარი დამოკიდებულება ჰქონდა, ეს სწავლის, მოქმედებისა და თუნდაც ჩაცმისადმი მხოლოდ მისეული მიდგომითაც იყო

წარმოჩენილი. 1958 წელს დაწერილ ორიგინალურ ნოველაში „ბატონო ტელემაყურებელო“, იგი მკითხველთა სახით თითქოს ფართო აუდიტორიას მიმართავდა საკუთარი აზრების გამოცემის მიზნით:

„მე დავიბადე თქვენთან ერთად, გავიზარდე თქვენთან ერთად, სკოლაში დავდიოდი, დავდიოდი ისევ და ისევ თქვენთან ერთად კინოებში, თეატრებში და ექსკურსიებზე, ზაფხულობით ბორჯომში, მერე ზღვაზე, ზამთარში ბაკურიანში. ვიცვამ თქვენსავით „ბუტილკა“ შარვალს 1955 წლიდან, არ ვატარებ ქუდს. ჩვენ ყველა ვიზრდებით ერთად, ვსწავლობთ ერთმანეთისგან და ყველა ერთი და იგივე წიგნიდან სწავლობს იმას, რაც მის ბუნებასთან ყველაზე ახლოა. მე თქვენგან განსხვავებით დავდივარ უჰალსტუხოდ, გაღვილილი გულით და მძიმე მაღალყელიანი ფეხსაცმელებით, ლანჩაამპვრალითაც, რადგან ახალი მაღალყელიანის შოვნა ძნელია, მე კი შევეჩვიე მას, ის არის მძიმე და გრილი, ერთნაირად მაღგება ოპერაში და მთაში, კინოში თუ ჩხუბში“.

უაღრესად ოპტიმისტი და სიცოცხლისმოყვარული ბიჭი იყო, იუმორიც უხვად ჰქონდა მომადლებული, უტეხი ძალა და მტკიცე ნებისყოფა ჩანდა მის ლამაზად ჩამოქნილ სახესა და ძლიერ კისერში, თავისებური მყარი ნაბიჯებით სიარულსა თუ ჭეშმარიტად რაინდულ ქცევაში.

თავისი პატიოსნებითა და ვაჟკაცური ცხოვრების მკაცრი ნორმებით მართლაც რაინდს, ხევისბერსა თუ

უფლისციხის მთავარს ჰგავდა. ამიტომაც ვუძახდით ბიჭები ზედმეტ სახელად რჩეულასა და ვამეხს – უფლისციხის დიდი მთავრის სახელს, რაც მის ბუნებრივ შინაგან სიამაყეს მოხდენილად ესადაგებოდა.

გურამის ნათელი ოპტიმიზმი კარგად ჩანს მის ნაწარმოებებშიც.

აი, რას წერდა 22 წლის ბიჭი თავის ერთ-ერთ პირველ მოთხრობაში „ასვლა“:

„კაცმა უნდა მთელი სულით იცოცხლო, – ან რა არის მუდმივობა, – სისულელე. ყველა ადამიანი მუდმივად ცხოვრობს: ყოველ შემთხვევაში მისი მარადიულობა ის წლებია, რომელსაც გაატარებს ამ ქვეყანაზე. კაცმა რომ თქვას, არცა კვდება კაცი, იბადება სხვა, რომელიც ოდნავ განსხვავდება გარდაცვლილისაგან“.

ეს იყო ნათელი, ოპტიმისტური ფილოსოფია, ეს იყო სიკვდილ-სიცოცხლის მარადიული პრობლემის ახსნა, რაც ყოველთვის აწუხებდა ახალგაზრდა უნიჭიერეს შემოქმედს და რაც მის მრავალ ნაწარმოებს წითელი ზოლივით გასდევს.

ბუნებით ოპტიმისტსა და უშიშარ გურამს ბედისწერის მძაფრი განცდა არ ასვენებდა. ძალზე ხშირად უახლოესი მეგობრებისათვის უთქვამს და ნაწერებშიც არაერთხელ აღუნიშნავს – მალე დავიღუპებიო.

ეს მძიმე წინათგრძნობა ყოველთვის თან დასდევდა, გულის სიღრმეში იყო მიმალული და თავისდაუნებურად ტკივილივით იჩენდა ხოლმე თავს.

ზაფხულის ერთ ღამეს, როდესაც

„ზემელზე“ ვიდექით და ჩვენი მეგობრების გამოჩენას ველოდებოდით, მითხრა ოცდაათ წლამდე თუ ვიცოცხლეთ რამდენი რამის გაკეთებას შევძლებო. მე გავჯავრდი, ეს აზრი მის არტიტულ ბუნებას მივაწერე, ასეთი რამის თქმა და განჭვრეტა ვის შეუძლია, შენ ყველა ჩვენგანზე მეტს იცოცხლებ – მეთქი. ჩემი დღიურებიდან შემდეგ აღვადგინე, რომ ეს საღამო 1959 წლის ზაფხულისა იყო. ერთი წელი, მხოლოდ ერთი წელი რჩებოდა გურამის დაკარგვამდე, ჩვენი ათასობით იმედის დასამარებად.

ერთხელ იგივე „ზემელზე“ ჩვენი შელაპარაკებისა და შერიგების შემდეგ მითხრა: ბიჭო, გამიფრთხილდი, ხომ იცი მე დიდხანს ვერ ვიცოცხლებო. ასეთი რამის დაჯერება მე კი არა მის არცერთ უახლოეს მეგობარს არ შეეძლო; მსგავსი რამ შინაგანი ტკივილის მოძალების ჟამს არაერთხელ უთქვამს ედიშერ რჩეულიშვილის, გურამ გეგეშიძისთვის, თენგიზ ჯაშიაშვილისთვის, ერლომ ახვლედიანისთვის... მაგრამ ვინ დაუშვებდა იმის გაფიქრებასაც კი, რომ ძლიერსა და მამაც გურამ რჩეულიშვილს, რომლის იმედი ყველა ჩვენგანს ჰქონდა და რომელიც ჩვენი აზრით ქვეყნის გადაბრუნებასაც კი შეძლებდა, მართლა მალე ელოდა აღსასრული. ეს რომ ოდნავ მაინც გვეგრძნო, ალბათ გვერდიდან არცერთი მეგობარი არ მოსცილდებოდა, მაგრამ ვინ და როდის გაქცევია განგების მკაცრი განაჩენით გამოტანილ ბედისწერას?!

საუბედუროდ, სულ ცოტა ხნის შემდეგ, გაგრის საქალაქო საავადმყოფო-

ფოს სარდაფის პატარა ოთახში გურამის ცხედართან თავზარდაცემული და სულიერად განადგურებული როცა ვიდექი, შინაგანი შიშით ვკანკალებდი იმის სასოწარკვეთილი შეგრძნებითაც, თუ როგორ ასრულდა გურამის სიტყვები და როგორ გამართლდა ის, რის შესახებაც არაერთხელ უთქვამს ჩვენთვის.

წერის მანერით, სიღრმით, შინაარსით, აზრობრივი დატვირთვით, დინამიზმით გურამი ჭეშმარიტად თანამედროვე მწერალი იყო ამ სიტყვის ყველაზე საუკეთესო და მისაბაძი გაგებით. გურამის ნაწარმოებებში თანამედროვეობა სჩქეფდა არა მაშინ დოგმად ქცეულ სოციალისტურ მოვლენებზე წერით, არამედ სამყაროს ღრმა აღქმით, ცხოვრებისეული პრობლემების წინ წამოწევით, სიკეთის დამკვიდრებით, სიმართლით, სიყვარულით.

1986 წელს ერთ-ერთ ინტერვიუში მისი უახლოესი მეგობარი გურამ გეგეშიძე ხაზგასმით აღნიშნავდა: „ჩემი ღრმა რწმენით, გურამ რჩეულიშვილი გახლდათ ჩემი თაობის ყველაზე ნიჭიერი, ყველაზე მნიშვნელოვანი და, რაც მთავარია, ყველაზე ღირსეული მწერალი. მისი შემოქმედება თხემით ტერფამდე თანამედროვეობის სულისკვეთებით არის გამსჭვალული“.

მოვიტანოთ თუნდაც ასეთი მაგალითი. მიუხედავად იმისა, რომ გურამ რჩეულიშვილის მშვენიერი ნაწარმოები „უსახელო უფლისციხელი“ შორეულ წარსულს ეხება, იგი მაინც ცხადად სუნთქავს თანამედროვეობით. აქ წარსული და აწმყო ოსტატურად

ერწყმის ერთმანეთს, რისი საშუალებითაც სათქმელიც უფრო ძლიერად და შთამბეჭდავად გამოიყურება. ძველისა და ახლის მონაცვლეობა აინტერესებს მკითხველს, მის განწყობას კიდევ უფრო დაბავს, თვალნათლივ წარმოაჩენს პოლარულად საწინააღმდეგო სურათებს, რომელთა შორის უხილავ დაფებს ოსტატურად აბამს ოცდასამი წლის დაბრძნებული ჭაბუკი:

„ახლა მთაზე რაღაც საყდარი მოჩანს, შემდეგ ისევ რიგია სახლებისა; ზევით, მთაში, გვირაბი გაჰყავთ... ერთ პატარა ადგილსაც ვერ ნახავთ დაუსახლებელ – დაუძუშავებელს... ხოვლეს ბოლოზე უძველესი სამოსახლო ბორცვი ითხრება. მატარებლიდან საკონტროლო თხრილი ჩანს შავ ხაზად. მატარებელი ისევ მიდის. ჩერდება. მე ქვანახელში ჩამოვდივარ. აქ, ქვაში, სამოსახლო ხვრელებია, იმიტომ ჰქვია ქვანახელი. მწვანეში ზის ახლანდელი სოფელი. ჩემს პირდაპირ, მტკვრის მარცხენა ნაპირიდან უფლისციხე იყურება გამოთხრილი თვალებით. ცხელა, მტკვრის ნაპირას ვჯდები, ვისვენებ. ჩემს პირდაპირ ბორანს აკეთებენ. იმის უკან სახლებს აშენებენ. დავილაღე. ამდენი შთაბეჭდილება ერთ დღეში! ერთი ადგილი ვერ ვნახე, რომ თავისი ისტორია არ ჰქონდეს, რომ ქვა არ იყოს ქვაზე დადებული. და ეს მონაკვეთი, რაც მე დღეს ვნახე, ნაწილია ერთი დიდი ისტორიისა. ვცდილობ ადარ ვიფიქრო. ჭიანჭველასათვის მშრომელი და დაუზარელი ყოფილა ჩემი ხალხი“.

სწორედ ეს დაუზარელი შრომა,

მამულის კეთილდღეობისათვის დღენიდაგ ზრუნვა, წარსულთან უწყვეტი კავშირი და ამ საფუძველზე ახლის შენება გურამს მიაჩნდა როგორც თავისი პირადი, ისევე ყველა ნამდვილი პატრიოტი ქართველის უმაღლეს დანიშნულებად.

გავიხსენოთ, რა ბრწყინვალე მოწოდება თუ ვეებერთელა გულიანად ამოხეთქილი აზრები დაგვიტოვა გურამმა, როდესაც თავის ბრწყინვალე „ალავერდობაში“ ყველას გასაგონად განაცხადა: „ვნების სიმძაფრე შენებაშია და არა აშენებულთ ტკობაში“.

გურამი საქართველოს გამრავლებას ნატრობდა, რაც ჩვენი წინსვლის საფუძველად და ერთ-ერთ აუცილებელ პირობად მიაჩნდა. ყოველი ქართველის დაბადება მისთვის გულწრფელი ხალისი იყო, მახლობლის დაბადება კი მითუმეტეს დიდ სიხარულს იწვევდა. მას ღრმად სჯეროდა, რომ ახალგაზრდობა არის ერის მომავალი, რომელთაც წინაპრების დაწყებული საქმე უნდა გააგრძელონ, გააძლიერონ და გამარჯვებამდე მიიყვანონ, ახალგაზრდობის იმედი ყოველთვის ჰქონდა, არა მარტო თანატოლებთან თუ უფროსებთან, უმცროსებთანაც მთელი გულით მეგობრობდა, მათ მიერ გასავლელ რთულ გზებს იმედიანი თვალთ გასცქეროდა.

აქ კიდევ მინდა მოვიტანო ნაწყვეტი ორიგინალური ფორმით დაწერილი ნოველიდან „ბატონო ტელემ-აყურებლებო“. ეს ნაწარმოები და მასში შემავალი ეს ნაწილიც იწერებოდა მაშინ, როდესაც მის უახლოეს ნათე-

სავსა და მეგობარს დათო ჯავახიშვილს ვაჟი შეეძინა. გურამი ამ დროს მოსკოვში იმყოფებოდა რამდენიმე თვით, იქ მუშაობდა. მოსკოვის ცენტრში, დიდი იუჟინსკის შესახვევში, პუშკინის მოედნიდან ორასიოდე მეტრის დაშორებით მდებარე პატარა სახლის ერთ პატარა ოთახში იჯდა, ოცნებობდა და ჩვეული გამალებით წერდა გურამ რეულიშვილი. პატარა ნათესავი შორეულ რუსეთშიც არ ავიწყდებოდა და სითბოთი სავსე მახლობლური გრძნობით მიესალმებოდა, მისი დაბადება კი იმდენად სასიამოვნო მოვლენად მიაჩნდა, რომ ყველას ერთიანად ულოცავდა:

„მომილოცია თქვენთვის, ტელემ-აყურებლებო, ახალი ჯავახიშვილის დაბადება!.. ვუსურვებ ჩემს პატარა ძმისშვილს, ყველაზე ცოტა, ღირსეული ტელემაყურებელი მაინც იყოს, როცა გაიზრდება. მაგრამ ჩვენ გეწამს, რომ მას თვით მოუსმენს ხალხი; ის ჩვენი მომავალია! რა საოცარია, არა? მარტო მომავლებით ვართ თითქოს... აბა, პატარა ჯავახიშვილო! ღმერთო ჩემო, შენი სახელი მაინც ვიცოდე, მაგრამ ის ვიცი, რომ შენ ქართველი ხარ, შენი ჭირიმი და გწამდეს ჩემი, თუ ოდესმე დახმარება დაგჭირდა, მოდი ჩემთან, შენს უფროს ბიძასთან“...

თანამედროვეობის მძაფრი სულისკვეთებით სუნთქავს 1989 წლის 21 აპრილს გაზეთ „ლიტერატურულ საქართველოში“ გამოქვეყნებული უსათაურო ნოველა, რომელიც მწერლის არქივიდან რედაქციას მიაწოდა გურამის უმცროსმა და უსაყვარლესმა დამ მარინე რჩეულიშვილმა, ვინც ათეულო-

ბით წელი შეალია გურამის არქივს და დიდი მწერლის დანატოვარი თხზულებების ექვსტომეულის აკადემიურ გამოცემას. ეს ნოველა სხვა ნაწარმოებებთან ერთად 1956 წლის ზაფხულში წამაკითხა გურამმა, მაგრამ მაშინ სხვა დრო იყო და მის გამოქვეყნებაზე თუნდ შორეული ოცნებაც კი არ შეიძლებოდა. მხოლოდ საჯაროობისა და დემოკრატიზაციის ჯერ კიდევ ჩანასახ პერიოდში გახდა შესაძლებელი თვითმხილველის თვალთ დანახული ნაწარმოების რესპუბლიკურ პრესაში დაბეჭდვა. ნოველა 1956 წლის 9 მარტს ავადგასახსენებელ დღეებს შეეხება, ათეულობით გაფრენილი წლის წინათ არის დაწერილი და ისეთი მიმე შეგრძნება მაქვს თითქოს ცოცხალი გურამი დადიოდა რუსთაველის პროსპექტზე და 1989 წლის 9 აპრილის ტრაგიკულ ამბებს მემატთანის მახვილი თვალთ აღწერდა. როგორი საოცარი ძალით ესადაგება ჩვენს თვალწინ უდანაშაულო ქართველების დაღვრილ სისხლს იმ შორეულ წლებში დაღვრილი სისხლი, რის განცდაც კიდევ უფრო გაგვიმძაფრა ოცდაორი წლის ბიჭის მიერ უშუალო განცდით შექმნილმა მართალმა ნაწარმოებმა.

იმ დღეს, 1956 წლის 9 მარტს მეგობრები ერთად ვიყავით. წინა დღესაც ერთად ვიარეთ მიტინგებზე, მტკვრის ნაპირას სტალინის ძეგლთან თუ მოედნისა და რუსთაველის პროსპექტის თითქმის მთელ გაყოლებაზე რომ იმართებოდა, რადგან ასეთი რამ სრულიად უჩვეულო იყო ჩვენთვის და მართლა გვაინტერესებდა, სხვა რაიმე

გარკვეული მიზნები არც გაგვაჩნდა. მოჩვენებითი თავისუფლების განცდა, ლექციების გაცდენისათვის პასუხის არ მოთხოვნა, საკუთარ ნება-სურვილზე მიშვება მეტისმეტად მაცდური აღმოჩნდა.

მთელი დღე გარეთ ვიყავით, კიდევ შეგვცვივდა და კიდევ მოგვმივდა. დაღამებულში გადავწყვიტეთ გურამ რუსიშვილთან ავსულიყავით, რომელიც მაშინ რუსთაველის პროსპექტზე „ზაირა ვოსტოკას“ რედაქციასთან ახლოს ცხოვრობდა. ამ დროს რუსთაველის პროსპექტზე ვიმყოფებოდით ოფიცერთა სახლის წინ. პროსპექტი ხალხით იყო გაჭვდილი და ბობოქრობდა. გურამ რჩეულიშვილი, თენგიზ ჯაშიაშვილი და კიდევ ერთი თუ ორი ამხანაგი არ წამოვიდნენ, ცოტა ხანს კიდევ დავრჩებითო.

ჩვენ სახლში გაუთბით, დაუნაყრდით, შემდეგ აივანზე გავედით, რომელიც რუსთაველის პროსპექტს გადასცქეროდა და მეორე სართულიდან ყველაფერს კარგად ვხედავდით. ჩვენი წამოსვლის შემდეგ ალბათ ერთმა საათმა განვლო და უცებ ლენინის მოედნის მხრიდან გუგუნნი, გრიალი და გამყინავი სროლის ხმები მოგვესმა. ადგილზე გავშეშდით, მოულოდნელმა შიშმა აგვაკანკალა.

როცა გონს მოვეგეთ, პროსპექტს მივაშურეთ, ჯერ კიდევ ზუსტად არ ვიცოდით რა მოხდა. პროსპექტზე უკვე წივილ-კივილით და არნახული ღრიანცელით მორბოდა ხალხი, ქალები, ბავშვები, ახალგაზრდები, მოხუცები, ახალგაზრდები სჭარბობდნენ. ჩვენ ერთი

ნაცნობი ბიჭი შევაჩერეთ და ვკითხეთ რა მოხდა: გვესროლეს, ხალხი დახოცეს, ტანკები მოდიანო, სხაპასხუპით მოგვყარა დაბნეულმა ბიჭმა. ჩვენ გაოგნებულები დავრჩით. ამ დროს გაფითრებული, აქლომინებული გურამი, თენგიზი და ერთი ამხანაგი გამოჩნდნენ, ჩვენთან მოდიოდნენ. ერთად ავედით გურამ რუსიშვილის სახლში. ლაპარაკის თავი აღარ გვქონდა. ყველას ნერვიულად აცახცახებდა.

ხალხი კი მორბოდა და მორბოდა. ჩვენ ცოტა ხანს გავჩერდით. მერე ბიჭები გამალებით დაუყვანენ ელბაქიდის დაღმართს, მე და გურამი კი ჯავახიშვილის აღმართით ავედით ლარსის ქუჩაზე, სადაც მაშინ ცხოვრობდა მისი ოჯახი. გურამმა არაფრით არ გამიშვა, მაშინ მკრთალად განათებულ დამრეც ვარაზის ხევზე გადამაცილა, სახლში მიმიყვანა და თვითონ კი მარტო დაბრუნდა. ყოველთვის ასე იცოდა, თითქოს თავად არ ეშინოდა და მეგობრის მფარველობა ჩვეულებრივ მოვლენად მიაჩნდა.

სწორედ იმ მძიმე ტრაგიკული განცდის გამოძახილია მისი უსათაურო მოთხოვნაც, რომლის ერთი პატარა ნაწილიც გახსენების მიზნით აქაც მინდა მოვიტანო:

„უკანა მიაწყდა წინას. ღამე იყო.

ტ. ტ. ტ. !

ტ. ტ. ტ. !!

ტ. ტ. ტ. !!!

ისვრიან!

– ისვრიან!!

– ისვრიან!!!

– დამჭრეს!

– მორტყეს!!

– მოკლეს!!!

ტანკები!

ტანკები!!

ტანკები!!!

ხალხი აირია.

ხალხი ახრიალდა.

ხმაურისაგან ხმაური აღარ ისმოდა.

პატარები ტანკებს ახტებოდნენ.

მოწაფემ ცარცი დაადრო ჯიბიდან.

და სვასტიკა დაახატა მუხლუხას.

ტ. ტ. ტ. !!!

ტანკიდან უსულოდ გადმოვარდა.

გვზოცავენ!

გვესვრიან!!

გეჟლეტენ!!!

ხალხი მიდიოდა ტანკებზე.

ხალხი გარბოდა.

ხალხი იბრძოდა რითიც შეეძლო“.

საშინელი სურათია, მართლაც შემადრწუნებელი, მაგრამ ეს არის დიდი მწერლის თვალთ დანახული უღმობელი სურათი, ვანდალიზმის რეალური აქტი, რაც არსად არცერთ ქვეყანაში არ უნდა ხდებოდეს და მითუმეტეს, არ უნდა მეორდებოდეს.

გურამ რჩეულიშვილმა მთელი თავისი ცხოვრებითა და შემოქმედებით დაამტკიცა, რომ ის იყო, არის და იქნება ჭეშმარიტად თანამედროვე მწერალი, კაცი, პიროვნება, რომელიც ყოველთვის საჭირო იყო ქართული ლიტერატურისათვის, ქართველი ხალხისათვის, როგორც მაგალითი, როგორც მაღალი და სრულიად განსხვავებული ფენომენი, როგორც ახალგაზრდა თაობის იდეალი და ნათელი დასტური იმისა

თუ როგორ უნდა იცხოვროს ამ ქვეყნად ახალგაზრდა კაცმა, შემოქმედმა, მამულიშვილმა, მოქალაქემ. ის არის რეალური პიროვნება, ვინც დიდად გაუსწრო საკუთარ დროს, საკუთარ მეოცე საუკუნეს და მომავალ საუკუნეებში გაიჭრა, როგორც დიდი და მაგალითის მიმცემი პიროვნება.

1958 წელს დაწერილ ღრმაშინაარსიან და ორიგინალურ კინომოთხრობაში „ბევრი ბავშვები ერთად, ანუ შუადღის შემდეგ, მთელი ღამე და დილა“ ოცდაოთხი წლის გურამ რჩეულიშვილი ჩვენდა დიდად სამწუხაროდ კიდევ და კიდევ აღნიშნავდა: „მე არ დავბერდებიო“. იგი მართლაც არ დაბერდა, მძლავრი მეტეორივით გაიქროლა, მაგრამ ოდნავადაც არ ჩამქრალა, ოცდაექვსი წლის მარადიულ და ნაადრევად დაბრძენებულ ჭაბუკად დარ-

ჩა. იგი ერთგანაც წერდა: „სიცოცხლე მინდოდაო“. მართლა როგორ უნდოდა სიცოცხლე და უფრო მეტად ქართველ ხალხს როგორ სჭირდებოდა მისი სიცოცხლე, რამდენ რამეს შექმნიდა, რამდენ სასარგებლოს გააკეთებდა მშობელი ერისთვის, ვისი კეთილდღეობისათვის თავის დადებაც მისი უმაღლესი მოწოდება იყო.

ჩვენ კი დღეს მხოლოდ იმის შეგნება გვამშვიდებს, რომ ქართველ ხალხს, ქართველ ახალგაზრდობას დარჩა დიდი მწერლის თვითმყოფადი, მაღალი შემოქმედება, ულამაზეს ლეგენდად ქცეული გურამ რჩეულიშვილის ცხოვრება, დარჩა მისი მარგალიტებივით ასხმული ნაწარმოებები, რაც მარადიულად დაამშვენებს მდიდარი და საამაყო ქართული ლიტერატურის ოქროს ფონდს.

*ჟურნალი „ცისკარი“,
1989 წლის, №10*

ქამი მოსაგლის აღებისა

ცოტა ვინმესთან მსიამოვნებს ურთიერთობა და სიახლოვე ისე, როგორც ნუგზარ წერეთელთან, ვინც ორიოდ წლით არის ჩემზე უფროსი და, ამდენად, ერთი დიდი თაობის წარმომადგენლებად, სამოციანელებად ვითვლებით. ჩემს თვალწინ გაიარა მისმა უღალატო, დაუძრაველმა ცხოვრებამ და არ მახსოვს, რაიმე შეშლოდეს, რამეზე უკან დაეხიოს, თუკი ოდნავ მაინც შეეძლო გაკეთება. არაერთი მწუხარება მქონია ცხოვრებაში და მუდამ ვგრძნობდი მხარზე მის ძმურ ხელს; მუდამ მამხნევებდა, გულს ნუ გაიტეხო, მეუბნებოდა. ყველასათვის სამაგალითო გზის მაჩვენებელია ის უკიდევანო თავდადება, რაც მან თავის გვერდიდან მოუშორებელი, უპირველესი და უღვთოდ დაღუპული მეგობრის, გურამ რჩეულიშვილის სახელის უკვდავსაყოფად გამოიჩინა.

საიუბილეო, სამოცდამეთხუთმეტე წლის მიჯნასთან ნუგზარ წერეთელს თავისი ლექსების ახალი, ძალზე მრავალფეროვანი წიგნის („საქართველოს ერთი მეციხოვნე“) პირველი განყოფილების სათაურად გალაკტიონ ტაბიძის სტრიქონი შეურჩევია – „სამშობლო უმთავრესია“ – და, ამ შემთხვევაში, ფრაზა განსაკუთრებულ დატვირთვას, სიმბოლურ მნიშვნელობას იძენს, იგი თავმოსაწონებლად გამოტანილი ლოზუნგი კი არ განლავთ, ნუგზარ წერეთლის ყოველდღიური ცხოვრების წესია, რაც ბევრ რამეში ვლინდება. ყველა ლექსი, გარემოებათა გამო, თანაბარი ძალითა და შთაგონებით

რომ არ არის დაწერილი, ეს მანაც კარგად იცის. ამიტომ, მეც მხოლოდ იმაზე გავამახვილებ ყურადღებას, რაც გულზე მომხვდა.

მსოფლიოს ერთ-ერთი უძველესი, დიდი კულტურული წარსულის მქონე ერთი ვართ და დღემდე ვერ ვისწავლეთ მტერ-მოყვარის გარჩევა. როგორ შეიძლება მოკეთედ ჩათვალო იგი, ვისაც ფიქრად მუდამ ისა აქვს, როგორ ჩაგულაპოს და გაგანადგუროს. იყო და რჩება ჩვენი უიღბლო მამული ყოველნაირად შევიწროებული, „ცხრამხრივ მიწაჩამოჭრილი“ და ქართველთა გაჩანაგებას ბოლო აღარ უჩანს.

ნუგზარ წერეთელი ილიასეული პირდაპირობით, დაურიდებლად ხატავს შემზარავ, შეუღამაზებელ სურათს იმისა, რა ძვირად დაგვიჯდა გადაშტებული კარლიაობა და განთქმული სტუმართმოყვარეობა; ვინც შევიცოდეთ და შევიფარეთ, როცა დრო იხელთა, ყელზე სწორედ იმან დაგვაბჯინა დანა.

არც სინდისი ადარდებთ,
 არც წყევლა და კრულვა,
 ასე გაძლოს სადამდე
 საქართველოს სულმა.
 სულმა მრავალტანჯულმა,
 ხმლებით დაჩეხილმა,
 გეძალება სხვა რჯული,
 ამოგავსო მღიღმა.
 მტრების სათვალთვალო ხარ,
 გაჭირვება გერგო,
 მწუხარებამ გამოგხრა,
 შავი მუხის ქერქო.
 („მარადიული სირცხვილი“)

ღვთიურ, სამოთხისდარ მამულს არ მოვუფრთხილდით, უდიერად მოვექცეთ და ბუნებასაც თითქოს შური იძია – რამდენჯერ ვიხილეთ მეწყერისგან წალეკილი სოფლების სავალალო ხვედრი. ჩვენს თავს დატეხილმა ეკოლოგიურმა კატასტროფებმა დააწერიანა ნუგზარ წერეთელს გულჯავრიანი ლექსი „სამაგიერო“, რომლის რამდენიმე სტრიქონის ამოწერაც საკმარისია იმის წარმოსადგენად, უგუნურობისა და წინდაუხედაობის პასუხად რამკაცრი სასჯელი მოგვეზღო:

რა ნაღვლიანად უბერავს თავისუფლების ქარი,
მიწასთან გასწორებული მოჩანს
მთაცა და ბარიც...

...
წარღვნა აწვება აჭარას, იმერეთსა
თუ კახეთს
და გვიხდის სამაგიეროს მაღალი
ღმერთი მკვანედ.

ძნელია იმასთან შეგუება, როცა შენი თვალთ ხედავ საფიცარი სამშობლოს რღვევას და უკეთურობის შესაჩერებლად ძალ-ღონე არ გყოფნის. ამ დროს ყოვლის მაშენებელი სიყვარულის ადგილს გულგრილობა და სიძულვილი იკავებს, მომავალს სახარბიელო პირი არ უჩანს, ერთადერთ ნუგეშად ისევ უზენაესი რჩება და პოეტი კომმარული სურათების დახატვის მერე ლოცვის ენაზე გადადის, როგორც ამას ჩვენი დიდი წინაპრები (ილია, აკაკი, ვაჟა) აკეთებდნენ; იქნებ უფალმა კვლავ ისმინოს ბოროტი ძალების გან-

წირული ვედრება:

დღეები სწრაფად მიდიან,
ღრუბლებს მიდენის ქარი,
არაფერია მშვიდი და
არაფერია მყარი.

ქვეყნად სხვაგავარი სულია –
ზიზღის, შურის და ბოლმის,
მამულსაც ვეღარ უვლიან,
საუკუნისგან მოღლილს.
ინგრევა წლობით ნაშენი,
გვესვრის მოსისხლე მტერი,
ღნერთო, გვარგუნე საშველი,
გადაგვირჩინე ერი!
(„არაფერია“)

არაფრით არ მეგონა, ნუგზარ წერეთლისთანა სულისკვეთებისა და შემართების კაცს თუ ოდესმე უიმედობის განცდა შეეპარებოდა ესოდენ მძლავრი აღნაგობის სხეულში, მაგრამ ბოლო ათწლეულების განმავლობაში იმდენ საშინელებას შევესწარი, ძნელია წონასწორობა შეინარჩუნო და წლობით დაგროვილი ვარამი არ ამოსთქვა:

მხოლოდ ქართული მსურდა,
მხოლოდ ქართული მწამდა –
ერთიანობა სულთა,
აზრთა, მიზანთა, წამთა.

ვერ მოვესწარი ამას
ვერასდროს,
ვერცერთ დროში,
ჩვენი პაპის თუ მამის
დანატოვარი დროშით.

(„აღსარების ნაწილი“)

ეს უსასოობა და სასოწარკვეთა რომ დროებითია, ამას ამავე ლექსის ფინალური სტროფიც ცხადყოფს, გაუტეხელი სულის ყივილად რომ

გვესახება:

ისმის ყრანტალი სვავთა,
კლდეს ენარცხება წერო,
მსურს მიწის წვენი ვსვა და
შეკქნა,
ვიბრძოლო,
ვწერო.

შესაფერისი განწყობილება როცა ეწვევა, ნუგზარ წერეთელი პეიზაჟის ხატვის ჩინებული ოსტატია, მაგრამ თვალწარმტაცი სურათი მას განყენებულად არ იზიდავს, იგი მუდამ სიცოცხლის მარადიულ რიტმშია ჩართული და სტრიქონებსაც ეს თავბრუდამხვევი ექსპრესია გადაეცემა. ამის ნათელსაყოფად ერთ-ერთი საუკეთესო ლექსის („ქარიანი დღე ნოემბერში“) პირველივე სტროფი იკმარებს:

ქროდნენ ქარები ზენა და ქვენა,
ყვითელ ნიაღვარს მიჰქონდა
ღირბი,
და მაგონებდა ფოთლების ცვენა,
შეუწყვეტელი წუთების სირბილს.

დაახლოებით ამავე ხასიათისაა, ოღონდ ემოციურად სხვა სოფელთან არის დაკავშირებული ლექსი „ზესხ-ოში“, სად ყოფნასაც ავტორი უდიდესი მადლიერებითა და ნეტარებით იხსენებს. არაფერია იმაში დასაძრახი, რომ პირველივე სტრიქონი გიორგი ლეონიძის შედევრის – „ნინო წმინდის“ – უბრწყინვალეს სახეს გვაგონებს (ეს თავისებური ხერხია, ილუზიაა, რისი მაგალითებიც ლირიკაში უთვალავია); მთავარი ის გახლავთ, რომ ეს კურობ-

ეული ადგილი პოეტის შთაგონების წყაროდ ქცეულა და მისდამი გამოთქმული უსაზღვრო მადლიერებაც აღარ გვიკვირს:

ცას ოქროსფერი ატმები ესხა,
გადაწინწკლული ზურმოხტის
ნამით,
გამახსენდება ყოველთვის ზესხო,
ჩემი ცხოვრების მშვენიერ წამით.
რა ახლოს იდგნენ მთები
მალღები
და თოვლის თეთრი მირონი
ეცხოთ,
ან ჩამესმოდა ხმა განახლების,
ან იმედებით მევსება ზესხო.

მართლაც ძნელია, ასეთი ნეტარება, სამოთხისნაირი სილამაზე დაივიწყო და ის ღვთიური მადლი განეღდეს, რამაც სიცოცხლის ბოლომდე გასახსენებელი, მართლაც განუმეორებელი, ზღაპრული წუთები გაჩუქა.

სიამაყით სუნთქავს ყოველი სტრიქონი მოზრდილი ლექსისა „კურობხეულ იყოს მისი ხელები“ – კლდეში გამოკვეთილი განსაკვიფრებელი ქალაქის – ვარძიის – დიდებულებას რომ წარმოსახავს და თამარის ათინათით არის გასხივოსნებული. მთელი ბრწყინვალეობით წარმოგვიდგება საქართველოს დედად შერაცხილი „მზექალი“ – თამარი. მაგრამ აქვე იგრძნობა შემფოთება იმათი სიველურის გამო, ვინც ხელყოფს ჩვენი ქვეყნის ღირსებას მის ხელთუქმნელ ძეგლებს. შეჩვენებულია წყევლა-კრულვის ღირსი „მოძალადენი, ჩვენი

დიდების გამჭურდველები“. ყოველ ნაბიჯზე, ჟამთა დინებისაგან გადარჩენილი ქვაბულებიდან წინაპართა წმინდა სახეები შემოგვყურებენ. განსაკუთრებულად ამაღელვებელია ფინალური სტრიქონები, თვით ამ კოლოსალურ ხუროთმოძღვრულ საოცრებას ასე რომ ეხამება:

გაცოცხლებულან გაცრეცილი,
წლებით, ფრესკები
და ჩამოდიან კედლებიდან,
სადაც გახედავ,
შეაბარბაცა, წარღვნასავით, ახლა
ქვესკნელი,
ჩვენი ფესვების აცახცახებამ.

ნუგზარ წერეთელს არაერთგან განუზომელი სითბოთი და სიყვარულით ჰყავს დახატული უღვთოდ ნატანჯი, ძალზე განათლებული, წიგნის ფანატიკური მოტრფიალე მშობელი მამა, გენიალური აკაკის სეხნია და მის ნათელ კვალზე მიმავალი აკაკი წერეთელი. ერთი ასეთი ლექსია „პოლიტპატიმარი“, სადაც ავტორი ალაპარაკებს ჯოჯოხეთგამოვლილ მშობელს. მას კვლევ „შმაგი ქარი“ და „გაუვალი ტაიგა“ ელანდება, ერთმანეთში არეგია სიზმარ-ცხადი. მკითხველი თავადაც ხედავს უსამართლო პატიმრობაში მყოფის მიერ წარმოსახულ დაბინდულ ხილვებს; ყოველივე ეს მართლაც ხელშესახები სურათოვნებით არის გადმოცემული და ჩვენთვის მახლობელი ხდება მამულში დაბრუნებული უდანაშაულო მსხვერპლის განცდები:

გზა იყო რთული,
ვერგასაგნები,
მაინც მოღვედი გზას
შეშფოთებით,
და ნისლში ისე ჩანდნენ საგნები,
როგორც ამღვრეულ წყალში
ფოთლები.

ნუგზარ წერეთელს იმთავითვე აღელვებდა გაუსაძლისი რეჟიმის მიერ რეპრესირებული ქართველი მწერლების საშინელი ხვედრი და ამიტომ ბუნებრივია, მის ლექსებში ასე ხშირად რომ გაიელვებენ ტიცთან ტაბიძის, პაოლო იაშვილის, მიხეილ ჯავახიშვილის და სხვათა მოწამებრივი სახეები. ეს არა მარტო მოქალაქეობრივი და მამულიშვილური ვალის მოხდა, ურყევი თანადგომაც არის, რაც მისი შინაგანი ბუნებიდან მომდინარეობს.

უდროოდ დაფერფლილი სილამაზის სიმბოლოდ ქცეული ლეგენდარული სერაფიტას სახე ერთ-ერთი ყველაზე მიმზიდველია თანამედროვე ქართულ ლირიკაში. ამ თემას სათავე დაუდო სიმონ ჩიქოვანის ლექსების საუცხოო ციკლმა. აქვე უნდა გავიხსენოთ გივი გეგეჭკორის უმშვენიერესი რექვიემი პიტიახშის სწორუპოვარ ასულზე. ნუგზარ წერეთელი თავისებურად შეეხმინა ამ ნაღვლიან და უკვე მარადიულ თემას, რისი გამოხატულებაცაა მეტად მგრძნობიარე, ტრაგიკულად აჟღერებული „სერაფიტას გახსენება არმაზში“. სუნთქვაშეკრული შორეული შთამომავალი შეშფოთებული ეკითხება სანუკვარ ლანდს: „ასე

უდროოდ სად წახველ, სულო?“ – და
თავადვე განაგრძობს:

ისეც წუთიერ ქვეყანას ამას,
სულ ოცდაერთი აკმარე წელი,
შენი სიკვდილი დააჩნდა არმაზს,
როგორც აჩნდება ყვავილნარს
ცელი.

უნაპირო სინანულის გამომთქმელს
გულს უკლავს „დანაცრებული სი-
ნორჩე“ და ამ ბრწყინვალე სახეს
არანაკლებ შთამბეჭდავი ფინალური
სტრიქონები აგვირგვინებს:

ისევე გეხვევა შენი ნაწნავი,
მუხას როგორაც ეხვევა სურო,
სიყვარული და ლხენა ჩაგმწარდა,
ცად გაფრენილო ლამაზო სულო.

შარშანდელი აგვისტოს აპოკალიფ-
სური მოვლენები სულისშემძრავი
სიმძაფრით არის გადმოცემული წიგნ-
ის მოზრდილ განყოფილებაში „ომის
საშინელება“. რუსეთის მოდერნიზებულ-
მა იმპერიამ, ვერაგულად დაგვემღი-
პროვოკაციათა სერიების შემდეგ,
საქართველოს მიმართ არნახული დან-
აშაული ჩაიდინა. ჩვენდა სავალალოდ,
დღევანდელი მსოფლიო უძღურია,
ლაგამი ამოსდოს ამ მუცელამოუყორ-
ავ გველემაჰს, რომელიც მისი დღე და
მოსწრება სხვათა, ისედაც შევიწროე-
ბული მიწა-წყლის მიტაცებაზეა გადა-
სული. ციკლის საერთო სურათი, მი-
ზანდასახულობა და განწყობილება რომ
ცხადი გახდეს, სხვადასხვა ლექსებიდან
ნაწყვეტებს ამოვიწერ:

მხარე ყორნისფრად მორთულა,
გული რომ დარდით კოდოს,
რუსი დაჰყურებს ლუთურად
სამაჩაბლოს და კოდორს.
(„სადამდე“)

იცავს ურდოებს შავი ლავირვი,
სახით რომ მოჰგავს ორმოს,
სილიანს,
მათთან ყოფნის თუ მათთან
მგზავრობის
გზა ყოველგვარი გადაჭრილია.
(„სვლა“)

ბოროტება გვამზობს და
სისხლისმსმელი გვებრძვის,
კვლავ ვიხილეთ ახლოდან
ბოროტების ღერძი.
(„სიმღერა“)

გაფაშისტებული რუსეთი საერთა-
შორისო სამართლის ტრიბუნალმა
თუნდაც იმისთვის უნდა გაასამართ-
ლოს, რომ მისმა, ეთნოწმენდის მომწყ-
ობმა ვანდალებმა მოსპეს ისტორიუ-
ლი მნიშვნელობის მქონე თამარაშენი,
შექსპირის გენიალური მთარგმნელის,
ივანე მაჩაბლის, მშობელი წმინდა ადგ-
ილი, გაანადგურეს მისი სახლ-მუზეუმი.
ამასაც არ დასჯერდნენ. იშვიათი სი-
ლამაზის არა ერთი ქართული სოფე-
ლი მიწას გაუთანაბრეს, მოასწორეს.
საფლავებიც ააოხრეს, წაშალეს.
ქართველთა ნასახლარებზე აერო-
დრომებსა და სამხედრო ბაზებს, რას
აღარ აშენებენ და ჯერჯერობით ყვე-
ლაფერი შერჩათ.

ნუგზარ წერეთელი ხუთი თითივით იცნობს შიდა ქართლს, სიჭაბუკის წლები ცხინვალში გაატარა და მისთვის ათმაგად მტკივნეულია იქაურობის ასე გაპარტახება, ქართველთა კვალის ძირფესვიანად წაშლა. მსგავსი რამ ყოველად შეუძლებელია ვინმეს საბოლოოდ შერჩეს და იმედი ვიქონიოთ, ჩვენი ერის პათოლოგიური ზიზლით შეპყრობილებს, სულითა და ხორციით ბოროტებს, აღსასრულის ჟამი დაუდგებათ. პოეტს ყველაფერი პირწმინდად აქვს აღნუსხული. ყოველ სტრიქონს დოკუმენტური სიზუსტე ახლავს და ამითაც მეტი ძალა აქვს:

მოსპეს თამარაშენი,
აჩაბეთი, ავნევი,
ვითომ ოსის საშველად
შემოვარდა ამრევი.
(„თამარაშენი“)

მტერი მოდგა მუხრანთან,
ვერ გაძღა და გვიტევეს,
ძე ტაიგა – უღრანთა,
არ ცნობს ვარდს და ტიტებს.
(„სიძულვილის ჟამი“)

მიიტაცეს პერევი,
კოდორი თუ იგორთა,
კვლავ სიბევრით გვერევა
მხარე დამცემ იგორთა.
(„მძიმე სურათი“)

ჩაკეტილია აფხაზეთი ახალ
ბოქლომზე,
ადევს პატარა სამაჩაბლოს
მძიმე ურდული,
დუმს საქართველო,

მგლოვიარე და გაქურდული.
(„ახდენილი ოცნებები“)

სინდისგაყიდული აფხაზი და ოსი სეპარატისტების მკაცრ გაფრთხილებად გაისმის პოეტის სიტყვები, მაგრამ იმათი სინანული (რუსეთმა არაერთხელ გამოამჟღავნა თავისი მტაცებლური ბუნება, მცირე ერების სრული გადაგვარებისკენ მიმართული) ერთობ გვიანი იქნება. მათი შეცდომა საბედისწეროა:

რუსებს მონად დაუდგა,
მლიქვნელურად, ქოსურად,
ამ გზას ვინც გაუდგა
უკან აღარ მოსულა.

მარჯვედ მოქნეულ სხარტულებში
კიდევ უფრო გულისამრევად გამ-
ოიყურება სამარცხვინო „ლიდერთა“
ლაფში ამოთხვრილი სახეები:

X X X

შამბა, აშუბა, მათ წინ ბალაფში,
მაგრად ჩაეფლნენ რუსულ
ნაგავში.

X X X

მათთვის რუსული რუბლიც
კი ბრწყინავს,
რუსი გააქრობს სოხუმს და
ცხინვალს.

ერთგან, მრუმე ფერებში, იმედის
სხივი იჭრება; წარღვნას, შეუძლებე-
ლია, არ მოჰყვეს შეიდფეროვანი ცისარ-

ტყელა (ბიბლია და „თორნიკე ერისთავის ფინალი გავიხსენოთ“) და ნუგზარ წერეთელიც სატანურ ძალებთან, აღზევებულ ბოროტებასთან შეურიგებელი ვაჟკაცური იერით წერს:

აწვიმს ტყვიაგს და აწვიმს
კარალეთს,
სივრცე ირხევა დამწვარ
ფარდებად,
და მაინც ისმისი ტკბილი ჰარალე,
ვით არდაცემა და შემართება.

ჩემმა ერთმა სიყრმის მეგობარმა მიაბო: ჩემი ქალიშვილი და შვილიშვილი, შარშანდელ აგვისტოს, შიდა ქართლში იმყოფებოდნენ. ჯოჯოხეთური დღეები გადავიტანე. შემოჭრილ ჯარისკაცებს ის სოფელი, ახალგორის მიმდებარე ობისი რომ დაუკავებიათ, მოსახლეობის მიმართ აგრესია არ გამოუჩენიათ. იქაური მცხოვრებელი მამაცი, ღირსეული ქართველები ნირ-შეუცვლელად დახვედრიან, შიში და ძრწოლა არვის დატყობია. მერე, რომ უნახავთ, სოფელში დაბანაკებულებს სასმელ-საჭმელი აკლდათ, კიდევაც მიუტანიათ ოჯახებიდან ყველაფერი, მშვირები დაუნაყრებიათ. ერთ ჯარისკაცს (ისინი ბაიკალის მხრიდან ყოფილან, წესიერი, გაურყვნილი ზნეობის ბიჭები) ასეთი უანგარო ყურადღებით ნასიამოვნებს, სინანულით უთქვამს: „.....“

ჩვენდა სამწუხაროდ, რუსეთის გამათხოვრებულ, მძარცველ არმიაში, რომელმაც, საძრახისი საქციელით, მთელი მსოფლიოს წინაშე მოიჭრა თავი,

ამგვარად მოაზროვნენი ძალზე ცოტანი არიან.

კარგად არის ცნობილი, რა მზრუნველობას, შეუნელებელ ყურადღებას იჩენს ნუგზარ წერეთელი ცოცხალი მეგობრების მიმართ და რაოდენ პატივს მიაგებს გარდაცვლილთა ხსოვნას. ყოველივე ეს დროდადრო აისახება ხოლმე მისი რედაქტორობით გამოძვალ „საზოგადოება ცოდნის“ ჟურნალში, რომელსაც, თავისი მიმართულებისა და მრავალფეროვნების გამო, საკმაოდ მოზრდილი დიაპაზონი აქვს.

საიუბილეო კრებულშიც მთელი განყოფილება („ტკივილიანი გახსენება“) ეთმობა საწუთროსაგან განშორებულებს და პოეტი დიდი გულისტკივილით, თანამიმდევრობით გვიხატავს ძვირფას სახეებს, ახალი წლის დამით, „მოგონებათა ტალღა“ რომ წამოატივტივებს.

როგორც მოსალოდნელი იყო, ამ სათაყვანებელი გალლერეის შუაგულში ბრილიანტივით ბრწყინავს ისევ და ისევ მისი უპირველესი მეგობარი, ქართული მწერლობის სამუდამოდ დამამშვენებელი გურამ რჩეულიშვილი. თვალნათლივ ჩანს, რამდენ ცინცხალ, გაუხუნებელ მოგონებას იტევს გურამ და ედიშერ რჩეულიშვილების, აგრეთვე, სხვა მეგობრების გასახსენებლად დაწერილი მღელვარე ლექსი „კოჯრის ქუჩა“. იგი საგანგებო გარჩევის ღირსია, მაგრამ აქ მხოლოდ ორიოდ სტროფის ამოწერა უნდა ვიკმაროთ:

გამოცლილია ჭიქა ძირამდე,
გადავლილია დამწვარი ველი,

და ცრემლებამდე,
და ტირილამდე
მომენატრება დღეები ძველი.
. . .

მძიმედ მიგორავს საწუთრო
კოჭლი,
წასასვლელ სივრცეს აგანიერებს
და მოწყენილი ჩანს ქუჩა კოჯრის,
დაობლებული ბავშვის იერით.

დრო უღმობელია. საუკეთესო
წლები წარსულის კუთვნილება გამხ-
დარა და ზამთრის პეიზაჟი ზედმიწ-
ევნით ეხამება პოეტის ნათელ სევდას:

ის ცხოვრება გაფრენილა,
არ ტრიალებს მორევი,
სპეტაკ თოვლით დაფერილან
საქართველოს გორები.

ახლობელთა რიგები სამწუხაროდ
გამეჩხვრებულა და ცის ავი გრუხუ-
ნი ყრუდ ჩაესმის ჩაფიქრებულს; მთლი-
ანად სურათი ბუნებრივი და მარჯვედ
მიგნებული მეტაფორა, სიმბოლურ იერს
იძენს:

კვლავ ქუხს დასალიერთან,
დეკემბერი ბრაზობს,
როგორ დაცარიელდა
ჩვენი სადარბაზო.

კონკრეტული მისამართი აქვს ამავე
ტონალობით დაწერილ, ჭირისუფლის
ცრემლივით გამჭვირვალე ლექსს –
„მელიქიშვილის ქუჩის სახლთან“ –
ცხოვრებაგამოვლილი ორი დიდებუ-
ლი ვაჟკაცის, მთელი თბილისისთვის

საყვარელი თემო ნაცვლიშვილისა და
გურამ ლორთქიფანიძის (ლორთქიას)
ხსოვნას რომ ეფერება. იგი თავიდან
ბოლომდე ლალ მელოდიად იღვენთება
და ყოველი მინიშნება ცხადად იკვეთ-
ება, ძალდაუტანებლად ხმინაობს:

ქარი მღერის ნანას და
ფანჯრებს ფიფქებს ახლის,
კვლავ ნათლება ანაზღად
ვერისუბნის სახლი...

ასევე ძალუმად იგრძნობა, როგორ
ლაუმწუხრებია დეკემბრის მსუსხავი
ქარბუქით გაბრუებული ვაჟკაცი უახ-
ლოესი ადამიანის, ბორის ინასარიძის
უდროო სიკვდილს. მეგობრის მოლან-
დება, წარმოსახვაში გაელვება, სამწუხ-
აროდ წამიერია, იგი კვლავ აჩრდილთა
სამყაროს უბრუნდება:

ცივი ქარი დეკემბრის ისევ
უვლის აივანს,
შენი ლანდიც ირწევა – თალხი,
შავი პერანგი...
გხედავ და მენატრები, მაგრამ
ვაი, ვაი რომ
მიჯნის იქით გაბრუნებს
ბედისწერა ვერავი.

სხვანაირად, გამორჩეულად უყვარ-
და ნუგზარ წერეთელს ჩვენი განუმეო-
რებელი ზაურ ბოლქვაძე, მისი თავისთა-
ვადი პოეზია, უსაზღვროდ კეთილი და
დიდი ნიჭის პიროვნება, ვისაც ასე
მოულოდნელად დააცხრა სუთამხუთავი
(„სხვებზე ფიქრობდი, ამ დროს კი

თურმე სიკვდილი როგორ ახლოს გელოდა...“) სხარტად, მოქნილად არის დახატული ძვირფასი ზაურის პორტრეტი, წერის ეგზომ ეფექტური მანერა, ხოლო ფინალურ სტრიქონებში ოსტატურად არის მოთხრობილი მეგობრის მცირე, ერთსტროფიანი უსათაურო, ნამდვილი შედეგრი, სულს რომ ერთბაშად აგიფორიაქებს:

სიტყვა მოგედავა ჯავრიანი,
არ გეშინოდა უკან მოხედვის,
ჩაფიქრებული და ჯავრიანი,
მოსწრებულ ლექსით გულს
იოხებდი.
...
დარდებს ვერაფრით გაუძლო
გულმა,
რადგან მრავალჯერ სისხლითაც
წერდი,
და მოგიტაცა სიკვდილმა
კრულმა,
რომ ადარებდი სიცოცხლის
წერტილს.

ძნელია გაზომო, რა სითბო და კეთილშობილება ახლავს იმ ალალ სტრიქონებს, ნუგზარ წერეთელმა გარდაცვლილ ახლობლებს (შალვა მჭედლიშვილი, თენგიზ კახიძე, ასან ნადირაძე, სოფიკო ჭიაურელი, ნოდარ მენაბდე, ანდრო და თემიკო ჭიჭინაძეები, დემნა რჩეულიშვილი და სხვები) ხსოვნას რომ მიუძღვნა.

დავიწყებასთან ბრძოლის აპოთეოზად, უკვდავების ჰიმნად გაისმის ჰაეროვანი, ოცნების მსუბუქ ნისლში გახვეული ულამაზესი სტრიქონები, ჭირისუფლის ერთგულებით დაწერილ,

ლექსების ამ სევდიან რკალს რომ აბოლოვებს:

არაფერიც არ ქრება,
ჩვენ კი, როცა გავქრებით,
კვლავაც ცისფერ აფრებად,
წლებს მოვყვებით გაფრენილს.

ნუგზარ წერეთელი მოგზაურობის თავგადაკლული ტრფიალია, ხოლო ყველაზე მეტად მის დაუდეგარ სულს ზღვის სტიქია ეთანადება. ბუნების ამ საოცრების ხილვისას აღძრული და ლექსად შეკრული შთაბეჭდილებები მას ცალკე ციკლად („ზღვის სურათები“) გაუერთიანებია. აქ მრავლადაა მოხდენილად შერჩეული სურათები (მაგალითად, ასეთი: „... და გემბანს, როგორც მოხატულ ფინჯანს, ედება თეთრი შინა ქაფი...“), მაგრამ ეს ფერწერული სახეები პოეტს, როგორც უკვე ვთქვი, განყენებულად არ იზიდავს, ყველაფერი განწყობილების გასამთლიანებლად არის მიმართული:

სველი სიგრილით მავსებს
ზღვაური,
ტუჩებს ედება სიმლაშის წებო,
დღეს ვარ თამამი და უცნაური,
რომ სული ლურჯი
ტალღებით ვღებო.

არაერთგან იგრძნობა მოგზაურის დაუოკებელი ტემპერამენტი, გაშლილ სივრცეთა მოხილვის მარადი წყურვილი, რის გარეშეც ვერ დაიწერებოდა აგრერიგად ლალი სტრიქონები:

გაბრუნებს ქარი,
როგორც სივრცის თვალის

მოვლება,
 ვით შემოდგომის
 საოცარი ეს ოფორტები,
 შენ ვერასოდეს ვერ იტანდი
 ერთფეროვნებას,
 შენ გიზიდავენ
 უცხო პორტები.

ატლანტის ოკეანეში მყოფსაც არ
 შორდება მტერთაგან შევიწროვებული,
 დაჯიჯგინილი საქართველოს საწუხ-
 არი, წუთითაც არ ავიწყდება თავისი
 ამქვეყნიური ვალი და უკან იტოვებს
 აბორგებულ ტალღებს:

სამშობლოს ჯვარი მკერდზე
 მკიდია,
 ყველას კაცურად ვუთვლი მისაგებს
 და ატეხილი ფიქრით მივდივარ
 ოკეანიდან მამულისაკენ.

ამავე თემის ბუნებრივი გაგრძელებ-
 ბაა მომდევნო ციკლი – „მოგზაურო-
 ბის დღიურიდან“, რომელშიც ფერა-
 დოვნადაა არეკლილი სამშობლოსა თუ
 უცხოეთში ხეტიალის დაუვიწყარი,
 სიამის მომგვრელი სურათები. ყმაწვი-
 ლური ჟინით არის ანთებული, ძალზე
 ლამაზი, ფერწერული ლექსი „ღამე
 მატარებელში“. მღელვარე სისხლიდან
 დაძრული სტრიქონები თითქოს ვაგო-
 ნის ბორბლების დაგა-დაგს მიჰყვება:

მე ახლა მარხილით
 ქროლვა მენატრება
 და ვნება სტეპების თმაქერა
 ალგების,
 ღამეში არყები ჩანან

კელაპტრებად,
 სახლებს შეფეთილი
 უელავთ თვალები.

მრავალ საფიქრალს აღძრავს და
 საამო წუთებს განგაცდევინებს „ცხრა
 წყაროს უღელტეხილზე“, „კრაკოვის
 წაბლები“, „მაღალი ატატრებისკენ“,
 „ლიდიცე“, „სოფელი საზღვართან“,
 „ყურში ჩამესმის ბაჩკოვის ზარი“ და
 სხვა მშვენიერი ლექსები, რომელთაგან
 მრავლად შეიძლება მიმზიდველი, მო-
 მხიბლავი სტრიქონების ამოწერა. სა-
 მაგიეროდ მთლიანად უნდა მოვიტანო
 (მისი სტროფებად დანაწევრება გამი-
 ჭირდება) იშვიათი შთაგონებით შექმ-
 ნილი „ექსპრომტი სიმღერისას“, მსოფ-
 ლიოში სახელგანთქმული უნიჭიერე-
 სი იტალიელი საესტრადო მომღერ-
 ლის რაფაელა კარას ჯადოქრულ ხე-
 ლოვნებას ასე მუსიკალურად, ძალდაუ-
 ტანებლად რომ გვისურათხატებს და
 მონატრებულ სამყაროში გადაგვტყორც-
 ნის:

გადაიხსნა ფარდები,
 დაკიდული ფარად,
 სცენა განავარდების –
 რაფაელა კარას.
 ფიქრი აღარ იმღვრევა,
 იქნებ ფიქრიც კმარა,
 და იღვრება სიმღერად
 რაფაელა კარა.
 შორი სამფლობელოდან
 მოვარდნილი ქარად,
 ო, რა ვნებით მღეროდა
 რაფაელა კარა.
 ქარს გაჰქონდა ზუზუნნი

ქედებიდან ბარად,
მერე დასცხო რუსული
რაფაელა კარამ.
რომ ანგრევდა ქარი კარს,
არ ვაგდებდი არად
და მღეროდა „კალინკას“
რაფაელა კარა.

წინამდებარე წიგნში, ვფიქრობ, ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი ციკლია „სიყვარულის ნამსხვრევები“, ვინაიდან ნუგზარ წერეთლის რაინდულ პიროვნებაში ყველაფერი ამ დიად, ამაღელვებელ გრძნობას ემორჩილება; აქ ერთმანეთშია ჩახლართული სინანული და ნეტარება. პოეტი ერთგან თვალს ავლებს საუკუნის ნახევარს, მშობლიურ ქალაქში რომ გაატარა („თბილისის გზები გაუვლია“) და ჩანს, როგორ წყდება გული, ერთ დროს ვარდივით გაშლილ ულამაზეს არსებებს ჭკნობამ რომ დარია ხელი, ძველი მშვენიერების აჩრდილებიც აღარ არიან:

ო, რამდენჯერ, სულ ტყუილად,
მაწყვევლინეთ თავბედი,
მშვენიერო გოგონებო, როგორ
შემომამბერდით.

აქ ყოველი მეორე ლექსი საგანგებო დაკვირვებისა და გარჩევის ღირსია და ზოგიერთ მათგანს, რადგან ციტირება დიდ ადგილს დაიჭერს, ჩამოვთვლი მანც. აი ისინიც: „შორი სიყვარული“, „განშორება“, „დედა-შვილი“, „იმედი“, „^{xxx}ზღვაზე იძალა კარგმა ამინდმა“, „მინაწერი კავაბატას წიგნზე“, „თოვლიანი მხარე“, „მიუხედავად

ამდენი ტანჯვის“, „^{xxx}მანც რამდენი ხანი გეძებე“, „ფიქრი კოცონთან“, „რად უნდა იყო“...

ღრმა გრძნობა, სასურველ არსებასთან ურთიერთობა თუნდაც ხანმოკლე იყოს, მუდამ წარუშლელ კვალს ტოვებს თვითეულ ჩვენგანში. ამის დასტურად გამოდგება ჩეს გოგონასთან გატარებული გვიანი შემოდგომის სანეტარო დღეები, რომელთა დავიწყება პოეტს არ ძალუძს. დროის მანძილი ვერაფერს აკლებს დიდი ხნის წინ განცდილ მღელვარებას:

იანა, შენი თვალები მწვანე
ახლაც მშვენიერს მაგონებს პრადას,
გუსვამდი კითხვას
მიმქროლავ წამებს –
ვნახავ თუ აღარ,
ვნახავ თუ აღარ.
იმ დაუვიწყარ ნოემბრის დღეებს
თითქოს კკითხულობ ახლაც
ზეპირად,
ჯერ არ ციოდათ ტანმალალ ხეებს
და პრადას ისევ ოქრო ეფინა.
. . .
შემოლამების ციალი ლურჯი,
ოცნებასავით დამრჩება მარად,
და თუ შენს ქალაქს დღეს

ფერებს ვურჩევ,
მას სიყვარულის ფერები ფარავს.
ასევე შორეულ მოგონებას აცოცხლებს და ამგვარი მძაფრი განცდებით სუნთქავს ლაღად ამღერებული ლექსი „გახსენება“ და მღელვარების მიზეზი აქაც მწვანე თვალთა ცეცხლოვანი გამოხედვაა, „ლადარივით ცხელი ტუჩები“ ქალისა, ვისთან ერთადაც დიდ-

ამდე შერჩა „სინოპის სანაპიროს“ გაფრენილი წლები გაფერძკრთალებულა, სამუდამოდ დანთქმულა წარსულში, მაგრამ თვითონ იმ ღამის გრძნეულე-ბას ეშხი და ლაზათი არ დაკლებია:

წლებს ფერებიც დაღარვიათ,
ჩანან სხივჩამქრალეები,
მახსოვს მია მარღანისა
მწვანე ფერის თვალეები...

ამ სტრიქონების დაძწერი ბოლომ-დე ერთგული რჩება ადამიანთა მოღგ-მის ყველაზე ძლიერი და მშვენიერი გრძნობისა, რომლის გარეშეც არსებობას ყოველგვარი აზრი ეკარგება. ასე რომ არ იყოს, იგი ვერ იტყოდა:

მისით დავლახე ყველა სავალი,
ყველა გასაჭირს მისით ვუძლებდი,
რომ სიყვარული არის მთავარი,
აქ სამუდამოდ დავრჩი
გულწრფელი.

სიამოვნებით მინდა ავღნიშნო, რომ ასევე შთამბეჭდავი და ფასეულია ლექსების ციკლი „ყველაფერზე ფიქრე-ბიდან“, რომელშიც მრავალი სატკი-ვარია გაშიშვლებული. ერთ-ერთი ას-სეტ საჭირბოროტო, შემადრწუნებელი ლექსია „დაღუპვა“, რომელშიც დაუ-ფარავი პირდაპირობით არის წარმოჩე-ნილი ნარკოტიკებს გადაყოლილი, გზააბნეული თაობების მომაკვდინებე-ლი ხვედრი. გავიხსენოთ, რამდენი ჩვენ-განი გამხდარა ამგვარი სავალალო სურათის შემსწრე:

ის შეეწირა ნემსებს და წამალს,
ღამაზი ბიჭი გადიქცა ლენჩად,
დარდით დაზფრულ დედას
და მამას
გამავეებული ღანდილა შერჩათ.

აქ ერთ გუსაკლავ მსხვერპლზეა გამოთქმული სინანული, მაგრამ, სამწუხ-აროდ, ჩვენს პატარა სამშობლოში „მათი რიცხვი ლევიონია“, და საგანგაშო მდგო-მარეობა კარგს რომ არაფერს უქადის საქართველოს მომავალს, ამას მარ-ჩიელობა არ ჭირდება. წერილის გა-დატვირთვას ვერიდები, თორემ საგულ-დაგულოდ გასარჩევია ლექსები: „მთა-ვარი“ „XXXიმ ძველებური ბავშვური ჩვევით“, „დასასრულისკენ“, „XXXვით დიდთოვლობას მთებში ღანქერი“, „ორი ექსპრომტი შვილიშვილებს“ და ზოგიერთი სხვაც.

მცირე ავტობორტრეტად მესახება ერთი ამოსუნთქვით დაწერილი ლექ-სი „კაცობა“, რომელიც მედგარ ხასი-ათს, ცოცხალ სახეს, გულახდილობას წარმოგვიჩენს:

არ მიცხოვრია მშიშრობით,
ან შემამინოს რამ,
დროს როგორაც კი ვიშოვნი,
აუცილებლად ვსვამ.
ღვინოს ვიწონებ ქარვისფერს
ქართული მიწის წვენს,
მერე მივყვები ქარის ფრთებს,
მეგობარსა და მწეს...
ბილიკებს ვინც კი მიშლიდა,
ყველა მიწაში წვეს.

ღირიზმითაა აღსავსე და შიგადა-

შიგ ირონიის სუსხი დაჰკრავს მცირე ზომის „უცებ ნათქვამ პწკარებს“, სურათთა და განწყობილებათა ნაირგვარობით რომ გამოირჩევა. არ იქნება ზედმეტი, მათი ერთი, გულზე მოსახვედრი ნაწილი მაინც რომ არ ამოვწეროთ და დავაკვირდეთ:

X X X

ისე დაკარგა ბევრმა ნამუსი,
კაცურ კაცს ძებნა უნდა მამულში.

X X X

ხუთი ღამე ვცხოვრობდი
მე „ლასკალას“ გვერდით,
განუწყვეტლივ მესმოდა პუჩინი
და ვერდი,
მეც ნამდვილად სხვაგვარი
აღტაცებით ვწერდი.

X X X

ისე მენატრება აფხაზეთის
გზები, სიხარულით მოვლილები,
მესმის ტკივილები
ლტოლვილების.

X X X

ცხოვრება ჩემი წავიდა თარსად,
ძმასავით ტკბილი მეგობრები
შემომეცალნენ
და დასარეკიც აღარ მაქვს არსად.

X X X

ცარიელ თავებს იწონებენ
პრადო-ჰამერით,
უკვე ძნელია, შეადარო
ბრიყვი მოკეთეს,
აღარც კი მჯერა ჩემი ქვეყნის,

ძველი ამ ერის,
სად რესტორნები ურჩევნიათ ბიბლიოთეკებს.

X X X

საულვაშეზე ზოგჯერ ულვაშით,
გინდა სიცხეში,
გინდა ყინვაში,
თავშერგულია რუსულ ღუმეში
და მივლინებით დადის
ცხინვალში.

ვფიქრობ, ყველასთვის გასაგები უნდა იყოს, რა ტიპის უნამუსო, გათავხედებულ, ღირსებააყრილ მარიონეტებზეც არის მინიშნება ამ ბოლო, ქამანდივით ნასროლ მინიატურაში. იმის იმედსაც არ ვკარგავთ – კრემლი ახლო მომავალში ერთი ასად მოიმკის მის მიერ დათესილ ბოროტებას.

სრულიად სხვა სახით წარმოჩნდა ნუგზარ წერეთელი წიგნის ბოლო, ორიგინალურობით გამორჩეულ განყოფილებაში „პროზა ლექსებად“. მას, ცხადია, ახსოვდა ბოდლერის მიერ დანერგილი ახალი ჟანრი („ლექსები პროზად“), მაგრამ სიტყვებს ადგილი რომ შეუცვალა, ალბათ განსხვავებული აზრიც ჩადო თავის დასათაურებაში. საგანგებო დასაბუთება, მტკიცება არ ესაჭიროება იმას, რომ ფორმა, პროზაული სამოსელი სათქმელმა განაპირობა. ტრადიციული, რითმიანი ლექსი ვერ შესძლებდა იმის რამდენადმე სრულყოფილად გადმოცემას, რისთვისაც პროზაურად გაწყობილი პერიოდები უფრო შესაფერისი აღმოჩნდა. ზოგიერთი ხელმოცარული სთვის, ეგ ზომ

მომძლავრებული ვერლიბრი ერთგვარი თავშესაფარი გახდა, რათა თავიანთი უნიჭობა დამალონ, შენიღბონ. არსებობის უფლება ყოველგვარი ფორმის ლექსს აქვს, მთავარია ვინ იყენებს მას და როგორია შედეგი.

პროზაულად გამართულ პირველსავე მოზრდილ ტექსტს („ლექსის ტრფიალი“) ნუგზარ წერეთელი მამის ხსოვნას უძღვნის. პოეტი სადავოდ არ ხდის ჭეშმარიტებას, რომ არსებობის უფლება ორივეს აქვს – „თეთრ ლექსსაც და რითმიანსაც“, მაგრამ აღიზიანებს ზოგიერთების საეჭვო მიდრეკილება, საქმე გაიიოლონ (ამ მხრივ განსაკუთრებით აიშვეს თავი ქალებმა) და ტონობით ახვავებენ ჩალასავით უგემურ, ხელოვნურად დაბურდულ, გამოუცდელ მკითხველთა დასაბნევად გამიზნულ დახლაკნილ სტრიქონებს. საუკუნოვანი, კლასიკური ფორმებისგან განდგომას გულისხმობს ნუგზარ წერეთელი, როცა წერს:

ახლა პირიქით
სწორედ ურითმოს ეტანებიან,
ვიდრე წაბლის ხის ნატიფ
ოდასავით
ლამაზად გაწყობილ
რითმიან ლექსს,
დღეს უკვე ძალზე ძნელია
წაბლის ხის შოვნა
უფრო ადვილად იშოვება
რკინა-ბეტონის კონსტრუქციები,
რასაც შეიძლება უფრო თანამედროვე
შეხედულება აქვს...

სწორედ ასეთი, „წაბლის ხის ნა-

ტიფ ოდასავით“ გაწყობილი სადა ლექსით სულდგმულობდა პოეზიის „უერთგულესი მსახური თუ ქვეშევრდომი“, ციხის საკანში წლობით გამოკეტილი, „სულმნათი აკაკის პატარა სეხნია“, ვისაც, საპატიმროდან თავდაღწეულს, თვეობით ატარებდნენ უსულგულო რედაქციები და სამადლოდ, წელიწადში ორ-სამ ლექსს თუ დაუბეჭდავდნენ, წიგნის გამოქვეყნება კი არაფრით არ აღირსეს.

გაქნილ ფუნქციონერებს, გამომცემლობათა უსირცხვილო მესვეურებს არ ბეზრდებოდათ „უსასრულო, დაუმთავრებელ ტყუილთა წყება“ უღვთოდ აწვალდნენ გულავის ჯურღმულეებში ნაწვალეებ სანთელივით პიროვნებას. ერთი ამგვარი, სიბოროტით ცნობილი ინკვიზიტორი, ვითომ პოეტი, დამბეზლებელი, ათასობით „ანონიმების“ მკვლახელი, ისეთი ამაზრზენი სიცხადით არის დახატული, გვარსახელით მოხსენიება არც იყო საჭირო:

მატყუარებშიც იყო ერთი
გამორჩეული,
შავი და ცალყბაგამოგდებული,
რომ აბოტებდა უსაშველოდ
დაკოჟრილ ფეხებს,
და თან მუდმივი საჩივრებით
იყო გართული.
ის თავად ქმნიდა უნიჭობით
იდეურ ლექსებს,
სხვისი ლექსები კი ფეხებზე
ეკიდა მუდამ,
მის მიერ შექმნილ მლიქვნელობის
ატმოსფეროში...

ასევე დოკუმენტური ამბავი უდევს საფუძვლად ღრმა ადამიანური თანადგომითა და სიყვარულით დაწერილ მწუხარე თავგადასავალს – „ჩემი საწყალი, მარტოხელა მასწავლებელი“, ნუგზარ წერეთელი თავისი აღმზრდელი პედაგოგის ენით აუწერელი გასაჭირის გადამტანი უსპეტაკესი პიროვნების, თამარ ჯაფარიძის ხსოვნას რომ უძღვნის. ორიოდ დღის გათხოვილი იყო ახალგაზრდა ქალი, როცა ყველა სიკეთით შემკული მისი მეუღლე ჯალათებმა დაიჭირეს და მოუსავლეთში გადაკარგეს, გააქრეს. იმის მერე აღარც გაუხარია, მაგრამ თავის მოვალეობას ღრმა მოხუცებულობამდე განუხრელი თავდადებით იხდიდა. იგი ნიკო ლორთქიფანიძის „თავსაფრიანი დედაკაცის“ ღირსეული მემკვიდრე და ბედის მოზიარეა, მასავით სხვებზე გადაგებული. თამარ ჯაფარიძის უიღბლო ცხოვრების გასასივრებელია, მთელი ტექსტის გადმოწერა მოგვიხდებოდა და, ამდენად, ფინალურ სტრიქონების სადა, ბუნებრივ მდინარებას უნდა დავეჯერდეთ:

დაღონებული მიყვებოდი
 ღარიბულ კუბოს,
 და სუდარიდან, შეიძლება
 ცოტა მოკლედან,
 მოჩანდა მისი საცოდავი ჭალარა
 თმები,
 რაც ტკივილის და სინანულის
 საშინელ განცდას
 უფრო და უფრო მიძლიერებდა.
 ამავე ტიპის ნაწარმოებია „მწუხ-

არე პორტრეტი“, რომელიც სოხუმელი ახლგაზრდობის თვალსაჩინო ლიდერის, ჯემალ ანთიას შემზარავ ხვედრს გვამცნობს. მრავალმხრივი უნარით დაჯილდოებული, იგი, ჯერ კიდევ აფხაზეთში ტრაგედიის დატრიალებამდე, აითვალწუნეს აფსუა სეპარატისტებმა, ათასნაირი ხრიკები მოუწყვეს და თავი მოაკვლევინეს. ექვს გვერდზეა განფენილი ის საშინელი სურათები, საიდანაც ჩანს, რა სულისშემხუთველი გარემო შექმნეს ქართულ მიწაზე უბნელესმა ძალებმა, ორი საუკუნის განმავლობაში რომ ამზადებდნენ აფხაზეთის მიტაცების მზაკვრულ გეგმას.

ყველაზე მნიშვნელოვანი, მრავლისმთქმელი და მრავლისდამტევი მაინც მეოთხე, პოეტურად ამეტყველებული ტექსტია – „შემთხვევით გადარჩენილი ფოტოსურათი“, რომლითაც პოეტი თავისი მოამაგე, ნაჯაფარი, საწყალი ბებების ცხოვრებას აღადგენს. ეს მღელვარე ეპიზოდები იმდენად მშობლიური და ახლობელია, ყველა ჩვენთაგანს ეხება. „სალესი ქვის“ დარად გალეული ბებია ისე მიიცვლება ოთხმოცდაოთხი წლისა, ოჯახს მისი სურათი არ დარჩება. მხოლოდ ორმოცი წლის თუ მეტის მერე შემთხვევით აღმოაჩენენ „ერთადერთ შავ-თეთრ ფოტოს“ და ეს ხდება საბაბი წარსულის ზედმიწევნით სახიერად გაცოცხლებისა, მახვილგონივრულად შემჩნეული წვრილმანების ფონზე:

ნაპოვნ სურათზე მოჩანს სივრცე
 ჩამობინდული,
 მიდამო სპეტაკ, თანაც მაღალ

თოვლს დაუფარავს,
ღრმა ხეობაც კი ნისლით თეთ-
რად ამოვსებულა.

ამ თეთრმა ნისლმა ყველა
ქელი თეთრად შებურა,
ნისლში საღებავდგადასმულივით
დარჩნენ სერები,
ჩვენი სერები, ულამაზესი,
დაქანებული ფერდობებით
გამორჩეულნი,
სადაც იმ მძიმე, შორეულ და
გათოშილ წლებში
ბებიაჩემის ერთადერთ თხას
ვაძოვებდი, ვაბალახებდი,
მერე კი სქელ რძეს,
შელამებულში ბებოს მოწველილს,
ნელ-ნელა ვსვამდი უდიდესი
სიამოვნებით,
თან ხმელა ჭადის გაციებულ
ნატეხს ვატანდი.
შორს იყო მამა, ცხრაკლიტულში
გამოკეტილი,
მამინ ვიცოდი, შვილი ვიყავ
პოლიტპატიმრის...

ამ სტრიქონებმა ისეთი განცდა
დამიტოვა, თითქოს ჩემი გაუნარელი
ყრმობის ფურცლებს ვკითხულობდი,
იმდენად მსგავსია ჩვენი ოჯახების
თავგადასავალი.

ჩემს დიდი ხნის მეგობარს, ჩვეუ-
ლებრივ მუდამ მარჯვედ, ოსტატურად
აქვს ხოლმე მოფიქრებული ნაწარმოე-
ბის ფინალური ნაწილი, ბოლო
წერტილი. ამ ჩვევას იგი არც ამჯერად
დალატობს, რასაც „შემთხვევით გადა-
რჩენილი ფოტოსურათისა“ და თვით
წიგნის დამამთავრებელი სტრიქონები

ცხადყოფს:

ის მაგიდაზე თვალსაჩინო
აღვილას მიღევს,
თან ვუფროთხილდები,
თითქოს ოქროს ზოდი მდებოდეს,
რადგან სურათი თვალწინ
მიდგენს –
დედას, მამას, უფროს ძმას,
ჯონდოს,
და ჩვენს ახლობლებს,
დღეს რომ ქვეყნად აღარ არიან.
და მხოლოდ ასე,
სურათების სახით შემოგვრჩნენ,
რისი დაკარგვაც არასოდეს
არ შეიძლება.

თავში მხოლოდ ვახსენე, დასას-
რულს კი უნდა ვთქვა – ამაყი და,
ამასთანავე, სადა სათაური აქვს ნუგ-
ზარ წერეთლის ლექსების ახალ კრე-
ბულს – „საქართველოს ერთი მეციხ-
ოვნი“ – რომელზეც ჩემი პირუთენელი
აზრი გამოვთქვი. ზოგი, სარგებელს
დახარბებული თანამედროვის მსგავსად,
იგი „მეციხოვნი“, საკუთარ კეთილდღე-
ობაზე მზრუნველი საქმოსანი არასოდეს
ყოფილა; ნიადაგ იმას ცდილობდა, სა-
ზოგადოებისთვის, სამშობლოსთვის
სასარგებლო ეკეთებინა და კიდევაც
აკეთებდა. გულით ვუსურვებ თავის
ლამაზ, ტრადიციულ ოჯახში, ძვირფას
მეუღლესთან ერთად, შვილებსა და
სვილიშვილებში გახარებულს, კიდევ
დიდხანს ეხილოს მაცოცხლებელი მზის
ნათელი და რაც ყველაზე მთავარია,
საქართველოს უკეთეს დღეებს

მოსწრებოდეს.

მეზარ კვიტაიშვილი

23 აგვისტო, 2009

**ოსების ჩამოსახლება ქართლში
და ქართველების ამაგი და ღვაწლი მათზედ**

ისტორიული მიმოხილვა ზ. ჭიჭინაძისა*

ზაქარია ჭიჭინაძე (1854-1931წ.წ.)

ქართველო საზოგადო მოღვაწე, ცნობილი გამომცემელი, ლიტერატურისა და ისტორიის მკვლევარი იყო. მისი ერთ-ერთი საყურადღებო ნაშრომი „ოსების ჩამოსახლება საქართველოში“ 1916 წელს დაიბეჭდა და დღემდე არ დაუკარგავს მნიშვნელობა, წლების წინ განმეორებითაც იქნა გამოცემული. აქ ნაჩვენებია როგორ ეუფლებოდნენ ჩვენი დაუდევრობის გამო მომთაბარე ოსთა ტომები ძირძველ ქართულ მიწა-წყალს, რაც დღეისათვის, სამწუხაროდ, ოკუპირებულია რუსეთის მიერ.

თამარ მეფის მიცვალების შემდეგ,

ქართველებს ბევრი გარეული მტერი აუტყდათ, ესენი საქართველოს მოსვენებას აღარ აძლევდნენ, ამიტომაც ქართველთ აღარ აქენდა დრო, რომ თავიანთ მეზობელ ოსებისთვის ისეთი მფარველობა გაეწიათ, როგორც ეს იყო ბაგრატ მეოთხის დროდან მოყოლებული თამარ მეფის გარდაცვალებამდე.

საქართველოს გაჭირვებულმა მდგომარეობამ ქართველი ერი დიდს განსაცდელს გზაზედ დააყენა, ამიტომაც საქართველოს გარეში გასულნი ქართველნიც უცხო ქვეყნებიდან სულ შინ იკრეფდნენ თავს და მტერს უძღვებოდნენ, ასევე ოსეთიდან დაბრუნდნენ ყველა ის მასწავლებელ ქართველნი, რომელნიც კი ოსებს ასწავლიდნენ ქართულ წერა-კითხვას, სხვა და სხვა ხელოსნობას და ბევრსაც კიდევ სხვა ასეთებს.

* - ავტორისეული სტილი დაცულია

მსახრს ჩამოსასლება

ქართლში

და ქართველების ამაგი და დედალი მათზედ.

ისტორიული მიმოხილვა ზ. კვიციანიძისა.

ტ ბ ლ ი ს ი
საბელმწიფო სტამბა
1919

ქართველების გაცილებამ ოსები მეტად ცუდს მდგომარეობაში ჩააგდო, თვით ოსებმა ვერ გამოიჩინეს ვერაფერი ენერგიული შნო, თვით ვერც ოსების სკოლაში ასწავლიდნენ ოსის ბავშვებს წერა-კითხვას, მაშინ ოსები ქართულ ანბანს სწავლობდნენ, რადგანაც ქართული ანბანი ოსების ანბანიც არის, ვერც სხვა ნასწავლი კაცები გამოჩნდნენ კოჩალათ, ნამეტურ ხელოსნობის ხელოსანთა რიცხვი ისე მოისპო, რომ ამიერ და იმიერ ოსებში აღარც ხელოსნები იყვნენ, აღარც ფეიქრები და არც სხვა ასეთნი საჭირო ხელოსნობის მუშაკნი.

ოსთა საუბედუროთ ისე მოეწყო ოსების საქმე, რომ ქალი და კაცი სულ ფეხშიშველა დაიარებდნენ, ტანთსაცმელის ხომ აღარა აქვდათ რა და სულ

ძველს ჩულებში იყვნენ გახვეულნი. ასეთ მდგომარეობაში მყოფ ოსებმა რამდენიმე ხანს გასძლეს, მაშინ კი, როცა მათში წისქვილები დაიქცენ და ქერის პურის შოვნაც კი ერთობ ძვირი გახდა, მაშინ კი ამათ იკადრეს ფეიქრები და ბოლოს კი იმ დასკვნამდე მივიდნენ, რომ ქართლში იწყეს გადმოსვლა, ქართველების ცარცვა, გლეჯა, სახლების წართმევა, მთელი სოფლების დაჩემება, დაბების, ქალაქების და მასთან მთელის მოსავალ პურის გატაცებაც.

ოსების ბოროტებამ და ცარცვა-გლეჯამ ქართველი ერი დიდათ დააღონა, მაგრამ ქართველნი ოსებს უთმენდნენ ყველაფერს, ვინაიდგან ქართველთ ოსები დიდათ ეცოდებოდათ და ებრალებოდათ, როგორ ფეხშიშველა მოსიარულე ხალხი, თავშიშველა და ძველს ჩულებსა და ძონძებში გახვეულებს ამიტომ ქართველები სთმობდნენ ოსებისას ყველაფერს, მაგრამ ოსები მაინც რაც დრო გადიოდა, მით იგინი უფრო თამამდებოდნენ და მთელს ქართლის სოფლებს იკლებდნენ, იგინი არც ხნავდნენ, არც სთესავდნენ, ყოველ თვეს ველურის ძალით ქართველებს სძარცავდნენ და ამ ნაცარცვით სცხოვრობდნენ.

ამ გვარათ მთელი ქართლი ოსებმა აიკლეს და დაარბიეს და რაც დრო გადიოდა მით იგინი უფრო წინ მიდიოდნენ ავ კაცობით. ასე იყო საქართველოს გარემოება მომართული და როცა ქართველთ გარეშე მტრები აუტყდნენ, მაშინ ქართლში, თვით ქართველთ მეზობელ ოსებმაც იპოვნეს დრო და წამოყვეს თავი. მაინც ღმერთმა არ

გასწირა საქართველო და ამ განსაცდელის დროსაც მოვევლინა საქართველოს გმირი და გონიერი მეფე, ეს იყო გიორგი, ძე დიმიტრი თავდადებულისა, შემდეგ დროს ქართველთაგან გიორგი ბრწყინვალეთ წოდებული.

გიორგი ბრწყინვალემ თავის გამეფების დღიდანვე (1313წ.) დიდი ყურადღება მიაქცია ქართლის მდგომარეობას და ნამეტურ ოსების თავგასულობას. გიორგი ბრწყინვალეს ჯერეთ საქართველოს დაგლეჯ-დაფლეთა აღარდებდა და ამიტომ ოსებს წყნარათ ექცეოდა, თან ავალეზდა, რომ ქართველთ ცარცვა-გლეჯას თავი დაანებეთო. მაგრამ ოსები მეფის დავალებას არ ასრულებდნენ და უფრო უარესს შვრებოდნენ, ამიტომ გონიერმა მეფემ დროებით ოსების ალაგმვა იქით გადასდო.

გიორგი ბრწყინვალე შეუდგა ჯარის მოკრეფას და მის შემდეგ საქართველოს გაერთიანებას და ნაწილ ნაწილათ დაყოფილ სამთავროების, საერისთავოების დამორჩილებას, ყველა ესენი მას ძრიერ ძვირად დაუჯდა, რადგანაც მას ზოგიერთი მთავარი და ერისთავი ეწინააღმდეგებოდა სასტიკათ. ამ მოწინააღმდეგეთა რიცხვს გიორგი ბრწყინვალე კარგად იხსომებდა, მან მალე გაიცნო ყველა ეს პირნი, თუ ვინ იყო მისი მტერი და საქართველოს გაერთიანების არ მოსურნე და ვინ ერთგული და მსურველი საქართველოს გაძლიერების, მოწინააღმდეგის რიცხვში მოჰყვა ოსების ბელადიც, რომელიც ოსებთან ერთათ ქართლში სცხოვრობდა და ცხოვრებას და თავის

ბელადობას ოსების წინაშე ქართველების გაქუცვით და გაცარცვით ასრულებდა. ეს ბელადი იყო მფარველი ოსების ქურდობის და ავაზაკობის.

გიორგი ბრწყინვალემ ამ ოსების ბელადის და ოსების ალაგმვა დროებით უყურადღებოდ დასტოვა, შეუდგა ჯერეთ დანაწილებულ და დაგლეჯილ, ანუ საერისთავოებათ და სამთავროებათ დაყოფილ საქართველოს გაერთიანებას და მათ დამორჩილებას, ზოგი დაიმორჩილა და ზოგი ვერა, ამიტომ მან ახლა კვალათ შესცვალა თავის გეგმა.

ვინც ვერ დაიმორჩილა, იმათ ოჯახებში ეწვია, გაუმასპინძლდა, დაუმეგობრდა, სიყვარული და ერთობა გაუმართა, რასაკვირველია ყველა ამათ ოსტატურათ ექცეოდა, ამასობაში გიორგიმ დაიპყრა შირვანი, ადრაბადგანი, (დღეს ადრიბეჟანი), ჰაისტანის ბევრი ქვეყნები და მის შემდეგ იგი შემობრუნდა ქართლში და თავის მტერ მოყვარებს სალაში გაუმართა, ყველას ესტუმრა, მეფე გიორგი ფიქრობდა, რომ იქმნება ეხლა დამორჩილდნენ, მაგრამ ლაპარაკში ყველას უიმედობა შეატყო.

მაგრამ მეფეს გული არ გაუტყდა, იგი მაინც ცდას მიეცა და განიძრახა ამ შინაურ მტერთა მოსპობა, ამისთვის მან შეკრიბა დიდი ძალი ჯარი და მერე მიეცა სამზადის და დიდის ნადიმის გადახდას და ყველა თავის მტრის ამ ნადიმზედ მოწვევას. ეს ნადიმი თურმე ისეთის სახელოვნებით მზადდებოდა, რომ გიორგი მეფის ყველა მტრებმაც კარგად შეიტყეს, მათ ეს დიდათაც უკვირდათ.

ბევრის სამზადისის და დიდის მზადების შემდეგ მეფემ გადასწყვიტა ნადიმის გამართვა გომბორის მთის ნაწილს ცივზედ, სადაც უფრო სიამოვნებით მივიდოდნენ მისი სტუმრები, მალე გონიერმა გიორგიმ მიმართა ყველა თავის მტრებს და დაპატიჟებით დაავალა ნადიმზე მისვლა და პატივისცემა გიორგისა. დაპატიჟება ყველამ სიამოვნებით მიიღო და დანიშნულს დღეს მართლაც ყველა დაპატიჟებულნი ეწვივნენ მეფე გიორგის, ამითივე იყო ოსების ქურდბაცაცა ბელადიც.

გიორგიმ აქაც განიძრახა ყველას დალოლიება და სისხლ დაუღვრელათ დამორჩილება, მაგრამ ყველას ლაპარაკში უარი გამოხჩნდა. ამიტომ მეფემ შეწყვიტა მათთან საუბარი და იგი სხვა საგანზედ გადავიდა, ამ დროს, მათ უკვე გადააკრევიან ძვირფასი კახური, რაკი ეს მოხდა, გადაკრულებს რაც კი აქნდათ გულში გიორგის წინააღმდეგ, ყველაფერი სთქვეს, ამით გიორგიმ შეიტყო მათი ბოროტების საბუთები და ისიც, რომ ისინი უსისხლოთ არასფერს დასთმობდნენ.

ამიტომ გიორგიმ იხმარა თავისი გეგმის თანახმად წადილის შესრულება და რაკი ყველა ეს მტრები ვერ დაიყოლია და არც დაყოლიების მიზეზები შეუტყო, ამიტომ მან თავის მომზადებულ კაცებს, ეს თავის მტერ სტუმრები, თვით ამ დიდ სანადიმო სუფრაზედ ისე ამოაწყვეტინა, რომ იქ მათში ერთი მტერიც აღარ დარჩა, აქვე ამათში მოჰყვა ოსების ქურდბაცაცა ბელადიც.

გიორგი ბრწყინვალემ ბრწყინვა-

ლეთ და ხალხის სისხლის დაუღვრელად მოსპო თავისი მტრები და მათი სამფლობელნიც შეიერთა გაერთიანებულ საქართველოსთან სისხლ დაუღვრელათ, ამის შემდეგ გიორგი ბრწყინვალემ მიმართა ქართლში შემოსეულ ოსებს და აუწყა თვისი ბრძანება, რომ დღეის შემდეგ თქვენ ქართველთა ცარცვა, გლეჯას თავი დაანებეთო, თორემ მე არ შეგარჩნით და დაგსჯით სასტიკათაო. ახლა ველური ოსები ამაზედ უფრო გაბრაზდნენ და სთქვეს, რომ გიორგიმ ცივზედ ჩვენი ბელადი მოკლაო და ჩვენ დაწყინარებას და დაშოშმინებას გთხოვსო, ეს ჩვენგან არ იქნება, ჩვენ სისხლის ალება ვიცითო. გიორგი ბრწყინვალემ მალე სცნო ოსების აზრები, სთქვა: რაკი საქმე ასე არის, მაშინ მე ვასწავლი მათ ჭკუასო. გიორგი ბრწყინვალე ბრწყინვალეთ შეუდგა ქართლიდან ოსების გარეკვის სამზადის და ეს მან ერთობ მალეც დაიწყო.

მოხდა მალე ის, რომ ქართლში ოსებს კარგი დრო არ დაუდგათ, მთელის ქართლის სოფლებიდან ოსები აჰყარა, ქართველთაგან წართმეული სახლები წაართვა, ყველა ეს სახლები თავიანთ ძველ სახლის პატრონებს დაუბრუნა, მთელი აყრილი ოსები ერთ ალაგას შეყარა. მერე მიჰყვა ქართლის დიდის ჯარით და ყველა ეს მცარცველნი ისე გადარეკა ოსეთში, რომ ქართლში ერთი ოსი აღარ დასტოვა. ამ გვართ გიორგი ბრწყინვალემ დაამშვიდა ქართლი.

გიორგი ბრწყინვალე მარტოთ ამ გაძევებას არ დასჯერდა, იფიქრა: ვაი

თუ კიდევ მერე შემოესიონ ქართველ-საო, ამიტომ იგი ქართველის ჯარით შუა გულ ოსეთამდის მიჰყვა, იქ ჩარე-კა და მასთან პირობა ჩამოართვა, რომ დღეის შემდეგ თქვენ აღარ გაბელოთ და ქართლს აღარ შემოესიოთ, თორემ მე სასტიკათ დაგსჯითო. ამის პირო-ბა ოსებმა დიდის სიხარულით მისცეს და სთქვეს, რომ დღეიდან ჩვენი ფეხი ქართლში აღარ შემოვაო. მხოლოდ ოსებმა სთხოვეს გიორგი ბრწყინვალეს, რომ ჩვენ თქვენს ბრძანებას შევას-რულებთ, თქვენ ერთი სიკეთე გვიყავი-თო, ჩვენს ქვეყანაში, ოსებს არა გვყავს არც ხარაზები, არც მჩრუსტე, მწუღე, მექალამნე, არც ჭონი, არც თერძი, ფეიქარი, არა გვყავს დალაქი და სხ-ვაც ასეთი საჭირო ხელოსნები, ეგება გვიშველოთ თქვენა, თფილისიდან გვი-ბოძოთ სამ სამი კაცით თითო ხელო-ბის, რომ მათ დაიწყოთ აქ მუშაობა და ჩვენც გვექმნეს ყველა საჭირო სახ-მარებელიო.

გონიერმა გიორგი ბრწყინვალემ ამ დავალებას თავისებური კეთილის თვალთ შეხედა, იგი მალე ჩამოვიდა ოსეთიდან თფილისში, შეკრიბა ყველა ხელოსნები, ყველა მათ მისცა დახმარება, ულუფა და მალე გაბრუნდა ოსეთში და ყველა ეს ხელოსნებიც თან წაიყ-ვანა, მალე ჩავიდა ოსეთში, ყველა ესენი დაამკვიდრა იქ, ამათ გაუნსნა სახელოს-ნობები და ამ გვარათ შემოსა ტიტვლი-კანა და ფეხშიშველა ოსები.

ამის შემდეგ გიორგი ბრწყინვალემ ოსებს გარდა მიმართა კავკასიის მთის სხვა და სხვა ხალხებსაც და გააცნო თვისი მეფობა და ძლიერება, მათაც

აუწყა და დაავალა, რომ ზედამხედ-ველობა იქონიეთ ოსებზედ და მათ თუ კიდევ გაბელონ ქართველზე შემოსევა, თქვენ მათ ხელი არ შეუწყითო. მათაც მისცეს ამის პირობა.

ამ გარემოებას ვახუმტი ასე ამოწ-მებს: „მერე შევიდა და შემუსრნა კავკა-სიასა შინა მყოფნი მოსრნა და დაიმორ-ჩილა და მოხარკე ჰყვან ყველა იგი და დამშვიდდა ქართლი ოსთაგან, ვინაით-გან გზანი ყოველნი თვირ დაიპყრნა“.

ამის შემდეგ გიორგი ბრწყინვალე ესტუმრა თუმ-ფშავ-ხევსურ- მოხვევებს, აუწყა ოსების დამარცხება და მასთან პირობის ჩამორთმევა, რომ დღეის შემ-დეგ, იგინი ქართლში ფეხს ვეღარ შე-მოდგამენო, ამიტომაც ამ მთის ხალხს აჩუქა საკუთრებათ ყველა მათი საცხ-ოვრებელი ადგილები, ამას გარდა მათვე დაუწერა „ძეგლის დება“, და დაუმტ-კიცა, სხვაც ბევრი წყალობა უბოძა ამის სანაცვლოდ მათ დაავალა ის სამსახური, რომ მთელი კავკასიის გზები ეხლა მე დავიპყარი და ამ გზებზე ყარაულები იყოლიეთ და უყურეთ, რომ ქართლში ოსები აღარ შემოიპარონო. მოხვევებმა ამის ფიცი და პირობა მისცეს და მას შემდეგ გიორგი ბრწყინვალე თფილისში დაბრუნდა და მთიელებმაც ხსენებულ გზებზედ დააყენეს მცველე-ბი, მის შემდეგ ანუ 1330 წ, თითქმის გავიდა ორი საუკუნე და ქართლში ერთი ოსის ფეხი აღარ შემოსულა, ერთს კაცსა არ შემოუდგამს ქართლში ფეხი, არც იმერეთში და კახეთში.

ოსეთის ერის ისტორია მეტი სიბნელით არის გარემოცული. ოსებმა არც თვისი უძველესი ღროის

ისტორია იციან, არც შემდეგ დროის, არც საშუალო საუკუნის და არც უახლოესის საუკუნოების.

ოსეთის ისტორიის შესახებ, ისევე და ისევე თუ არის დარჩენილი ისტორიული მასალები, ამას იგინი უნდა უმაღლოდნენ ქართულ მემატიანეებს და საქართველოს ისტორიის წყაროებს და ამ წყაროების მწერლებს, რაც მკვიდრად და მტკიცედ არის დაცული ქართულის წიგნებსა და სიგელ-გუჯრებში. აი ეხლაც, მე წარმოვადგენ ოსების საგულისხმოთ, ერთ ისტორიულ გარემოებათა აღნუსხვას, ე. ი. ოსების ჩამოსახლების მიზეზებს ქართლში, რაც არ იქნება მეტი და მნიშვნელობას მოკლებული.

ეს ისტორიული მასალა მე მოვიპოვე 1884 წ. ქვათახევის მონასტერში მცხოვრებ, მღ. მონოზ. ნიკონ ჯობინაშვილის ძველს საწიგნობელში. ეს აღწერა მე მოვათავსე „ოსეთის ისტორიაში“ რომელ წიგნიც ცალკე გამოვეცი 1914 წ. ხოლო ამ წიგნში ეს აღწერა ვერ მოვათავსე, რადგანაც წიგნი თავდება მეცამეტე საუკუნის დამდეგს, ანუ თამარ მეფით და ეს გადმოცემა კი ეხება მეხუთმეტე საუკუნის დამდეგს.

ოსები ვალდებულნი არიან ზნეობრივად, რომ ქართველ ერს და მათ ისტორიას ისე უნდა უცქირონ, როგორც თავიანთ თავს და ძვირფას საუნჯეს, თორემ თუ მათ ქართველი ერი გადაიმტერეს და ქართლიც აიკლეს, მაშინ მათ კარგად უნდა იცოდნენ, რომ იგინიც ისე გაჰქრებიან საქართველოს ისტორიის ასპარეზზე, როგორც გაჰქრა

ერთ დროს ქალაქი ჟინვალი და აქ მცხოვრებ ოსების აკარგიანობა და ისტორიული ცნობებიც.

ნიკ. ჯობინაშვილის ხელთნაწერი განიყოფა ასე: I ნაწილში აღნუსხულია საქართველოს აოხრება მტერთაგან, ეს ნაწილი მე გამოვეცი ცალკე წიგნათ 1880 წ. მეორე ნაწილი კი ოსებს და ოსების ჩამოსახლებას შეეხება, ეს ნაწილი კი დავტოვე, არ დავებუდე, რადგანაც არ მაინტერესებდა, ახლა კი, როცა საჭირო გახდა, ამიტომ წარმოვადგენ როგორც ჩვენთვის საცოდნელათ ისევე ჩვენ მეზობელ მტერთათვის.

როგორც მოწმობენ ქართველთ ისტორიის წყაროები, მეხუთმეტე საუკუნის დამდეგს, ოსებს მეურნეობა ძრიელ სუსტად სცოდნიათ, თვით პურის თესვაც კი არა სცოდნიათ, მათში თურმე მარტო ქერს სთესავდნენ და ისიც როგორც მიწის მოხვნაც კი არ ყოფილა მათში წესად მიღებული, ბარითა და ნიჩბით მიწას სჩიჩქინდნენ და ისე სთესავდნენ ქერს.

ამ გვარად მეტხუთმეტე საუკუნეში, კარგად სჩანს, რომ ოსეთში მარტო ქერი მოდიოდა, ამას გარდა არც პურის, არც სიმინდის და ბრინჯის ხომ სანახავობაც არ ყოფილა, მთელი ოსეთის ერი ქერის ქარჯინათი იკვებებოდა. ეს იყო სულ მათი საცხოვრებელი ავლადილება, ამიდანა ხდიდნენ ლულს, არაყს და მით ირჩენდნენ თავს, ბალოსნობა და ღვინის დაყენების ხომ ოსებმა სულ არაფერი იცოდნენ.

მოხდა ასეთი უბედურება, რომ ოსეთის ერთ ნაწილში და უფრო კი ქართლის მოსაზღვრე ოსებში, 1580

წლიდან, ქერის მოსავალმა გამუდმებით სასტიკად იკლო. ქერი თითქმის სულ აღარ მოდიოდა, ამ უბედურების მიზეზი ის იყო თურმე, რომ 1580 წ. ქერის ყანები დიდმა წვიმებმა და ნიაღვრებმა სულ წაიღო და მოსპო თურმე. მეორე წელიწადს ასევე მოისპო დიდი ქარებისაგან, მესამე წელს, თურმე იქმნა ისეთი ცხელი მზე, რომ ყანები თურმე სულ გადაიწვა, ასე და ამგვარად გასტანა თურმე ამ უბედურებამ, რამაც ოსების ერთი ნაწილი ერისა დიდს განსაცდელში ჩააგდო.

ოსეთში ჩამოვარდა დიდი სიმშვილობა. ამ სიმშვილობას, ქართველი მემკვიდრე ასე აღწერს: „1580 წელს, ოსეთში, იქმნა სიყმილი ფრიად დიდი, მრავალნი სწყდებოდნენ სიყმილითა, ვინაიდან ოსნი იკვებებოდნენ მდელოთი“.

ბალახის ჭამამ დიდად ავნო ხალხს და მრავალი გაწყდა, იგივე მათიანე ამბობს. რომ მკვდრები დაუფვლელნი დარჩნენო.

ამ გარემოებამ ოსებზე იქონია თურმე მეტად დიდი გავლენა. ამ დამშეულ ოსებმა იწყეს თურმე აქეთ იქით გარდახვეწა და დღიური ლუკმის ძებნა მათხოვრობით, ასეთი დამშეულის ოსების ერთი ნაწილი გადასახლდა შირვანში, ერთი ნაწილი ჩერქეზეთსა და ერთი ნაწილიც გადმოსახლდა ქართლში.

გარდახვეწილნი ყველგან მიეცნენ მათხოვრობას, მაგრამ შოვნით კი ზოგ ალაგას სულ ვერაფერს შოულობდნენ, მაგალითად ასეთი იყო შირვანი, ლეკეთი და ჩერქეზეთი, სადაც ოსები ბევრს

ვერაფერს შოულობდნენ, შოულობდნენ იმდენს, რაც მარტო მათ ჰყოფნიდათ იქვე დღიურად და შინაურთათვის წასაღებად კი აღარა რჩებოდათ-რა, ქართლში გარდახვეწილი ოსები კი, ამ პურის და ქერის ქვეყანაში, შოულობდნენ იმდენ ქერს, პურს, სიმინდს, ლობიოს და სხვას, რაც თვითონაც ჰყოფნიდათ საზრდოთ დღიურად, და თანაცა ბევრი მონაგროვი მიჰქონდათ.

ამ გვარად რაც ხანი გადიოდა ქართლის სოფლები მათხოვარ ოსებით უფრო ივსებოდა, რაკი ოსებმა ნახეს, რომ ქართლში უფრო ადვილად ვმოულობთ პურსაო, სხვა კუთხეებში წასვლა შესწყვიტეს და მთლად ქართლისაკენ იწყეს გადმოხვეწა და მათხოვრობა. საქმე ისე მოეწყო, რომ ქართლის სოფლები მალე გაივსო მათხოვარ ოსებით. ყველა სოფელში მუდამდღე ოსის რამდენიმე მათხოვარს მხარზედ გუდა ეკიდა, ხელში პარკი და დაიარებოდა მათხოვრად.

ამ გარემოებამ საქმე იქამდის მიიყვანა, რომ ქსნისა და არაგვის ერისთავმა მათხოვარ ოსებს ჰკითხეს მიზეზი მათის სიგლახაკის და ქართლის სოფლებში ასე გადმოსვლის და გლახაობის, ოსებმა აუწყეს ქართველთ ყოველივე თავიანთი ქვეყნის მოუსავლობის მიზეზები. აიღეს-დაიღეს და ეს ამბები ერისთავებმა და მაჩაბლებმა სიმონ მეფეს მოახსენეს. ამ მეფემ ერისთავებს ნება მისცა ასე:

რაკი ოსები მაგისტანა სიღარიბეში ჩავარდნილან, ამიტომ აუწყეთ მათ, რომ თუ ისურვებენ და ქართლში გადმოსახლდებიან, მაშინ თქვენ მიიღეთ

იგინი ხიზნებად და თქვენს მამულზე დაასახლეთ, ერისთავებმა სიმონ მეფის წადილი გაჭირვებულ ოსებს მალე აუწყეს. ასეთი ამბავი ოსებს დიდად გაეხარდათ, ამათ მალე თანხმობა და მადლობა განუცხადეს ქართველთ და ამის შემდეგ მათ მართლაც იწყეს ქართლში გადმოსახლება, ასე და ამგვარად საქმე ისე მოეწყო, რომ მეხუთმეტე საუკუნის ბოლოს, ანუ მეთექვსმეტე საუკ. დამდეგს, ქართლში უკვე იმდენი ოსი იყო, რომ თითქოს კაცი მათ ყოველს სოფელში ნახავდა.

ამგვარად, ოსების ჩამოსახლებას ქართლში ხელი შეუწყო დიდად სიმონ მეფის ბრძანებამ. ამ დროს ოსები დასახლებულ იქმნენ ქსნის ერისთავის მამულზე, არაგვის ერისთავის, მაჩაბლის, ფავლენიშვილის, ფურცელაძეებისა და ზოგიც სხვა თავად-აზნაურების მიწაზე, სადაც ოსები დღემდე მოსახლეობენ.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სამწუხაროდ, ოსების გადმოსახლების დროს, ქართლში, თან სულ არაფერი მოჰქონდათ და თითქმის სულ ცარიელ-ტარიელები მოდიოდნენ: ფეხშიშველი, ტანშიშველიც კი, თავშიშველა, ერთი სიტყვით ყველა ოსი იყო ჩავარდნილი წყალ-წალბეზულს მდგომარეობაში.

გადმოსახლებულ ოსებს არ ჰქონდათ ლოგინი, ტანსაცმელი, ბარგი, ჭურჭელი, არ ჰყავდათ საქონელი და ფრინველი. დღიური პურის ლუკმაც კი არ გააჩნდათ თურმე. ოსებმა მიმართეს სიმონ მეფეს და დახმარება სთხოვეს. ამ მეფემ ინება და ქართველთ თავადაზნაურობას დაავალა ოსების დახ-

მარების მიცემა. ამ დროს, ოსებს დაეხმარა ის გარემოება, რომ სიმონ მეფემ ქალაქი გორი ოსმალებს წაართვა და ამიტომ უფრო ინებეს ოსების დახმარება. ოსებს ქართლის თავად-აზნაურებმა აი როგორ და რით დაუწყეს დახმარების აღმოჩენა.

გადმოსულ ოსებს მიუჩინეს სახლის გასაკეთებელი ადგილები ალაგი, სახლისათვის ასაშენებელი ხე-ტყე და სხვა მასალაც. საქმე ისე მოეწყო, რომ მოკლე დროის განმავლობაში, ოსების გადმოხვეწილებს ყველას გაუკეთდა თავის საკუთარი ქოხები, რადგანაც ოსებს არ ჰქონდათ დღიური საზრდო, ამიტომ ეს საზრდო მათ მისცეს ქართლის თავად აზნაურებმა, არ ჰქონდათ სათესათ ქერი და პური, ესეც მისცეს თავად აზნაურებმა, რომელთა მამულებზედაც ოსები ხიზნებად დასახლდნენ, არ ჰქონდათ ბარი, ნიჩაბი და სხვა იარაღი, ესეც ქართველებმა მისცეს.

მაგრამ საქმე მართო ასეთის დახმარებით არ გათავდა, ასეთს დიდს დახმარებას გარდა ოსებისათვის საჭირო იყო სხვა დახმარების აღმოჩენაც, რაც თავს იღვა ქართლის გლეხობამ.

ზოგ გლეხ კაცის ოჯახმა ოსებს აჩუქა ტანისაცმელი, ზოგმა ლოგინი, ზოგმა ფარდაგი, ზოგმა ჭილობი და სხვა ასეთებიც.

ზოგმა მისცა ჯამ-ჭურჭელი, ზოგმა კოკები, ლიტრები, ქვაბები და ასეთი საჭიროვებანი.

ქართლის გლეხები დაეხმარნენ ოსებს აგრეთვე შინაური საქონლით და ფრინველით. ზოგმა ქათამი აჩუქა,

ზოგმა ბატი, ინვი, ინდოური, ზოგმა ცხენი, ზოგმა ძროხა, ხარი, კამეჩი, თხა, ცხვარი და სხვაც კიდევ ასეთნი.

ზოგმა ბამბა აჩუქა ნართი, სოლის ფეიქარიც დაჰპირდა მუქთად მოქსოვას. ასეთის დახმარებით, ქართველებმა ოსები ფეხზე დააყენეს, ასე და ამ გვართათ, ქართლის სოფლებში მოშენდა და შეიქმნა ოსთა გლეხებთა მოსახლეობა. ეს აღორძინების ხანა უწევს მე-16 საუკ. დამდეგს. ასეთის დახმარებით ოსები მოშენდნენ და სოფლებში ფეხი გაიმდგარეს.

ოსები რომლებიც ქართველებთან კარგად მიეცნენ ცხოვრებას და ამათ მალე დაიმსახურეს ქართველთ სიყვარული და თანაგრძნობაც, ამიტომ ქართლის გლეხები ოსებს ეხმარებოდნენ ყანაში მუშაობითაც. მალე საქმე ისე მოეწყო, რომ ოსებმა ქართლის გლეხებისაგან ისწავლეს პურის და მისი მოყვანაც, ისწავლეს მებაღეობაც კი, ნამეტურ ვაზის გამრავლება და ღვინის დაწურვაც, რასაც ოსები თვითაც ერთობ კარგად ეწყობოდნენ.

მოხდა ის, რომ ოსეთის დამშეული გლეხ-კაცობა, ქართლის სოფლებში კარგად მოშენდა, ფეხიც და წელიც გაიმდგრა. ამათი საქმე ისე მოეწყო და ისე მოღონიერდნენ, რომ ზოგი მათში ოჯახის შეილათაც კი გახდა. ამიტომაც ამათ გულში მიეცათ შიში თავიანთ ხიზნურ ცხოვრების: ვაი თუ ჩვენმა მემამულეებმა აღარ დაგვაცენონ ამ მამულეებზე და აყრა დაგვიპირონ, მაშინ სადღა წავიდეთ. ამიტომ ოსებმა ითათბირეს და ერთმანეთში დაადგინეს ასე, რომ მიემართოთ ჩვენს მემამულეებს

და ვსთხოვოთ, რომ ეგები მათ გვიყმონ ჩვენაო. რაკი ჩვენი ყმობა მოხდება მაშინ აყრის შიში აღარ გვექნებაო.

ამიტომაც ოსებმა მიმართეს ქართლის თავადებს და სთხოვეს მიყმეთო. თ. აზ-ბმა უარი უთხრა: თქვენი ყმობა არ გვინდა, თქვენთვის იყავით, იცხოვრეთ, თქვენ ჩვენს ქვეყანაში ბუზსაც ვერავინ აგიფრენთ. ასე ელაპარაკებოდნენ ქართველი მებატონენი, მაგრამ ოსები მაინც თავიანთსას სჩადიოდნენ და ევედრებოდნენ ყმობას.

ბევრის დავალებით მობეზრდნენ ქართველ თავად აზნაურები და ოსებს განუცხადეს თანხმობა, ამის შემდეგ მათი ყმობაც მოხდა, ასე და ამ გვარად, ოსები ქართველ მებატონეებს ეყმნენ მე-16 საუკუნის დამდეგს და მას შემდეგ მართლაც ოსები ქართლის სოფლებში სცხოვრობდნენ უვნებლად, მას შემდეგ რაც ესენი ქართველ მებატონეებს ეყმნენ, იგინი ამის გამო, ქართველ გლეხებს უფრო დაუახლოვდნენ.

დაახლოვება ისე მოიმართა, რომ მათში მალე ნათესავობაც დაიწყო, ერთმანეთში ქალების მითხოვება, გახშირდა ნათელ-მირონობა, მეჯვარეობა და სხვაც ბევრი ამ გვარები, რაც ამ ორს ერს მარტივად აკავშირებდა ერთმანეთთან და მასთან მათთი ურთიერთობისადმი სიყვარულის სხივებიც არსდებოდა, ქართველთა და ოსთა კავშირი ისე განმტკიცდა, ისე შეიყვარეს ერთმანეთი, რომ მას შემდეგ, აძღვნი ხნის განმავლობაში, ერთი მაგალითი არ მომხდარა, რომ ოსებს, ან ქართველებს ერთმანეთისათვის ელალატნოთ და რამე ბოროტება ჩაედინოთ. ასეთი ბოროტება

ძველად ოსთა და ქართველთ შორის ამბადაც არ გაგონილა, ნაცვლად მტრობის, ოსები ქართლში გადმოსახლების შემდეგ, ქართველებთან ყოველთვის ერთად იყვნენ და ერთად იბრძოდნენ. ბრძოლის დროს არასდროს არ უღალატნიათ, უკან არ დამდგარან.

ამიტომ უფრო გვწყინს ეს ბოროტება, ამ გარემოებას ჩვენ ვსთვლით დიდს ცოდვად და ოსების მთელის ისტორიული ღირსების შეგინებად, ეს ბოროტება ოსებისაგან ნაქნარია საქართველოს მტრების ჩაგონებით, რომელთაც ქართული რესპუბლიკური მთავრობის სისხლი სწყურიათ და რესპუბლიკის დამხობას ელტვიან. ამას ვფიქრობთ ჩვენ და ეს ასეც უნდა განვხილეთ. მხოლოდ ოსებს კი არ ეკადრებათ ქართველების მტრობა და შეძულება, ამას იგინი სასტიკად უნდა ერიდებოდნენ, რადგანაც ქართველთა შეგინება იქნება მათ მამა-პაპათა საფლავების შეგინება.

ასეთ შეგინებას ოსები უნდა მოერიდონ. მასთანვე მათ აუცილებლად უნდა გასცენ ის ბოროტი პირები, რომელთაც ისინი შეაგულიანეს, გააბრიყვეს და თავიანთ მეზობელ ქართველ ერის წინააღმდეგ ხელში ხმალი ააღებინეს. ოსებს თუ ადამიანური ნამუსი და სირცხვილი სულ არ დაუკარგავთ, მაშინ მათ ჩვენი და მათი მტრები უსათუოდ უნდა გამოაშკარავონ. ეს გამოაშკარავება იქნება ის, რომ იგინი ჩვენი ამაგის დაწიხვლვას თავს დაანებებენ, ჩვენს პურმარილს და სიკეთეს არ დაივიწყებენ, მასთან არც თვის მამა-პაპათა ღირსებას შეაგინებენ.

ძველ დროის და საშუალო საუკუნეთა ამბებს ჩვენ არ შევეხებით, მოვიყვანთ მხოლოდ უახლოეს საუკუნეთა დროის ამბებს და იმედია რომ ესეც ეყოფათ ოსებს იმის საფუძველად, რომ დღეის შემდეგ მაინც აღარ აჰყვენ თავის დამლუპველს და საქართველოს რესპუბლიკური მთავრობის მტრებს.

იქ სადაც მათ მამა-პაპებს ამაგი და სამსახური მიუძღვით, იმათ სისხლით დაცულს მამულზე, ოსების ღალატი და ქართველების სისხლის ღვრა არას დროს ეპატიებათ, ამას მათ არ აპატიებს თვით მათი ძველის დროის მამა-პაპანი და ის საერთო ამაგი, რაც კი ოსთა წინაპრებს საქართველოს სასარგებლოდ ჩაუდენიათ ხოლმე.

1496 წ. შაჰ-ისმაილი ტფილისში ქართველებმა დაამხეს და გააძევეს, ამ ომში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1536 წ. შაჰ-თამაზი საქართველოდან ქართველებმა განდევნეს, ტფილისის განთავისუფლებაში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1556 წ. სულთან სულეიმანი ქართველებმა დაამხეს და გააძევეს საქართველოდან ოსმალთა ჯარი, ამ ომში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1562 წ. გიორგი მეფემ ოსმალეზზე გაიმარჯვა, ამ გამარჯვებაში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1578 წ. ოსმალეთმა აოხრა ქართლი და ოსეთიც. მერე ქართველებმა სძლიეს, ოსეთიდან გამორეკეს და გარეკეს, ამ ბრძოლაში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1583 წ. სიმონ მეფემ გორი აიღო, ოსმალნი განდევნა, დამონებული ოსე-

თი სულ გაანთავისუფლა, ამ ომში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1617 წ. შაჰაბაზმა კახეთი აიკლო, ამ აკლების დროს ოსეთიდან ოსები ჩამოვიდნენ და ფიცი მისცეს კახელებს და მის შემდეგ მტერს ერთად ებრძოლეს.

1634 წ. ოსები შეუერთდნენ ქართველებს და ყიზილბაშთა წინააღმდეგ სასტიკად იბრძოლეს. ყიზილბაშნი ტფილისიდან სულ გარეკეს.

1640 წ. თეიმურაზ კახთა მეფემ ოსეთში შეაფარა თავი, ოსებში ამ დროს, მან შეადგინა ოსთა ძეთა დასი და მათ მიუჩინა წერა-კითხვის მასწავლებელნი, რომელთაც ოსეთში დახსნეს სკოლები.

1690 წ. არჩილ მეფემ ოსებში შეაფარა თავი, ოსთა მოწინავე პირნი შეჰყარა და მათ უქადაგა სწავლა-განათლების მნიშვნელობა და თვალის

გახილება. ოსებმა თანხმობა განუცხადეს. მერე არჩილ მეფემ რამდენიმე ოსი რუსეთში გაიყოლა და 1706 წ. მოსკოვში მათ გააცნო რუსული სასტამბო საქმეები და მასთანვე მათ აჩვენა ახლად ჩამოსხმული ქართული ასოების ყალიბები. ოსებს ქართული საბეჭდი ასოების ნახვა დიდად მოეწონათ.

ეს ამბებიც საკმარისია იმისთვის, რომ ვიცოდეთ ის ჭეშმარიტება და ისტორიული პირობები, თუ ძველად ქართველთა და ოსებს როგორი დამოკიდებულება ჰქონდათ ერთმანეთში და დღეს კი ამ მეოცე საუკუნეში, როცა მოვესწარით საქართველოს რესპუბლიკური მთავრობის დაარსებას, რას სჩადიან და რა ლაფით სვრიან დიდს ისტორიულ წარსულს და ქართველების ამაგს.

თბილისური შემოდგომის ნათელი

მწიგნობარის, საზოგადო მოღვაწისა და პოეტის აკაკი პავლეს ძე წერეთლის, ანუ მამაჩემის ძალზე ვრცელ არქივში აღმოვაჩინე მცირე ზომის მოკრძალებული მოგონება დიდი ქართველი მხატვრის ლადო გუდიაშვილის შესახებ. ვინაიდან ეს მოგონება ჩვენი განვლილი ცხოვრებისა და ქართული კულტურის ისტორიის მეტად საინტერესო ფურცელია, გადავწყვიტეთ მისი გამოქვეყნება სამეცნიერო – ლიტერატურულ – საგანმანათლებლო ჟურნალ „სიტყვის“ მეათე ნომრის ფურცლებზე.

მთავარი რედაქტორი.

აკაკი წერეთელი

მცირე მოგონება უდიდეს მხატვარზე
ანუ ბატონი ლადო

დღე იდგა, ნელთბილი ზამთრისპირული მზე სასიამოვნოდ ანათებდა.

საქართველოს პროფსაბჭოს გამომცემლობა „მრომაში“, რომელიც მაშინდელი სასტუმრო „თბილისის“ შენობაში იყო განთავსებული, შემოვიდნენ პაოლო იაშვილი თავისი მუდამ მომღიმარე ვაჟკაცური იერით, ტიცციან ტაბიძე მკერდზე განუშორებელი წითელი მიხაკით და შავთმიანი, ხშირი შავი წარბებით, მეტად მიმზიდველი ჭკვიანური მეტყველი თვალებით დამშვენებული საშუალოზე მაღალი წარმოსადეგი ვაჟკაცი.

პაოლო და ტიცციანი მეგობრულად შემხვდნენ, რამდენიმეჯერ გადამკოცნეს, უცნობის წინაშე კი წარმადგინა ჩვენმა დირექტორმა, ცნობილმა ქართველმა მწერალმა შალვა აფხაიძემ: „გაიცანით, ეს საქვეყნოდ ცნობილი მხატვარი ბატონი ლადო გუდიაშვილია, ეს კი (ჩემზე მოუთითა) ნიჭიერი ახალგაზრდა პოეტი აკაკი წერეთელი“. (ნიჭიერი ალბათ ჩემს წასახალისებლად და გამოსაჩვენად უთხრა, რადგან ირონიის რაიმე

ნიშანწყალიც კი არ იგრძნობოდა).

ბატონმა ლადომ ხელი ჩამომართვა: „ჰოო, პოეტი, კარგია“, მეტი არაფერი უთქვამს, მაგრამ ისე ალაღად გამიღიმა, ისე მომითათუნა ხელი მხარზე, რომ მისი სიტყვები პატრიარქის დალოცვად მომეჩვენა.

საპატიო სტუმრების მოსვლასთან დაკავშირებით დირექტორმა დავალება მოგვცა მე და სახელგამის საქმეთა მმართველს ელისაბედ გელოვანის ქალს, თავად კი მოსულებს კაბინეტში შეუძღვა. დავალებული საკითხის მოგვარების შემდეგ სახკომსაბჭოდან, რომელიც მაშინ მოთავსებული იყო დღევანდელ თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლეში, უკანვე დავბრუნდით, ოღონდ არც დირექტორი და არც სტუმრები აღარ დაგვხვედრიან. შემდეგ დირექტორმა გვითხრა, რომ სახელოვანი ქართველი პოეტები და დიდი ქართველი მხატვარი საქეიფოდ ორთაჭალის ერთ-ერთი ბაღის ცნობილ რესტორანში მიუპატიჟებია.

მალე ოცდახუთ წელს მიტანებუ-

ლი ახალგაზრდა კაცი „სახელგამში“ გადამიყვანეს სამუშაოდ – დირექტორის მოადგილედ და წიგნით ვაჭრობის ორგანიზების სამმართველოს უფროსად, რითიც ფრიად გოცეხულიც და კმაყოფილიც დავრჩი, დავრწმუნდი ჩემი სჯეროდათ და გაცილებით მეტსაც მოელოდნენ. ეს იყო 1928 წელს.

„სახელგამი“ მაშინ მოთავსებული იყო ერთ დიდ დარბაზსა და ოთახებში, ოპერის თეატრის მოპირისპირე მხარეს, სადაც დღეს „საქწიგნის“ ცნობილი პირველი მაღაზია ფუნქციონირებს.

აქ უფრო ხშირად ვხედავდი და ვხვდებოდი ბატონ ლადო გუდიაშვილს, აქვე ხშირად მასთან ერთად მოსულ დავით კაკაბაძეს, ელენე ახვლედიანს, ქეთევან მაღალაშვილს, ისინი საფრანგეთის დედაქალაქ პარიზიდან ახლად დაბრუნებულები იყვნენ და საზოგადოება მათზე გაცხოველებული ინტერესით ლაპარაკობდა.

ბატონ ლადოსთან ჩემი დახლოება მოხდა მას შემდეგ, რაც „სახელგამი“ გადაიტანეს გიორგი მეთორმეტის ვაჟის ერეკლე ბატონიშვილის ყოფილ სასახლეში, კიროვისა და სულხან საბა ორბელიანის სახელობის ქუჩების კუთხეში. ამ პერიოდისთვის სახელგამის საფინანსო სამსახურის უფროსად მოიწვიეს სსრკ სახელმწიფო ბანკის საზღვარგარეთის ერთ-ერთი განყოფილების, როგორც ამბობდნენ თეირანის ყოფილი მმართველი გრიგოლ ამბაკოს ძე დუმბაძე. ამ მშვენიერი აღნაგობის, მშვენიერი სახისა და უსაზღვროდ სპეტაკი სულის ადამი-

ანმა ძალიან დამიახლოვა, უჩემოდ ლუკმას არ გატეხავდა, ყველგან დავეყვოდი. ჩვენს უანგარო მეგობრობას მის გარდაცვალებამდე ოდნავი ჩრდილიც კი არ მისდგომია.

როგორც ვიცოდი, გრიშა დუმბაძე ცხოვრობდა „სახელგამთან“ საკმაოდ ახლოს, კეცხოველის ქუჩის №11-ში, დიდი ლადო გუდიაშვილის კარის მეზობლად, ბაგრატიონთა ყოფილ სახლში. ჯანსაღად მშურდა, რომ ამხელა ხელოვანი მისი უახლოესი მეზობელი იყო და ძალიან ხშირად კი არა ყოველდღე ხვდებოდა.

ერთ დღეს მცირე მეგობრულ პურმარილზე შინ დამპატიჟა, დათქმულ დროს, ბუნებრივია, დაუგვიანებლად ვესტუმრე, მოხდენილ მაღალ აივანზე მთელ თბილისს რომ გადასცქეროდა, ტახტზე ერთად ისხდნენ და გულიანად საუბრობდნენ ლადო გუდიაშვილი და გრიგოლ დუმბაძე. უშუალო საშუალება მომეცა პირადად მესაუბრა გენიალურ შემოქმედთან, მისი საოცრად ტკბილი ქართულით მეც დავმტკბარიყავი და საკუთარი თვალთა ახლოდან მენახა მისი დიდებული ნაწარმოებები.

პატარ-პატარა ჭიქებით ნება-ნება მივირთმევედით ღვინოს, ამასობაში ბატონ ლადოსთან სტუმრები მოვიდნენ, ბოდიში მოგვიხადა იძულებული ვარ გავიდეო, თუმცა ჩვენც არ დაგვტოვა, თან წაგვიყვანა ნახატები თქვენც დაათვალიერეთო.

ორი თუ სამი საათი ვათვალიერებდით გუდიაშვილის ზღაპრულ სამყაროს, ვტკბებოდით მისი უმშვენიერესი ქმნილებებით, ვისმენდით მხატვრის შთამა-

გონებელ საუბარს, მერე ბატონმა ლადომ ნატურმორტივით დახატულ სუფრაზე მიგვიპატიჟა, სადაც გვიან ღამემდე დიდი სიყვერულით ვსვამდით ერთმანეთისა და საქართველოს დიდების სადღეგრძელოს.

უახლოესი მეზობლის ახლობლური დამოკიდებულება იმითაც კარგად ჩანდა, რომ გრიგოლ ღუმბაძის სიძის დავით მალაქიას ძე ბობოხიძის ოჯახის კედლებს ამშვენებდა დიდი მხატვრის სამი ულამაზესი ფერწერული ტილო, ეს იყო: 1. ქალი თავსახურით, 2. ქალი დოქით და 3. ბატონი ლადოს სურათი ქვეშ მისებური უკვდავი ხელით რომ იყო მიხატული შველი და მტრედები. ამას გარდა დიდი ლადოს შედარებით პატარ-პატარა ნახატები თავის სიცოცხლეშივე დაურიგებია თავისიანებისთვის უზომოდ კეთილ ბატონ გრიმას, რასაც ახლა ოქროს ფასი დაედო.

ერთხელ საკმაოდ მრავალრიცხოვანი სტუმრების წასვლის შემდეგ გრიგოლ ღუმბაძესთან ერთად დარჩენილ ბატონმა ლადომ მეც მაჩუქა მოზრდილი ფერწერული ტილო წარწერით, მანსოვს „ორთაჭალელი კინტო“ ერქვა. სურათს მოწიწებით ვინახავდი, ისე ვუფრთხილდებოდი კაბინეტის კედელზეც კი არ დაგვიდე, ცალკე ვინახავდი პოლიტიკური მოტივით ჩემი დაპატიმრებისა და ქურდულ – გამანადგურებელი კონფისკაციის შემდეგ ეს მხატვრული ტილოც უკვალოდ გაქრა გიგო გაბაშვილის, დავით კაკაბაძის, ელენე ახვლედიანის, ქეთევან მაღლაშვილის, ირაკლი გამრეკელის, უჩა

ჯაფარიძის, კორნელი სანაძის და სხვათა სურათებთან ერთად. ალბათ, ახლა ჩემი კუთვნილი დიდებული სურათები „კეპ“-ს ვინმე მაღალი თუ დაბალი ჩინოსნის ბინის კედლებს ამშვენებს, ან გაყიდულია და უგზოუკვლოდ დაკარგული. ამ განსვენების წერისასაც კი გული სასტიკად შემომკვნესის.

მიქროდნენ წლები, ბატონ ლადოს ხშირად ვხვდებოდი ხან გრიგოლ ღუმბაძის, ხან მისსავე ოჯახში, სახელოსნოში, გენიალური მხატვრის განუმეორებელ სამყაროში, ხან გამოძეგმლობაში, „საქწიგნის“ მაღაზიასა თუ რომელიმე ლამაზ თბილისურ დუქანში. ბატონი ლადო ძალიან ცოტას სვამდა, მაგრამ ახლობელ ადამიანებთან ჯდომა და დარბაისლური მუსაიფი უყვარდა, უაღრესად საინტერესო მოყოლა იცოდა, იხსენებდა პარიზულ დღეებს, ეიფელს, პიგალს, მანზელიზეს, ლათინურ კვარტალს, მოდილიანს, პიკასოს და ჩვენ მოგონებათა ზღაპრულ სამყაროში გადაყვავდით. იშვიათად გვქონდა ბედნიერება მისი ცეკვაც კი გვენახა დიდი სტუმრიანობის დროს. ქალაქური ცეკვები ათასჯერ მინახავს, მაგრამ ისეთი ეშხითა და ლაზათიანი მიხვრა-მოხვრით, როგორც ლადო გუდიაშვილს შეეძლო, დარწმუნებით შემიძლია ვთქვა, არსად და არასოდეს მინახავს. და აი, როგორც იქნა მრავალწლიანი უნდობლობისა და ეჭვების მძიმე სოციალისტური კედელი დაიმსხვრა, ე.წ. ცისფერ გალერეაში მოიწყო ლადო გუდიაშვილის პერსონალური გამოფენა, მთელი თბილისი რიგში იდგა, საგამოფენო დარბაზები მნახველებს ველ-

არ იტევდა, მე რამდენჯერმე ვიყავი, მთვარეულივით დავდიოდი, უკვდავ ქმნილებებს ენაჩავარდნილივით მიშტერებული და გაოგნებული ვამბობდი ჩემთვის – აი, რა შეუძლია ადამიანის უსაზღვრო ტალანტს, შრომისმოყვარეობასა და მტკიცე ნებისყოფას, რადგან დიდი ლადო გუდიაშვილი მხოლოდ მარცხენა ხელით ხატავდა, მარჯვენა ხელი ბავშვობიდანვე ჰქონდა დაზიანებული.

ლადო გუდიაშვილისადმი მიძღვნილი ლექსის პწკარები საგამოფენო დარბაზშივე იწერებოდა, გონებაში ლაგდებოდა, მალე შემემლო ზეპირადაც კი მეთქვა, თუმცა შთაბეჭდილებათა წიგნში ჩაწერა ვერ გავბედე, იმ ზღვა შთაბეჭდილებებში ჩემი ლექსი წვეთივით დაიკარგებოდა, გადაცემა ან დაუყონებლივ გაგზავნაც ვერ გავბედე და მხოლოდ წლების გავლის შემდეგ ფოსტით ვახსლე. გაიარა ცოტა ხანმა და ჩემთვის მოულოდნელად მივიღე ბატონი ლადოს ნახელკეთები უმშვენიერესი ნახატი „ლამაზმანი“ ძალიან გულთბილი ამალეღვებელი წარწერით.

გამიკვირდა კიდევ ყოველთვის საქმით უკიდურესად დატვირთულმა მსოფლიო ღონის ხელოვანმა ჩემთვის როგორღა მოიცალა, თუმცა დიდბუნებოვანი ადამიანი სწორედ თავის სამაგალითო დიდბუნებოვნებისა და მაღალი სულის სისპეტაკეს ყოველთვის გამოავლენს. გთავაზობთ ჩემს დიდი

ხნის ლექსსა და გენიალური ლადო გუდიაშვილის დახატულ ლამაზმანს დიდი მხატვრის ულამაზეს ხელნაწერთან ერთად.

საქვეყნოდ პატივცემულ დიდ ხელოვანს ბატონ ლადოს შთაბეჭდილებები თქვენს უკვდავ ქმნილებათა დათვალიერების შემდეგ.

„... გრძნობა თავაზიანის სიყვარულისა, ისეთივე ძლიერია, ისეთივე მკვიდრია, ისეთივე ბუნებრივია, მამასადაძმე ისეთივე სამართლიანია და პატივსაცემი, როგორც სიყვარული მამაშვილური, დედა-შვილური. ვერა ძალა მაგ სიყვარულს ვერ ამოჰკვეთს ადამიანის გულიდან“. ილია ჭავჭავაძე.

ვიცქერით თუ გიგონებთ
გული შემოტოკდება,
ერი თქვენი მშობელი
არასოდეს მოკვდება.
მე მართალი კაცი ვარ,
ყალბად არვინ მიქია,
მოვარდნილი ზვავი ხართ,
მოვარდნილი სტიქია.
ზღვისოდენა ძალა გაქვთ,
ნიჭი მეტი ასჯერაც,

ამ სასწაულს ვით ქმნიდით?
 მჯერა, კიდევ არ მჯერა.
 მხოლოდ ერთი სიცოცხლე
 ამას როგორ ეყოფა?
 აქ ხომ საუკუნეა
 და მრავალი ეპოქა.
 ეს სურათი ნაზია,
 ის სურათი გოროზი,
 მეფე თავის ტახტზე ზის,
 თავი თავის სოროში.
 ომიც არის, ქორწილიც,
 ქეიფიც და ხადილიც,
 ზოგჯერ სასწაულიც კი
 არ მგონია ნამდვილი.
 ასე ვით მოასწარით,
 ყველაფერი სად ნახეთ,
 უკვდავობის მოწილე –
 ქარს ანდობდით მათრახებს.
 აქ ჩანს თამარ დედოფლის
 ლაშქრის ნანადირევი,
 საქართველო ტრფიალით
 მართლა გადაირევი.
 შეჯიბრება სხვა ერთან
 არასოდეს გვჩვევია,
 ჩემი უფრო მიტაცებს
 იმიტომ რომ ჩემია.
 თქვენაც მუდამ ჩემი ხართ,
 ღვთაებრივი სიწმინდე,
 ხატეთ, ხატეთ, გვახარეთ
 და მარადის იდიდეთ.

12. 02. 79.

დიდი ქართველი მხატვარი ლადო
 გუდიაშვილი მწერდა:
 „ბეირფასო ბატონო აკაკი!
 მივიღე თქვენი ბრწყინვალე ლექ-

სი, აღფრთოვანებული ვარ თქვენი ტა-
 ლანტით, ესოდენ მაღალი მხატვრული
 გემოვნებით.

„ნუთუ მოვარდნილი ზვავი ვარ
 ან მოვარდნილი სტიქია“.

ყველაფერი ის, რაც თქვენ ნახეთ
 ჩემს შემოქმედებაში, „თუ ნამდვილად
 სასწაულია, თუ უკვდავად დახატული
 და ასახულია“, – ეს ყველაფერი თუ
 ასეა, მაშ ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ
 ქართველი ვარ, მეც მჯერა საქართვე-
 ლოს მშვენიერება, სიბრძნე და უკვდავ-
 ება; – იგი უძველესი ანტიკური დროის
 უდიადესი ქვეყანაა; ქართველი ერი
 უხსოვარი დროის შვილია, უზენაესი
 მხატვრული კულტურის მფლობელი!

იცოცხლოს, იღლეგრძელოს ჩვენმა
 ერმა და ქართულმა მიწა-წყალმა,
 სიყვარულით, პატივისცემით,
 საუკეთესო სურვილებით.

ლადო გუდიაშვილი 7. III. 1979.
 ქ. თბილისი.

როგორც უკვე ვთქვი, წერილს თან
 ახლავს ლადო გუდიაშვილისეული
 ბრწყინვალე ნახატი, ფურცლის ცალ
 გვერდზე წერილია, მეორეზე კი ფერწ-
 ერა. დიდი მხატვრის ეს მეგობრული
 საჩუქარი მთელი სიცოცხლის მანძილზე
 საამაყო რელიკვიად დამრჩა.

მხოლოდ მართლის მთქმელს დაგუჯეროთ

გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ 2009 წლის 4-10 მაისის ნომერში გამოქვეყნდა ინტერვიუ სათაურით „ჩემი ლამაზი ბავშვობა მენატრება“. ინტერვიუერი გახლავთ ახალგაზრდა ქეთი ქობულია, საქართველოს სახალხო არტისტის, ულამაზესი ქალბატონის თამარ ციციშვილის, აკადემიკოს დიმიტრი გედევანიშვილის შვილიშვილი და ჩემი ახალგაზრდობის მეგობრის პროფესორ მანანა გედევანიშვილის შვილი. პირადად ქეთის, ჩემის აზრით, ჯერ არა აქვს მიღწეული იმხელა დამსახურება, რომ მისგან ინტერვიუები აიღონ და ავტოგრაფები სთხოვონ, ეს უფრო მომავლის საქმეა.

ასეა თუ ისე, ინტერვიუ ძალიან კარგია, ახალგაზრდული, უშუალო, თბილისური, რაც უეჭველად დაინტერესებს ნებისმიერი ასაკის მკითხველს. მეც დამაინტერესა და მომეწონა კიდევ, თუმცა ინტერვიუს ერთმა მცირე ადგილმა არა მარტო ჩემი ყურადღება მიიქცია, არამედ აღშფოთებაც გამოიწვია, თანაც ზუსტად ასე მითხრა მრავალმა ადამიანმაც.

ინტერვიუს ამ ადგილას ქეთი ქობულია ეხება უნიჭიერესი გეგაკობახიძის ტრაგიკულ ბედს და სრულიად უადგილოდ აღნიშნავს: „მახსოვს ზურაბ წერეთელს მე მივუტანე შეწყალების წერილი, ხელი რომ მოეწერა – იქნებ შემდეგ ინტელიგენციის სხვა წარმომადგენლებს თავი აღარ შეეკავებინათ ხელმოწერაზე“.

სწორედ ამ რამდენიმე პწკარმა დამაეჭვა. ეს უაღრესად სამწუხარო

ამბავი ხდებოდა 1983 წელს, სახელგანთქმული ქართველი მხატვარი ზურაბ წერეთელი მაშინ უკვე მოსკოვში მოღვაწეობდა, თუმცა ძალიან ხშირად იმყოფებოდა ბაგების საკუთარ სახელოსნოში და, ალბათ, იქ მოახერხა მასთან შეხვედრა ქეთი ქობულიამ, თუმცა ამას გადამწყვეტი მნიშვნელობა სულაც არა აქვს. ასჯერ უფრო მეტად გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება იგივე პოპულარული გაზეთის „ასავალ-დასავალის“ 2006 წლის 25 დეკემბერი – 2007 წლის 7 იანვრის პირველი ნომრის ფურცლებზე გამოქვეყნებული ცნობილი ქართველი რეჟისორისა და ტრადიციული ქართული ოჯახისშვილობით გამორჩეული პიროვნების ბუბა ხოტივარის ვრცელ, მეტად საინტერესო ინტერვიუს.

აუცილებლად მიმაჩნია აღნიშნული ინტერვიუდან ვრცელი ციტატის მოტანა. ეს ნაწილი ნათლად წარმოაჩენს სიმართლეს, დიდი ქართველი მხატვრის არამცთუ უდანაშაულობას, არამედ ვაჟკაცობას, სიმამაცესა და სამაგალითო მამულიშვილობას, რაც სრულიად ძალდაუტანებლად ანუ ბუნებრივად ათეულობით წლების მანძილზე არის ზურაბ წერეთლის სისხლსავსე ცხოვრების კრედი.

მოვუსმინოთ ბუბა ხოტივარს: „მსურს იმ ხელმოწერების შესახებ გიამბოთ, რომლებსაც „თვითმფრინავის ბიჭების“ გადასარჩენად ვაგროვებდით. გეგაკობახიძის მშობლები – მიშაკობახიძე და ნათელა მაჭავარიანი ჩემი

ძმის – ქართლოსის მეგობრები იყვნენ და, რა თქმა უნდა, ჩემი მეგობრებიც. ეს ამბავი რომ მოხდა, თავი ვალდებულად ჩავთვალეთ, მათ გვერდით ვმდგარიყავით. მით უმეტეს, ვიცოდით, რომ გეგა არ მონაწილეობდა იმ სისხლისღვრაში, რაც მოხდა (და არც ისინი, ვინც გადარჩნენ). ყველა თავზარდაცემულები ვიყავით, საშინელი იყო ის განაჩენი – დახვრეტა, რაც მათ გამოუტანეს. როგორც ჩემთვის ცნობილია, პროცესში თავიდანვე მოსკოვი ჩაერთო, ქართულ მხარეს არაფერს ეკითხებოდნენ. როდესაც სიტუაციამ კულმინაციას მიაღწია, მოსამართლე უკან არ იხევდა, ერთმა იურისტმა მიმას ურჩია, იქნებ ცნობილი ადამიანების შუამდგომლობამ იმოქმედოს და დახვრეტის მუხლი შეცვალონო. მახსოვს, მათთან სახლში ვისხედით, მიშამ ეს მოსაზრება რომ გაგვიზიარა, უცებ სიჩუმე ჩამოვარდა – იმ დროს სარისკო იყო ასეთ შუამდგომლობაზე ხელის მოწერა. იმდენად უხერხული სიტუაცია შეიქმნა, რომ მიმას ვუთხარი: ხელმოწერებს შევადგროვებ – მეთქი. სიის ჩამოწერა რომ დავიწყე, მიშამ შემაჩერა – შუამდგომლობაზე ხელის მოწერას მაშინ ექნება აზრი, თუ აქ იქნება ცნობილ პიროვნებათა გვარები – სსრ კავშირის დეპუტატების, ან სახალხო არტისტების და ა.შ. ხელმოწერების შეგროვება დავიწყეთ მე და არაჩვეულებრივმა პიროვნებამ ნოდარ რჩეულიშვილმა. ზაფხული იყო, აგვისტოს თვე, ვინც იმ პერიოდში თბილისში ვნახეთ, თითქმის ყველამ თავი შეიკავა ხელის მოწერაზე... წარმოიდგინეთ, ეს იყო ანდროპოვის დრო,

რომელიც ხალხს რეპრესიებით ემუქრებოდა, ახალ 37 წელს მოგიწყობთო, ამიტომ ემინოდათ. რა თქმა უნდა, უხერხულ სიტუაციაში არავინ ჩამიყენებია, პირიქით, ვამშვიდებდი – თუ ხელმოწერაზე უარს იტყვით, ამას ვერავინ გაიგებს – მეთქი. თავს იკავებდნენ, ჯერ სხვამ მოაწეროსო, შემდეგ – ჩვენო. ბოლოს გავრისკე და მივედი ზურაბ წერეთელთან, რომელიც მაშინ იყო დეპუტატი, ლენინური პრემიის ლაურეანტი და ა.შ. ვუთხარი: ბატონო ზურაბ, ხელს არავინ აწერს ამ შუამდგომლობას, თუ უარს იტყვით, არ დაგემდურებით – მეთქი. ბატონი ზურაბი დაფიქრდა და მიპასუხა: სიკვდილის წინაშე ყველა ერთნი ვართო და ხელი მოაწერა. მაგრამ პირველად ეს ხელმოწერა გაკვრით იყო, გვარი არ იკითხებოდა – დახედა და თქვა: - გაურკვეველი რომ არ იყოს, თავიდან მოვაწერო და თავისი გვარი აბსოლუტურად გარკვევით დაწერა, ჩამოწერა თავისი ყველა რეგალია. შემდეგ მითხრა: საქართველოში ეს წერილი არ გაჭრის, მოსკოვშიც უნდა გაიგზავნოსო. აილო ცარიელი ფურცელი და თავისი გვარი რუსულადაც მოაწერა. გადავხვიე ბატონ ზურაბს, ეს იყო მისი მხრიდან ვაჟკაცური ნაბიჯი და დღესაც ვერ ვიტან, მის შესახებ ვინმე აუგს რომ ამბობს... ამის შემდეგ ბევრმა ადამიანმა მოაწერა ხელი“

მე მგონი ყველაფერი ნათლად და პატიოსნად არის აღწერილი, თან გაცილებით დიდი პიროვნებისაგან, ვიდრე ჯერჯერობით არის ქეთი ქობულაია. ამიტომაც ამ ორის ინტერვიუს-

გან უდავოდ უფრო ადრე დაბეჭდილს უნდა ვენდოთ, დავუჯეროთ, მეორეს კი მსურს მამაშვილურად ვურჩიო, როცა ისეთ დიდ და სახელგანთქმულ პიროვნებაზე წერს, როგორც ზურაბ წერეთელია, მეტი სიფრთხილე, დაკვირვება, პასუხისმგებლობა გამოიჩინოს და საკუთარი თავის გამოჩენის მიზნით ადამიანის უდანაშაულო შეურაცხყოფის ცდუნებასა თუ ამბიციას არ გამოეკიდოს.

ზურაბ წერეთელი უდიდესი მხატვარია, მოქანდაკე – მონუმენტალისტი და ასეთივე პიროვნება. ბუნებით კეთილი და კეთილშობილი ზურაბ წერეთელი ყველას გულით, უხმაუროდ დაუყვედრებლად ეხმარება და უნი-

ჭიერეს ქართველ რეჟისორს მიშა კობახიძეს, აგრეთვე მის შვილს როგორ არ დაეხმარებოდა, სწორედაც რომ უშიშრად და ვაჟკაცურად დაეხმარა, ერთი წამითაც უკან არ დაუხევია. ამგვარი ვაჟკაციური ბუნებისათვის ზურაბ წერეთელი ყველას უყვარს: პრეზიდენტებსა თუ პრემიერ-მინისტრებს, შემოქმედებსა თუ უბრალო ადამიანებს, ასეთივე სულისკვეთებით ზრდის იგი საკუთარ შვილებსაც, ასეთივე თვისებები სურს შთაუნერგოს მომავალ თაობას. ამიტომაც ზურაბ წერეთელზე, დღევანდელი მსოფლიოს ერთ-ერთ თვლასაჩინო პიროვნებაზე სიმართლეთა და პატივისცემით უნდა ვილაპარაკოთ, მისი დიდი ამაგი სათანადოდ უნდა დავაფასოთ.

ნუზზარ წერეთელი,
*ჟურნალისტთა საერთაშორისო
 ფედერაციის წევრი,
 საქართველოს დამსახურებული
 ჟურნალისტი
 2009წ.*
 თამაზ აფციაურმა ამ ოცდახუთი

ზარმაცევტი და პოეტი

წლის წინ დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის ფარმაცევტული ფაკულტეტი. მას შემდეგ სულ ფარმაციას ემსახურება. ქვემო და ზემო მანგლისში ორ სოლიდურ აფთიაქს განაგებს. საკურორტო დაბა მანგლისთან არსებული შემოგარენის სოფლებთან ერთად დაბაში თითქმის შვიდი ათასი ადამიანი ცხოვრობს, ყველა იცნობს თამაზ აფციაურს და მისი დიდი იმედიც აქვთ. ერთმა მანგლისელმა იხუმრა ჩვენი მთავარი ფარმაცევტიც ეს არის და მთავარი ექიმიც, ყველა ვერ მიდის საავადმყოფოში, ამიტომ თამაზი ურჩევს შესაფერის წამლებს და თანაც ასწავლის როგორ და რა დოზით უნდა მიიღონო.

მე გაგონილი მქონდა, რომ ცნობილი ფარმაცევტი თამაზ აფციაური ლექსებსაც წერდა, ოღონდ არსად არ აქვეყნებდა და მხოლოდ სუფრაზე ქეიფის დროს თუ იტყოდა რომელიმე ლექსს. დიდი თხოვნის შემდეგ თამაზმა ლექსები მათხოვა წასაკითხად, ყურადღებით გავეცანი, დიდად ნასიამოვნები და მოხიბლულიც დავრჩი, რადგან ჩემთვის საყვარელ და ახლობელ მანგლისში მშვენიერი პოეტი აღმოვაჩინე, ის აზროვნებს სახეებით, კარგად ფლობს სიტყვას, აქვს მრავალფეროვანი თემატიკა და შთამბეჭდავად გამოხატავს საკუთარ სათქმელს. ამიტომაც გადა-

წყვიტა სარედაქციო კოლეგიამ თამაზ აფციაურის ლექსებიდან ერთი მოზრდილი ციკლის გამოქვეყნება. იმედი მაქვს ორმოცდაათ წელს მიღწეული პოეტი კიდევ უფრო მეტს იმუშავებს საკუთარ თავზე, ფარმაციას პოეზიასაც შეუხამებს, რადგან ორივე ადამიანების ფიზიკურ და სულიერ დახმარებას ემსახურება. უახლოეს მომავალში ალბათ, თამაზის ლექსების წიგნიც გამოვა და საქართველოს კიდევ ერთი ნიჭიერი პოეტი შეემატება. თამაზის უახლოესი წინაპრები გუდამაყრიდან, კერძოდ სოფელ დუმაცხოდან არიან ასევე მაღალმთიან მანგლისში გადმოსახლებული. დუმაცხო სულ ორიოდ კილომეტრითაა დაცილებული სოფელ ჩოხიდან, საიდანაც იყო ბრწყინვალე ქართველი შემოქმედი გოდერძი ჩოხელი, გუდამაყრელი იყო შესანიშნავი ქართველი პოეტი თედო ბექიშვილიც, წარმოშობით გუდამაყრელია თამაზ აფციაურიც და ვინ იცის, იქნებ მაღალი მთებისა და სიწმინდეების შვილობაც განაპირობებს იქაურების ნიჭიერებას.

სამეცნიერო-ლიტერატურულ ჟურნალ „სიტყვის“ სარედაქციო კოლეგიის სახელით ვუსურვებ თამაზ აფციაურს ცხოვრებასა და შემოქმედებაში დიდ წარმატებებს.

ნუგ ზარ წერეთელი
X X X

მინდვრებს ქარი ეღვრება,
 მღვრიე, როგორც ქვითინი.
 სული ლერწმისღერება
 ზეცის ლურჯი გვირგვინით,
 ქარებს გაუერთპირდა
 უშენობის ნაპირთან,
 ქარებს შეხვდა ჯებირთან
 და სიყვარულს დაპირდა.
 ქრება კოშკი ოცნების,
 ნისლისფთილაკედლება,
 გულს სიშორის დარდი და
 მძიმე სევდა ეღება...
 უწადინოდ კვდებიან
 შემოდგომის დღეები,
 გვერდით აღრ მიდგანან
 ჩემი ძუძუმტეები.
 მინდვრებს ქარი ემზობა,
 მეც ქარის ხმით ვქვითინებ,
 სიჭაბუკეს მივტირი
 და გაძარცულ გვირგვინებს.

უიღბლო პაემანი

რუხი ნისლეები
 წამოახველეს
 მთებმა ოდიშის,
 გაუნახვერდა ღამეს სიცოცხლე
 მთვარის ლოდინში.
 და როს მობრძანდა
 პირად ბადრი – ცათა სიღრმიდან,
 რიჟრაჟჭალარა
 ჩაჩანაკი
 ღამე იხილა.
 ღმერთო საცაა,
 დარეკს ჟამი,

გაიმზიანებს,
დავიგვიანე,
წუხდა მთვარე,
დავიგვიანე.

ნუ მსაყვედურობ

ნუ მსაყვედურობ, ძვირფასო, ღუმილს,
ღუმილში იქნებ ზღვა სევდას ვძლიე,
შეხედე, ტყეთა მწვანე ღუმილში
რა ფერი აძევს მზენასვამ იელს.

ჩუმი ცრემლი და უტყვი ტკივილი,
არსად თქმული და არვის ნახული
სღუმს ბეთანია, ფრესკაც ყინწვისის,
სღუმს გეგუთი და ჯვარიც ხახულის.

ღუმილი იქნებ თანხმობაც არის,
იქნებ ზიზღიან შიშით ვერთქმული
ბიჭი რომ ღუმს და შენთან წითლდება
სიკვდილამდეა შენი ერთგული.

ბაგეს ვიკვნეტ და კივილს ვიკავებ,
კვალს აგაცდინოს ძახილმა იქნებ,
არა, არა ჰგავს ცხოვრება ზღაპარს
მმტრობს და გზებზედაც საფანგებს მიგებს.

მაგრამ ხმა ისმის ზღაპრული ეტლის
ქარის ცხენებით, მთვარის ბორბლებით,
გახსოვს კონკია? – ბედს ხომ ეწია,
ფეხზედ ხომ დადგნენ ძმებიც – ობლები.

ნუ, ნუ გაჰქირდავ ჩემს მღუმარებას
ღუმილში იქნებ ზღვა სევდას ვძლიე,
შეხედე, ტყეთა ფერმკრთალ ღუმილში
რა ფერი აძევს უმზეო იელს.

ათასში ერთხელ

ათში თუ არა,
 ასში თუ არა,
 ათასში ერთხელ, ერთხელ ხომ მაინც,
 ვიტყვი, რაც ამ გულს დელგმავდა ლექსად,
 რაც გვაწვალებდა მე, მზეს და მაისს.

ანისლებულან ჰორიზონტები,
 ჩვილის ტორტმანით მივეყვები გზაწვრილს,
 დღე-დღე იზრდება ჩემში ლექსი და
 დღე-დღე მიმოკლებს ღმერთამდე მანძილს.

ხომ სულ სხვაგვარი სიკვდილი მსურდა,
 ახლა კი სულ სხვა ცეცხლით ვიწვეები,
 ლექსის სულს ვძერწავ უხილავ ხელით,
 ლექსში მაცვივა ნაძვის წიწვეები.

ვინ, ვინ განაგებს ფიქრთა ფორიაქს?
 ღმერთი გებატონობს, დემონის გამო.
 „არც ერთი ლოცვა არ აღის ცამდე“,
 მაგრამ არ ვნანობ, ლოცვას არ ვნანობ.
 ათში თუ არა,
 ასში თუ არა,
 ათასში ერთხელ, ერთხელ ხომ მაინც
 ვიტყვი, რაც გულში სისხლს ამბობებდა,
 რაც გვაწვალებდა მე, მზეს და მაისს.

სურათი

ჩამოწვა ზვავი,
 მთებს ღაწვები ჩამოახოკა,
 გვრგვინვას ფეხდაფეხ აედევნა ღუმილად მდგარი,
 თითქოსდა სივრცემ განიტვირთა სიმძიმით სული,
 ტანგათომილი, თოვლისფერი ზეობდა ქარი.

სითეთრე ჰგავდა, მიტოვებულს
 სარეცელს ქალის
 და ცრემლი შენი
 ამოთა ამოებას,
 შორს
 კოჰორტებად ეწყობოდნენ ლეგა ღრუბლები,
 მერე უმიზნოდ
 სდევდნენ ზეცის უსაზღვროებას.

ბიჭვინთის ფიჭვეს

ეჰა, ფიჭვებო, ქარით ნაოხართ,
 მზის ფერხთ მავალი ღამე გახურავთ
 და მობარბაცე წყვდიადს რატომდაც,
 ეჩურჩულებით მთვარის სამღურავს.

ჩამოგშრეტიათ ტანზე ძარღვები,
 დაღლილი ზროთი ტატნობს ეყრდნობით,
 წარვლიან წელნი, მოვინაკლისებთ,
 ტრფიალით ვისაც უნდა შეეყროდით.

წარვლიან წელნი და მოსვლის დღიდან
 თალხი დღეების ჯანლი იბევრებს,
 დაგვიჯერებენ გაზაფხულები
 შუბლზე ღარებს და გულში სიბერეს?!

არა ვარ თქვენებრ ნაგრიგალარი,
 თუმც ვნახე ზაკვაც, ვნახე დანდობაც,
 თქვენს ტოტებს აჰყვა გადმოსაჩეხად
 მიწას დახლილი ჩემი ბავშვობა.

აჰა, ფიჭვებო, ქარით ნაოხართ,
 მზის ფერხთ მავალი ღამე კვლავ გხურავთ
 და მობარბაცე ბნელში რატომდაც
 მთვარეს შესჩივით წუხილს და ურვას.

მოვა საცაა შემოღობა და . . .

მოვა საცაა შემოდგომა და
 წასკლებათ ხეებს ფოთლების ღვარი,
 ხედავდით? – ზეცას უმერცხლოდ შთენილს,
 გესმოდათ? – რეკდა ტკივილის ზარი.
 მოვა საცაა შემოდგომა და
 წალეკავს მინდვრებს წვიმების ვალსი,
 დღეთა ცრიატი კრიალოსანი,
 ცას დამანატრებს სილურჯით ავსილს.

მოვა საცაა შემოდგომა და
 იწვიმებს წვიმა, იქარებს ქარი,
 ზომ ხედავთ – სევდა ჩასვლას ჰგავს მზისას,
 ზომ გესმით – რეკავს ტკივილის ზარი.

X X X

წაეკიდება მზე დასალიერს,
 აქ კი ჩემს ახლოს ბინდი იძალეებს,
 ცხოვრება ასე მწკლარტე იერით,
 მიგებს და მიგებს ისევ ნიძლავეებს.

რამ ააჭრელა ასე ქვეყანა,
 ან ერთგულებას რად კლავს დალატი,
 მგონი ასლი ვარ მწუნარებისა
 შემოდგომისგან გადმონახატი.

ჩამომიმარცვლეს მტრებმა სიცოცხლე,
 სიცოცხლე – მღვრიე ქარვის აკილო,
 წაიღონ ჩემი მოკლული გულიც
 და ხევსურთ დარად ჭერხოს დაჰკიდონ

აიხანჯლება ცა მზის მთიებით
 აქ კი ჩემს ახლოს მწუნარი იძალეებს,
 ცხოვრება – მგზავრი გუდამშიერი,
 ისევ და ისევ მიგებს ნიძლავეებს.

ვიღრე ხვალ

დაილექება მიწაზე ღამე,
 მხოლოდ დილამდე, მხოლოდ შენამდე,
 სისხლი ფირივით გაივლის გულში
 და ერთხელ კიდევ გადარჩენამდე,

ლეშ-ლეშ სინანულს კვლავ აღიბეჭდავს
 მარმარის ბჭეთა უმძრას თვლემამდე,
 ნუ გამიმზადებთ დილეგს ფიქრისთვის,
 ბევრი განცდილის გადარჩენემდე.

ერთმანეთისთვის კვლავაც ორმხრივად
 გადარეულან გულები ფეთქვად.
 მე პროცესიას მივყვები მზისას,
 ცის უსინათლო ჩამქრალ კერამდე,
 ეშვება, ზეობს მიწაზე ღამე
 ეშვება მხოლოდ,
 მხოლოდ შენამდე . . .
 მელოდით ვინმე?

მე, წინაპართა ვარ სისხლის სისხლი,
 რაა მაღალი სისხლის ყივილზე,
 მე უფრო შორი გზა ვიყავ მათი,
 უფრო ტკივილი ვიყავ ტკივილზე.

არც კი ვუწყოდით დასაბამიდან,
 ქროდა ქარული წელი რამდენი,
 ჩვენ თაყვანს ვცემდით გაცსა და გაიმს,
 თვალს გვილიბრავდა რიდი ზადენის.

მერე დავამხეთ ძველი კერპები.
 გვქონდა დაცემაც და აღზევებაც,
 ძელიცხოველზე მჭრელნი ჩუქურთმის
 მიმოვდიოდით ურმით აღზევანს.

წინაპართ გენში ესახლობდი დღემდე,
 დღევანდელ დღისთვის დამზოგეს იქნებ,
 დღეს შემოვლევწე კარი სიცოცხლის

სიმართლე თქვით და
მელოდით ვინმე?

X X X

თოვდა...

სივრცეთა თოვლით ავსება
მოქცევას ჰგავდა თეთრი ზღვებისას.
სამოსელს პირველს – შენსავ მსგავსებას
ჟამმა უწია აღზევებისას.

თოვდა ირიბად – კუთხით მახვილით,
ისე ლამაზად, ისე მარტივად,
მანგლისს სითეთრე აწვა დახრილი,
ცრემლუჩინარი სევდამ მატირა.

სულ მართოდ ვჩანდი თოვლის ფარდავზე,
ვით თეთრ კედელზე რუხი ჭიკარტი,
ბოშა გვირილებს ვთხოვე არ დაგცდეთ –
მართლა მიყვარდი, თუ არ მიყვარდი.

დროს შეეყინა შენი ალერსი,
ალერსი – ფიფქთა ნაზი შეხება,
ზვაგად ტკივილთა დაძვრა ჩამესმის
და უფსკრულებში ჩაიჩენება.

თოვდა

სივრცეთა ავსება თოვლით,
მოქცევას ჰგავდა თეთრი ზღვებისას,
ქარებს მინამქრულს უმეტეს ყოვლის
სივრცე დაეპყროთ აღზევებისას.

ჩემს შვილს

აბა ჯერ შენ ცხოვრებისა რა გეს-
მის – პატარა ხარ...

არა და ჩემს თვალში ცხოვრება
სულაც არა ჰგავს ხევსური ქალის ჩამო-
ქსოვილ – ჩამინდვრებულ ხალიჩას.

სიცოცხლეს კი უფსკრულიდან
გეზად ამომავალ გზას უფრო ვარდი,
ცისკიდურიდან, დარდივით მძიმე, ათას-
გვარ-ათასფერი ქვა-ღორღი რომ ეცემა
ჩასაქოლ-ჩასამიწებლად.

შენ კი ჯერ ჯეჯილივით გული
გაქვს – დაუთავთუხებელი, ნაწვიმარ
გვირილას ფურცლებივით უსპეტაკე-
სი,

სამყურას გულში ჩამძივებულ-ჩა-
მარგალიტებულ ცვარივით მთრთოლ-
ვარე...

მერე მოდგმის წესად წამოიზრდე-
ბი...

მერე, ერთ დღესაც, ვიღაც შეგხვდე-
ბა გზად ან ბილიკად და ადამ და ევას
თვალთ შეხედავ სიცოცხლეს,

იმ თვალთ სამოთხიდან გამოყრამდე

რომ უყურებდნენ სამყაროს.

მერე, გულიდან ღვთის ანგელოზე-
ბის გალობას გაიგონებ,

გული უცებ ჩაგივარდება,

შეგიფრთხილდება,

თითქოს განთიადმოძალეულ ლა-
ზურიტის ცას კალთიდან ვარსკვლავი
გაუვარდაო... და მე ვიცი მაგ დროს
როგორ ლამაზია საუფლო.

ოღონდ – ყური მიუგდე ფრთხ-
ილად, ძალიან ფრთხილად, იმის, იმ ვი-
ლაცის, გულის ძგერას და თუ იმის
გულშიც ანგელოზები არ იმღერიან!

მოერიდე,

ცივად უგანე,

თორემ ამ წუთისოფლის ოკრო-
ბოკრო გზაზე ნაბიჯს ვერ აუწყობთ
ერთმანეთს, ჩაბუქ-ჩამოლამდებით უსიყ-
ვარულოდ და

ცოლოა

ისიც,

შენც.

თუბინდ სულ ჯვიმდეს

ვიცი შენ დღესაც

მოხვალ ჩემთან, ჩემო ყველავე,

წვიმაა დღესაც.

დღესაც ღრუბლებით დაჩადრულა

ნაცრისფერი ცა – ნაცრისფერ დარდად,

მოხვალ და გულზე

უთქმელ შევბად დამაწვიმდები,

მოხვალ სველი თმით

ღამის ფიქრებად ჩამოშლილი
 წაბლისფერი თმით
 და ლოცვასავით ჩუმი ხმით იტყვი,
 „გაწვიმდა დღესაც.“
 მე შემოგხედავ ავსებული შენით და წვიმით,
 შემოგხედავ და წარმართივით შეგთხოვ ღვთაებას.
 ეს ზეცა თუგინდ მარადიულ ღრუბლებად იქცეს
 შენ ოღონდ ჩემთან იყავი და
 ძვირფასო ჩემო,
 „თუგინდ მზეც სულ არ გამოვიდეს,
 თუგინდ სულ წვიმდეს.“

თუგინდ ჭინჭველაც არ ვიყო

თითქოს ჭინჭველაც არ ვიყო,
 ქვა ვიყო ღობე-ყორისა,
 მტერმა მამული გამიყო,
 შურმა ჩამრეცხა მოყვრისამ.

ბეწვის ხიდზე ხომ მეც ვდგავარ,
 დაფიქრებულიც, გიჟმაჟიც,
 თავს ბევრჯერ დამთენებია
 ნისლანაყარი რიჟრაჟი.

ჩემს გულშიც ძრულა ჩვილივით,
 ლექსი-ხმამჭახე ციცარი,
 სხვისი ტაბლიდან არამი
 არც რამ მდომია მისხალი.

ჩემს წერას ავუტანივარ,
 მადლს ვფიცავ ზეგარდისასა,*
 ჯერ „მოყვრის“ დედას ვატირებ,
 მემრე ცვედანი მტრისასა.

*/ზეგარდის წმინდა გიორგი აფციაურთია
 სალოცავია გულამაყარში/

„სამბაშლები“

დარდი?
 უმთვარო ღამის წაწალი
 ჭორი?
 პირბასრი ვერცხლის ხანჯალი,
 რამდენი დადის თურმე ამ ქვეყნად
 კაცი ორპირი, კაცი არჯალი.
 ტკივილი – ერთად ასი სამსჭვალი,
 სიკეთეც,
 როგორ დაძვირებულა,
 უსიყვარულოდ
 წუთისოფელი,
 ტლუ ყოფილა და არც ღირებულა.

X X X

თუნდ უავდაროს სხვა ცას ვერ ვგუობ,
 მკერდზე დამინთო შუქი მანგლისმა,
 მაინც გამირბის მზერა ფშავისკენ,
 მაინც ნატვრა მკლავს ვაჟას ჩარგლისა.

X X X

წვიმები შენს თვალებს მაგონებენ,
 შეშლილს შეშლილივით მელიმება,
 მერე კი
 ჩემს თავს ვეკითხები
 უშენოდ სიცოცხლე
 ეღირება?!

უმზეო ღღეა

უმზეო ღღეა,
 ნოემბრის შუა
 შუკებში მღვრიე ქარი ავციობს,
 კედლებს აწყდება
 მთვრალ ეჯიბივით
 და მიიყოლებს ფოთლის მაცრიონს.
 ზეცა ვერ იტევს ღრუბლის ნაოჭებს,
 წარბშეკრულია დასალიერიც,
 არაფრისმთქმელი ფონია თითქოს,
 მაგრამ
 კვდომის და სიცარიელის.

X X X

მთებს კოკასავით შეუდგამთ მხრებზე
 ცა
 ავსებული ღრუბლით ყელამდე,
 ზეცითაც
 ძნელი ყოფილა თურმე
 მოახლოება,
 მოსვლა შენამდე.
 მთებს კოკასავით ადგიათ მხრებზე
 ცა
 დაღრუბლული, (ოდესღაც წმინდა)
 გამოკრთა ელვა,
 დაიმსხვრა კოკა
 და თქეში წვიმის
 დინდა და დინდა.

ქ-ნ ერნას

თაყვანი ვცე შენს მშვენებას
 და სიშორის მწვერვალს,

კმარა – გულში ზარი ჰგოდებს
 ერნა! ერნა! ერნა!
 გადაჰყვება ლოდინს ფიქრი,
 გაუწყრები ზენას,
 და ნატვრისგან ფერნამკრთალ გულს
 კარს შეუღებს წყენა.
 წამწამს ცრემლი აგიმძივებს,
 ლურჯ თმებს ვერცხლის ფენა,
 თეთრ ქართაგან მომტვრეულ ფრთებს
 მოსწყურდებათ ფრენა.
 ჟამი მიჰქრის ტანსხარტულა,
 თოვლისფერი კვერნა,
 სად ხარ ნეტავ შორეულო
 ერნა, ერნა, ერნა.

X X X

როგორც ლოკოკინა
 მზეზე მიგდებული,
 შენმა სურვილმა ჩამომახმო,
 ვიცი საშველი არ არის და
 ღვინოს ვეძალები,
 ვმამახობ.
 მე არც პეტეფი ვარ,
 არც ნიკო ფიროსმანი,
 ბედით თუ უბედობით ხვავრიელი.
 მინდა მაგ ბაგისფერ ღვინით გადავივსო,
 უშენოდ ფიალა ვარ ცარიელი.
 დღისით თვალსაცეცებს აგაშორებ,
 სიზმრად კი შენს საროსტანს ვეკვრი,
 კალოზე გაბნეული თავთუხი ვარ
 შენგან გალეწილი კვერით.
 ღიმილი აღარ წაწლობს ჩემს ბაგეზე,
 შენმა მონატრებამ ჩამომახმო,
 ვიცი საშველი არ არის და
 ღვინოს ვეძალები,

ემაიმანობ.

დედას

მე ვიცი დედა
 მელოდი დღესაც,
 დღესაც დაღალე სოფლის გზები
 ნალვლიან მზერით,
 „დაკვირადღაო“ – ამბობ ახლა,
 გვერდზე დებ საქსოვს,
 და სანთელს ანათებ სიბერისგან
 ჩამჭკნარი ხელით.
 მანდ ახლა ალბათ ლურჯი ბინდი
 დღის ნათელს არბევს,
 დაისი წითლობს,
 ღამენათევ თვალებს ჰგავს მეტად,
 ეზოდან ძალი
 მგლისთვალება, ვარსკვლავებს უყეფს
 და ეხედავ დედა,
 როგორ იწვის სანთელი კენტად.

ჩემს უშიშებს თამარს და ბიორბის

„თუ საწუთრომან დამამხოს,“
 მაქციოს მტვრად და ქვიშადა,
 თუ ველარ შემოგეშველოთ,
 გზად ველარ გექმნეთ მშვიდადა,
 თუ მტერმა ქონგურ-გოდოლი
 შემოგვინგრ-შემოგვილეწოს,
 თქვენც ნისლმან ცხოვრებისამან
 დაგაფრთხოთ ჩემო ფრინველნო,
 არ გატყდეთ – საწუნართაგან,

მამულზე დარდი პირველობს.
 არც უმეგობროდ იაროთ,
 არც უმტროდ მტერთა ჯინაზე,
 საწუთრო ავზნიანია
 ცოდვა-მადლს წონის პინაზე.
 თუ კარი ღმერთთან მიმსვლელი,
 ცხრა კლიტით გადაგირაზეს,
 ამოაქარგეთ თქვენს ყოფას
 იის და ვარდის სინაზე.
 ჩემი არ მოგცეთ ილბალი,
 ქალმა დამღუპა ხვარამზემ,
 საცაა ავჯანღლები და
 კამარას შევკრავ ქარაფზე...

სიზმარი

მთვარეს ჩემს სარკმელთან
 რული ერეოდა,
 შენ კი ოცნებაო,
 ველარ გელეოდი.
 მეზმანა!
 გავდი მოფრთხიალეს
 ფერდობზე კაკაბს,
 ტანთ უვარსკვლავო,
 ღამისფერი
 გშვენოდა კაბა.
 მერმე?
 გამოიცვალნენ ზმანებანი,
 გამრავლდნენ თითქოს
 შემოვიმძივე ყელზე შენი
 მკლავების სითბო...
 წლები გავიდა,
 არ დანაცრდა
 იმ სიზმრის სიტყბო.

X X X

სისხლისფერი ღვინო გიყვარს,
 ძოწისფერი ბაგის პატრონს,
 შორეულის სიახლოვეს,
 ფიქრში დღე და ღამე ვნატრობ.
 შემოამტვრევს სივრცეს შუქი,
 დაბინდული მზერით მოხვალ,
 თუ ლოდინში გაგიმართლებს
 გულო, რაღა ჭირად ოხრავ.

წერილი ცირას

მოვა შემოდგომა.
 გულამღვრეული ქარები
 საკინძესავით ჩაახვევენ ამ ტყეებს ფარჩას,
 (ჩვენს საყვარელ მელოდიას იმღერებს გული).
 იწვიმებს ხშირად,
 შენი თვალებისფერი წვიმა წამოვა,
 შენი თვალებისფერი ციდან,
 მდგმურივით შემოსახლებული სევდა,
 უსიხარულო დღეებით მძირავს
 და
 მომენატრები
 ცირა!

ზამთრის ჩანახატი

თოვს.
 ლამაზად, ძალიან ლამაზად ბარდნის
 ა) შეყინული სარკმელი
 ბ) მდუმარება
 გ) წაწვეტებული მთა, ტყით და თოვლით გათქვირული,
 სამგანზომილებიანი ცივი პეიზაჟია არა?

უსიამო ფიქრი, ჩამოსაშრობად გაკიდებული, ჩიჩილი
 ყველივით იწურება,
 სიცოცხლესავით იწურება.
 არ ვიცი სადმე მსმენია ან თუ წამიკითხავს სადმე,
 შემოდგომა სიბერეაო გაზაფხულისა,
 მაშინ რა გამოდის?
 ზამთარი სიკვდილი ყოფილა მისი
 და თუ ეს მართლაც ასეა,
 რა ლამაზი სიკვდილი სცოდნია გაზაფხულს . . . ხალხო!

ნოემბრის ჩანახატი

ვიცი
 მიწა ძვლებს იხვეწება,
 ბალახი წვიმას,
 გული სიყვარულს ითხოვს,
 სნეული სიცოცხლეს.
 თვალამოღამებული – შუქს დღისას,
 მახინჯი – სილამაზეს,
 მზისდარი – დიბა – ატლასს,
 ვიცი,
 ვინ რას იხვეწება, ვიცი,
 მხოლოდ შემოდგომით ხატიონივით ჯგროდ შესორხლილი,
 გაშიშვლებული ხეებისა ვერა გამიგია რა.
 ასე მგონია, მათი აწვდილი, ქართავან ნაძარცვი ტოტები ხელებია
 და ზეცას რაღაცას შესთხოვენ ცივი ქარისაგან აკანკალებულნი,
 გაფარჩხული თითებით...
 გაუგონარია მათი მუდარა,
 ალბათ გაზაფხულს იხვეწებიან
 და ისინი რომ არა,
 გაზაფხული ნამდვილად აღარასოდეს მოიხედავდა ჩვენსკენ,
 ადამიანებო!

ანა გოგოსაშვილი ახალგაზრდა დამწყები შემოქმედია, ფერიასავით ლამაზი, პოეტური, ჭკვიანი. პირველკურსელმა გოგონამ უკვე საკუთარი ლექსების კრებული გამოსცა, რაც დიდად სასიხარულო მოვლენაა. პირველ წიგნს „ფიქრები“ ეწოდება და მართლაც კრებული სავსეა პოეზიის უსაზღვროდ მოყვარული ავტორის, დაფიქრებული, ნიჭიერი და მშვენიერი სტრიქონებით. დარწმუნებული ვარ ანა გოგოსაშვილს საკუთარ თავზე დიდი და მძიმე შრომის შემდეგ აუცილებლად სახელოვანი მომავალი ელოდება. დღეს კი იმის ნიშნად, რომ მე მართლა მომეწონა ანა გოგოსაშვილის გულწრფელი ლექსები კრებულიდან ერთ მნიშვნელოვან ნაწილს ვაქვეყნებთ ჩვენს ჟურნალში, რომ რაც შეიძლება მეტმა ადამიანმა შეძლოს წაკითხვა და ავტორისადმი საკუთარი სურვილების გამოთქმა.

ნუგ ზარ წერეთელი

ძლიერ მწარეა ეს განშორება,
ისევ ყვავილობს ნუში,
მაგრამ იმხანად რომ იყავილა,
მე ისე ჩამრჩა გულში.

ისე, იმხანად რომ იყავილა,
აღარ ყვავილობს ახლა.
არ მინდა ვიყო მე ამ ტანჯვაში.
მომინდა ფრთების გაშლა.

და თუ გავშალე მე თეთრი ფრთები,
ვეღარ მიხილავთ დაბლა.
და მაშინ ვიფრენ სულ ზევით, ზევით,
სულ ზევით, ზევით, მაღლა.

ჩემზე იტყვიან, მისი ცხოვრება
ერთ ლამაზ ზღაპარს ჰგავდა.
და ჩემი სულის გასახსენებლად
დარჩება თეთრი აბრა.

2002 წ.

კოკისპირულად წვიმდა
წვიმა, ძალიან წმინდა,
ნაპირს მოადგა მთვარე
მინდა, მოექსოვო წინდა.

ერთიმეორეს ვაგო
ჰარმონიული თვალი.
მინდა, საკუთრად მყავდეს
მე სიყვარული მთვრალი.

მთვრალად დავტოვო მუღამ,
საღად ოცნება არ ღირს.
სიყვარულს დაცვა უნდა,
მას, ასე ძლიერ დაღლილს.

2003 წ.

მე იმ შეხვედრით
ვიქეცი ფიქრად
და შენთან გულში
დავიდე ბინა,
მე ის პატარა გოგო ვარ, ერთხელ
ქუჩაში შენ წინ რომ გაირბინა.

მაგ ამბის შემდეგ გავიდა წლები,
უკვე ღიდი ვარ, აღარ ვარ გოგო,
და იმის შემდეგ პირველად ვხვდები,
პირველად ვხვდები, მიყვარდი როგორ.

2005 წ.

ზოგჯერ მგონია, რომ ვარ დიდი,
ზოგჯერ – არ ვიცი.
ზოგჯერ მგონია, რომ ვარ
პატარა, რასაც განვიცდი.
ზოგჯერ არ ვიცი, ვინ ვარ,
არ ვიცი, არ ვიცი.
გაუგებარია ეს ყველაფერი,
რატომ ვცხოვრობ.
ვიცდი და
განვიცდი.

2006 წ.

ფანჯრის იქით, ქვებთან ახლოს,
დგას შავთვალა ხბო.
იქ მსაჯულთა მოედანზე
დგას ქართველთა ბრბო.
ვიღაც ყვირის – არა!
ვიღაც კი – ხო.
ფანჯრის იქით, ქვებთან ახლოს,
დგას შავთვალა ხბო.

2002 წ.

ფიქრი დიდია,
ჩემზე დიდია,
და მასზე დიდი
რა არის, ნეტავ!

ამ გზების იქით

ვიწრო ხილია,
და იმ ხილს იქით
ვერაფერს ვხედავ.

სიცოცხლეს ვუძღვნი მე ჩემს ბავშვობას.
სიყვარულს ვუხსნი
სიცოცხლეს, ვხედავ.
ამ გზების იქით
ვიწრო ხილია,
და იმ ხილს იქით
ვერაფერს ვხედავ.

2002 წ.

სანამ ბროწეულს მოუბამს კვირტი,
სანამ გიყვარვარ და ისევ ვტკბებით,
სანამ ჩვენ ზამთრის თეთრ განთიადში,
არ დაგვიკარგავს ბავშვობის ფრთები,

სანამ სითეთრე არ გამწვანდება,
სანამ სითეთრის უმანკო დილას
ჩვენ სითეთრეში ვცხოვრობთ და გვიძინავს,

სანამ იქნება ბავშვური ფიცი,
სანამ იქნება, ნამდვილად ვიცი,
ბედნიერებით ვცხოვრობთ მანამდე,
ბედნიერება მუდამ თანა გვღვეს.

მერე იწყება ცხოვრება ღილი,
რომელიც როგორც წისქვილი მიდის.
მერე გვჭირდება, გვჭირდება ხილი,
რომელიც დათქმულ ადგილას მიდის.

თუ ვერ ვიპოვეთ, ჩვენც ვიკარგებით

ჩვენი ცუდით და ჩვენი კარგებით.

ცხოვრების ბოლოს ჩნდება ნაგები,
ჩვენი უბადლო ამხანაგები,
ჩვენი ცდომილი და სწორი გზები,
რომელზეც ყველა როდესმე ვდგებით.

მერე პაუზა
იბუდებს გულში,
მერე დაუზარს გიხდება ძილი,
და აურზაურს სიზმარში ხედავ,
რომელიც არის ცხოვრების ჩრდილი.

2007 წ.

მიყვარს ზაფხულის სურნელი,
და ყვავილების ცქერა,
ქუჩის ყოველი გამგლეული
და ის ყმაწვილი ქერა,
ზაფხულის პაპანაქება.
შენ სიყვარულის გჯერა?

200 წ.

სიჩუმეს სმენა სჭირდება
და ისიც გეტყვის რამეს.
როცა ტირილი გინდება
და ძლიერ გავხარ ღამეს,
მასავით მარტოსული ხარ,
იმედით ეტრფი მთვარეს,
სიჩუმეს ყური დაუგდე
და ისიც გეტყვის რამეს.

2001 წ.

მიდის ქუჩაში კაცი,
სევდიანი და მკაცრი,
ცაში ახედა, მზეა,
მოხალისე და ანცი.

დღეს ღამე შეცვლის მერე,
ამოგორდება მთვარე,
მთვარეს სიცილი არ სურს,
მიიმალება მალე.

იღვიძებს დილას ბავშვი,
სინარულია მასში,
ცაში ბატონობს შაშვი
და დალივლივებს მაშინ,

როცა ვიღაცის გულში
შენზე ფიქრია ისევ,
და დაბარდნილა თოვლში
ჭადრის ხეები ისე,
როგორც არავის ახსოვს.
თოვლი ხეს რუშებს აქსოვს.
ხვალაც იქნება კაცი

სევდიანი და მკაცრი,
და დაინახავს, მზეა
მონახლისე და ანცი.
ზეგ?!
2003 წ.

თამუნა კაჭარავა
საქართველოს საერთაშორისო „საზოგადოება ცოდნის“
ჰუმანიტარულ-ფარმაცევტული ინსტიტუტის მეორე
კურსის სტუდენტი

ყოველთვის, როცა საღამო დგება,
მე გული შენზე დარდით მევსება,
არ ვიცი როგორ შევეშვა ფიქრებს,
მე შენზე ვფიქრობ, შენც ფიქრობ იქნებ?
ასეც ვიფიქრებ ყოველთვის შენზე
ჩვენი შეხვედრის იმ ლამაზ დღეზე,
მე ვიცი, რომ შენც ოცნებობ ჩემზე
და სხვებს ოცნებით არასდროს შემზერ.

ზამთრის ცივ ღამეს შენზე ფიქრი დამისაკუთრებს,
შემომაწვება, დამამძიმებს ამ გულს პატარას,
როგორ გაუძლო ამდენ ტკივილს? რა მოვუხერხო?
ტყვეობის გზები სიყვარულმა გამომატარა.
დილით თენდება შენზე ვფიქრობ, ღამით ბნელდება
და შენზე ფიქრებს ვერ იშორებს ტანჯული გული,
იქნებ ოდესმე, ტრფობა არც შენ გაგიძნელებს,
რომ ღამით აღარ ვიძინებდე მე გაყინული.

მიხას ღენი

მიხამ სასტუმროს მოჩითული ფარდა გადასწია და მივარდნილ, მოსკოვურ უბანში „უშანკიან – ტელეგრეიკიანი“ ხალხი დაინახა, პირიდან ორთქლს ბოლქვ-ბოლქვად რომ უშვებდნენ, მაგრამ ნაყინს მიირთმევდნენ ამ ყინვაში და მიხას გასაოცრად იცინოდნენ კიდეც!

– ვანო! ჩვენ მოვერევით ამათ? – მიხამ ახლახან გამოღვიძებულ მეგობარს გადახედა.

– რა გვაქვს რო, საჭიდაო?

– რა ვი, დამოუკიდებლობა კი გვინდა და... ესენი იანვარში ნაყინს ჭამენ და ჩვენ დაგვინდობენ? – მიხას ფიქრი სადღაც შორს, თეთრი სივრცის მიღმა გაექცა.

– კახეთი მამენატრა!

– კარგი თუ კაცი ხარ ნუ ამატირე! – ჩასუქებული, რეიტუზიანი ვანო ცრემლის დასაფარად ლოგინიდან წამოხტა და აბაზანაში შევიდა. ცოტა ხანში მიხას გამოსძახა

– კარგი რამ კია ცხელ წყალში ბანაობაი...

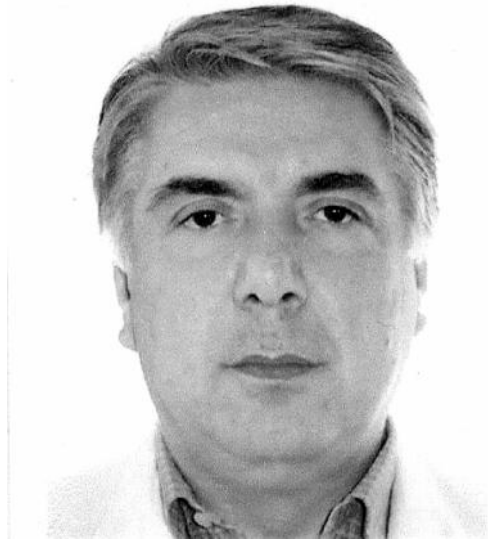
– ცხელი წყალი თელავშია მართო... ისიც „ინტურისტში“.

– გაიგე მიხა? რაც წამოვსულვართ, როდის იყო?.. 91-ის ნოემბერში, იმის მერე დენი თვალით აღარ უნახავთ ჩვენს სოფელში!

– რა იცი?

– ერთი კახელი შამხვდა გუშინ, ფული მთხოვა, ჩვენსავით დამართნია, იმის ცოლს მოუწერია მისთვის.

– რაო? ჩვენი სოფლელი იყო? –

ანერვიულდა მიხა.

– დაწყნარდი კაცო, ჩვენი სოფლელი რომ ყოფილიყო განა ეგრე გავეუშვებდი...ფული რომ მქონოდა მაგასაც ვინ ჩემი „ტრულილა“ გაუშვებდა, მაგრამ... მოკლედ არცერთ სოფელში არ ყოფილა დენი!

– მაგასაც ჩვენსავით დამართნია? – ჩაეძია მიხა.

– ღვინო გზაში გაფუჭნია და ვედარ ბრუნდება შინ, – მეგალებისა რცხვენია...

– რამ გააფუჭა ცისტერნებით არ მოჰქონდა?

– რა ვი, ღვინო არ იქნებოდა კარგი... – დაასკვნა ვანომ.

– ჩვენი რო კარგი იყო, რა მოვიგეთ როო...ფიქრებში წავიდა მიხა. ამ ღროს მორიგეშ დაიძახა:

– გრუზინი! კ ვამ გოსტი!
ხმას ორი მაღალი „ბუხანკა“ რუსი შემოჰყვა.

– ნუ ჩტო რეზიატა! ნე ნედაელა ზდეს ვალიატსა?

სკორა ვესნა! ზემლიუ პახატ ნადა – დამცინავად უთხრა ერთ-ერთმა კახელებს, ეტყობოდა „ჯრისკაცის მამა“ ჰქონდა ნანახი.

– სპერვა პახატ! პატომ სეიატ! ნაღვლიანად ჩაეცინა ვანოს.

– არამი იყოს თქვენზედ მახარაშვილის ტანკი და მისი გმირობა!..ჩაილაპარაკა მიხამ.

– ხვატიტ პა გრუზინსკი ბალტატ! მკაცრად მიუგო მეორე „ბუხანკამ“ – ბერიტე ეტი დენგი, ი ვალიატე ატსუდა! ატო, ეტა ტოჟე ნე პალუჩიტე, ნიკტო ვამ ნე პამოჟეტ, სტალინ დავნო უმერ!..

მიხამ და ვანომ მაგიდაზე გადმოგდებული ასიანები დათვალეს და ერთმანეთს გადახედეს:

– არაფერი გვრჩება! – ამოიოხრა მიხამ.

– სხვა რა გზა გვაქვს, ვალში მაინც არ დავრჩებით და აქედანაც გავასწრებთ, სასტუმრო თუ არ გადავიხადეთ, საერთოდ დავვიჭერენ, კიდევ კარგი, შენ არ დაგიჯერე და იაფიანში წამოგიყვანე... – ხელი ჩაიქნია ვანომ.

ფული გაზეთში შეახვიეს და ჩემოდანში ჩადეს.

რუსებმა „უშანკები“ დაიხურეს და კარი გაიხურეს...

– რამოტენები არიან ე ვირები, ამათთან ჩხუბი არ გინდოდა?

– აბა ბიჭო, ვიფიქრე, ბეჭებზე არ

დაგვღონ მეთქი. ჭიდაობის ტერმინი გაიხსენა მიხამ.

– იი! ბეჭებზე დადები ვინა ჩიოდა, კიდევ კარგი პარტერში არ ჩავყაყენეს, – გაიცინა ვანომ.

– ეგ ფული, ახლა რო ვფიქრობ, არც ისე ცოტაა... ოპტიმიზმი იგრძნობოდა მიხას ხმაში.

– მერე და კაცო – გააგრძელა მსჯელობა მიხამ – იმ ჩვენს ძმებს ცოტა რომ პირი ვუტეხოთ, ცოტა... სულ დაკარგული არა ჰქონდათ?

– თორე არ არიან დაკარგვას შეჩვეულები! ჩვენ გაგვიჩმახებენ, კერძო მეწარმეებსა, – ამ სიტყვას ვანომ განსაკუთრებულა გაუსვა ხაზი, – აბა კომუნისტებს რას გაუბედავდნენ...

– არ გადაუგდიათო? სულ ძალით აბარებინებდნენ ყურძენს. დაავიწყდათ? – გული მოუვიდა მიხას ჩვენ რა, მართო ჩვენთვის ვზრუნავთ? რო ვიწვალეთ? მარტო მაგათთვის გვიძუშავია რა! იცი, რა ვქნათ ვანო? რესტორანში ჩავიდეთ, მომენტრა! ხვალ კი გავფრინდეთ!

– მა ბილეთები?

– ბილეთები ყრია! „შანსით“ გავფრინდეთ. ბიზნესკლასითა, მა, ჩვენ ბიზნესმენები არა ვართ?

– აბა ვიგრილოთ? – გაუცინა ვანომ მიხას. მიხამ ჩაცმა დაიწყო.

გაიპარსეს, მოწესრიგდნენ და გარეუბნის სასადილო ტიპის რესტორნის შუაგულ მაგიდას მიუსხდნენ. ოფიციატს გაესაუბრნენ. შეკვეთა მისცეს. ოფიციატი ბუფეტისკენ რომ დაიძრა, ძმაკაცებმა ისეთი მუხტის მზერა გააყოლეს – იმ საცოდავს საჯდომზე

ლამის ბოლი აუვიდა.

– ჩვენ ძმობას გაუმარჯოს, – დაწითლებული თვალები ერთმანეთს მიაპყრეს.

– გაუმარჯოს! მაინც ყოჩაღები ვართ აი! – სულმოუთქმელად დასცალეს ვინც გველოდებასი, ვინც გვენატრებასი. ამასობაში ოფიციალტმა რაღაც მოიჭანა.

– ქალებს გაუმარჯოს! კაკ ვას ზვატ? – წამოიწყო მიხამ.

– ია ნა რაბოტე! ცივად შეტრიალდა უსახელო ქალბატონი. ძმაკაცებმა თვალების პროექტორები ისევ მიანათეს კონხტად მიმავალ, გალამაზებულ ოფიციალტს, რო შემოტრიალდნენ, ორი კაცი დაინახეს კონიაკის ბოთლით ხელში. კონიაკს სომხურად ეწერა. სომხები იყვნენ. მიხა ფეხზე წამოდგა და სულით და გულით მიიწვია „ზემლიაკები“.

– კაკ ვას ზვატ? – ჰკითხა კახელმა მეღვინემ.

– მარსპედ! ა, ეტო აშოტ – უპასუხა სომეხმა მეკონიაკემ.

– ზე ბრატსტვო!

– ტი ზნაემ, ჰაოს ი ქართლოს – ბრატია!

– ვაბშე და, არმიანი ი გრუზინი ბრატია, ნო არმიანი ბილი რანშე – თქვა აშოტმა.

– ზა დრუზიუ! – თქვა მიხამ.

– ზა ველიკუიუ არმენიუ, ატ მორია და მორია! – თქვა მარსპედმა.

– აჩმახებს, – გაიცინა ვანომ, – მაინც კაი, ბიჭები ჩანან!

– ზა დრუჟუ! – შემარიგებელი სიტყვა მიხას ეკუთვნოდა. ცოტა ხან-

ში ვანომ ჩაულაპარაკა „კოლეგას“.

– კარგი ბიჭები ჩანან, გადაუხადოთ...

– მერე სახლში რა მიგაქვს? ვალებს ესენი გადაგიხდიან? – მიხამ კოპები შეკრა.

– კარგი! კარგი! დო ვსტრეჩი ვტელავი!

კოცნა – პროშნით სომხები თავის მაგიდას დაუბრუნდნენ. გზა და გზა „შალახოს“ ცეკვავდნენ.

– ვერ წამოგვიკიდებთ, „მიმინო“ ნანახი გვაქ! იანგლა მიხამ.

– რა კარგადა თქვი შე ვირო, შენა, – მიესიყვარულა ვანო.

– ვირი რა საკადრისია, შე აქლემო, შენა, – მოეფერა მიხა.

ასეთ „სიყვარულობაში“ იყვნენ, „ვარიეტე“ რომ დაიწყო. შუქი ჩაქრა. მარტო ერთი სკამი იყო განათებული. გამოვიდა გახდილი, შოლტივით გოგო, სკამს გადაალაჯა, მერე ისე დაჯდა – ძმაკაცებმა ვერც კი დაინახეს, თვალი როგორ ჩაუკრა მათ ამ ანგელოზმა.

– ნახე... ნახე... – ჩურჩულებდა ვანო

– დამაცა ერთი! – წაულრინა მიხამ.

გოგო შეტრიალდა, შიშველი საჯდომი მაყურებელს მიუშვირა, შემდეგ წინ გადაიხარა, ერთი ვიწრო თოკი „ეცვა“ სხვა არაფერი! უცებ, კაცი გამოვიდა, მიატრიალ – მიატრიალა ეს გოგო, ისე მოირგო, მიხას წნევამ აუწია!

– დავიმუხტე ვანო! ამოიგმინა – დავიმუხტე!

– მაიცა, მაყურებინე, – უხეზად

გააწვევებინა ვანომ.

– კიდეც კარგი, სომხები არ და-
პატიჟეთ – ბუტბუტებდა მინა.

– ეგ რა შუაშია? – გაოცდა თანა-
სოფლელი.

– ის ფული ამ ქალს უნდა მივცე!

– მერე მე? – ჩვენი ვალები?

– სომხებს რო აძლევდი?! ასეთი
აგრესიული მინა, ვანოს ჯერ არ ენახა!
არადა, ერთად გაიზარდნენ, ერთ კარგ,
ბარაქიან, კახურ სოფელში!

ამ დროს მეორე გოგონაც შეუერთ-
და მოცეკვავეებს.

მინას გული მოუღბა:

– შენ ის... მეორე...

– ოღონდ საერთო ხარჯით, მინა,
საერთო ხარჯით – ისე ამბობდა, ეტყ-
ობოდა: ვანოც ხარჯს აღარ დარღობ-
და!

მთვრალი მინა წამოდგა და სცენი-
სკენ გაემართა, როცა მიუახლოვდა, ერთ-
ერთმა მოცეკვავემ ფეხი ასწია და
რეაქცია რომ არ ჰქონოდა, თავს წააგებ-
და.

– ატაიდიტე ატ სცენი, – დაუძახა
ადმინისტრატორმა.

– ია იო ხაჩუ! – ფული დაანახვა
ადმინისტრატორს.

– კტო ვი ტავარიში? ე ტო ჟე ნი
ბარდელ?

– არა ბიჭო პატიოსნები არიან...

– ამოასლოკინა მინამ. ბარდელია მა
რა არი? გადმოკარკლული თვალები
მინას დიდ გაოცებას გამოხატავდნენ.

– დვე ხაროშიე! დვე! – ფულს
ცხვირთან უტრიალებდა ადმინისტრა-
ტორს. ამ უკანასკნელმა ხელი დაუ-
ქნია ვილაცას, ამ ვილაცამ სხვებს

დაუსტვინა, პანლურ-პანლურ გამოაგდეს
მინა გარეთ, ყინვაში, თოვლში. ვანოც
ზედ მიაყოლეს.

– მარო მამენატრა, – თქვა მინამ.

X X X

ჩაბნელებულ სოფელს მანქანა მი-
უახლოვდა. მინამ ჯერ ვანო მიაყვანი-
ნა სახლამდე, მერე თვითონ მივიდა.
ლამის ორი საათი ხდებოდა. მინა
ფეხაკრეფით მიიწვედა წინ, – არაფერი
ჩანდა. ასანთს ანათებდა და ასე წვალებ-
წვალებით მიაღწია საძინებელს. მა-
როს ტკბილად ეძინა. მინამ გაიხადა
და ფრთხილად მიუწვა.

– ჩამოხველ? – ჩურჩულით იკითხა
ჯერკიდეც მძინარე ქალმა.

– არა! გესიზმრები! – გაეხუმრა
მინა.

– მერედა არა გშია? წამოიწია
მარო.

– არა, მარო, დამუხტული ვარ! –
ვნებიანად წარმოსთქვა ქმარმა და მა-
როს ფერება დაუწყო.

– შენ კი გაქრი, შენა – ძლივს
ამოილულულულა ქალმა – მო-გე-ნატრე?

პასუხად ლოგინის ჭრიალი. საწ-
ოლის თავზე დაკიდებულმა ნათურამ
რალაცნაირად გამოანათა და ჩაქრა.

საწოლის რყევამ იმატა, რიტმული
ხასიათი მიიღო. უცებ, მთელი სახლი
განათდა! მარომ თავი მინას ბეჭზე-
მოდან გამოჰყო და შეჰკვივლა:

– დენი მოვიდა კაცო!

– რა დროს დენია! – ამოიქმინა
მინამ – დაწეი!

ის იყო, მარო უნდა დამორჩილე-

ბოდა, რომ ბავშვები ყვირილით შემოცვივდნენ საძინებელში:

– დენი მოსულაა! – მამის დანახვაზე გოცბებული ბავშვები შედგნენ.

– მამი... – თქვა უფროსმა.

– მამა მოსულაა! – იყვირა შუათანამ.

– მამა-მამი! – იძახდა სამივე. მიხამ მათკენ წამოიწია. მარომ თავის მოწესრიგება დაიწყო.

მიხა ლულულულით წამოდგა, ჩემოდანი მოიძია, გახსნა და ბავშვებს საჩუქრები დაურიგა. მაროც ღიმილით შესცქეროდა ციდან ჩამოვარდნილ სასწაულს – მიხას.

– გავეჭვდეთ მაგრად და ბევრი ვერაფერი ჩამოგიტანეთ – თქვა მამამ და მეუღლემ.

– შენ რომ ცოცხალი ხარ, რალას დავეებ! მარო ფანჯარასთან მივიდა, გარეთ გაიხედა და გაკვირებული შემოტრიალდა.

– დენი რო არავისთან არის? მთელ სოფელში ბნელა! მიხამ მხრები აიჩეჩა. მალე ნათურას ძაბვა დააკლდა და ნელ-ნელა ჩაქრა. სანამ ჩაქრებოდა, მარომ ბრძანება გასცა:

– აბა, ბაღებო, დაიძინეთ!

ყველანი საძინებლისაკენ გაემართნენ, თან ნათურას სინანულით გამოხედავდნენ.

მიხამ გააგრძელა თავისი „საქმე“. უკვე ძლიერ დაღლილი იყო, მაგრამ მაინც შეძლო და ისევ ააჭრიალა ლოგინი. ნათურა ისევ ანთო, ოთახში დენი მოვიდა!

X X X

– „დვიჟოკი“ უყვია მოსკოვში! – გასძახა ერთმა მეზობელმა მეორეს.

– ფული უშოვია! – დაასკვნა მეორემ.

– იმდენი ხანი იყო იქ, ალბათ „მერსედესსაც“ იყიდის!

ვანოსაც უთხრეს ეს ამბავი.

– რა „დვიჟოკი“, რის „დვიჟოკი“, ხალხო! გაგიჟდით? ვალები როგორ დაეფართ ის არ ვიცით და თანაც იმოტენა „დვიჟოკს“ რა გვათრევენება და მოსკოვიდან – თბილისში არ იყიდება?!

– მა დენი საიდან?!

ამ კითხვაზე ვანომ ვერაფერი უპასუხა. ვანო იყო ედისონი კი არა! თუმც ვეჭვობ, ედისონსაც რაიმე ჭკვიანური ეთქვა ამ შემთხვევაში.

ვანომ ცოტა იფიქრა და გენიალური გადაწყვეტილება მიიღო:

– ელექტრიკი ედიკა იპოვეთ და იმასა ჰკითხეთ! თუ როგორ შეიძლება ბოდა ჩვენს ჩაბნელებულ სოფელში, კერძოდ აღებულ ერთ სახლში მოსულიყო დენი!

ვილაც აფრინეს ედიკას მოსაძებნად. მანამ იქეთური, აქეთური თქვეს, ედიკაც გაჩნდა.

– დენი გუშინ ვერსად ვერ იქნებოდა, თბილისიდან ვიყავით გამორთული – კომპეტენტურად დაასკვნა, როცა მოისმინა რაშიც იყო საქმე.

– თუ „დვიჟოკი“ არ არის – გააგრძელა ბრძნულად – (როგორც თქვენ ამბობთ!) ან აკუმლატორია, ან „პერენოსკა“ აი, მანქანიდან რომ გამოჰყავთ ის...

– ოოო, ეგ შეიძლება! ერთი ძველი აკუმულატორი ეგდო სახლში, – თქვა ვანომ, – მაგრამ ღამის ორ საათზე მაგის გამცოცხლებელი მიხა არ იყო...

– რა აკუმულატორი, რი აკუმულატორი, მთელი სახლი ერთი ხანი გადაჩახჩახებული იყო! – თქვა ერთმა მეზობელმა.

– ჰო, აკუმულატორი მაგას ვერ გაქაჩავდა – დასძინა ელექტრიკმა. – მაშ რაშია საქმე? იქნებ მოგეჩვენათ? ხომ არ დალიეთ, მეზობლებო? – გაიცინა.

– მაშ გაეჩხრიკოთ „ღვიჟოკი“ თუ არ იყო ნახავთ!

ვანო გაცოფდა:

– რა უფლებით „ჩხრიკამთ“? თქვენ რა პროკურატურა ხართ? თქვენა ვინა გკითხავთ, თქვე უსაქმურებო თქვენა! ხელავ კაცო? – ელექტრიკს მიუბრუნდა – ამაღამ მეც გავანათებ ჩემს სახლს თქვენ ვინა გკითხავთ?! შეგროვილთ ერთი კაცი გამოიყვო, მსხვილი და ჩუმად მდგარი.

– ჯერ ჩვენ გაგვისწორდით ჩემო ვანო და მერე გინდა „ღვიჟოკი“ იყიდეთ და გინდა ჰიდროელექტროსადგური! ვანო წამით შეეყოვნდა, ამ კაცს არ ელოდა.

– თანდილ, კაცო, ეგ რა შუაშია, შენთან დღეს მოვალთ! ისე ვერ გივაჭრეთ როგორც ჩაფიქრებული გვექონდა, მაგრამ...

– ჰოდა ეგ „მაგრამ“ არის „ღვიჟოკი“, – შეაწყვეტინა თანდილამ.

– ბიჭო, ედიკ, მომეხმარე, – გამწარდა ვანო – „ღვიჟოკს“ ჩემოდანში ჩაღებდა?

ყველა ელექტრიკს მიაშტერდა. არასოდეს უგრძენია თავი ასე საჭირო კაცად ედიკას, მით უმეტეს ამ ბოლო თვეებში. ისე, რაღაც მცოცავ დენს კი ეძებდა, მაგრამ, ამ შუაგულ კახეთამდე მაგ დენს ვინ მოუშვებდა!

პაუზა გაახანგრძლივა. ეს მისი წამი იყო!

– ოთხასვატიანი ჩემოდანში ჩაეტეოდა...

– მერე, ტანსაცმელი? ტანსაცმელს გადაყრიდა, საჩუქრებს?

საჩუქრების ხსენებაზე თანდილასაკენ გაეპარა თვალი.

– გააჩნია ჩემოდანს! – უპასუხა ედიკამ.

– მოკლედ წავიდეთ და ვნახოთ, იყიდეთ თუ არა „ღვიჟოკი“. თუ არა, ჩემი მოსაცემი მომეცით, თქვენც კარგად, – მეც კარგად!

თანდილას ამის უფლება ჰქონდა. მიაღვენ სახლს.

– მიხა! მიხა! – დაუძახა ერთ-ერთმა – „ღვიჟოკ“ არ ასველებ?

– დავასველებდი რომ მქონდეს, მაგრამ მაგის დასველება არ შეიძლება, დენს არტყამს! – გაიცინა მიხამ, მაგრამ ამდენი ხალხი რომ დაინახა, ღიმილი შეაშრა პირზე.

– რა მოხდა ხალხო, ხომ მშვიდობაა?

– მაგარი მშვიდობაა! ყველგან ომია! დენი თვალთ არ გვინახავს. შენ კი „ღვიჟოკი“ გიყიდა, გილოცავ!

– ხალხს თანდილა გამოეყო.

– არა თანდილ, არ მიყიდნია – გაიცინა მიხამ – „ღვიჟოკის“ თავი მქონდა? მერე, რომ ამოხვალ, ყველაფერს

გიაბობთ. ახლა წადი, ის ბიჭებიც მაიყვან. თქვენთან კი ბოდიში „სეკრეტნი“ საუბარი გვაქვს! ცნობისმოყვარეობა დაუკმაყოფილებელი ხალხი იქითაქეთ წავიდ-წამოვიდა. გაბრაზებული, რა თქმა უნდა.

თანდღამ კომპანიონები ამოიყვანა.

– აი, თქვენი ფული – მაგიდაზე ფული დააწყო მიხამ.

სანამ სმას დაიწყებდნენ, მიხამ და ვანომ ყველაფერი გულახდილად უამბეს სტუმრებს, თუ როგორ წეწავდნენ მათ გზა და გზა, – როგორ უტეხა პირი მყიდველმა – დათქმული ფასი რომ აღარ მისცეს, რა ბრძოლები არ გადაიტანეს, მაგრამ სხვის ქვეყანაში რას გახდებიო და ა.შ. თხრობა რომ დაასრულეს ცოტა ხანს სიჩუმე ჩამოდგა. მიხას და ვანოს თავები ჩაელუნათ და ასე ელოდნენ განაჩენს.

– თქვენ კარგად იყავით, ამასაც არ ველოდი, – თქვა ერთ-ერთმა სტუმარმა. მიხამ მაღლიერი თვალებით ამოხედა სიტყვის ავტორს.

– ჰო, – ჩაერთო თანდილა, – მძიმე ცხოვრებაა, ფული საერთოდ აღარ იშოვება, რაც წახვედით ყველაფერი გაძვირდა, თანაც თუ რამე გაქვს „მთხრელები წაიღებენ“. ასე, რომ ფულის ქონა ახლა საშიშიც კია, – ჩაფიქრდა.

– ასე ვიტყვი, „დაიწვინენ“ და ვერაფერი ჩამოგვიტანეს – თქო – ამოიხვნეშა თანდილამ.

– ჰო, ეგრე ვქნათ, მიხა, ეგრე! ათასი ბოროტია ქვეყანაზე, ცოტას გაგინებთ, ვითომც არაფერი მოგიციათ, თქვენც

ნუ მოიკლავთ თავს მართლები ვართო.

– ჰოდა, სანამ გვაგინებთ, ერთიც დავლიოთ!

კარგა ხანს იქეიფეს, მაგრად დათვრნენ ლამფის შუქზე... როცა ყველა წავიდა. მიხამ ისევ მაროს მიაშურა...

იმ ღამესაც მიხას სახლში დენი მოვიდა.

X X X

მეორე დღით მაროსთან მეზობლის ქალი, თეკლა შემოვიდა.

– კარგი ქეიფი გქონდათ წუხელის მარო! დენიც არ გაკლდა! – ორაზროვნად წარმოთქვა ეშხიანმა თეკლამ.

– ჰო, მოვიდა შუალამით, დღე არ მოგვდის, ტელევიზორი მამენატრა! – ამოიოხრა მარომ.

– ტელევიზორი კი არა, ერთხელ ანთებული მანახა ჩემი „ლუსტრაი“ და მეტი აღარაფერი მინდა, არა გჯერა?

– თქვენთან კიდევ არ მოსულა? – შეფიქრიანდა მარო.

– არა! რატომღაც მარტო თქვენთან მოდის! – წყენით თქვა თეკლამ.

– მარტო ჩვენთან არა?..ღმერთო! ეჭვი მაქვს ერთ რაღაცაზე – მაროს თვალები გაუფართოვდა. ეჭვი მაქვს!

– რაო, მარო, თუ ქალი ხარ, მეც მითხარი!

– ვერ გეტყვი! მაინც არ დამიჯერებ და დამცინებ კიდევ, არა, არა თავი დამანებე!

– მითხარი.

– ვერა!

– მითხარი, გეძულარები...

– მოდი შევეთანხმდეთ! ყურში ვეჭყვი და თუ არ დამიჯერებ, ვითომც არაფერი მითქვამს!

– ყურში რათა ქა, ორნი ვართ, მართონი ვართ...

– მრცხვენია! – ეს ისე გულწრფელად წაროთქვა მარომ, რომ თეკლა მყის დათანხმდა.

– აჰა ყური და ილაპარაკე რამდენიც გნებავს – ყური მაროს ტუჩებს მიაღო.

– კარგი ერთი... რას ამბობ? უი, უი!.. მეხი კი დავაყარე მაგას... – ასეთი რეპლიკების თანხლებით მარომ თავისი ეჭვები გაუნდო თეკლას.

პაუზა დიდხანს გაგრძელდა.

– როგორ გავიგო არ ვიცი... მართლა ეგრეა თუ დამთხვევაა, ნეტავ? არ ვიცი რა ვქნა... დავიბენი.

თეკლეს ერთმა აზრმა გაუელვა, პირიც კი დააღო სათქმელად, მაგრამ გადაიფიქრა და ისევ დამუწა.

– რაო, გო?.. რა გინდოდა ვეთქვა?

– ღალატში თუ არ ჩამეთვლებოდა... წამოიწყო თეკლამ.

– ეგ რა გაიფიქრე, შე კახბა შენა, – გაცეცხლდა მარო, – გაწიწმატდა. – შე კახბა შენა, როსკიპო!

– შენ რა იცი, მე რა გავიფიქრე? – გაეცინა თეკლას, – იმიტომაც, რომ შენც ეგ იფიქრე!

– ჰო, მეც ეგ ვიფიქრე. – გამოტყდა მარო.

ორივენი გაჩუმდნენ. ეტყობა, შემდეგ ნაბიჯს თვლიდნენ.

– ერთი ღამე რომ მაინც მომცა დენი!.. – თეკლამ ამოიოხრა, თან ალალი დარდი ამოაყოლა.

მარო შეგნებული ქალი იყო, მარომ უცებ გადაწყვიტა!

– სხვას მაინც ვერ ვენდობი. ქვეყანას მოსდებს. შენი იმედი მაქვს – ჩვენს შორის დარჩეს ეს ამბავი. მიხას ვეჭყვი, რომ რაღაც ხელობა სჭირდება თეკლას, მარტოხელა ქალია, გადადი, დაეხმარე, მაღლია – მეთქი, შენ პური და ღვინო დაახვედრე ხომ იცი, პატიოსანია, ისე ვერ შეაჯღენ.

– ვიცი, ვიცი! – გაიცინა თეკლამ.

– რა, ეჭვი გეპარება? თუ არ დათვრა, ეგ მეც არ მეკარება! თეკლამ არაფერი უპასუხა. არადა „მწარე“ პასუხი ჰქონდა მომზადებული. სხვა დროს აუცილებლად ეტყოდა.

– ანეკლოტი იცი? – უცებ ჰკითხა მაროს.

– რომელი?

– პელო რომ ქალაქში წავიდა ექიმთან.

– მერე, მერე? არ ვიცი!

– ექიმს შესჩივლა: ქმარი ვერ მაკმაყოფილებსო! საყვარელი გაიჩინეო, ურჩია ექიმმა. მყავს, მაგრამ ისიც ვერ მაკმაყოფილებსო. მეორე გაიჩინეო, უთქვამს ექიმს. მეორეცა მყავ, მესამეც და მეოთხეცაო, მაგრამ ვერ მაკმაყოფილებენო. ექიმს გაოცებულს უპასუხნია, ქალბატონო, თქვენ ავადმყოფი ყოფილხართო! პელოს უთქვამს: ჰოდა ექიმო, ცნობა მომეცი, რომ ავადმყოფი ვარ, თორე სოფელში ბოზს მეძახიანო!

მარო ჩაბჟირდა...

– შენ კიდე ელექტრიკ ედიკასთან მიდი, ცნობას მოგცემს, ვითომ „მანტიორი“ ხარ! ეეე, თეკლა! კიდევ კარგი ეჭვიანი არა ვარ, თორემ ცნობას მოგცემ-

დი შენა! წადი, დამეკარგე!

თეკლამ მარტოხელა ქალს რომ შეშვენილდა, იმაზე კარგი სუფრა გაშალა, მიხა მოვიდა, რაღაც მიაჭედა, რაღაც ჩამოხსნა, რაღაც სხვენზე აიტანა და „სამუშაო დღეც“ მორჩა. ის იყო წასვლა დააპირა, თეკლამ პურმარილზე მიიპატიჟა.

– მაროსაც დაუშახლოთ, – ალალად თქვა მიხამ.

– მიხა, ისეთი რაღაც უნდა ვითხრა, მოწმე არ უნდა მყავდეს.

– კარგი, – უცებ დანებდა მიხა – დაასხი. შენი დაწურული ღვინით მინდა დაგლოცო!

– შესვეს. მიხამ ხაშლამა გადაიღო.

– ჰოჰოჰო – რას თანთალებს!

– რაღაცას გაგონებს არა? – ახითხითდა თეკლა, – ერთიც დალიე და უკეთ წარმოიდგენ რაღაც-რაღაცეებს!

– რას გულისხმობ, მეზობლის ქალო! – ეჭვმა გაჰკრა მიხას.

– აი, მოსკოვში რომ იყავ... იმაი ვგულისხმობ! აი, იქ თეთრი, თეთრი ქალები რომ არიან აი, სწორედ იმას ვგულისხმობ. მუსიკაზე რომ ცეკვავენ და მერე...

– რა მერე? – იკითხა მიხამ

– დენი რომ მქონდეს ტელევიზორს ჩავრთავდი (მაგნიტოფონი „ვენსა“ გამიფუჭდა), ვიცეკვებდით და ნახავდი, რაა მერე. მიხამ დიდი ჯამი გაავსო, უსიტყვოდ დალია და წამოდგა.

– მოდი ვიცეკვოთ! ვითომ უკრავს ეგ ოხერი მუსიკა!

თეკლაც თეატრალურად მიეჭრა,

დაბზრიალდა, კაბა აიკეც-ჩაიკეცა. მიხას თვალი რომ გაექცა, ერთბაშად ჩახვია და მკერდიმკერდს მიყრდნობილი ნელი ტანგო წამოიწყო. ძალიან მალე თეკლას ლოგინიც აჭრიალდა და ოთახში შუქი მოვიდა!

– მე წავალ, – თქვა მიხამ წყნარად.

– მაიცა! ტელევიზორს ვუყუროთ ერთად! რა ბედნიერი ვარ!

– რო მოგვადგეს მაროი...

– არ მოვა! – გადაჭრით ნათქვამმა მიხა დაამშვიდა.

– კიდევ დავლიოთ და მერე კიდევ ერთხელ... დენი დილაძე რომ იყოს! – თვალი ჩაუკრა აღტაცებულმა ქალმა მორჩილ მამაკაცს.

– დენი რა შუაშია ჩემს წასვლასთან, მე რა... აკუმულიატორი ვარ? – გაიკვირვა სტუმარმა.

– აკუმულიატორი კი არა „დვიჟოკი“ ხარ „მიხავ“, „დვიჟოკი“, თანაც ორ კილოვატიანი! – დაახუსტა მასპინძელმა. თანაც ტელევიზორი ჩართო. ეს უკანასკნელი აციმციმდა, მერე ვიღაც საუბრობდა, სამეცნიერო გადაცემა აღმოჩნდა.

– გამორთე ერთი ეგ იდიოტი, რაში გაინტერესებს!

– იყოს შენ შემოგვევლე, რომ აჩვენებს ის მიხარიან, რას ამბობენ სულ არ მაინტერესებს!

ტელევიზორის შუქზე თეკლას შიშველი სხეული ცისფრად ლაპლაპებდა (ფერები დაკარგოდა ძველ, საბჭოთა ტელევიზორს) მიხა დაიძაბა.

– მოდი ჩემთან თეკლა... – ჩაიჩურჩულა, თითქოს ეშინოდა არავის

გაეგონა მისი ხმა.

– მოვფრინავ ჩემო ენერგოწყაროვ, სიცოცხლე! – თეკლა ლამის თავზე დაახტა მიხას. „ღვიჟოკი“ დილამდე მუშაობდა.

– მართალი ვყოფილვარ! აღელვებულ ხმით წარმოთქვა მარომ, პირველარი გადაიწერა. ფანჯარას მოშორდა და საძინებლისაკენ წავიდა. გზას „ლამფა“ უნათებდა...

X X X

მეორე დღეს თეკლამ კლუბის დირექტორის კარი შეაღო.

– რამ მოგიყვანა თეკლა ამ სიცივეში, ამ გაყინულ კლუბში, – დირექტორი ფეხზე წამოდგა და სკამისკენ წაუძღვა მოულოდნელ, ახალგაზრდა სტუმარს.

– კინოს ხალხი აღარ უყურებს არა? – ჰკითხა თეკლამ.

– რაც ტელევიზორი შემოვიდა, ნელ-ნელა იკლო ხალხმა.

– ხომ იცი, ოცდაათი წელია აქ ვმუშაობ. პირველად იცოცხლე, სავსე მქონდა ყოველდღიურად დარბაზი. ეს „მამლუქიო“, „აბეზარაო“, „თოჯინები იცინიანო“, ინდური ფილმი ხო თვეობით გადიოდა, ათ-ათჯერ უყურებდა ხალხი. მერე და მერე ჯერ „ილუზიონმა“ წამართვა მაყურებელი, მერე „ეს ესტრადაა“-მ, ფეხბურთებმა. ამ ბოლო დროს კი ყოველდღე ამერიკული კინო იყო და აქ ვილა შემოვიდოდა, აბა!.. – დირექტორმა გრძელი მიმოხილვა დაასრულა და კითხვით სავსე თვალები მიაპყრო მოძნობულ თანასოფელს.

– ახლა ტელევიზორი თითქმის აღარავისთან მუშაობს, ორ-სამს თუ აქვს „ღვიჟოკი“, დანარჩენი ყველა აქ მოვა, კინოს თუ გაუშვებ!

– მართალი ხარ, მაგრამ დენი? ამას რომ „ღვიჟოკი“ უნდა, იმის ფული გამგეობასაც კი არა აქვს, თანაც კუპონებში ვინ მოგცემს ეგეთ „ღვიჟოკს“, რუსი ჯარისაგან თუ შეიძენ, მანეთებში!

– ერთ საიდუმლოს გეტყვი, უფრო სწორად ბიზნესს გეგმასა!

დირექტორმა ყურები ცქვიტა.

– კლუბში რო დენი მოგიყვანო, პურმარილ იკისრებ?

– პურმარილს კი არა... წილში ჩაგაყენებ!

– ეგ თავისთავად! – საქმიანი ქალის პოზა შეიფერა სტუმარმა.

ეკრანის უკან პატარა გასახდელი ოთახი რომ გაქვს, იქ პურმარილი გაშალე ორ კაცზედა. შენ სეანსი დანიშნე ხვალ, 10 საათზე...

– 10-ზე გვიანია, ზამთარია, ყველას სძინავს...

– მართალია, ადრე ღამდება. სანამ ქათმებივით არ დაეძინებათ, 6-ზე დანიშნე.

– რა ფილმი გავუშვა? ინდური რო გავუშვა, ორი სერია? – დირექტორს სიცოცხლე დაუბრუნდა. თეკლა დაფიქრდა.

– კარგი ღვინო თუ იქნება... იყოს ორი სერია, ოღონდ ერთი პირობით იქ ტახტი შეიტანე.

– ტახტი არის! – კინლამ წამოსცდა „არის უფროსო“. დროულად „დაამუხრუჭა“ დირექტორმა.

წილზე შეთანხმდნენ და ხელი-ხელს დაჰკრეს. გამომშვიდობებისას ღირეკტორმა მიაძახა:

– თეკლავ, ხომ იცი „მელკი“ აფერისტობაზე „სროკია“!

– ეს „კრუპნი“ გამოვა! – გაუცინა თეკლამ.

მიხა მოძებნა სოფელში და გააფრთხილა:

– მიხა, ხვალ არ დალიო, სალამოს კლუბში უნდა ვიყვეთ.

– კლუბში რა ოხრობა მინდა?! –

– პურმარილზე ვართ დაპატიჟებული.

– ოოო, ეგ სხვა საქმეა! –

– თანაც – დასძინა თეკლამ – ჩვენს მეტი არავინ იქნება!

X X X

6 – საათისთვის ოთხასამდე ადამიანი კლუბთან ტრიალებდა. „ლამფის“ შუქით „განათებულ“ დარბაზში შედიოდნენ და სხდებოდნენ.

– დენი არ მოვა, – ბუზღუნებდნენ ხელების სრესით, – გვატყუებენ!

– არ მოვა და არ დავამტვრევ თავყბასა იმ გასიებულ ღირეკტორსა? – თქვა ვილაცამ ჩანლეჩილი, ავტორიტეტული ხმით. ამ ხმამ ყველა დაამშვიდა.

ამ დროს თეკლამ მიხა ოთახში „შეაპარა“. მიხამ სუფრას გადახედა, ოთახი მათვალ-მოათვალიერა, ტახტზე საბანი და ბალიში რომ დაინახა, ყველაფერს მიხვდა და შემფასებელი კაცის დამაჯერებლობით თქვა:

– ყოჩაღ, თეკლა!

ცოტათი წაიხემსეს, ცოტა დალიეს.

მიხამ წამოიწყო.

– ეს ხალხი რამ გაასულელა, ამ ბნელაში რო სხედან? რაო, კინოს ელოდებიან?

– ჰო, კინოს ელოდებიან, ორ სერიანს: ვილაცას ბავშვს მიუგდებენ. ის ბავშვი გაიზრდება და თავის დას შეიყვარებს მერე დედამისი თავს იკლავს – ხალით იცნობს თავის შვილსა...

– ეგ „ბაში აჩუკსა“ ჰგამს – გაიცინა მიხამ

– იქ ძმას იცნობს თავისი და ხალითა...

– ჰო, კარგი, კარგი! როგორც არის! – მიხამ ჭიქა ასწია. – ეს იმ ერთადერთ მანდილოსანს გაუმარჯოს, რომელიც იმ ორასი სულელი დედაკაცისაგან იმით განსხვავდება, რომ მაგ სისულელის ამ ყინვაში ცქერასა მიხასთან ყოფნა და სიამოვნება ურჩევნია მააააშ!

– მაშ, ჩემო სიცოცხლე! – თეკლამ საათს დახედა. 6 სრულდებოდა – მაშ! – კიდევ ერთხელ თქვა და დიდი, ხანგრძლივი, ფრანგული კოცნა წამოიწყო მიხასთან. დარბაზში ნათურებმა ბჭუტვა დაიწყეს. გახარებულმა მაყურებელმა ტაში დასცხო. გაცეხული კინომექანიკოსი ძილბურანისგან გამოერკვა, წამოხტა და ფირის აპარატში ჩადება დაიწყო. მიხამ თეკლა ტახტზე მიაწვინა და ლიფი აუწია, თავი თეკლას მკერდში ჩაჰყო... ძაბვამ იმატა. დარბაზში კონტროლიორი შემოვიდა და ბილეთების შემოწმება დაიწყო, ვინც შემოპარული განლდათ, ისეთი დიდი სტრესის ქვეშ იყო, იმნაც წაილო ჯიბისკენ ხელი, ფულის ამო-

საღებად. მიხამ ყველაფერი გახდა თეკლას, ტახტიც ამოძრავდა და სეანსი დაიწყო. ტიტრების კითხვით არც ადრე იკლავდა ვინმე თავს, მაგრამ ამჯერად, რაღაც სხვანაირად საზეიმო აზრთა – გაცვლა-გამოცვლა სუფევდა დარბაზში! მიხამ პირველი და მეორე სერიაც ვაჟკაცურად „შეასრულა“. თეკლა და დირექტორი ორივენი დაკმაყოფილებული იყვნენ, თავისებურად, რა თქმა უნდა! მიხამ ჩაიცვა და გარეთ გამოვიდა.

– ჰა, როგორი ფილმი იყო მიხა, მოგეწონა?

– მაგარი იყო, მაგარი! უპასუხა მიხამ ჯერ კიდევ არდაშლილ ახალგაზრდებს.

კლუბის გამგე თეკლას კაბინეტში დახვდა.

– ქალო, ჯადოქარი ხარ?

– რაცა ვარ, ეგა ვარ! ფული მამე!

– აჰა, ეს შენი წილია, – კუბონები გაუწოდა თეკლას – ისე, ვისთან ერთად ქეიფობდი?

– ეგ ფირმის საიდუმლოა! შენ მებაღეს რას ჰკითხულობ?

– არა, არა! რას დავებებ, შენ ოღონდ კინო გამაშვებინე და გაზაფხულამდე „მერსედესს“ ვიყიდი.

– რა ჭირად გინდა „მერსედესი“! ჩამოგაგდებენ და აზერბაიჯანში გაყიდვიან. „ვოლგა“ – იყიდე, მარად ახალგაზრდა იქნები!

– ეგ როგორ?

– „ორერას“ „ზაპისები“ ჩაღე, „ვოლგა“-ში ჩაჯექი და 1971-ში ამოწყოფ თავსა.

– ჰა, შე, ეშმაკო შენა! დამცინი არა?

ერთი განახა რა ჯეელი ვიყავი?!

თეკლამ ახელ-დახედა, შეაფასა და უთხრა:

– დიდი-დიდი ორასვატიანი იქნებოდი!

დირექტორმა ვერაფერი გაიგო. თეკლამ თავისი ჩანთა, რომელშიც ლეიბი, საბანი და ბალიში ელო, აიღო და გარეთ გამოვიდა:

– აბა წავედი, მალე დენი ჩაქრება!

– შემდეგი სეანსი ხვალ ხომ? მიადახა დირექტორმა.

– ხვალ არა, შეიძლება „აკუმლატორი“ დაჯდეს. ამდენს ვერ გაუძლებს... სამი დღის შემდეგ იყოს. – ფილმს ჩამოვიტან, აფიშებს დავამზადებ

– გეგმა დააწყო „კლუბმეისტერმა.“

– კი, ეროტიკა ჯობია, ბევრი დაღევა არ დასჭირდება!

– შენ დენ მიმიხედე! ისე გაცხოვრო რომა, დედოფალივითა!

ეროტიკული ფილმის აფიშაც მალე გამოაკრეს სოფელში. თეკლამ მიხას პაემანი დაუნიშნა.

– შენ რა სულ კლუბში მიბარებ, სახლი არა გაქვს?

– სახლში ნათესავები მომივიდნენ, მიხა! უარს ნუ მეტყვი! რა, განა ცუდი იყო კლუბში?

– ცუდი არ იყო, მაგრამ... ეჭვი მაწვალებს! რაღა მაინცა და მაინც იმას რო ვშვრები, მაშინ მოდის ეს ოხერი დენი!

– მოდის და მოვიდეს! ეგ მეც შევამჩნიე! – თავი მოისულელა თეკლამ – ჩვენ იმას ვშვებით, ხალხი კი კმაყ-

ოფილია.

– შენც რა სულ ხალხზე ზრუნავ ლენინივითა, აი! ამ სიტყვაზე მიხას მეორე სიტყვა გაახსენდა სკოლიდან: „ექსპლუატაცია“!

– ესე იგი შენ მე ექსპლუატაციას მიწევ? მერე? მერე მე რა? მე არაფერი?

– შენ პურმარილი, ლამაზი ქალი – ღერძის გარშემო დატრიალდა – და კუპონებიც –.. აჰა, აილე შენი წილია! მიხამ ფული გამოართვა, სასწრაფოდ გადაითვალა და ჯიბისკენ გააქანა.

– ვგრე ცოტა?

– ღირექტორს ახლა ეროტიკა ჩამოაქვს და მეტს გამოვართმევ. თანაც, ყველაფერი შენზეა დამოკიდებული, კარგად იმუშავე, მეტს მიიღებ! ასეთია კაპიტალიზმის უღმობელი კანონი!

– ქალო, მე ცოლი არა მყავს?

– ეეე, ეგეთები არ იყოს! კინოს გაშვება ჩემი იდეაა!

პატენტი მაქვს აღებული. შენმა ცოლმა და შენ თქვენი სახლი გაანათეთ, მუქთაზე! მე ფულს ვაკეთებ! არგუმენტი მყარი იყო. მიხა გაჩუმდა.

X X X

ეროტიკულმა ფილმმა სულ გადაარია ხალხი, უფრო სწორად, მართებულად რომ ვთქვათ, ნახვის სურვილმა.

დარბაზი ერთი საათით ადრე გაივსო. მიხა პურმარილს მიუჯდა, თეკლა გვერდით მოისვა. მიხამ მაგიდას გადახედა:

– ამოდენა სუფრაზე ვინმე არ მოგვეწვია?

– აქ მე და შენ უნდა ვიყოთ მარ-

ტონი, ბიჭო! საქმე ვგრე კეთდება! – გაიცინა თეკლამ, – სეანსის შემდეგ ვინც გინდა ის მოიყვა და ჩაისხი ეგ ოხერი ღვინო!

ფილმი დაიწყო. მიხამ და თეკლამ თავიანთი „ფირმენი“ კოცნა წამოიწყეს, მაგრამ თეკლამ შეატყო, რომ მიხას რაღაც ცეცხლი აკლდა. დიდხანს ეხვეოდნენ ერთმანეთს, ტახტიც ჭრიანებდა, მაგრამ დარბაზში ძაბვა დაბალი იყო. ფილმი ხარვეზებით მიდიოდა, კიდევ კარგი ერთსერიანი იყო, თორემ მეორეს მიხა ვეღარ „გაქაჩავდა“. არადა, რაღაც ბედად, თურმე მაშინ ჩერდებოდა სეანსი, როცა ვიღაც მაგარი ქალი იხდიდა. ხალხი ძლიერ უკმაყოფილო დარჩა!

თეკლამ ღირექტორისაგან მოტანილი ფული მიხას გაუყო. მიხამ ჯიბისკენ გააქანა დაუთვლელად. იმდენად უკმაყოფილო იყო თავის თავით, ხმას არ იღებდა.

– მიხა, მომისმინე! ღირექტორი დენის ხარისხით არ არის აღფრთოვანებული, ძალიან ღელავს, ასე თუ გაგრძელდა, ბიზნესი ჩაგვეშლება:

– ბიზნესი და სიყვარული მე არ გამიგია! – აღმოხდა მიხას.

– როგორ, კაცო? ნახე ერთი ღლეგანდელი კინო და მიხვდები. შენ გგონია, იმ კინოში ქალები სიყვარულით იხდიან?

– მეც გავიხდი, რა... მერედა დენი მოვა?

მიხა მართალი იყო. თეკლა შეფიქრიანდა.

– რა ვქნა, – მოწყენით თქვა მიხამ, – დაგეგმილი როა, ეტყობა ის ხალისი

არ არი.

– კარგი, კარგი, დამშვიდდი. შენ დასვენება გჭირდება, ხვალ 7 საათამდე ისევ ძველი მიხა იქნები.

– საერთოდ ხომ არ გამდის მუხტი? იქნება და ვბერდები, ხომ ბერდება ხალხი, აღარაფერი უნდათ!

– რა დროს შენი სიბერეა?! შენა ბიჭო, ფსიქოთერაპევტი გჭირდება და მე ჩავიტარებ ხვალ მაგ ფსიქოთერაპიას, არატრადიციული სექსის მეთოდებითა! – მიხამ პირი დაალო.

ხალხი კლუბისკენ დაიდრა.

– დღეს კარგ დენს გვპირდებიან, ხარვეზები აღარ იქნებაო, ამბობენ! – აგულიანებდნენ თანასოფლელები ერთმანეთს. მიხამ უკანა შესასვლელთან თეკლა და ვილაც მშვენიერი გოგონა დაინახა, ერთმანეთს ესაუბრებოდნენ. თეკლა მიხას დანახვაზე სასწრაფოდ დაემშვიდობა გოგონას და მიხას შეეგება.

– შევიდეთ, ვინმემ არ დაგვინახოს! – კარისკენ უბიძგა მიხას.

– ის გოგო ვინ იყო? – იკითხა მიხამ.

– ჩემი სტუმარია, თბილისიდან, ხომ გითხარი ამასწინათ, ნათესავები მომივიდნენ – თქო?

– მერედა, გოგო ეროტიკაზე მაიყვანე?

– არა, კაცო! სახლში გაუშვი!

– ჰოო, კარგი გოგოა! – ნაღვლიანად თქვა მიხამ.

– შენ ეხლა ეგეთებს თავი დაანებე! მე რა, ცუდი გოგო ვარ? გინდა ახლა აქ რიგი დავაყენო? მიხამ უხალისოდ გაიცინა... თან ოთახში შევიდნენ.

– ჰო, ამ სოფლის ეროტიკა შენა ხარ! ამათ რა იციან?!

– ეროტიკა რომ ვარ ეგ შენ იცი, სინამდვილეში კი მე სექს ბომბი ვარ! და არა მარტო ამ სოფლის!!!

– რაო? – ინტერესი გაუღვივდა მიხას.

– მაშა, მაშა... დაეგდე აქა და რამე გადაიღე, მოშიებული იქნები!

რამდენიმე ჭიქა, რომ დალიეს კარებზე ფრთხილი კაკუნი გაისმა.

– ვინ უნდა იყოს? – შეშფოთდა მამაკაცი.

– არ ვიცი, ახლავე ვნახავ. – თეკლა წამოდგა.

– არა, სჯობს არ გაალო, ღირექტორი არ იყოს!

– თუ ღირექტორია, აქ არ შემოვუშვებ ნუ გეშინია ამ ლაპარაკში თეკლამ კარი გამოალო, რაღაცა ჩაიჩურჩულა და მიხას გამოხედა:

– ის ჩემი ნათესავი გოგოა! შამოვიდღე!

– რა თქმა უნდა! – მიხა წამოდგა, სკამები ენერგიულად მისწი-მოსწია, ოთახში ლამაზი, ჯანმრთელი გოგონა შემოვიდა სიცივისაგან თვალეცრემლებული.

– გაიცანი, ეს მიხაა! ეს კიდე მაკა! მიხა მიუახლოვდა, თვალი-თვალში გაუყარა და რომ არ შეშვენოდა ისე ნაზად თქვა:

– გამარჯობა, მაკა!

– დაბრძანდი! დაბრძანდი! სანამ სეანსი დაიწყება, მერე კი წადი, უფრო სწორად, მიირთვი და სეანსის დაწყებამდე წადი. ჩვენ საქმე გვაქვს. – თეკლა აღელდა. მიხამ ჭიქები გაავსო.

– ისე სიხარულით გველოს და ისე განათებული გზა გქონოდეს, როგორც შენ შემოანათე ამ ჩაბნელებულ სოფელში! – თეკლას გადახედა – თუ გინდა... წუთისოფელში!

– თქვენ ფილოსოფოსი ყოფილხართ, – გაიცინა მაკამ

– როგორც ყველა კახელი – თქვა მიხამ და ჭიქა ბოლომდე დასცალა!

– კინო გიყვარს? – უცებ ჰკითხა მიხამ.

– კინო მიყვარს, მაგრამ ეროტიკული არა, უფრო რომანტიკული ფილმები მიყვარს, ფრანგული განსაკუთრებით.

– ფრანგული კონცა მეც მომწონს, რაღა დაგიძალათ! – წამოსცდა მიხამ.

– მიხამ! უცხო ადამიანთან ეგ რა ლაპარაკია, არ გეკადრება! – შენიშვნა მისცა თეკლამ.

– არა უშავს, – ღიმილით თქვა მაკამ, – სოფელში ყველაფერი ნატურალურია, ნატურალური თავისთავად კარგია: ყველი, ღვინო, სიტყვა-პასუხი... ალბათ.

– სიტყვა-პასუხის რა მოგახსენოთ ჩემო მაკა, ხშირად კახელებს ძან ნატურალურად გამოგვდის ეგ საქმე!

– სამაგიეროდ, კარგად გამოგვდით! – თვალეში შეხედა და ისე უპასუხა მაკამ. თეკლამ შეშფოთებული თვალეებით შეათვალიერა მაკა. შემდეგ მიხამს გახედა, თვალით ანიშნა, დროაო.

– ნატურალურ სიყვარულს გაუმარჯოს, – წამოდგა მიხამ, – ანუ ნამდვილს! რა მნიშვნელობა აქვს, სოფლის არის თუ ქალაქის?

– მაგაში გეთანხმებით. – თქვა მაკამ და ღვინო მოსვა.

– ოო, ეგ ღვინო გაკეთებული არ არის, ეწყინება! ბოლომდე უნდა დალიოთ!

– მიხამ, გეყო, მაკა არ სვამს! – ეს თეკლემ თქვა.

– ასეთ ღვინოს აუცილებლად დავევ! – მაკამ ბოლომდე დასცალა ჭიქა.

– კარგი მიხამ! მალე სეანსი დაიწყება, მაკა წასასვლელია. – შეევედრა თეკლა.

– სეანსი-მეანსი მე არ ვიცი. მოდი, ჩვენს სტუმარს გაუმარჯოს, რომელმაც სიცოცხლე შემოიტანა ჩვენს მოწყენილ ცხოვრებაში! – დალია და თეკლას მიმართა:

– მუსიკა არ გვაქვს?

– დენი არ არის! – მოუჭრა თეკლამ.

– მოდი ისე ვიცეკვოთ, უმუსიკოდ!

– ეგ როგორ? – გაიკვირვა მაკამ.

– უყვარს მაგას უმუსიკოდ ცეკვა!

– თითი საფეთქელთან მიიტანა თეკლამ და დაიტრიალა.

– თეკლა, შენ იმდერე და ჩვენ... ვიცეკვებთ, ხომ კარგი აზრია? ამდენი მსმენელი ერთად მაინც არ გეყოლება!

– დამცინი არა? რა ვიმდერო?

– „მატილის ასულო!“ – რაც გინდა, ის იმდერე!

თეკლამ ღილით წამოიწყო: „მატილის ასულო, ლერწამო ტანითა...“ მიხამ წამოდგა, თავი დაუკრა მაკას.

გოგონა წამოდგა, თავისუფლად, მოურიდელებლად მიეყრდნო მიხამს მკერდს. ასე ტრიალებდნენ უხმოდ.

მიხას ჟრუანტელმა დაუარა, თავისი გულისცემა ესმოდა. რაღაც არგანცდილი სითბო დაეუფლა. თეკლამ ხმას აუწია.

უცებ, კარადაზე შემოდებულმა მტვრიანმა მაგნიტოფონმა დაკვრა დაიწყო!

– დენი მოვიდა! – შეჰყვირა გაოგნებულმა თეკლამ. თეკლა გარეთ გავარდა, დარწმუნადა, რომ სეანსი დაიწყო! იგი დაიწყო ყოველგვარი ტახტის ჭრიალის გარეშე! ის იდგა ქანდაკე-

ბასავით და უცქერდა, თუ როგორ გაფრინდა მშვილდისრიანი ანგელოზი ოთახიდან ღია ფანჯარაში, რომელიც ვიღაც დაუდევარს გაეღო, მიხა და მაკაკი ისევ ცეკვავდნენ. მათ არ სციოდათ, მათთვის ნამდვილი, ელვარე დენი ანათებდა, მათთვის ყველგან გაზაფხული იყო! მარადიული, დაუსრულებელი გაზაფხული, რომელსაც ადამიანები მეორენაირად სიყვარულს უწოდებენ.

ნუგზარ ერგემლიძე. 1999წ.

თბილისი

ახალი რედაქცია 2009.

აგვისტო. სპეციალურად ჟურნალ „სიტყვა“-სათვის“.

როგორ დაგაღბენინე ფოთელს ეროვნება

დამაწინაურეს. სიდედრის რჩევით ახალ სამსახურში გადამიყვანეს. რა დავმალო და, სიდედრი სულ ამას ჩახიჩინებდა ჩემს მეუღლეს, რა სამსახური აქვს ასეთი შენს ქმარს, რომ თვეში 32 დღე მივლინებაშია, მაგას რად უნდოდა ცოლი ან შვილიო. ჰოდა, მეც გამოვიცვალე სამსახური.

ძველ სამსახურში თავს მეფესავით ვგრძნობდი. განყოფილების უფროსი ვიყავი და ჩემს ხელქვეითებს ჩემი სურვილის მიხედვით დავარბენებდი. ახლა მეც რიგითი სპეციალისტი ვარ და მიდი და ირბინე სხვის სურვილზე. თან ვფიქრობდი, როგორ მიმიღებდა კოლექტივი, როგორ გავუგებდი და როგორ გამოგებდნენ. ხომ მოგეხსენებათ, ახალი ფენსაცემელი როგორ გეხამუშება, სანამ შეეჩვევი და მოირგებ. მეც თავს რაღაც უხერხულად ვგრძნობდი. ჩვენი განყოფილების გამგის მოადგილესთან შემიყვანეს, ერთი შეუხედავი, მუზუნალივით შვი ადამიანი აღმოჩნდა, უცხოვირპირო. ეს რომ ნაყინის გამყიდველი იყოს, ამისგან ნაყინს არავინ იყიდის – მეთქი, - გავიფიქრე.

განყოფილების გამგემ შემიყვანა ჩემს სამუშაო ოთახში, მომიჩინა საწერი მაგიდა და ამაყად გამოაცხადა: იცნობდეთ, ჩვენი ახალი თანამშრომელია, გვარად წერეთელი. მეც ძველი ოფიცერივით ფეხი-ფეხზე შემოვარტყი და ისე მივესალმე ახალ კოლეგებს.

დავჯექი ჩემს საწერ მაგიდასთან და გადავხედე ოთახს. ოთახი ძალზე პატარა მეჩვენა იმ თანამშრომლები-

სათვის, რომლებიც აქ გრანდიოზულ სამუშაოს ეწეოდნენ.

როგორც ყველა ახალ თანამშრომელს, მეც მსურდა გამეგო ჩემი კოლეგების გვარი, სახელი, წარმოშობა, განათლება, თუ რას საქმიანობდნენ და რითი სუნთქავდნენ.

ჰოდა ჩემს პირდაპირ მჯდომ ერთ-ერთ უღვაშიან, სიმპათიურ ახალგაზრდას მივმართე: – მეგობარო, თქვენი გვარი და სახელი მიბოძეთ, თუ შეიძლება.

– დავით სავანელი!

– სასიამოვნოა, – სადაური ხარ წარმოშობით?

– კახელი ვარ, წინანდლიდან.

კიდევაც არ გამიკვირდა, რომ „ტანკით“ იჯდა და ჩემი ოთახში შესვლა თითქოს არც გაუგია.

ისევ ფიქრებმა წამიღო. შევხედე ცარიელი წყლის გრაფინს და გამახსენდა ძველი სამსახური, რომ ჩავახველებდი, უკვე ხვდებოდნენ და ცივი წყლის მოსატანად გარბოდნენ. ახლა კი დაჯექი და ახველე რამდენიც გინდა... ნუთუ ასაკით ჩემზე უმცროსი არავინ იქნება, რომ ხანდახან წყლის მოსატანად გავგზავნო!

გადავხედე ოთახს და იქვე ჩემს გვერდით მჯდომ თანამშრომელს მივუტრიალდი, რომელიც ყველაზე ახალგაზრდულად გამოიყურებოდა.

– რამდენი წლისა ხართ?

– ორმოცდარვის!

ბიჭიკო მამაჩემზე 2 წლით უმცროსი აღმოჩნდა. გუნებაში გავი-

ფიქრე, ალბათ, ყვავის ჯიშისაა – მეთქი.

– რა გვარისა ხართ?

– ელიავა, სამეგრელოში გავიზარდე და იქ მივიღე განათლება.

ხოხ! რა ინტრიგანის სიფათი აქვს, რა ქნას, მაგის ბრალი ხომ არ არის ბანძაში რომ დაიბადა.

ისევ ფიქრებმა წამილო. დროის მოსაკლავად ჩემგან მარცხნივ მჯდომ სიმპათიურ ახალგაზრდა მივაპყარი მზერა, რომელიც თითქოს არც მამინევდა და მტრის ჯიბრზე საანგარიშოს კუთხით რაღაცას ცოდვილობდა.

– უკაცრავად, რომ მუშაობას გაწყვეტინებთ, მიბრძანეთ თქვენი გვარი?

კვირტია ვარო, ზუგდიდიდან, სკოლა იქ დავამთავრე, მაგრამ სულ გადმოვედი თბილისში საცხოვრებლადო.

ახლა ჩემს მარჯვნივ მჯდომ ტარაკანასავით შავ ბიჭს მივუბრუნდი, შევხედე, სომეხს ჰგავდა. ზრდილობის გულისთვის იმასაც ვკითხე გვარი და ეროვნება.

მან ამაყად მიპასუხა:

– ერისთავი ვარ, ტოო!

კინაღამ არაბული ყირა დავარტყი, მაგრამ მაგიდამ არ გამიშვა. გუნებაში გავიფიქრე, ალბათ თხუთმეტ მანეთიანი ერისთავია. ჯანდაბას მაგის თავი, ბაგრატიონზე, რომ არ დაეწერა, მაგრამ სიფათი მაინც ჰყიდის, ნაღდი დაშნაკია.

ახლა ყურდლება ჩემს პირდაპირ მჯდომ თანამშრომელზე გადავიტანე, რომელიც ცმუკავდა და უადგილო რეპლიკებს ისროდა. გუნებაში გავიფიქრე, რა არის დედის სიყვარული, თორემ ეს რა გასაზრდელი იყო. მასაც

შევეკითხე სახელი და გვარი თავაზიანობის გულისთვის.

– ემ-პე-ზე ვარო.

მე უცებ ავტობუსი „პაზი“ წარმოვიდგინე და შევეკითხე, თუ რას ნიშნავდა „ემ-პე-ზე“;

– როგორ არ იცით, - მე ვარ მერაბ პეტრეს ძე ზამბახიძეო.

– ეროვნება? – შევეკითხე მე.

– ფოთელი, - მიპასუხა. გაკვირვება რომ შემამჩნია, თვითონ დასძინა: ბატონო, ჩვენ, ფოთელებს ეროვნება არ გვაქვს, გინდა რუსი იყოს, გინდა ებრაელი, გინდა თათარი, გამბობთ, რომ ფოთელები ვართო.

შეატყო, ეს რომ გამიკვირდა, წამოდგა მაგიდიდან და შუა ოთახში დაიწყო მანჭვა-გრეხვა.

იცით, რა, მე ძველი მოჭიდავე ვარ, კარგად ვფლობ კლასიკური ჭიდაობის ილეთებს: სუფლექსს, გასაღებს და სხვა ამგვარსო.

მე მას ღინჯად მივმართე. შენ თუ მოჭიდავე ხარ, ახლავე დავადგენ, მივაყენე კედელთან და ვუთხარი: თუ ჭიდაობაში ვარჯიშობდი, კისერი მაგარი გექნება – მეთქი. ჩავუტარე უბრალო თბილისური ხუმრობა, მოვწიე თავში რაც ძალი და ღონე მქონდა, გავეუშვი ხელი და ფოთელმა მოჭიდავემ ყუმბარასავით მიახალა თავი კედელს, რის შემდეგ თვალები გადაატრიალა და ძირს დაენარცხა.

ძალიან შევწუხდი, ასეთი ილეთით ხომ ჩემი მეხუთე კლასელი ბიჭიც არ ტყუვდება.

მე მართლაც მოჭიდავე მეგონა და ძალზე შევწუხდი, რომ ასეთი უადგი-

ლო ხუმრობით გააცანის თავი ახალ კოლექტივს. „ემ-პე-ზე“ რამდენიმე დღეს აღარ გამოჩენილა.

ძალზე განვიცდიდი მის არყოფნას, ზოგი ხუმრობდა ტვინის შერყევით წევსო, ზოგი – თითქოს თავის ქალა აქვსო დაზიანებული, ახადეს ოპერაციის დროს, მაგრამ შიგ ტვინის ნატამალიც ვერ იპოვესო.

ბოლოს, როგორც იქნა გამოჩნდა „ემ-პე-ზე“, ძმურად გამიღიმა და გადა-

მკოცნა. გახარებულმა მახარა:

როგორც იქნა დავადგინე ჩემი ეროვნება, გურული ვარ! წარმოშობით ჩოხატაურიდანო.

ასე დავადგენინე ფოთელს ეროვნება.

*გობრონ წერეთელი, –
გადამღვარი გენერალ-მაიორი,*

ნუბზარ წერეთელი

იგივე მიზარე

თამაზ აფციაურს

ახლა ქარები დაატყდნენ მანგლისს
 იმ მოჟამული წვიმების მერე,
 კვლავ შეჩვეული დარდები დაგლლის,
 როგორც ზამთარი მთებსა და ველებს.
 ქარიშხლის ზოლი წივის წალკიდან,
 არ ჩანს ზამთრისპირ მზე მიბჟუტული,
 უიმედობის ზარი აკივლდა,
 გაქრა ჩიტების მშვიდი ჟღურტული.
 ქარი ფიჭვებში შლიგინით დაქრის,
 გოხნარს ხალებად აზის ფარები,
 ზოგჯერ იფიქრებ დატოვებ მანგლისს
 და ისევ თბილისს შეეფარები.
 თუმცა ძნელია მოსწყდე მაგ ჭალებს,
 სადაც აფრქვევენ სურნელს ქარები,
 შენ სიყვარულით ნაღლით გაგმსჭვალეს—
 ლექსის, წამლების, ცდის, დახმარების.
 ისევ დაჰყვები საყვარელ მანგლისს,
 ხალხს ძველებურად ეიმედები,
 მთვარე შავ ღრუბელს თოხივით მარგლის,
 დიდი კლდეკარის ჩანან ქედები.
 უნდა გალიო გზები უმარცხოდ,
 არ შეანელო ბედთან კამათი,
 შენს გუდამაყარს,
 ჩონხს და დუმაცხოს
 იგივე ბადრი მთვარე დანათის.
 ამ მთვარემ შავი ნისლიც გაცურა
 და წამოდო გორას ნაციხარს,
 უნდა იარო მუდამ კაცურად,
 რადგან ქართული ლექსის კაცი ხარ.

მანგლისი, აგვისტო, 2009

უბანში დარჩენილი კაცი

თამაზ კილასონიას ხსოვნას

ჭეშმარიტ ქართველს,
ნამდვილ ქალაქელს
და მეციხოვნეს გავდი,
დღეს თუ რაიმე მალაპარაკებს,
მხოლოდ კაცური დარდი.
მცველად ედექი საყვარელ უბანს,
პატიოსნების ნიშნით,
ისევ მოისხამ უბრალო ჯუბას,
ხელს აღარავინ გიშლის.
დაუყვედრებელ სიკეთეს თესდი,
კიდევ იცოდი ფასი,
და მხოლოდ ერთხელ სასტიკად შეცდი
ასე უდროოდ წასვლით.
ვერის უძველეს სასაფლაოდან
კვლავ გადმოჰყურებ უბანს,
ცხოვრება ადრე უფრო ყვაოდა
ანლა ქცეული ჩხუბად.
შენ კი ნატრობდი მუდამ მშვიდობას,
სხვების ყვირილიც გწყინდა,
საქართველოსთვის კარგი გინდოდა,
კვლავაც სიკეთე გინდა.
დარდებს წყაროსთან ძმაკაცი დაცლის,
მერე დაგიწყებს ქებას,
როცა უბანში დარჩება კაცი,
საქართველოშიც რჩება.

2009 წ.

ყმაწვილობიდანვე ვოცნებობდი მეთარგმნა ჩემი უსაყვარლესი პოეტის, უდიდესი ინგლისელი ლირიკოსის ჯონ კიტსის (1795-1821) რჩეული ლექსები. ვწუხვარ, რომ დღემდე ვერ ავისრულე ეს ოცნება და ახლავ ვეცადე ქართულად ამემეტყველებინა შელის მიერ ღვთაებრივ აღონისთან გაიგივებული, ოცდაექვსი წლის ასაკში გარდაცვლილი გენია. თუ ხნოვანების გამო სურვილი არ გამინელდა და შევძელი, მინდა ვთარგმნო მისივე მოზრდილი შედევერი „ძილი და პოეზია“, აგრეთვე, ბულბულის, შემოდგომისა და ბერძნული ურნისადმი მიძღვნილი დიდი ოდეები. ამჟამად კი ორი სონეტის თარგმანის გამოქვეყნებას უნდა დავეჯერდე.

*ემზარ კვიციანიშვილი
6 ივნისი, 2009.*

ჯონ კიტსი

ორი სონეტი

ქალბატონ რეინოლდსის კატას

რაო, ხომ გასცდი სიჭარმაგეს, ფისუნავ, მითხარ,
ვინ წამოგძახებს, რომ ცხოვრება გალიე უქმად,
ავიწაპნია გემრიელი რამდენი ლუკმა,
გამოუყვანე წირვა რამდენ თაგვსა და ვირთხას?
შემომაცქერდი, მწვანე თვალთა რად იკლო შუქმა,
ცქვიტე ყურები ხავერდისა, ნაწყენი რით ხარ?
ამოიკნავლე ნაზად, როგორ იბრძოდი დიდხანს,
თევზი, წრუწუნა, ვარიკები ხომ სანსლე უხვად?
თავს ნუ ხრი დაბლა, რა ვქნათ, ხრინწი დაგეტყო ხმაში,
დახვეწილ მაჯებს ნუ ილოკავ, სიბერის კლიტე
გბორკავს, ეგ ბეწვი ფუმფულაა, ვით ადრე, მაშინ
უწყალოდ გბეგვეს მსახურებმა, კიდეც და კიდეც,
ჭაბუკობისას თავზარს სცემდი მეტოქეს საშიშს,
როდესაც მთვარით გაბრწყინებულ კედელზე იდექ.

XXX

ის, ვინც ქალაქში დიდხანს იყო გამოკეტილი,
ნეტარებაა რაოდენი, იხილავს როცა,
ცის სახეს გახსნილს, შეისუნთქავს უწმინდეს ლოცვას
ლურჯი თალისა, ღიმილი რომ უკრთის კეთილი.
ვინ არის მასზე ბედნიერი, მუსლმოკვეთილი,
ბალახს, ბიბინას, ვინც ჩაკოცნის, ეღირსა მოცლა,
სევდიან ამბავს, სიყვარულის, ხალისიც მოსავს,
კითხულობს, გულში რომ ეღვრება თაფლის წვეთივით.
შინ დაბრუნებულს, მიმწუხრის ჟამს, ბულბულის სტვენა
ჩაესმის, სრბოლას, ღრუბლებისას, უყურებს ცაზე,
თავბრუდამხვევი, ეუფლება ჭმუნვა და წყენა,
წუხს, რარიგ სწრაფად გასრიალდა დღე, შვებით სავსე,
უეცრივ თვალწინ დაუდგება სურათი ზენა,
მჭვირვალ ეთერში ცრემლი სწყდება ანგელოზს ასე.

*ინგლისურიდან თარგმნა
ემზარ კვიციანიშვილმა*

ნუბზარ ვერეთელი

ახალგაზრდობის წლების თარგმანებიდან

მერი ბელმორი

შემოდგომაზე

მომქროლავ წლებზე ნუ დარდობ მხოლოდ –
მათგან ოცნება ხვედრად მზად არი,
ჯერ შემოდგომას არ უჩანს ბოლო,
შენ კი გაფიქრებს უკვე ზამთარი.

თუმც ფოთლებს ცვენა წილად რგებიათ –
მიწა არ არის ყინვით დაზრული,
წლები უკვალოდ იკარგებიან,
როცა სულია ახალგაზრდული.

წლების ჩავლა ნუ გავსებს სიცივით,
ბევრი რამ გვრჩება მათგან ქებული,
ხშირად, ტკბილია სხვისი სიცილი,
ჩვენ როცა ხმა გვაქვს მიწყნარებული.

და თუ მოსჯილ ბედს გვერდს ვერ შევუვლით,
თუ ყუჩად წოლა გვიწევს მარადი,
ჩვენი სიცოცხლე მერცხლად ქცეული
მუდმივობაში ხომ ინავარდებს.

1952წ.

ს. მსენენი

სპარსული მოტივები

№4.

შენ სთქვი საადი სიყვარულისთვის,
თურმე კოცნიდა გულმკერდსო მხოლოდ,

გთხოვ დაიცადე, გთხოვ ღვთის გულისთვის,
როდისმე მეც ხომ ვისწავლი ბოლოს.

შენ მე მიმღერე: „რომ ევფრატს იქით,
მომკვლელ გოგონებს სჯობსო ვარდები,“
რომ ვყოფილიყავ მდიდარი ჯიბით,
იქნებ შემექმნა სულ სხვა ჰანგები.

მე მწამს, რომ მოვჭრი მალე იმ ვარდსაც,
ჩემი სურვილი სწორედ აქ არი,
რომ ქვეყანაზე შაგანეს გარდა,
არავინ იყო მისი სადარი.

შენთან ალტქმისთვის ხომ არ მოვედი,
მე ხომ არა მაქვს ალტქმის გორები,
თუ დავიბადე როგორც პოეტი,
მაშ პოეტივით გეამბორები!

20/XII –52 წელი

ირინა ვალახუევა

ჰექა-ქუნძილი კუნძულზე

ის ემზადება უყოყმანოდ...
გაფრინდნენ დღენი
და ჩემი შვილი-ჯარისკაცი უკანვე მიდის,
ვმაღავ ფენსაცმელს დაბრუნების ვადამდე ღელვით
და კოსტუმს ისევ ძველებურად სიფრთხილით ვკიდებ.
მე მის კვალს გავცქერ...
და ამ დროს კი კუნძულის თავზე,
სახელწოდებით ძალზე მშვიდით,
ძალზე კეთილთ,
ჰექა-ქუნძილი აგრიალდა სიკვდილით სავსე,
როგორც გამოცდა ბოროტების განუწყვეტელის.

სავსე და ცხელი ღრუბლების ქვეშ
ტალღებს რომ შლიდა,
უცებ აბორგდა ოკეანე ველურის დარი,
არა, დარჩენა არ შეეძლო არაფრით მშვიდად,
თუნდ ყოფილიყო სამჯერ უფრო დიდი და წყნარი.
მაგრამ მე ვხედავ
არა მხოლოდ ტალღებს გონებით,
შორს,
ცეცხლის იქით,
სადაც სივრცეც ცეცხლის ფერია,
ემელონები,
კვლავ მიდიან ემელონები,
და შვილებს ჩვენსას დაბრუნება არ უწერიათ.
ჩვენს პლანეტაზე,
სად ნამით და მწვანით თვრებიან,
გზაზე, რომლებსაც
ქარბუქი და ჭყაპი ეღებათ,
ახოვან შვილებს,
თუ ეს ვისაც აღარ რგებია,
შავთვალეებს თუ ქერათმებიანს
ერთი წუხილით მისტირიან ყველა დედები!
მაგრამ ამტყდარი საშინელი დელგმის პასუხად,
ხალხი მარადი
– უწმინდესი ვალის დამცველი,
კეთილი ნებით აცამტვერებს ომის მოლოდინს,
რათა შვილები არ წავიდნენ ჩვენგან ბოლომდის,
და ისევ დედებს დაუბრუნდნენ
ლხენით სავსენი!

XXX

ის შემოვიდა
 ყინვისაგან აწითლებული
 აივსო სახლი
 სუნამოს და ჰაერის სუნით,
 მოწკრიალე ხმით და სწავლისადმი
 უპატივცემლო ჩვეულ
 ლაცობით.
 მან დაუყონებლივ დააგდო იატაკზე
 მხატვრული ჟურნალის მსგავსი ტომი
 და იმავ წამსვე მომეჩვენა, რომ
 ჩემს დიდ ოთახში
 ძალზე ცოტა არის ადგილი.
 ყველაფერის ეს
 იყო ჩემთვის ოდნავ საწყენი
 და უფრო მეტად უაზრობა.
 სხვათაშორის, მან მონდომა,
 რომ წამეკითხა მისთვის მაკბეტი,
 როდესაც უკვე მიწის წიაღს მივუახლოვდი,
 რომლის შესახებ ვერ ვბაასობ აუღელვებლად,
 მე შევნიშნე, რომ ისიც არის აღელვებული
 და უჩვეულო ყურადღებით უცქერს ფანჯარას.
 თურმე რა იყო
 მოზრდილი და მთლად ჭრელი კატა,
 ებლაუჭება სახურავის კიდეს წველებით
 და ეპარება კოცნით გართულ ლულუნა მტრედებს.
 ყველაზე მეტად მე გავბრაზდი მხოლოდ იმაზე,
 რომ ჩვენს მაგივრად იქ მტრედები კოცნიდნენ ერთურთს
 და რომ წავიდნენ პაოლოს და ფრანჩესკას დრონი.

ტომას ხარლი

ეს ამინდია გუგულს რომ ალხენს
და მალხენს მეც,
ღვართქაფი წაბლის თავთავეს არხევს,
ირხევა ხეც.
მღერის ბულბული მთელი ხმით ტკბილად,
წვიმა საფრენად წამოშლის ბარტყებს
და „ტრეველს რესტთან“ ყველანი ფრთხილად
დაასწდებიან შენობის სარტყელს.
ქალიშვილები ვხედავ საუბრით
მოდინ სამოსმოქარგულები,
მეცხვარე ესეთ ამინდს გაურბის
მეც არ მიზიდავს იგი სრულებით.
როცა წიფელი აცახცახდება,
რუნს და ყავისფერს აყვება ღენას,
ქარის სურვილი თითქოს ახდება
შრიალს დაიწყებს ყოველი ფენა.
გორაკებს ღელვა აღარ ედებათ,
ნაკადულები მინდორს ფარავენ,
ჩამწკრივებული წვიმის წვეთები
ჭიმკრის კარბაზე თავს იფარავენ.
და მიფრინავენ ფრთების სავსავით
შინ ჭილყვაკების რუხი გუნდები,
და მეც ასევე,
და მეც მათსავით
სახლში ვბრუნდები.

1967წ.

მსოფლიო მასშტაბით ცნობილი დიდი ქართველი მეცნიერი ბატონი **აპ-ლიპე ზურაბაშვილი** საქართველოს საერთაშორისო „საზოგადოება ცოდნის“ გამორჩეული ლექტორი იყო, ამავე დროს მრავალი ბროშურის ავტორი. 1988 წელს გამოსაცემად გამზადდებით მის საინტერესო წიგნს ახალგაზრდობის შესახებ. ამასთან დაკავშირებით ბატონმა ავლიპმა მოგვიტანა წინასწარი თეზისები, რაც გაშუქდებოდა წიგნში. არქივის გადასინჯვისას ამ საყურადღებო მასალას წავაწყდით და ვაქვეყნებთ ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე, რაც უდავოდ სასარგებლო, საჭირო იქნება ჩვენი ახალგაზრდობისათვის.

მთავარი რედაქტორი.

დებულებები, რომელთაც აქვთ პირდაპირი კავშირი შრომისა და ზნეობის პრინციპებთან

ახალგაზრდობას ვუსურვებ ცოცხალ, სისხლსავსე მოქმედებას ცხოვრებაში და მას ძლიერ ვთხოვ ღრმად გაიაზროს და შეიგრძნოს ყოველი დებულება.

აღნიშნულ დებულებას მე არა მარტო ვემსახურები, არამედ მათით ვცხოვრობ, ვარსებობ.

1. ვაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ (დეკარტე).

2. ვწითლდები სირცხვილისაგან, მაშასადამე ვარსებობ.

3. ჰომო მორალის მეტია, ვიდრე ჰომოსაპიენს.

4. მუშაკი უფრო ადვილია იყოს დიდი მეცნიერი, ვიდრე დიდი ადამიანი (აკადემიკოსი კაპიცა – ნობელის პრემიის ლაურეანტი).

5. პედაგოგი, რომელიც განათლებული და განსწავლულია, შეიძლება ჯერ კიდევ არ იყოს დიდი ადამიანი; ხოლო პედაგოგი, რომელსაც ჰყავს მოწაფეები, უეჭველად დიდი ადამიანია (კაპიცა).

6. შრომის გარეშე მყოფ ადამიანს არ შეუძლია დაიცვას თავისი ღირსება (ლ. ტოლსტოი).

7. ხელოვნებისადმი გემოვნების დაკარგვა დიდი დანაკარგია, ვინაიდან იგი წარმოადგენს მორალის დაკარგვას (ჩ. დარვინი).

8. მორალის დაკარგვას ანუ დაქვეითებას, დეფიციტსა თუ ზრდას შეუძლია გამოიწვიოს ადამიანის გარკვეული გაველურება არა ტყეში, არამედ თავისივე გარემოში (ა. ჩეხოვი).

9. ადამიანის გაველურება იწვევს მის გადაგვარებას (ა. ჩეხოვი).

10. ხელოვნება მტკიცედ უნდა იდგეს მორალის პრინციპებზე (კ. სტანისლავსკი).

11. მორალი, წარმოადგენს რა პიროვნების ცენტრალურ ღერძს, მის გარშემო უნდა ტრიალებდეს ადამიანის ყველა მოქმედება, ქცევა, ჩანაფიქრი, ოცნება და სურვილი.

12. ჩვენს დროში მეცნიერება და ხელოვნება, სიბრძნე და სილამაზე (მშვენიერება), შრომითი და ზნეობრივი გამირობა წარმოადგენენ ურთიერთგანუყრელ კატეგორიებს.

13. ჩვენს დროში ადამიანისეული ფაქტორი, რომელიც იღებს მოქალაქეობრივი მოწოდებისა და მოქალაქეობრივი მოვალეობის ხასიათს, პირველ რიგში გულისხმობს ცნებას ადამიანობისა და პრაქტიკული ჰუმანიზმის შესახებ.

14. პრაქტიკული ჰუმანიზმი გულისხმობს ნათელი აზრებისა და თბილი ადამიანური გულის არსებობას; სუფთა ხელების არსებობას; შურის გრძნობის უქონლობას, რომელიც ადამიანს ანადგურებს სულიერად და ფიზიკურად და ბოლოს, გულისხმობს სიკეთის გრძნობის არსებობას.

15. დღევანდელი აქტიური საწინდარია შემდეგი სამი პრინციპი:

1. შრომა, შრომა და შრომა; 2. არასდროს არავისადმი შურის უქონლობა;

2. ვაკეთოთ სიკეთე, ვინაიდან იგი შევლის არა მარტო რეციპიენტს (ვინც ღებულობს), არამედ დონორსაც (ვინც აკეთებს სიკეთეს).

16. ფსიქიკა ბუნების გვირგვინია; გვირგვინია ბუნების ევოლუციური სრულყოფისა, ხოლო მორალის პრინციპი წარმოადგენს ჰიმნს ადამიანის პიროვნებისადმი.

17. ადამიანში სკლეროზს იწვევს არა შრომა და ნამდვილი ზნეობრივი საქმიანობა, არამედ უსაქმურობა,

სიზარმაცე, ავტოფილური ეგოიზმი, მუქთახორობა და დროის ფუჭად გატარება.

18. ოჯახი სახელმწიფოს ფუძეა, ამავე დროს ოჯახში უნდა სუფევდეს დედობრივი აღრისა და მამის კეთილი, ბრძნული ავტორიტეტის პრინციპები.

19. ადამიანის ბედნიერებას შეადგენს მისი სამსახური შრომის, სიკეთისა და სინდისის პრინციპებისადმი, რაც ხელს უწყობს სულიერი სიმშვიდისა და სულიერი სიმხნევის ვითარებას.

20. სრულიად მიუღებელი უარყოფითი მოვლენები: სნობიზმი, ე.ი. უცხოური, კრიტიკას მოკლებული ჩვეულებების წაბაძვა.

21. სნობიზმი და სულიერ მოვლენათა მექანიკური გააზრება იწვევს ადამიანის პიროვნების მორალური პოტენციალის დაქვეითებას.

22. ს. კორსაკოვის თანახმად, პიროვნების მორალური პოტენციალი წარმართავს გონებისა და აზრის ძალას.

23. შრომა, დისციპლინა და წესრიგი განამტკიცებენ, ამრავლებენ და აძლიერებენ ადამიანის მორალურ პოტენციალს.

24. შრომა და ზნეობა ურთიერთისაგან განუყრელი კატეგორიებია. მშრომელი ადამიანი აქ შეიძლება უზუნეო იყოს, ზნეობრივ ადამიანს კი არ შეუძლია შრომის გარეშე ყოფნა.

25. სიტყვიერი დარიგება და ჭკუის სწავლება თითქმის უშედეგოა მორალური პოტენციალის დამკვიდრების საქმეში. ამ მხრივ გადამწყვეტ სასარგებლო ფაქტორს შეიძლება წარმოად-

გენდეს მხოლოდ მაგალითი, მიმართულება ანუ ვექტორი, რომელიც უნდა მიემართებოდეს არა ქვემოდან ზემოთ, არამედ ზემოდან ქვემოთ; სხვაგანაირად რომ ვთქვათ, არა სანიტრიდან სწავლულისაკენ, არამედ პირიქით, სწავლულიდან სანიტრისაკენ.

26. პიროვნების სპეციალური თვისებები: შრომა, მოვალეობა, ნდობა, მზრუნველობა, სიყვარული და სინდისი.

ანტიპიროვნებას ახასიათებს ჩემს მიერ აღნიშნულ თვისებათა უქონლობა და იმსახურებს სერიოზულ გაკიცხვასა და უარყოფით დამოკიდებულებას საზოგადოების მხრივ.

27. იაკობ გოგებაშვილის აზრით, უზნეობის მიკრობი თავისი ვირულენტობით ნებისმიერ მძიმე ინფექციაზე — ქოლერასა და შავ ჭირზეც კი უფრო საშინელია.

28. ილია ჭავჭავაძე — საზოგადოებაში მორალის დეფიციტს არსებით სენად ანუ სატკივრად თვლიდა, რამდენადაც იგი უხილავად და უჩინრად მოქმედებს ადამიანზე.

29. ქართულ მეტყველებაში სიტყვა „ზნეობა“ შედგება ორი ნაწილისაგან: „ზნე“ და „ობა“, როგორც ვხედავთ, ქართულ მეტყველებაში „ზნეობა“ ჟღერს როგორც ქცევის, მოქმედების, მოვლენების დღეობა, დღესასწაული, ზეიმი.

30. სწავლების პრინციპი, როგორც უმცროსსა და საშუალო, აგრეთვე უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებაში უნდა ეფუძნებოდეს კეთილშობილურ, ავტორიტეტულ-კეთილგანწყობილ,--

ურთიერთპატივისმცემელ, ურთიერთ-მომთხოვნ, ურთიერთთვითკრიტიკულ ურთიერთობას მსმენელთა (მოსწავლეთა, სტუდენტთა) და პედაგოგებს (მასწავლებლებსა და პროფესორებს) შორის. აქ მცირე ან ცუდად მოფიქრებული სიმკაცრე ან ხმაურის მომენტები ხშირად უშედეგოა. მთავარი პრინციპი: ავტორიტეტული მომთხოვნელობა უნდა ეყრდნობოდეს კონტივენტის ზედმიწევნით აუცილებელ საჭირო ცოდნით შეიარაღებას. ამასთან, ვიხსენებ ი. პავლოვს, რომელიც არასოდეს ართმევდა ძალასა და სულს ყველაზე რთულ საკითხსაც კი, მაგრამ გადმოსცემდა მარტივად. დისკუსიებს იგი ყოველთვის იწყებდა მიმართვით „ძლიერ მარტივია“, რითაც მსმენელთათვის ქმნიდა მასალის წარმატებით აღქმისა და ათვისების ატმოსფეროს.

31. მშობლებისათვის არ არსებობს უფრო სასიხარულო და ამაღლებული განცდა, როდესაც შვილები ახარებენ მათ თავიანთი შრომითა და კეთილშობილური ქცევით და არ არსებობს უფრო მწარე ემოცია მშობელთათვის, როდესაც შვილები ვერ ამართლებენ მშობელთა ზრუნვას.

32. ნებისმიერი პროფესიულ — აკადემიური ან პოპულარული შინაარსის ლექცია, თუ ის აუდიტორიის მსმენელებში გარკვეულ კვალს არ ამჩნევს, უსარგებლოა.

33. ნებისმიერ ფილოსოფიურ ლექციასა თუ მოხსენებაში უნდა ჟღერდეს ადამიანურობის, სიმართლისა და სიკეთის მომენტები.

34. თამბაქოს წევა, ლოთობა, ალკო-

პოლიზმი და შემდეგ ნარკომანია შეადგენენ დიდ სოციალურ-ფსიქოლოგიურ ბოროტებას, რაც შეეხება ნარკომანიას, იგი მიმაჩნია მორალის დაავადებად.

აღნიშნული მდგომარეობა უპირველეს ყოვლისა ეხება მოსწავლე ახალგაზრდობას, მკაცრად და მყარად გვასსოვდეს, რომ თამბაქოს წევას, ლოთობას, ალკოჰოლიზმსა და ნარკომანიას აქვს ჩამოყალიბების საერთო ღერძი, რომელიც იწყება ადრეულ, ახალგაზრდა ასაკში, თამბაქოს თითქმის უვნებელი წევისაგან.

35. განსაკუთრებით სასარგებლოდ მიმაჩნია შევჩერდელია ჭავ-

ჭავაძის შემოქმედებით დებულებაზე: დიდი ილია ჭავჭავაძე გვევლინება პიროვნების ფსიქოლოგიის ყველაზე ილუმალი იდეების გენიალურ აპოლოგეტად. მრავალი წლის წინ მან წამოაყენა დებულებები სოციალურ და სოციალურ ფსიქოლოგიური მნიშვნელობის თანამედროვე, აქტიური ჰუმანიზმის პრინციპების შესახებ. იგი გვევლინება ახალგაზრდობის ზნეობრივი აღზრდისა და განათლების მგზნებარე ფუძემდებლად.

მორალი, სიკეთე, ადამიანურობა, ჯანსაღი პატრიოტიზმი და მშვიდობიანი შრომა შეადგენენ დიდი საზოგადო მოღვაწის ილია ჭავჭავაძის ფილოსოფიის საფუძვლებს.

მზიური ფერის შეცნობისათვის

ამ წერილზე მუშაობისას ვფიქრობდით, რომ ჩვენ შეიძლება არ გვცოდნოდა ადამიანთა ხასიათის ცუდი და კარგი თვისებების, მათი ჭეშმარიტი ბუნების, იმპულსების, ფიქრებისა და იდეების კონტროლის უნარის შესახებ, მაგრამ ამის გამო ნუ შეშფოთდებით, რადგანაც ჩვენს ირგვლივ ძალიან ახლოს, ან თუნდაც ძალიან შორს არსებობს ბუნების ფერთა სამყარო, რომელიც ადამიანთა ქცევაზე მოქმედებს, უქმნის განწყობას, მართავს მათ გრძნობებს, სურვილებს, აწვდის იდეებსა და შეხედულებებს და ეხმარება ბუნების სილამაზის აღქმაში.

ფერს, როგორც განსაკუთრებულ ფენომენს, ადამიანთა ყოფაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია, ზოგს მასზე ფსიქოლოგიური დამოკიდებულებაც კი გააჩნია და ფიქრობს, რომ ესა თუ ის ფერი, მის წარმატება – წარუმატებლობაზე მოქმედებს.

ყოველი ფერი საკრალური საიდუმლოების მატარებელია. საუკუნეების მანძილზე ფერები ადამიანის შინაგან განცდაში უფრო არსებობდნენ, ვიდრე ემპირიკაში. ჯერ კიდევ ანტიკურ ეპოქაში პლატონი „ნადიმში“ ფერს აღწერს, როგორც ფორმას, რომელიც თანაფარდია შეხედულებისა და გრძნობისა. გარდა იმისა, რომ ყოველი ფერი იწვევს გრძნობად – კონკრეტულ განცდას, ამავედროულად უმაღლესი სიმბოლოს მატარებელია. გოეთეს თეორიის მიხედვით კი, ფერი არის არა მხოლოდ სქემატური სიმ-

ბოლოს აღმნიშვნელი, არამედ რაციონალური სისტემის სფეროდან მომდინარე. მიუხედავად იმისა, რომ ფერი აბსტრაქტული მცნებაა და მას არ გააჩნია საგნის არც ერთი თვისება, ცივი, თბილი და ა.შ. სინამდვილეში სულ სხვა რეალობასთან გვაქვს საქმე. არსებობს ფერების ფსიქოლოგიური ზეგავლენა მათი „სიცივისა“ და „სითბოს“ მიხედვით როგორც ერთი მხრივ განსაკუთრებულად დამახასიათებელი შავი ტონების მძლავრობა, ხოლო მეორე მხრივ „ნათელი პალიტრა“ ანუ „მზიური ფერები“. ჩვენი კვლევის საგანს ამჯერად ეს უკანასკნელი წარმოადგენს. ფერი, რომლითაც ნათელი პალიტრა ყველაზე სახიერად გამოისახება, არის ყვითელი, რომელიც ამავე დროს მზის ფერია. მზე სინათლის წყაროა, ძველ ეგვიპტურ მითოლოგიაში „რას“ სახელწოდებით ღმერთის მნიშვნელობას გამოსახავს. მზე სიცოცხლის სათავეა. ამდენად ყვითელი სიცოცხლის ფერი არის, მითოლოგიური წარმოდგენების ანალოგიას გვიდასტურებს ბიბლია. (თავი 1-3; 1-9;) „თქვა ღმერთმა იყოს ნათელი! და იქმნა ნათელი! დაინახა ღმერთმა, რომ ნათელი კარგი იყო და გაჰყო ღმერთმა ნათელი და ბნელი.“ ე. ი. ნათელი მზიური ყვითელი ფერი სიცოცხლის იმპულსის მატარებელი ფერია. ძველ ეგვიპტურ მითოლოგიაში ყვითელი ფერი იყო სინათლის სიმბოლო. შემეცნების ფორმის უმაღლესი გამოხატულება. ეგვიპტელი მხატვარი გვევლინება

როგორც ქურუმი, მიღმიერ სამყაროდან მფარველ ძალთა გამომხმობელი. ეგვიპტელთა რწმენით, დედამიწაზე არსებობს დანიშნულების შეცნობის შემდეგ ფარაონის სული პირამიდების საფეხურის გავლით უერთდება „რას“, ანუ მზის სულს. დიდი ფარაონის, ეხნატონის პერიოდში ფერწერის განვითარებამ ყვითელ ფერს მნიშვნელოვან მარტო სიმბოლური მნიშვნელობა, არამედ სინამდვილის ამსახველ ფერად აქცია.

ტიბეტურ მითოლოგიაში ყვითელი ფერი თეთრ ფერთან ერთად აღნიშნავს ამაღლებულ ზე განწყობილებას.

ძველი ბერძნებისათვის სამყარო იყო ცეცხლოვანი ფერებისაგან შემდგარი. ყვითელი ფერი მათთვის მანათობელი სინარულის გამოხატულება იყო.

ბევრი მხატვარი შინაგანად ებრძოდა ყვითელ ფერს, თუმცა ყოველთვის ხაზს უსვამდნენ მის სირთულეს. მაგალითისათვის იტალიური მაღალი აღორძინების მხატვარი ტიციანი იკმარებდა. პიკასო ყვითელი ფერის უფლებას ისე იცავდა, როგორც ადამიანის უფლებას.

არც ერთ ფერს არ გამოუწვევია იმდენი დავა, რამდენიც ყვითელ ფერს. ანდრი შევერელის თეორიის მიხედვით — ამ ფერს მიენიჭა სინათლის ფუნქცია. მისით ხდება უსახური, ქალსური სინამდვილის გასულიერება. ის „დესტრუქციულ ქაოსს აქცევს კოსმიურ წესრიგად.“

ყვითელი ფერის უმთავრესი თვისებაა, რომ ის არ უნდა იყოს ჩაკეტილი. მას ემინია იზოლირების და უყვარს

შიგნით თავის გულში ჰქონდეს მომწვანო — მონარინჯისფრო ნათება და გარეთ ასხივებდეს. ამ ფერს მხოლოდ მაშინ შეუძლია ატაროს ყვითლობა, როცა ასხივებს, იხარჯება და თავის სხივოსნობის ენერგია გარეთ აფრქვევს, ანუ როცა ყვითელს „უხარია.“ როცა ყვითელი იკეტება — კვდება. ძნელია მისი დაფიქსირება სივრცეზე, რადგან ის რთული დასაჭერი ფერია. თუ გვსურს გაანათოს ყვითელმა, გარშემო უნდა მივუღაგოთ იისფერი. მაშინ მიღწევა მისი მაქსიმალური სიკაშკაშე. ყვითელი ფერის ბუნება ლურჯ ცაზე გაფრქვევაა. მხატვარმა რომ ის სიბრტყეზე დააღაგოს, უდიდესი ოსტატობა არის საჭირო, რათა არ გაურიოს მწვანე. ამ ფერთან შერევით ყვითელი ფერი წახდება. წმინდა სახით ყვითელი ფერი მხოლოდ მზეშია. ის როგორც მგრძნობიარე ფერი, განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას იჩენს სხვა ფერებთან ურთიერთობისას. ის იმდენად აქტიური არ არის, რომ რომელიმე ფერი დააზიანოს, არამედ თავად ზიანდება.

ცნობილი სამხრეთ ამერიკელი მხატვარი ნიშიზავა მიინევს, რომ „ამ უცნაური თვისების გამო ის ჩამოჰგავს კეთილშობილ სულს.“ თუ ყვითელი ცუდად შეეხო წითელს, დაზიანდება. იასამნისფერთან შეხებისას ქმნის სრულ ტალახს. ყვითელი ფერის ფუნქციის გამოცვლა ნიშნავს, მისი არსის დაკარგვას. XX საუკუნის ერთ-ერთი დიდი მხატვარი ხუან მირო წერს: „თუ გრძნობდი განათება, ყვითელია, თუ ვერ გრძნობს თავის თავს და ანათებს —

თეთრი.“

1666 წელს ისააკ ნიუტონმა სპექტრად დაშალა მზის სინათლე. XX საუკუნე იყო მზის სპექტრის შემდგომი განვითარების მნიშვნელოვანი ეტაპი. სწორედ მაშინ გახდა შესაძლებელი მზის სპექტრში შთანთქმის ფრაონ-ჰოფერის ხაზების აღმოჩენა და შესწავლა. სპექტრის არსს ჯერ კიდევ უძველეს ხანაში იკვლევდნენ ქალღველები და ბაბილონელები.. ყვითელი ფერი სპექტრში დევს შუა ადგილას. სპექტრი იწყება ულტრაიისფერით და მთავრდება ინფრაწითელით. ყვითელს გვერდით მოჰყვება თვალისთვის კარგად ასაღქმელი მომწვანო და ცისფერი. სპექტრის ძირითადი ფორმებია: ყვითელი, ლურჯი და წითელი. დანარჩენი ამ ფერთა ვარიაციებია. შვიდი ფერის დალაგებით ცისარტყელა გამოსახავს ფერს, რომელიც მიიღება მზის სხივის წვიმის წვეთებში გარდატეხის შედეგად.

გოეთეს თეორიის მიხედვით აქ ფერები ერთმანეთს ეხმარებიან, ეკონტრასტებიან და გაძლიერებას აღწევენ. ჩამოყალიბდა დამატებითი ტონის ცნება. ყვითელისა და წითელის შეხავებით ვიღებთ ნარინჯისფერს. ხოლო ლურჯისა და ყვითელის – მწვანეს. წითელი და ლურჯი კმნის იისფერს. სწორედ ამგვარი სპექტრალური დაშლის პრინციპზე ააწყვეს იმპრესიონისტებმა (პისარომ, მონემ, სიორამ) თავიანთი შემოქმედება.

ფერწერის ძირითადი კანონების შესწავლის საქმეში უდიდესი შრომა გასწია ეჟენ დელაკრუამ. სპექ-

ტრალური ფერის განვითარების საიდუმლოება მან ყვითელ ფერთან მიმართებაში განიხილა. ის მიიჩნევდა, რომ მზის შუქის ტონალობის შესაბამისი ჟღერდობა რომ გვკონდეს, უნდა გამოვიყენოთ ყვითელი ფერი. კლასიციზმის „მამად“ აღიარებული ნიკოლა პუსენი თამამად იყენებდა ტონის ნიუანსებს და წითელ-ყვითელ კოლორიტს. ბალზაკმა სწორედ პუსენის ფერწერაზე დაკვირვებით აღმოაჩინა „ვოლიერების სისტემა“ ანუ სინათლის ძალის ინტენსიურობის მიხედვით, ფერის, მისი ანარეკლებისა და ძირითადი ფერადოვანი აკორდის ტონის ნიუანსირების თავისებურებანი, რომელიც შემდგომ შეისწავლეს და განავითარეს: ვატომ, შარდენმა, დელაკრუამ, კურომ.

წმინდა ყვითელი ფერის აღსაქმელად იმპრესიონისტებმა დაძლიეს სალონური აკადემიზმი, დატოვეს სახელოსნო და გავიდნენ ღია ცის ქვეშ, პლანერზე სამუშაოდ, საკუთარი მხატვრული მოთხოვნების შესაბამისად და მეცნიერული აღმოჩენებისათვის. დაიწყეს დაკვირვება მზიური სინათლის რეფლექსების ურთიერთმოქმედებაზე, ისინი აკვირდებოდნენ სინათლისა და ატმოსფეროს მოვლენებს, არა სუბიექტური ფორმისათვის, არამედ ბუნების შინაარსიანი და მოძრავი სახის შესაქმნელად. მათ შემოქმედებაში მზიურ ფერწერას ყვითელი აძლევს, არამიწიერ, საკრალურ იდუმალებას, რომელიც ფერთა გამასთან ზუსტი ტონალობით იძლევა ფერთა პოეზიის განცდას. თითქოს ხაზები კარგავენ დანიშნულე-

ბას და ფერები იკავებს მის ადგილს. ყვითელი ფერი თითქოს ათავისუფლებს საგანს და ერთი განზომილებისაგან და შეაქვს მასში ზეალმატებული თავისუფლება. მხატვარი უნდა გრძნობდეს, რომ ყვითელ ფერს არ წაართვას ტერიტორია, როგორც მზეს არა აქვს საზღვარი და ლოკალურ წლებში ვერ მოაქცევ. ასეა ყვითელიც, რადგან ყვითელი ეგვიპტური ღმერთის „რას“ სიმბოლოა – მიჩნეულია, რომ ის არის სისავსის, სრულყოფილებისა და სიმწიფის სიმბოლო. რუდოლფ შტიანერი ყვითელ ფერთან, მიმართებაში ნაშრომში – „პიროვნულის სამი ასპექტი“ წერს: „ძლიერ პიროვნებებს მკვეთრად ყვითელი, ელვარე აურა ახასიათებთ.“

ვან გოგმა ყველაზე მისტიკურად იგრძნო ყვითელი ფერის არსი. რის შესახებ უამრავი გამოკვლევა არსებობს, ამიტომ საგანგებოდ აღარ შევეხებით. ფერწერულ ტილოზე, „საბილაარდო“ ის ღამესაც ყვითელი, მზიური ფერით გადმოგვცემს. აქ სავსებით შესაძლებელია რუსთაველის საკრალურ მეტაფორასთან „მზიან ღამესთან“ პარალელის გავლება. ანუ ორი შემოქმედი დამოუკიდებლად ქვეცნობიერზე გავლით როგორ მიდის მზიური ფერის ერთიდაიმავე რაკურსით ხედვამდე.

გოგონი ყვითელი ფერის ფუნქციას ყავისფერში თეთრი ფერის შეტანით აღწევდა. ემილ ზოლას რომანის „შემოქმედებას“ მთავარი პერსონაჟი მხატვარი კლოდი – ყვითელ ფერთან დაკავშირებით ამბობს: „ხელოვნებას სჭირდება მზე, ჰაერი, ნათელი – ახალგაზრდა ფერწერა.“ იმპრესიონისტების აზრით ყვითელი ფერით ხდება მატერიის გასულდგმულება, ხოლო მზე თავად არის უზენაესი მხატვარი, სინათლის წარმომქმნელი დიდოსტატი. სიცოცხლის დინამიკის ავტორი. მზე მუდამ წმინდა ყვითლით აღიქმება.

ნორვეგიელი დრამატურგის იბსენის დრამა „მოჩვენებაში“, ახალგაზრდა მხატვარი რომლის ფერწერის უმთავრესი ფერი ყვითელია, ამბობს: „ჩემს ნახატებში არის მზე, სადღესასწაულო განწყობა ადამიანთა ბედნიერი, მოციმციმე სახეები.“ აქვე უნდა გავიხსენოთ კურბეს სიტყვები: „მე ჩემს სურათებში ვმოქმედებ ისე, როგორც მზე ბუნებაში.“ უარყოფითისა და დადებითის, ბოროტისა და კეთილის, სიკვდილისა და სიცოცხლის ბრძოლაში მაინც უფლის კოსმიური ნათელი იმარჯვებს, როგორც უსახურ ყოფაზე ზეალმატებულია მხატვრის ფერადოვანი გამით მოტანილი იდუმალი ფერწერული პოეზია.

*ლელა აფციაური,
პროფესორი, ი.ჭავჭავაძის სახ.
თბილისის უნივერსიტეტის ლექტორი*

მოსაწყენი დღე იყო გაგრაში; მოღრუბლული ცა შავად იმზირებოდა დედამიწისკენ. ზღვას მზე და სითბო უყვარს, წვიმა კი მართლაც მოსაბეზრებელი იყო დამსვენებელთათვის.

სანატორიუმის სარკმელთან მიკრული გურამი ჩაფიქრებული გაჰყურებდა ჰორიზონტს; დროდადრო კი ფიქრებიდან ზღვის საშინელ ბრდვინვას გამოჰყავდა. „რა ცუდი ამინდია“ – გაიფიქრა და ისევ ოთახისაკენ შემობრუნდა. მზერა კარგად ნაცნობ საგნებზე გადაიტანა. დაჟინებული ჩაჰყურებდა, თითქოს რაიმე სიახლეს ეძებსო, მერე საწერ მაგიდაზე შეაჩერა, სადაც ქაღალდები უწესრიგოდ ეყარა, ზოგი დაჭმუჭნული ფურცელი ძირს, იატაკზეც ეგდო. გურამს სახის გამომეტყველება წუთითაც არ შესცვლია, პირიქით, თვალის კი გაუმტერდა უწესრიგოდ მიყრილ ქაღალდებზე... აჩქარებით გაიარ-გამოიარა ოთახში და ისევ სარკმელთან შედგა. სულს ეხმაურებოდა ეს ბორგვა... ჯებირებს მინარცხებული ტალღები რაღაც უცნაურ ბგერებს გამოსცემდნენ და ამ საიდუმლოებაში ჩახედვაც კი მოუხდა; დარწმუნებული იყო, რომ ზღვა მას ებუტებოდა რაღაცას.

ალაგ-ალაგ გაშავებული ცა ნელ-ნელა მუქდებოდა, მოწყენილ დღეს ღამის ბინდი სცვლიდა. გურამმა ისიც კი გაიფიქრა, მალე დაღამდაო.

გასამხიარულებლად ფიქრები თბილისში დარჩენილ მეგობრებზე გადაიტანა: ნუგზარი, მისი მეგობარი ხომ მოსკოვში წავიდა და თვითონ გააცილა, მერე კი აქეთ გამოუწია გულმა. ზღვაზე უფრო კარგად მუშაობდა, ვიდრე სხვაგან. ზღვა მისი შთაგონების წყარო გამხდარიყო. „ალბათ ჩამოვიდა ნუგზარი მოსკოვიდან!“ გაიფიქრა და სიცხადით იგრძნო, რომ მეგობარი ძალზე ენატრებოდა. ნუგზარის სახე ედიშერის სახემ შეცვალა...

ისე შეუმჩნევლად ჩამობნელდა სარკმელთან, რომ ვერც შეამჩნია. სასადილოში ჩასვლა დაეზარა და საწოლზე მიწვა. ხელები თავქვემ ამოილაგა და მკაცრი მზერა ოდნავ მოუღბა. წამით გაირინდა. ზღვის ღრიალში და ტალღების მსხვრევაში შეუძლებელი იყო რაიმეს გაგება, მაგრამ, როცა ტალღა უკან გაბრუნდა და ოდნავ შესამჩნევი სიწყნარე დამკვიდრდა, სმენა ოდნავ დაძაბა, მას ნაცნობი მუსიკის ხმაც შემოესმა. სახე სიკეთით სავსე ღიმილმა გაუპო, იმღე-

ნად ესიამოვნა მუსიკის ხმა. შოპენის მუსიკას ისე შთამბეჭდავად, ჯადოსნურად უკრავდა ვილაც ზემოთ, რომ დაიძაბა... ყური მიუგდო. სუნთქვაც კი შეიკრა, რომ უფრო მკვეთრად ეგრძნო მუსიკის გავლენა.

სასიამოვნო მუსიკა არ წყდებოდა. გურამმა თვალეები მინაბა და მთლად მოექცა მისი გავლენის ქვეშ... ცხადად გრძნობდა, თუ როგორ დახტუნავდა კლავიშებზე ქალის, თეთრი, ბროლივით ლამაზი ხელები და მსმენელს ჯადოსნურ სამოსში ახვევდა...

საწოლიდან საოცარი სისწრაფით წამოდგა, საწერ მაგიდას მიუახლოვდა, მოძებნა კალამი და აჩქარებით დაიწყო წერა. დაწყებულ მოთხრობას რამდენიმე გვერდი მიუმატა. ვერაფერს ვეღარ გრძნობდა, აღარც ზღვის ხმაური უნისლავდა გონებას და აღარც მისი ბრდღვინვა. ცარიელ ფურცლებს უცბათ ავსებდა და გავსებულს ახლით სცვლიდა. მუსიკის ხმა გამოძახილს გურამის სულში პოულობდა და ეს უფრო აძლიერებდა წერის სურვილს. გურამი ზღვაში გასულ მეზღვაურზე წერდა, რომელსაც ტალღების რისხვა ვერ აშინებდა და პირიქით, თვითონ უტევდა გამძვინვარებულ სტიქიას... მეზღვაურის ძლიერება თითქოს მის სხეულში გადმოვიდა და თვითონ უტევდა სტიქიას, თვითონ ემოსა ლურჯ ზოლიანი მაისური, რომელიც ზღვის ქაფს მისთვის ტანზე შემოეტკიცა. აგზნებული სახე ნელ-ნელა დაუმშვიდა. მუსიკის ხმა ნელ-ნელა მისუსტდა და მერე შეწყდა კიდევ. დაწერილი სტრიქონები ერთი თვალის შევლებით

გადაიკითხა და მაინც დაუკმაყოფილებლობის სევდა იგრძნო, მაგრამ წერა აღარ გაუგრძელებია. მაგიდა ისევ ისე დატოვა... საწოლზე მიწვა და ისევ ფიქრებს მისცა თავი, ისევ ზღვას მიუგდო ყური. საზარელი ხმა ჰქონდა ტალღებს, როცა ჯებირებს მთელი სიძლიერით ენარცხებოდნენ, შემდეგ კი ქშენითა და ღრენით უბრუნდებოდნენ ჯოჯოხეთურად, შავ მოძვირალ ზღვას, რომელიც ბევრ უბედურებას უმზადებდა ადამიანებს თავისი სიმშაგითა და მრისხანებით.

წვიმის წვეთები მინაზე უცნაურად, რიტმულად წკაპუნებდნენ. ცა წვიმით სავსე მასას ჰგავდა, რომელიც შავად იმზირებოდა და ეს ჩამუქებული სიმშავე უფრო საზარს ხდიდა მის გამომეტყველებას.

ლექსს იშვიათად წერდა, მაგრამ ისე ძლიერ მოზღვაავდა მასში წერის სურვილი, რომ რამდენიმე წუთში ლექსიც დაწერა, რომელიც დედის სიყვარულს უძღვნა და დედას სთხოვდა ნუ ჩავიდოდა ზღვაში, რადგან ზღვა დელავდა და სუსტს დაახრჩობდა, თვითონ კი თოლია იყო და მხოლოდ ართობდა, ეთამაშებოდა ტალღებსა და მძვინვარე ქარს.

საწოლზე პირქვე გადაბრუნდა და ისევ გაირინდა. გვერდით მდებარე საწოლიც ცარიელი იყო. არ ჩანდა გურამის ბიძაშვილი, რომელიც სანატორიუმში ექიმად მუშაობდა და მარტოობა რაღაც მტკივნეულად შეუერთდა მას.

ძილი თანდათანობით ახვევდა თავის ბურანში. ქუთუთოები ისე დაუმძიმდა, რომ ეგონა თვალეებზე კაცის სიმძიმე

ტვირთი ელო. ნელ-ნელა ითრევედა ძილი გურამს და ამ უკანასკნელსაც არ უცდია თავის დაღწევა მისგან, მაგრამ ძილიც მოუსვენარი ჰქონდა ჭაბუკს. ოთახში სიცარიელე უხილავად შემოპარულიყო, ვერ გრძნობდა, თითქოს სხეულში კოცონი ენთო ისე ბორგავდა ძილში. თხელი, საზაფხულო საბანი ამოხნიქილ, ძლიერ მკერდზე ჩამოსცურებოდა და ღამის სიბნელეში მისი ძლიერი გულ-მკერდი მოჩანდა. სუნთქვაც მკერდით ძლიერი ჰქონდა ჭაბუკს, მაგრამ დროდადრო სუნთქვასაც ეტყობოდა, რომ ვერ იყო მშვიდად გურამი...

1960 წლის 23 აგვისტო გათენდა, თითქოს ჩვეულებრივი დღე, რომელიც არაფრით არ გამოირჩეოდა აგვისტოს სხვა დღეებიდან, მთელი კვირის განმავლობაში გადაულებლად რომ წვიმდა და წვიმდა... ეს დღეც ასეთი იყო. თითქოს ცას პირი მოეხსნაო, ისე წვიმდა. საშინელი, მოშავო ფერი გადაჰკრავდა ირგვლივ მყოფ საგნებს, რომელიც წვიმას გაეშავებინა. ქუჩებში ისმოდა ზღვის ღელვისაგან გამოწვეული ხმაური. დამსვენებლებს უკმაყოფილო სახეები ჰქონდათ. ქუჩაში კანტი-კუნტად თუ გაივლიდნენ; აჩქარებული ნაბიჯით დადიოდნენ ადამიანები.

წინაღლით სავსე ქუჩები ახლა უკაცრიელს დამსგავსებოდა, ჩელიუსკინელების სახელობის სანატორიუმიც უკაცრიელს ჰგავდა. დამსვენებელთა ნაწილი ცისფერ ეკრანს მისჩერებოდა, ნაწილი ოთახებში არტყამდა ბოლთას, ნაწილი კი გულის გასაგრილებლად რესტორანში იმყოფებოდა.

ძოლუშული ცა პირს არ ხსნიდა,

თითქოს გულმოსულიაო, ბრდღვინავდა და ბრდღვინავდა... ცივად სცრიდა, წვიმა კი გადალებას არც აპირებდა...

გურამი სანატორიუმის ფანჯრიდან გაჰყურებდა ზღვას და ყურს უგდებდა მრისხანე მუქარას. ჰორიზონტიც შავად მოჩანდა და კაცს უნებურად ზღვა უდაბნოდ მოეჩვენებოდა, რომ არ ემოძრავა ისე საშინლად. ზღვა კი შეტევაზე გადმოსულს ჰგავდა, რომელიც უზარმაზარ ტალღებს ერეკებოდა. ეს დაუცხრემელი ღელვა რაღაცით ჰგავდა გურამის სულს, ამას თვითონაც გრძნობდა გურამი და სიამოვნებდა ხმაური, თუმცა მისთვის უკეთესი იყო მცხუნვარე მზეში გადაწოლილიყო ზღვის ბეჭებზე და ასე გაჩერებულს უფრო კარგად ეგრძნო წყლის სიკეთე... მაგრამ აბორგებული, პირზე ქაფმომდგარი ზღვაც რაღაცით იზიდავდა, ეს გაბოროტებული, შეუბრალებელი სტიქია თითქოს გურამს იწვევდა და დამარცხებას უწინასწარმეტყველებდა. იქნებ მისი ადრინდელი სიმშვიდე მოჩვენება იყო?! როცა მის ამოხნიქილ, სარკესავით მოლივე ზედაპირზე თოლიები ეთამაშებოდნენ და ყველაფერი ღამაზად მოჩანდა.

მზერა სარკმელზე მოწკაპუნე წვიმის წვეთებზე გადაიტანა. წვეთები თითქოს თამაშით, სიცილით იმსხვრეოდნენ დაშლილი სწორ, ღამაზ კვალს სტოვებდნენ მინაზე... „კაცმა უნდა მთელი სულით იცოცხლო... ან რა არის მუდმივობა, – სისულელე. ყველა ადამიანი მუდმივად ცხოვრობს: ყოველ შემთხვევაში მისი მარადიულობა ის

წლებია, რომელსაც გაატარებს ამ ქვეყანაზე. კაცმა, რომ თქვას, არცა კვდება კაცი, იბადება სხვა, რომელიც ოდნავ განსხვავდება გარდაცვლილისაგან...“ – ეს სიტყვები ისე ცხადად გაივლო გულში, რომ უცნაური, სხვებისთვის ამოუცნობი ღიმილი გაუკრთა სახეზე. ყოველი გმირი მისი მოთხრობისა მხოლოდ გურამის შემდეგ იბადებოდა, მისი გმირები ისევე რეალურნი და ხელშესახები გამხდარიყვნენ, როგორც გურამი, და ამის წარმოდგენამ ლამაზი, ალალი ღიმილით გაუნათა სახე.

გურამს სიცოცხლე ძალიან უყვარდა. ბუნებასავით ლალსა და ამაყს ბუნება სათაყვანებელ ხატად გადაექცია. ახლაც, სარკმელთან მდგომი, ჩაფიქრებული, ღიმილით გაჰყურებდა პალმებსა და ევკალიპტებს, რომელთაც ქარი ტოტებს ისე უნიავებდა თითქოს ტანსაცმელს ძალით ხდისო. დაორთქლილ მინაზე უცნაური ფორმა გამოიყვანა და მზერა ისევე ზღვამ წარსტაცა.

ზღვა ბავშვობიდან უყვარდა. ზღვა და მთა, აი რა იყო მისი იდეალი, თითქოს საკუთარი შვილებიაო, ვერც ერთის სიყვარულს ვერ გამოჰყოფდა ცალკე... მთა თავის ძლიერებით, ამაყი სახით იზიდავდა, ყოველთვის რაღაც ამოუცნობ საიდუმლოს მალავდა... ეს საიდუმლო სწყუროდა გურამს... უყვარდა, როცა სიკვდილთან ახლოს იყო და სჯაბნიდა მას. მთა! – მაღალი, ამაყი და წმინდა, სპეტაკი თოვლივით.

გაახსენდა მეგობრები, რომლებიც ძლივს დაიყოლია ექსპედიციაში წაყვანაზე, თოვლის ქულებით შებურული

მყინვარწვერი და მაინც დაუვიწყარი, ბედნიერი დღეები იქ გატარებული.

ზღვაც მთასავით უყვარდა. მისი გმირებიც მუდამ ან ზღვასთან ბრძოლაში კვდებოდნენ, ან მთასთან ჭიდილში, ეს ორი სტიქია იყო, რომელსაც გურამი ყველაზე დიდ უპირატესობას ანიჭებდა, უფრო მეტს მუშაობდა ზღვაზე, ვიდრე ისვენებდა. მას უყვარდა წერა, როცა შორს, სიზმარივით მოისმოდა ტალღების ჩუმი ამაფორიაქებული ხმა...

სიკვდილზე ხშირად ფიქრობდა. უცნაურად გრძნობდა ყოველთვის, რომ სიკვდილს უახლოვდებოდა, თითქოს ხანდახან მის სუნთქვასაც გრძნობდა, მაგრამ იმდენად ოპტიმისტი იყო, რომ პირიქით, სიკვდილთან მიახლოვება სიცოცხლისა და შექმნის, ახლის შექმნის წყურვილს უფრო უძლიერებდა. საოცრად სწამდა, რომ ყოველი ადამიანი მეორედ იბადებოდა წლების, ანდა საუკუნეების შემდეგ.

ღამით დაწერილი ლექსი გადაიკითხა და ზღვისადმი ლტოლვა უფრო სიცხადით გამოიკვეთა მასში. დედა მოენატრა. ბავშვურად მოუნდა მისი თბილი ხელებით მოფერება, ალერსი...

უცბად იგრძნო, რომ ვერასოდეს კვლარ ნახავდა საყვარელ დედას, ვერ შეხედავდა მის ჭკვიანურ თვალებს და შეაჟრჟოლა, მაგრამ ეს წამით იყო მხოლოდ, ყოველი წუთი მისთვის სანუკვარი იყო, წუთებში ჰქმნიდა ადამიანის უკვდავებას და ცდილობდა რაც შეიძლება ბევრი ემუშავა, ყოველი წუთი მარადისობად გადაექცია.

მთაწმინდა მონატრა. დღევანდელ დღეს უფრო მძლავრად იგრძნო ახლობლების და საყვარელი ადამიანების მონატრება, ეს მონატრება აუხდენელ სიზმარს ემსგავსებოდა თავისი მრავალფეროვნებით.

ქუჩები ცარიელი იყო, მაგრამ გურამს საოცრად მოუნდა გავლა და ზღვის ნაპირზე სეირნობა. წვიმამ ვერ შეაშინა. კიბეებზე აჩქარებით დაეშვა. ბიძაშვილი მონინასულა და უთხრა, რომ ცოტას გაივლიდა და მალე დაბრუნდებოდა. მარტო სიარული უყვარდა გურამს, უფრო მეტს ფიქრობდა, თითქოს მარტო სიარულში ახალ-ახალ თვისებებსაც აჩენდა თავის არსებაში.

გარეთ გამოსულს წვიმის წვეთები სახეზე ცივად დაეცა. ხალათის საყელო აიწია და მხრები ოდნავ მოწურა. არავითარი აღელვება და აჩქარება არ ეტყობოდა. საათი პირველს აჩვენებდა. გულში მეგობრებისაკენ საოცარ ლტოლვას გრძნობდა, ისეთი შეგრძნება დაეუფლა, რომ ასე ძალიან თითქოს არავინ არასოდეს არ მონატრებია. მარტობას მტკივნეულად განიცდიდა, მაგრამ მაინც გადაწყვიტა მარტოს ესეირნა საყვარელი ქალაქის ქუჩებში...

წვიმის ცივი წვეთები სახეზე რიტმულად ემსხვრეოდა და სიამოვნებდა გურამის წვეთებთან თამაში. პატარა პატარა გუბურებში წვეთი ლამაზი ხმაურით ვარდებოდა და ისიც გუბურას უერთდებოდა... ზღვა მოშორებით იყო, მაგრამ ნგრევის, ბრდღვის ხმა მაინც აღწევდა გურამის სმენამდე. შეაჟრჟოლა, ეხლა უფრო ძალიან მოეწონებოდა მზე და წყნარი ზღვა, მოლივ-

ლივე და ჯეჯილივით სასიამოვნო, როცა მზის სხივებს მოთმინებით ირეკლავდა ზედაპირზე. ეს უგემური, არასასიამოვნო დღეები კი გადაეჯაჭვა ერთმანეთს... ახსოვს რამდენ ხანს დასეირნობდა ქუჩებში მარტო. აჩქარებით მოსიარულე დამსვენებლები გაკვირვებულ მხერას აყოლებდნენ, ქალიშვილები კი კეკლუცად, ეშმაკურად გაუღიმებდნენ და ისინიც აჩქარებით ეფარებოდნენ თვალს.

მხოლოდ გურამს არ ეჩქარებოდა. მიაბიჯებდა წვიმით მოკირწყლულ ქუჩებში და ფიქრობდა, ისევ სიკვდილზე ფიქრობდა...

მას იმდენჯერ ჰქონდა სიკვდილი გადატანილი რამდენჯერაც დაიღუპა მისი გმირი და მოახლოებული სიკვდილი კი არ აშინებდა, უბრალოდ ართობდა მხოლოდ. გაგრის ლამაზი მთები მძიმე ჯანლით იყო დაფარული, თითქოს მხრებზე უშველებელი ტვირთი აწევსო, ოდნავ მოხრილიც ეჩვენებოდა კაცს.

წვიმის წვეთები მის თმებში მარგალიტებივით ბრწყინავდნენ. ხუჭუჭ თმებში მძივებივით ჩასწვნილად წვეთები რამდენიმე წვეთი კი ქუთუთოებზეც დაჰკიდებოდა ცრემლივით...

პალმასაც თითქოს აეკეცა მაროსავით გაშლილი ფოთლები და მოწყენილი გამოიყურებოდა. სადგურისაკენ მიმავალ გზას გაუყვა გურამი, იმ იმედით, იქნებ ვინმე ნაცნობი ენახა და მარტობის მწვავე შეგრძნება დროებით მაინც ჩაეხშო. სადგურის შენობის კედლები მეტი წვიმისაგან გამავებულიყო და მისი შეხედვა არასა-

სიამოვნო შთაბეჭდილებას სტოვებ-და. ახლომისულმა ნაცნობებიც შენიშ-ნა. ლენინგრადელი და თბილისელი ბიჭები იყვნენ. გურამს ესიამოვნა მათთან შეხვედრა. ერთმანეთი თბილად მოიკითხეს. აღმოჩნდა, რომ ისინიც მარტოობას შეეწუხებინა და სასეირნოდ გამოსულიყვნენ გარეთ. მართალია გურამს გულთბილი მეგობრობა არ აკავშირებდა მათთან, მაგრამ ამ შეხვედრამ მაინც გაახარა ჭაბუკი. ყველამ ერთხმად წამოაყენა აზრი, რომ სადმე, წყნარ ადგილას შესულიყვნენ და პირი გაესველებინათ. წინააღმდეგი არავინ აღმოჩენილა. გურამთან ერთად შვიდნი იყვნენ. ლენინგრადელებს ერთი გოგონა ახლდათ. შორს არსად უცდიათ წასვლა. იქვე, სადგურთან მდებარე პავილიონში შევიდნენ. ზღვისფრად შეღებილ პავილიონში სისუფთავე და სიწყნარე სუფევდა.

ორი პატარა მაგიდა გააერთიანეს და სახელდახელოდ გაწყობლ სუფრას შემოუსხდნენ. გურამი ხუმრობდა, მოსწრებულ სიტყვასაც ამბობდა, მაგრამ თითქოს უცხონი იყვნენ მაინც ეს ადამიანები მისი სამყაროსათვის. თავისი ძმაკაცები მაინც სხვანი იყვნენ... მათთან მოხვედრილს თავიც ავიწყდებოდა, ეს იყო ნამდვილი მეგობრობა, ცხოველმყოფელი და ლამაზი. ნუგზარის ლექსები მოენატრა გურამს... მასთან ბაასი და ხუმრობა, გულშიც კი გაივლო: რა იქნებოდა ისინი ახლა აქ ყოფილიყვნენ: ნუგზარი, ედიშერი, ბორისი... მაგრამ ღრმა ფიქრებიდან შამპანურის ბათქმა გამოაფხიზლა. თეთრი ქაფის წინწყლები ხალათზეც დაღვრო-

და და ღიმილით მოიცილა.

შეავსეს ჭიქები. გაზის ბუმტუკები თლილ ჭიქებს კედლებზე მიეკრო და ჭიქა აიხორკლა.

გურამმა თავის ვაჟკაცურ ხელებში მოიქცია პატარა, მუცელ გამობერილი ჭიქა და თვალი გაუშტერდა მოძრავ გაზის ბუმტუკებზე. ჭიქა ტუნებთან მიიტანა, ოდნავ, შესამჩნევად დააქნია და მოსვა...

დანამული თმები ნელ-ნელა შეაშრა, სახეზე ოდნავ წამოგზნებაც შეეცყო და ამან უფრო დაამშვენა. ქალიშვილი დროდადრო სათნო ღიმილით შეხედავდა ხოლმე გურამს და ამ უკანასკნელს სიამოვნებდა ქალის ყურადღება.

გურამს არ ესიამოვნა სასმელი, თითქოს სიტკბოს ნაცვლად მწარე გემოც კი იგრძნო პირში. ოხრახუშის პატარა ღერო აიღო და მას დაუწყო წიწკნა...

ბიჭებმა ცუდ ამინდზე ჩამოაგდეს სიტყვა. თბილისელები წასვლასაც კი აპირებდნენ ღამით, უამინდობამ გაგვაწამაო...

მალე წამოიშალნენ. ბიჭები ღიმილით გამოვიდნენ პავილიონიდან. წვიმას გადაეღო, მაგრამ ქარის ქროლვას ემძლავრა. მაღალი, მარადმწვანე ხეები ერთმანეთს ეხლებოდნენ ტოტებით...

ზღვაზე ჩასვლა გადაწყვიტეს. ერთ-ერთმა ლენინგრადელმა ცურვა მოინდომა. სხვების გაკვირვება რომ დაეძლია, ამტკიცებდა: გაცილებით უარეს ღელვაში მიბანავიაო.

გურამმა წყნარად მიმართა ნაცნობს:

– ლელვა რვა ბალამდეა. ახლა ზღვაში შესვლა აბსოლიტური უაზრობაა და არავითარ ვაჟკაცობას არ წარმოადგენს.

მაგრამ ლენინგრაძელი მაინც თავისას არ იშლიდა. სასმელისაგან თვალები წამოგზნებოდა და ცდილობდა იქ მყოფთათვის გმირობის მაგალითი ეჩვენებინა. სამმა ბიჭმა მაინც მოახერხა ზღვაში შესვლა... ბიჭები ღრმად შეცურდნენ წყალში... მთის სიმაღლე, ტალახისფერი ტალღები, რომლებიც მრისხანებით ბრდღვინავდნენ მათ სიცოცხლეს საფრთხით ემუქრებოდა... ნაპირიდან კარგად მოჩანდა მათი შეშინებული სახეები, – როცა აზვირთებული, აქოჩრილი ტალღებით თავზე უვლიდნენ, წყალში უჩინარდებოდნენ... მერე კი ისევ ჩანდა მათი სასოწარკვეთილი სახე... ისინი უკვე შევლას თხოულობდნენ...

ნაპირზე ხალხი შეგროვდა. მოხუცი ქალი მუხლზე ხელის ცემით თავისთვის ჩურჩულებდა:

– ვაი შვილებო, რამ გადაგრიათ, რამ? – ამ ლელვაში ნორმალური ადამიანი შესვლას, როგორ გაბედავდა!..

ორმა ბიჭმა ტანსაცმლის გახდა დაიწყო, რათა ამხანაგები გადაერჩინათ.

ზღვისკენ ზურგშექცევით მდგომი გურამი გაცხარებული ეუბნებოდა:

– თქვენი შესვლით უფრო გართულებთ საქმეს. მოითმინეთ, საცაა მაშველი მოვა და ჩვენ გამოვიყვანთ, თქვენ მაინც ვერ უშველით...

გურამი ზურგით იდგა ზღვისკენ ჯვებირის კიბეზე...

უცბად იმ ადგილს უზარმაზარი,

სახლისოდენა, აქაფებული, ამღვერეული ტალღა დაეხეთქა და გურამი თან გაიყოლა.

ქალებმა ყვირილი დაიწყეს. განწირული ხმით კიოდნენ, რომ ეშველით საფრთხეში ჩავარდნილთათვის.

უკან გაბრუნებულმა ტალღამ გურამი სიღრმეში შეითრია. ჭაბუკი ვერ გამორკვეულიყო რა მოხდა, მაგრამ უცებ მოეგო გონს, შიში მისთვის უცხო იყო, ცურვა კარგი იცოდა და ცურვით გამოსწია ნაპირისაკენ. ის ხედავდა ნაპირზე შეგროვილ ხალხს, დროდადრო მათ სახეს ავარდნილი ტალღა ჰფარავდა.

დიდხანს ებრძოდა გურამი გამძვინვარებულ სტიქიას, მოზღვავებული ტალღები მალ-მალე ქვემაც იქცევდნენ, მაგრამ გურამი სასოწარკვეთას არ მისცემია... უწინ თუ ვამეხი და ვაჟა ამარცხებდნენ სიკვდილს, ახლა გურამის ჯერიც დამდგარიყო...

დაღლილი, ოდნავ გაფითრებული გურამი წვალებით მიცურავდა ნაპირთან, ძლიერმა ტალღებმა ძალა გამოაცალა და მძიმედ სუნთქავდა. ზღვას მისთვის ხალათი გაეხადა და მეზღვაურის ზოლიანი მაისური ძლიერ სხეულზე გაჰკროდა.. გული ხშირი მოძრაობისაგან ადიოდა და ჩადიოდა... სპორტსმენის დაკუნთული სხეული ზოლიან სველ მაისურში გამოკვეთილად მოჩანდა. გურამი ხედავდა ნაპირზე შეგროვილ ხალხს. ისინი ხელებს უქნევდნენ. სმენა დახშობილი ჰქონდა, მაგრამ მაინც გაიგონა თანავარდნილობით შეწუხებული ხმები:

– ჩქარა, ჩქარა, ჩქარა!

– ამ წუთას, – დაიძახა გურამმა.

აჩქარებით გამოირბინა სველი, ქვიშიანი სანაპირო და რამდენიმე წამში კიბეებსაც აირბენდა, მაგრამ უზარმაზარი, მთის ხელა ტალღა ხელმეორედ დაეჯახა ჯებირს და გურამი კვლავ გაიტაცა...

ნაპირზე შეგროვილმა ხალხმა უფრო უმატა ღრიანცელს. ქალების კივილის ხმაც ისმოდა.

გურამი ამოდ ებრძოდა ტალღებს. თითქოს სიკვდილიც იგრძნო ჭაბუკმა, რომელიც გვერდით, ავაზასავით განაბული და ჩასაფრებული უდარაჯებდა. ბრაზი მოერია. უნდოდა, ძალიან უნდოდა დაემარცხებინა იგი მხოლოდ იმისთვის, რომ გამარჯვების სიხარული არ ეგრძნო სიკვდილს.

ნაპირზე კი ადამიანთა ჯგუფი სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა. მათი ნაკადი ერთადერთმა ჭაბუკმა გაარღვია. ჭაბუკს დაკუნთული, მზისაგან გარუჯული მკერდი ფოლადივით უბრწყინავდა.

იგი წყალში გადაეშვა. რამდენიმეჯერ ტალღაც დაეჯახა ჭაბუკს, მაგრამ ძლიერი მკერდით გაარღვია წინააღმდეგობა და გურამს მიუახლოვდა.

მრისხანე ზღვა ნაპირისაკენ გზავნიდა აბორგებულ ტალღებს და ქვეყანას წალეკვით ემუქრებოდა. მისი მრისხანება წამითაც არ ცხრებოდა.

მიახლოვებულ ჭაბუკს გურამმა სვენებ-სვენებით უთხრა:

– „მე არა მიჭირს, მეგობარო, როგორმე გამოვალ, მათ უშველე, თორემ დაიღუპებიან,“ და ხელით ოდნავ უბი-

ძგა აფხაზ ჭაბუკს...

უკანასკნელი ღონე მოიკრიბა გურამმა. ძალა ეცლებოდა, მაგრამ ცდილობდა ზღვას ბრძოლაში არ ჩამოვარდნოდა.

გურამი გრძნობდა, რომ რამდენიმე ძლიერი დარტყმით ზღვა ძალას გამოაცლიდა და ვერასოდეს ვეღარ გააღწევდა ნაპირამდე. თვალი მოჰკრა ტალღის ქოჩორზე მოფართხალე ნაცნობებს, რომელთაც სწრაფად უახლოვდებოდა გაბედული ჭაბუკი. მას არ შეეძლო ესარგებლა სხვისი დახმარებით, როცა იცოდა, რომ მასზე ძლიერ სხვას უჭირდა, სხვას სჭირდებოდა დახმარება...

ნაპირზე შეგროვილი ხალხი გადარჩენის იმედს უღვიძებდა. მკლავები დაელაღა. ისეთი შეგრძნება დაეუფლა, თითქოს ხელები სხეულზე აღარც ება და არც არასდროს ჰქონია. წყალში გაჩერდა. ძალ-ღონის მოკრება მას ახლა უფრო ძლიერ სჭირდებოდა ვიდრე ოდესმე... წამით თვალი ჩამავებულ ჰორიზონტს გაუშტერა... გონებაში შავით მოსილ ქალს მიაგვანა და თითქოს წყალში დედის შეძრწუნებულ სახე გამოჩნდა გაფართოებული თვალებითა და თეთრი თმებით... ხელაგმოწვდილი დედა გადარჩენას ემუდარებოდა გურამს... გურამი გრძნობდა სიკვდილის მოახლოებას, მაგრამ ამის შეგრძნება მისთვის საშინელება იყო... კიდევ ერთხელ უნდა დაემარცხებინა სიკვდილი ვაჟას მაგივრად... მის წინ უზარმაზარი ტალღა აიფოფრა, გარეული ულავივით ყალყზე შედგა და გურამი თავის სიმძიმით ქვეშ მოიქცია. ტალღის ქვეშ მოყოლილს კვლავ

ქალების ტირილისა და გნიასის ხმა შემოესმა... გული რაღაც სითბომ გაუთბო.. რაღაც ბავშვური გულუბრყვილობით უხაროდა ნაპირზე თავშეყრილი ხალხის თანაგრძნობა. ტალღამ რამდენიმე წამს გადაუარა თავზე და ისევ გამოჩნდა გურამი ტალღებში.

ნაპირთან თავშეყრილი ხალხი ახლა უფრო გამეტებით აყვირდა...

გურამ... გურამ... თითქოს ქალის ნაზი, მაგრამ სასოწარკვეთილი ხმა ჩაესმა ჭაბუკს... მოეჩვენა ცის ტატნობზე ლამაზი ქალიშვილის სახე, რომელსაც დიდი, გაშლილი თმები მკერდზე ჩამოშლოდა და ზღვისფერ თვალებში შიში ჩასახლებოდა... თითქოს ქალწული მხოლოდ მას უხმობდა მტრედისფერი ხელებით, რომელიც სიშავეში ოქროსფრად ბრწყინვდა... გურამს სახეზე სიმწრის ღიმილი გადაეფინა, იქნებ ეს სწორედ ის ქალიშვილი იყო, რომელსაც ამდენი წელი იმედით ელოდა, რომელიც მთელი ცხოვრება უყვარდა და შეხვედრის რწმენა არასოდეს არ დაუკარგავს...

ზმანება გაქრა და მის წინ ისევ ტალღა აიყალფა. გურამს მოეჩვენა, რომ ზღვა ბოროტებით სავსე იყო და შეუბრალებლად ხარხარებდა და ხარხარებდა...

მთელი სხეული სტკიოდა. ნაბეგვსა და ნაცემს ჰგავდა, მაგრამ სიცოცხლის მძაფრი შეგრძნება ისე ძლიერ აბორგდა მასში, რომ ჭაბუკმა უკანასკნელად მოიკრიბა ძალა და ნაპირისაკენ გასწია...

გონებაში მისი გმირები საოცარი სისწრაფით ცვლიდნენ ერთმანეთს.

ახსენდებოდა მასთან და ზღვასთან შეჭიდებული ჭაბუკები და უხაროდა, რომ ძალიან ბევრჯერ სიკვდილი გააბრიყვა, ვერ მოერია მას.

ახლა თვითონაც რაღაცით ემსგავსებოდა თავის გმირს. ნუთუ ეს წინააღმდეგობა ბორკავდა ოცდაექვსი წლის მანძილზე, ნუთუ ზღვასთან ჭიდილში მოელებოდა ბოლო მის სიცოცხლეს?! – და ეს დღე გახდებოდა მისთვის საბედისწერო?!

– არა, არა, უნდა აჯობოს ზღვას. უნდა გასცუროს ნაპირისაკენ, რომ ხელახლა განიცადოს სიკვდილთან გამარჯვების სიხარული...

გურამ... გურამ... გურ...

მართლაც ზმანებას ჰგავდა. ისევ ქალწულის ცრემლიანი თვალები დალანდა გაშავებულ ცაზე... რომელსაც სითეთრე აქა-იქ ლაქებივით შეჰპარვოდა...

დაბრუნდი გურამ!...

ისევ ის შემადრწუნებელი, ნაზი და ტკბილი ხმა. თითქოს ბედნიერებას ჰპირდებოდა მისი ხავერდოვანი ხმა...

გურამმა სცადა ისევ თავად ეშველა თავისთვის, მაგრამ ნაპირთან მიახლოებული, ზურგიდან დაძვრებულ ტალღას ისევ უკან მიჰყავდა საოცარი სისწრაფით... ჭაბუკი უფსკრულში ჩავარდნილს ჰგავდა, როცა ტალღები მართლა უფსკრულივით ღრმავდებოდნენ და ჭაბუკს ზემოდან წყლის შხეფებს აყრიდნენ. უცანური ხმა მოესმა. დაღლილი სხეული მას უკვე აღარ ემორჩილებოდა, მაგრამ ღონის დაძაბვით მზერა ცისკენ მიმართა. ზღვიდან რამდენიმე მეტრის სიმაღლეზე ვერტ-

მფრენი გამოჩნდა. იმედის პატარა შუქმა გაანათა მისი გონება. მფრინავმა სასწრაფოდ შემოავლო წრე და გაჩერდა. ნელ-ნელა ვრტმფრენიდან თოკი ჩამოუშვეს. ქარი გრგვინავდა და თოკის კიბეს აქეთ-იქით ანარცხებდა.

ვერტმფრენიდან ჩამოშვებული კიბე უფსკრულში ჩაშვებულ თოკს ჰგავდა. ზღვა ბრდღვინავდა, ტალღები ნელ-ნელა იწვევდნენ მაღლა, ცარიელ სივრცეს უცბად საოცარი სისწრაფით ყოფდნენ შუაზე და შემაზრზენ ხმას გამოსცემდნენ. გურამმა თვალი მოჰკრა სახეშეცვლილ ნაცნობებს, რომლებსაც ღონე გამოლეოდათ და ბედშეგუებულ ადამიანებს ჰგავდნენ...

„გურამ-გურამ მოკვდება... დედა არ კვდება, დედა არ შეიძლება მოკვდეს, კვდება მხოლოდ შვილი“ ეს პატარა მონაკვეთი მოთხრობისა საოცარი სისწრაფით აღდგა მის გონებაში, თითქოს შვებით ამოისუნთქა, როცა თავისივე დაწერილი სიტყვების სიწრფელე ცხადად წარმოიდგინა... მხოლოდ სინანულმა გაიელვა მის დაღლილ გონებაში: „ნეტავი თუ ვთქვი ჩემი სათქმელი...“ მცირე დაუძთავრებელი მოთხრობაც გაახსენდა სანატორიუმის პატარა ოთახში ობლად მიტოვებული... გრძნობდა, რომ სიკვდილთან შეერთება უმტკივნეულოდ ხდებოდა... თითქოს სიამოვნებდა კიდევ ეს გაურკვეველი ბურუსით შობილი ხმაური... უფრო სწორად ვეღარც გრძნობდა ტალღების ხმაურს და ტრამალზე, უკიდევანოდ გაშლილ ტრამალზე წარმოიდგინა თავი... ქუთუთოები დაუმძიმდა, უშველებელი ტვირთი აწვა

თვალებზე, ვერტმფრენი უზარმაზარ ფრინველს მიაშსგავსა. ბიჭები მის გვერდით ფართხალებდნენ და გაშეშებული, ღონე გამოცლილი თითებით თოკის კიბეს ებლაუჭებოდნენ, სახე ტკივილებისაგან ჩასთეთქვოდათ და ერთადერთ ხსნის იმედს ნატვრისთვალივით მისჩერებოდნენ. გურამმა ოთხივე წინ გაატარა კიბეზე. როცა პირველი შეიყვანეს ვერტმფრენში მესამემ და მეოთხემ კი სიხარულის ფრთები გამოასხა მას, მათ სძლიეს სიკვდილს? - კიდევ ერთხელ გაიმარჯვა გურამმა...

უზარმაზარი ტალღა, რომელიც კაცს მხოლოდ სიდიდით შეადრწუნებდა მშვიდად ემზადებოდა მორიგი შეტევისათვის. თითქოს მოიგროვა ძალაც და ისეთი სიმძლავრით მიენარცხა გურამს, რომ კიბეს ჩაჭიდებული ჭაბუკი კვლავ დელვაში მოაქცია, ხალხის გნიასმა და შეძრწუნებულმა ხმამ უფრო იმძლავრა...

ხალხის ნაკადი მოხუცმა ქალმა გაარღვია. შავი თავსაფარი მძლავრ ქარს მოედრო თვიდან და მოჩანდა სპეტაკად დათოვლილი თეთრი თმები... სახე თმების ფერი ჰქონდა ქალს. თხელ, სიფრიფანა ტუჩებს ოდნავ შესამჩნევად ამოძრავებდა და კაცი მიხვდებოდა, რომ ქალი ლოცულობდა მარჯვენა ხელით პირჯვარს ისახავდა და თვალს შავ ღრუბლებს არ აცილებდა, თითქოს ხსნას იქ ეძებდა.

ბავშვები შეშინებულ, გაფართოებულ თვალებით მისჩერებოდნენ შემაზრზენ ტალღებს, ზოგი ქალი კი თვალებზე ხელაფარებული ტიროდა,

თითქოს აღარც სურდათ ეცქირათ ტრაგიკული სურათისათვის...

გურამს თავის გადარჩენის სურვილი არ ამოძრავებდა ისე ძლიერ, როგორც გამარჯვება სურდა, უნდოდა ზღვა, ეს უძველესი სტიქია ერთხელ კიდევ დაემარცხებინა, მხოლოდ ერთხელ... თითქოს ვიღაც უხილავს მისთვის ძალა ჩაედგა მეორედ ისე იგრძნო ძალთა მოზღვავება ჭაბუკმა და რამოდენიმე მეტრის მანძილზე მოქანავე კიბე, როგორც იქნა დაიჭირა.

სველი, უხეში თოკი ხელებში მოიქცია, სუნთქვა უჭირდა. ერთი საფეხურით ზემოთ აიწია, სიხარული იგრძნო, თუმცა ისევ წყალში იყო... მეორე, მესამე... საფეხურებს სთვლიდა გურამი... მეოთხე, მეხუთე... მეექვსე... მოეჩვენა, რომ ნელ-ნელა კიბე ისევ წყლისკენ იწვედა, თვალი მორღვეულ, ძაფამდე დასულ თოკს ჰგავდა... ხსნის უკანასკნელი იმედით ისე სწრაფად გაქრა, როგორც გამოჩნდა. დამპალმა თოკმა ვერ გაუძლო სიმძიმეს. ხალხის შეძრწუნებულმა ხმამ, სიმწრის ღიმილი მოჰგვარა ჭაბუკს, არა, მას არ შეეძლო მშვიდად მომკვდარიყო, ეს მისთვის, მისი ბუნებისათვის უცხო იყო, ისევე როგორც თვითმკვლელობა... უნდა ებრძოლა უკანასკნელ შესაძლებლობამდე. რადგან სიკვდილიც ბრძოლაში სურდა, სიმშვიდე მისთვის უცხო იყო და არც სიკვდილი სურდა სიმშვიდეში...

ძლიერმა ტალღებმა ზოლიანი მაისური ტანზე შემოახნია ფორმადაკარგული მაისური გურამს ხელებზე გადმოეფარა... მაგრამ ძალა აღარ შესწევდა მის მოსაცილებლად. გრძნობდა

გურამი, რომ ზღვა ნელ-ნელა ქურდულად იმორჩილებდა. მას ძველებური ძლიერებიდან კვალიც არ დარჩენოდა... ფრთებადმტვრეული არწივს ჰგავდა უკვე...

ზღვის აქორჩილი ტალღა ახლა ხან ზემოთ მოაქცევდა, ხან ქვეშ იყოლიებდა. ხელებს უმწეოდ ამოძრავებდა...

მოეჩვენა, რომ ცის კიდე ბროწეულის ყვავილისფრად შეღებილიყო, თეთრი ღრუბლები კი ცის სამკაულივით მოჩანდა... ამ უცნაურ სილამაზეში ნელ-ნელა ამოცურდა გაღიმებული, ქერათმიანი ქალიშვილი, რომელიც ბროლისფერ, თლილ ხელებს უწვდიდა, ქალიშვილი იმ სიყვარულს ჰპირდებოდა, რომელსაც რაღაც უცნაური მტანჯველური შიშით ელოდებოდა და მოსვლის იმედიც არ ჰქონდა.

ტალღის ცემისაგან შემუშვებული დატანჯული სახე თითქოს ღიმილმა გაუნათა, ხელების აწევაც სცადა, მაგრამ ვერ შეძლო, ხელები მას უკვე ვეღარ ემორჩილებოდნენ. როგორ ძლიერ უნდოდა ფეხქვეშ სიცარიელის ნაცვლად სიმყარე ეგრძნო, რათა ღონე მოეკრიფა, ასე კი ცაში გამოკიდულს ჰგავდა... გონებაში წამით ფიქრმა გაუელვა:

– ჩემი წინათგრძნობა არ იყო სიკვდილთან შეყრის შიში, არა, ეს უბრალოდ ინტუიცია იყო, რომელიც აუცილებლად უნდა გამართლებულიყო მე ვგრძნობდი, რომ ვერასოდეს ვერ გავხდებოდი მოხუცი, მე ბრძოლის ველზე უნდა მოვმკვდარიყავი და არა თმადათოვლილი სადმე რკინის საწოლ-

ში მწოლიარე...

არავითარი ტკივილი აღარ სტანჯავდა უკვე. საოცრად მსუბუქად გრძნობდა თავს, თითქოს არც არასდროს ყოფილიყო ასე და მხოლოდ სიზმრად ნანახი სამყარო მეორდებოდა მის თვალწინ...

დედა... დედა...

უფრო გონებაში გაივლო სიტყვები, ვიდრე თქვა, რადგან სველი, გაფითრებული ტუჩები მას უკვე აღარ ემორჩილებოდა...

ეს არ ჰგავს საშველად მოხმობილ ხმას. მას არ შეეძლო ეთხოვა შველა. არა, ეს მონატრებას უფრო ჰგავდა, იმ კაცის მონატრებას, რომელმაც კარგად იცის, რომ ვერასოდეს ვეღარ ნახავს საყვარელ ადამიანს და სურს დიდხანს დაიმანსოვროს მისი ადამიანის სახე.

ცა ისევ შავად იმზირებოდა... აღარსად ჩანდა ქერათმიანი ქალიშვილი, მხოლოდ სიკვდილს ხედავდა მის წინ მთელი სიმაღლით ამართულს... ტალღა ისე ძლიერ შეასკდა, რომ თითქოს მარჯვენა ხელი მოჰკლიჯესო რკინის იარაღით. კბილები სიმწრისაგან ერთმანეთზე დააჭირა. არა, მას გმინვაც კი არ აღმოხდებოდა.

უკანასკნელად აღიმართა ტალღა, გაიბერა, მაღლა-მაღლა წავიდა, უკა-

ნასკნელი შეტევისათვის მოემზადა და ყალყზე შემდგარმა ზემოდან გადაუარა გურამს... ძლიერი ძალა მას საოცარი სისწრაფით ფსკერისაკენ მიაქანებდა... ნელ-ნელა უახლოვდებოდა უხილავსა და მარადიულს სამყაროს.

ზღვა ისევ ყალყზე შემდგარი რისხვისაგან ცოფებს ჰყრიდა. ისევ მოერეკებოდა ნაპირისაკენ უზარმაზარ ტალღებს... ისევ იღვა ხალხი ნაპირზე და უფრო მეტად ვიშვიშებდა... ზეცაც სალი კლდესავით შეუბრალებელი და შეუვალი გამხდარიყო. არ ჩანდა მხოლოდ გურამი... ბრძოლა დუელს ჰგავდა და გამარჯვებული ზღვა უფრო ბრწყინავდა მრისხანებით, რადგან ვერ შეაშინა ჭაბუკი, ვერ დააკენესა და უკანასკნელ წუთამდე შეუპოვრად ებრძოდა...

ნაპირიდან კარგა მოშორებით, წერტილივით მოჩანდა ხის ნაგლეჯზე ჩამომჯდარი თოვლიფერი თოლია... ნაღვლიანად იმზირებოდა აქეთ-იქით, ტალღებს კი არ უშინდებოდა, საქანელასავით არწევდნენ მას ტალღები...

იქნებ სული იყო პატარა თოლია გურამისა და ტალღებში გაუჩინარებულ სხეულს სინანულით გაჰყურებდა... მას ხომ სჯეროდა, რომ ზღვა ვერასოდეს მოერეოდა, რადგან თოლია იყო...

ირმა ბეგლარიშვილი
1984 წ.
ქ. თბილისი

მისას ღენო

საოცარი დამთხვევები არსებობს ამ ცოდვილ და არეულ-დარეულ ქვეყნად, ხშირად ფატალური, უფრო იშვიათად სასიხარულო. 2009 წლის ქარიანი თებერვლის თვეში, სულ რაღაც ათი დღის მანძილზე – 3 თებერვლიდან 13 თებერვლამდე, სამი უბრწყინვალესი ქართველი ვაჟკაცი, ათეულობით წლის განმავლობაში ჩემი ახლო მეგობარი, დიდი გულისტკივილით მი-

აბარეთ ქართულ მიწას. ისინი კაცურკაცებისათვის დამახასიათებელი ნიშანთვისებებით ძალიან ჰგავდნენ ერთმანეთს, ერთი თელავს წარმოადგენდა, მეორე ოზურგეთს, მესამე კი ზესტაფონ – ხარაგაულს. სამივე იყო ქართული სილამაზით უხვად დაჯილდოებული, საშუალოზე მაღალი, ნათელი სახეებით, კეთილშობილური მანერებით, სამივე იყო საქართველოს გულმხურვალე პატრიოტი, კაცთმოყვარე და შრომისმოყვარე, ოჯახისა და მეგობრობის თაყვანისმცემლები, ერთგული და უღალატო, ღირსებითა და ბუნებრივი სიბრძნით გამოჩენილები. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ სამივე მათგანი საკუთარი დიდებული ქართული კუთხეების კოლორიტულ სახეებს ანდა სავიზიტო ბარათებს წარმოადგენენ. არცერთი არ იყო დიდი მწერალი ან დიდი მეცნიერი, მაგრამ იყვნენ დიდი კაცები, სამაგალითო მამულიშვილები, საკუთარი ცხოვრების წესით მისაბაძები და სამაგალითონი, რაც ხშირად პოეტის, მხატვრის თუ მეცნიერის სახელსაც აშკარად გადასწონის ხოლმე, სწორედ ასეთი ადამიანები აშენებენ უხინჯო ცხოვრებითა და უშრეტი სიკეთით ადამიანური ყოფის ტაძარს. ისინი კი მიდიან, მიდიან, მათი მსგავსები ძალზე ცოტანი რჩებიან.

ათ დღეში სამი ახლობელი ადამიანის დაკარგვა წარმოუდგენლად ძნელი იყო, მართლაც ხელშესახებად

წაიღეს გულისა და ცხოვრების ნაწილი. მათზე წარსულში ლაპარაკი კი მიჭირს, სამივეზე ცალ-ცალკე წერა ძალიან ამაღელვებელია, დამთრგუნველი, იქნებ ამიტომაც სამი დაუვიწყარი მეგობრის ერთ ტკივილიან საჟურნალო წერილს ვუძღვნი რითიც მინდა მადლობა გადავუხადო მათ.

X X X

დემნა რჩეულიშვილი 1952 წლის სექტემბრის ბოლოს გავიცანი ქალაქ თელავში, ულამაზეს ნადიკვარზე, როდესაც პირველკურსელმა, 18 წლის გურამ რჩეულიშვილმა შეგვკრიბა 12 მეგობარი და საქართველოს უბრწყინვალესი კუთხის კახეთის გასაცნობად წაგვიყვანა. მაშინ ჩვენი მასპინძელი იყო 22-23 წლის დემნა რჩეულიშვილი. თბილი მეგობრული შეხვედრა ახლო მეგობრობაში გადაიზარდა, რაც თითქმის 57 წელი გაგრძელდა, დიდი და ღირსეული პიროვნების უდროო გარდაცვალებამდე. მან მხოლოდ ოთხმოც წელს მიაღწია, ეს კი ძალიან ცოტა იყო ისეთი გამორჩეული ადამიანისთვის, ისეთი სახელოვანი თელაველისთვის, როგორც იყო დემნა რჩეულიშვილი, ის არა მარტო თელავსა და კახეთს, არამედ მთელს საქართველოს დააკლდა.

თელავში ჩვენი პირველი და დაუვიწყარი მოგზაურობის შემდეგ დემნა რჩეულიშვილს ძალიან ხშირად ვხვდებოდით. თბილისისა და თელავის გარდა პირადად მე დაუვიწყარი მეგობრული შეხვედრები მქონდა მასთან გორში,

ქუთაისში, სოხუმში, სოჭში, მოსკოვში, ბაქოში, ყველგან ერთნაირი იყო, არ იცვლებოდა, დრო და მანძილი მასზე უმცირეს გავლენასაც კი ვერ ახდენდა. ყველგან იყო ღირსეულზე ღირსეული ქართველი კაცის განსახიერება – თბილი, ყურადღებიანი, სიკეთით და იუმორით სავსე, გულუხვი, ხელგამლილი, ყველას უმურველი მასპინძელი, კახური ანუ თელავური ტრადიციების უერთგულესი მცველი და წინამძღოლი, დაპატიჟებას ვერ დაასწრებდი, მასპინძლის როლს წამითაც არ ღალატობდა, თავისებური სიჯიუტეც ჰქონდა, რასაც იტყოდა ვეღარ გადაათქმევინებდი, თავისას მაინც ბოლომდე გაიტანდა.

თითქმის ყველა სამსახურში, სადაც კი მომიხდა მუშაობა, საზღვარგარეთის უამრავი დელეგაცია ჩამოდიოდა, განსაკუთრებით საქართველოს საავტორო უფლებების კომიტეტში. დაგეგმილ შეხვედრებსა თუ თეატრებში, კინოსტუდიაში, მუზეუმებში ყოფნის შემდეგ პროტოკოლი თითქმის ყოველთვის ითვალისწინებდა სტუმრების მეგობრულ მიპატიჟებას ქვეყნის ქალაქებისა თუ რაიონების გასაცნობად, ძირითადად პურ-მარილის გასამართავად და ღვინის სასმელად. მაშინდელი ზემდგომი ინსტიტუტების მიერ ძირითადად შერჩეული იყო ბათუმი, სოხუმი, ცხინვალი, ბორჯომი, ბაკურიანი, გორი, მცხეთა, თელავი, სიღნაღი, ყვარელი თუ საგარეჯო. ყველაზე მეტი სტუმრიანობა მაინც თელავზე მოდიოდა. კარგად მახსოვს თელავსა და წინანდალში გვყავდა უნგრეთის, ნეპალის, სლოვაკეთის,

ინგლისის, ესპანეთის, ამერიკის შეერთებული შტატების და სხვა ქვეყნების დელეგაციები, ძალით უფროსად მოვლენილი რუსეთის სმის სურვილით გაჟღენთილი წარმომადგენლების ლტოლვას თელავისადმი ხომ საზღვარი არ ჰქონდა. მიღებული წესის მიხედვით ყოველთვის ვრეკავდი რაიონის ხელმძღვანელობასთან, ჩავიდოდი თელავში და კაბინეტსა თუ მოსაცდელ ოთახში ყოველთვის გვხვდებოდა დემნა რჩეულიშვილი. მერე მივხვდი: იცოდნენ რა დემნა რჩეულიშვილთან ჩემი ახლო მეგობრობის ამბავი, პირადად დემნას აწერდნენ გამასპინძლებას. უმაღლესი დონის შეხვედრები იმართებოდა თელავში, წინანდალში, ძირითადად კი სახელგანთქმულ შუამთის რესტორანსა თუ შუამთის ულამაზესი ტყე-პარკის სხვადასხვა მომხიბლავ ადგილას. ამ ყველაფრის მოთავე იყო საოცარი ძალის ხიბლით სავსე დემნა რჩეულიშვილი, მასთან ერთად ყველასთვის კარგად ცნობილი და საყვარელი პიროვნება, ჩვენი უახლოესი მეგობარი, დემნას უმცროსი ძმა, დაუვიწყარი ედი რჩეულიშვილი, რომელიც არა მარტო მინისტრის მოადგილეობითა თუ გაერთიანებების უფროსობით იყო ცნობილი, არამედ ვაჟკაცური სიღინჯით, კეთილშობილებით, კაცთმოყვარეობით.

ორივე უბრწყინვალეს ვაჟკაცს ყველა დიდ პატივს სცემდა, საერთოდ ედიც და დემნაც იყვნენ განუმეორებელი ძმები, საოცარი ქართული თვისებებით დაჯილდოებულები, მართლაც კაცურ-კაცური ადათ-წესებით გამორ-

ჩეულები, სიყვარულითა და ერთგულებით სავსენი. მათთვის სიტყვა ლალატი საერთოდ არ არსებობდა, ვერც იტანდნენ ასეთი თვისებების უმცირეს გამოვლინებასაც კი, ყველას დამხმარენი და გულითადი პატივისმცემლები იყვნენ. მეც უკვე თელავში ხშირ-ხშირი სტუმრობისას ქალაქის ხელმძღვანელ ჩინოვნიკებს კი არა, ჩვენს უახლოეს მეგობრებს დემნა და ედი რჩეულიშვილებს ვატყობინებდი და ერთი შემთხვევაც კი არ მასსოვს, მათ უარი ეთქვათ ან მამაპაპური შეხვედრისათვის თავი აერიდებინათ.

დემნა რჩეულიშვილი იყო თავისი უსაყვარლესი თელავის ნამდვილი პატრიოტი, მოამაგე და სავიზიტო ბარათის მოვალეობის შემსრულებელი. მან საკუთარი შრომითა და კაცობით ბევრს მიაღწია, იყო მაშინდელი ცნობილი „ალაზანმშენის“ „იორმშენის“ თუ მექანიზაცია – ჰიდროტექნიკის სხვა ობიექტების უფროსი, თბილისშიც ხშირად სთავაზობდნენ კიდევ უფრო დიდ ადგილებს, მაგრამ მას თელავის მიტოვება არაფრით არ შეეძლო, თელავი იყო მისი ყრმობის აკვანი და განუმეორებელი სიყვარული, თელავის გარდა სხვაგან ცხოვრება ვერც წარმოედგინა, ეს კი არა, თავისი პირადი ცხოვრების წესით სხვებსაც აყვარებდა თელავს – საქართველოს ამ დიდებულ კუთხეს.

სწორედ მისი სამაგალითო ცხოვრებით შთაგონებულმა ჯერ კიდევ ჩვიდმეტი წლის წინ დავწერე ლექსი სათაურით „დემნა რჩეულიშვილისათვის გაგზავნილი ბარათი“. ლექსი

დემნას გავუგზავნე, შემდეგ კი დაიბეჭდა 1996 წელს გამოცემულ ლექსების ერთტომეულში „რის სიყვარულიც მე მისწავლია“. სწორედ ეს ლექსი, როგორც ჭეშმარიტი მეგობრული პატივისცემის, სიყვარულისა და ახლობლური დამოკიდებულების ნათელი გამოსახულება შევიდა ჟურნალის ამავე ნომერში გამოქვეყნებულ თელავისა და თელაველებისადმი მიძღვნილ ლექსების ციკლში. აღნიშნული ლექსის პწკარებით სწორად იყო ნათქვამი: მერე განუყრელ შენს ტკბილ თელავთან შენც დავიწყება არ გიწერია.

ასე იყო, ასე არის და ასე იქნება, დემნა რჩეულიშვილის ნათელ სახელს დავიწყების მძიმე ბურუსი ვერ დაფარავს.

X X X

იური მგალობლიშვილი 1963 წელს გავიცანი, ეს ის დრო იყო, როდესაც ახალგაზრდა კაცი ოზურგეთის ახალგაზრდობას ხელმძღვანელობდა. გურულები ჩქარები არიანო გამეგონა, ეს მშვენიერი შესახედაობის ბიჭი კი სიღინჯით, ბუნებრივად თანდაყოლილი სიბრძნით, სიკეთით, სითბოთი და ყველა გურულისათვის უხვად მომადლებული იუმორით გამოირჩეოდა. შეუძლებელი იყო მასთან საუბრისა და მით უმეტეს მეგობრული სუფრის შემდეგ სიახლოვის გრძნობით არ გამსჭვალულიყავით.

ოზურგეთში ხშირად მიწევდა მივლინებით ჩასვლა, ან ბათუმსა თუ ურეკ-

ში წასვლისას გაჩერება. ქალაქის ღრმა ცენტრში ჩემი მეუღლის დედასა და ბიძას ედგათ სახლი პატარა სწრაფი მდინარის პირას, მწვანედ დაბურულ ხეხილიან – ადესიანი ეზოც საუცხოო სილამაზით გამოირჩეოდა. ყოველი ჩემი ჩასვლა საზეიმო განწყობას მიქმნიდა. იმ პერიოდისათვის ოზურგეთი ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი და ძლიერი რაიონი იყო მთელ საქართველოში, უკეთესი დახვედრა და სტუმარ-მასპინძლობა თითქოს წარმოუდგენელიც კი იყო. ამ საქმეში იურის თითქმის შეუძლებლის გაკეთება შეეძლო, მით უმეტეს მეგობრისადმი თბილი ყურადღების გამოჩენაში ტოლი არ ჰყავდა. ამ დროს იგი უკვე ოზურგეთის რაიონის სოფლის მეურნეობის მთავარ სამმართველოს ხელმძღვანელობდა, მერე კი იყო ლაითურის, ანასეულის და რესპუბლიკაში ცნობილი სხვა დიდი მეურნეობების თავკაცი. საკუთარი გემოვნებითა და მონდომებით ისეთ დაუვიწყარ სუფრას გაშლიდა, ისეთ საზეიმო ელფერს მისცემდა, არც მუსიკა-სიმღერებს დააკლებდა, არც ცეკვას თუ ლექსებს, რომ ძალიან დიდი ხნის მანძილზე გაგყვებოდათ მიღებული შთაბეჭდილება, თან ცდილობდა რაიონის საუკეთესო კუთხეები ეჩვენებინა, თავისი მშობლიური ადგილები შეეყვარებინა. ერთ ცხელ ზაფხულში, მეუღლის მშობლიურ სოფელ გომში წაგვიყვანა. მთის ჩქარი და ცივი მდინარე ბჟუჟის ხეობა დაგვათვალიერებინა, ყინულივით ცივ წყალში ვიბანავით კიდევ, მერე სასმელად გამაგრებულები ლამაზ ეზოში კაკლის ხის ქვეშ გაშლილ სუ-

ფრაზე მიგვიპატიჟა. არასოდეს დამავიწყდება იურის ახლობელმა მასპინძელმა საუზმის დაწყების შემდეგ საკუთარ ეზოში მდინარე ბუჟიდან გამოყვანილი სარწყავი არხი გადაკეტა და ცოტა ხანში საოცარი სანახაობა გადაგვეშალა თვალწინ – ალბათ, ნახევარ მეტრამდე სიგანის არხი უხვად წითელ წინწკლებდაყრილი კალმახით გაივსო, მცირე ხანში მთის უვემრთელესი კალმახი ხონჩებით შემოდგეს ჩვენს სუფრაზე და ულამაზესი ქეიფი გაჩაღდა. მაშინ ჩემი პატარა შვილები იყვნენ ჩასული ბებიასთან ოზურგეთში და გარკვეული დროით მეც იქ ვიყავი. ოზურგეთში ხშირად იცოდა საკმაოდ ძლიერი ჩაგუბებული სიცხე. იურის შევჩვივლე ძალიან ჩამოცხა მეთქი, მალე დაგავიწყებ სიცხესო, თვისებურად ჩაიცინა. ერთი საათიც არ იყო გასული, ბიჭებთან ერთად გამომიარა მანქანით. სად მივდივართ – მეთქი რომ კვითხე, კურორტ გომისმთას განახებთო, მალე ავედით ჩემთვის ჯერ უცნობ გომისმთაზე, სადაც თურმე მისი მეუღლე, დედა და პატარა ქალ-ვაჟი ისვენებდნენ. აქ კი მართლა დღემდე დაუვიწყარი რამ მოხდა, მიდამო ჯანლით იყო დაფარული, თქორიც ასველებდა ხეების ტევრსა და ბალახებს, ხანდახან მზე გამოაჭყციტებდა და უმშვენიერესი სივრცე ჩანდა. ისე ციოდა ეზოში დასხლომა ვერ შევძელით, ვერც ფართო აივანზე და მაგიდა შიგნით შევიტანეთ, გვიან ღამემდე გაგრძელდა ბუნების წიაღში ჩვენი ახალგაზრდული ქეიფი. თავად იურის დალევა მაინცდამაინც არ უყვარდა, მხოლოდ წვრილი ჭიქე-

ბით თუ დალევდა თავის ნაქებ ადესას. ქეიფების გამართვას მხოლოდ მეგობრებისთვის სასიამოვნებლად აკეთებდა. 2002 წელს გამოცემულ ჩემს ავტობიოგრაფიულ რომანში ვწერდი, რომ იმ შორს დარჩენილ დაუვიწყარ ახალგაზრდულ წლებში ჩვენი არაჩვეულებრივი ახალგაზრდული სამძაკაცო ჩამოყალიბდა. სულ ერთად ვიყავით, საზღვარგარეთ ტურისტულ მოგზაურობაშიც კი ერთად დავდიოდით, თბილისურ შეხვედრებშიც ერთად ვმონაწილეობდით. ყოველთვის გაუნელებელი ტკივილით ვიგონებ, რომ ოზურგეთის იმ საუცხოო სამეგობრო წრიდან დღეს უკვე ცოცხლები აღარ არიან – გურამ მჟავია, მიმიკო ანთაძე, თენგიზ კუნჭულია, ნერონ ზაქარიაძე, რევაზ კეჭეყმაძე, ახლა აღარც იური მგალობლიშვილია ამ ქვეყანაზე, აღარც მისი უმცროსი ძმა ჯოყოლა, მხოლოდ ღირსეული ოზურგეთელი რენო ურუშაძე და მე შემოვრჩით.

იური მგალობლიშვილი ბუნებით ძალიან თბილი და კეთილშობილი პიროვნება იყო, სიკეთის გაკეთებას ვერ მოასწრებდით. ოზურგეთის საკუთარ სახლში ხშირად იყვნენ ჩემი მეუღლის აზა ანთელავას დედა, ბებია იქ ცხოვრობდა, ბიძა კი, ცნობილი იურისტი, პროკურორი, საქართველოს პროკურატურის ზედამხედველობის განყოფილების უფროსი ვალერიან (კუკური) ასეიშვილი თითქმის ყოველ შაბათ-კვირას ჩადიოდა დედის სანახავად. იურის უაღრესად მახლობლური დამოკიდებულება ჰქონდა მათთან, ყველა თხოვნას უსრულებდა, ხშირად

თხოვნის გარეშეც აკეთებდა იმას, რაც იყო გასაკეთებელი, ჩემი ბავშვები მანქანით მიჰყავდა სასეირნოდ, არავის ყურადღებას არ აკლებდა. მერე ისე წავიდა არცთუ ბოლომდის ბედნიერი მისი ცხოვრება, რომ მშობლიური ოზურგეთი მიატოვა და საცხოვრებლად თბილისს გადმოვიდა, სადაც წლების მანძილზე მუშაობდა საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროში წამყვან თანამდებობაზე. მეგობრებს ერთი წუთითაც არ ივიწყებდა, თითქმის ყოველდღიურად ან ხშირად ურეკავდა როინ მეტრეველს, რევაზ დონაძეს, ალექო კაკულიას, ვაჟა სულაბერიძეს, ზაალ გენძეხაძეს და სხვებს. მეც ძალიან ხშირად მირეკავდა, თითქმის მეზობელ შენობაში ვმუშაობდით და სასაუბროდაც ხშირად გადმოდიოდა. მერე დაიწყო უბედურება ჯანმრთელობის მხრივ, პირველი შედარებით სუსტი გაჟონვის შემდეგ ეს წარმოსადგეი და წელში გამართული კაცი უკვე ხელჯოხით დადიოდა. მიუხედავად ამისა ძალიან ხშირად ძველებური ღიმილით შემოვიდოდა, ინტელიგენტური ბუნების პიროვნებას ძალიან უყვარდა ჩემი ასლადგამოცემული წიგნების სამახსოვარო წარწერებით წაღება თავისთვისაც და მეგობრებისთვისაც. მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა კი დღითი დღე უარესდებოდა და უარესდებოდა, ფანატიკური ერთგულებით უვლიდა მეუღლე, ცნობილი პროფესორი – გინეკოლოგი ციცო ხარაიშვილი, მაგრამ განგების ძალას ვინ აღუდგებოდა, მოახლოებული სიკვდილის წინ საყვარელი ქალიშვილის გარდაცვალებ-

ბაც კი ვეღარ გაიგო, უხმაუროდ აღესრულა თებერვლის ერთ ცივ დღეს სამოცდაათ წელს მიღწეული და ახლა სამუდამო ძილით განისვენებს საბურთალოს სასაფლაოს ამძლეულ ადგილას, მისი ნათელი სახე და სახელი კი წარუშლელად დარჩა ყველა ახლობელსა და მეგობარს.

X X X

იუზა წერეთელი განსაკუთრებული და გამორჩეული ადამიანი იყო, ყველას დამხმარე, მოყვასის მოსიყვარულე, ერთგული, უღალატო, საქმიანი და ახალგაზრდობიდანვე კაცური კაცის სახელის მქონე, ის იყო ნამდვილი წერეთელი, ოდითგანვე ამ დიდი და სახელგანთქმული გვარის ღირსეული წარმომადგენელი.

მახსოვს 1964 წელს ზესტაფონს ვიყავი ჩასული რამდენიმე დღიანი მივლინებით, ახალგაზრდულ ორგანიზაციაში გახარებული ხმით მითხრეს ახლა არაჩვეულებრივ წერეთელს გაგაცნობთ, იქნებ ნათესავებიც კი ხართო. მართლაც გამაცნეს იუზა წერეთელი, მაშინ გამხდარი, საშუალოზე მაღალი სიმპათიური ბიჭი, ეს გაცნობა წესისამებრ სუფრით აღვნიშნეთ, ერთმანეთს ბევრი ველაპარაკეთ, წერეთლური წესის მიხედვით ჩვენი ფუძე და ძირები გამოვიკვლიეთ, გავიგეთ, რომ ჩვენი წინაპრები საჩხერის რაიონიდან იყვნენ წამოსულები. იმ შორეული დღეებიდან ჩვენი მეგობრობაზე გაცილებით მეტი ახლობლობა დაიწყო. საოცარი აღ-

ამიანური თვისებები ჰქონდა იუზას – საკუთარ თხოვნას თუ სატკივარს თავს არასოდეს მოგახვევდათ, მუდამ ცდილობდა სხვისთვის გაეკეთებინა საქმეც და სიკეთეც, ეს ძალიან ხშირად ჩუმად, უხმაუროდ ხდებოდა, თითქოს შექებასაც კი ერიდებოდა. იუზა წერეთელს ზუსტად შეეფერებოდა ბრძნული გამონათქვამი „საქმემან შენმან გამოგაჩინოს შენო“. ის საქმით, სიკეთითა და პატივისცემით გამოჩენილი კაცი იყო.

ჯერ კიდევ ახალგაზრდობის წლებში, როდესაც გარკვეული წრისათვის ცნობილი გახდა მისი თანდაყოლილი და ოჯახური აღზრდით განმტკიცებული საუკეთესო ადამიანური თვისებები, გერგილიანი მუშაობის უნარი და შესაძლებლობა, განათლება და გონიერება, არაფრით აღარ მოეშვნენ და უარის მიუხედავად შინაგან საქმეთა ორგანოებში გადაიყვანეს სამუშაოდ, მილიციასაც სჭირდებოდა პატიოსანი, მოაზროვნე ადამიანები. ეს მაშინ ერთგვარ წესად იყო ქცეული, ახალგაზრდული თუ პატრიოტული ორგანოებიდან შეთვალთვალებული ახალგაზრდები პირდაპირ გადაჰყავდათ მილიციაში საპასუხისმგებლო სამუშაოზე. ასეთ შემთხვევაში უარის თქმა არ გამოდიოდა, გიბრძანებდნენ, დაგაძალებდნენ და მორჩა, წინააღმდეგ შემთხვევაში მთელ მომავალს დაკარგავდი. ასე გახდა იუზა წერეთელი ზესტაფონის შინაგან საქმეთა სამმართველოს სისხლის სამართლის განყოფილების უფროსი, მილიციის რაიონული სამმართველოს უფროსის მოადგილე, ბაღდათის მაშინდელი მაიაკოვსკის რაიონის მილიციის სამ-

მართველოს უფროსი, თბილისში გამოსვლის შემდეგ კი საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წამყვანი სამმართველოებისა და დეპარტამენტის უფროსი, დამსახურებული პოლკოვნიკი, შინაგან საქმეთა სამსახურის გენერალი. მიუხედავად იმისა, რომ ორმოც წელიწადზე მეტი სულ წამყვანი თანამდებობებზე მუშაობდა, ოდნავადაც არ შეცვლილა, ისევ ის მხარში მდგომი, ზედმიწევნით ყურადღებიანი, იმერელი თავადაზნაურობის ტიპური, საუკეთესო წარმომადგენელი იყო, ასეთი ადამიანების პოვნა და მათთან ურთიერთობასაც ცდილობდა ამ არეულ-დარეულ ქვეყანაში, ცუდ, სახელგატეხილ კაცს ახლოსაც არ გაიკარებდა, ერთ ჭიქა ღვინოსაც კი არ დალევედა.

ერთხელ მომიყვა: საქმეზე მისულა დაწესებულებაში, სადაც უფროსად წერეთელი მუშაობდა. მდივნისთვის უთქვამს ვინც იყო, იდგა, ელოდა, რომ მოგვარე გამოვიდოდა, ჰკითხავდა რამ შეაწუხა, როგორც თავად ჰქონდა წესად. იმას კი მდივნის ენითვე შემოუთვლია, არ მცალიაო. არადა ამ წერეთლის მდაბალი წარმომადგენელი არც პარლამენტის თავმჯდომარე იყო, არც პრემიერ-მინისტრი და არც მინისტრი, თავისუფლად შეეძლო თუნდაც ორიოდე წუთით გამოეხედა, მაგრამ ფულით გაზულუქებულს თავი აღარ შეუწუხებია. იუზა ამდგარა, მდივნისთვის დაუბარებია – კარგად იყავით, აქ ჩემი ფეხი აღარ იქნებაო და წამოსულა. მერე გაუგია, რომ ის ვაჟბატონი წერეთელი თავის დროზე სულ სხვა

გვართ დადიოდა ამ ქვეყანაზე, მხოლოდ შემდეგ გაუკეთილშობილებიანთ გვარი მთელ ოჯახს. იუზა შინაგანად გახარებული იყო – აბა ნამდვილი წერეთელი ასეთ რამეს როგორ იკადრებდა, ასეთი რამ წარმოუდგენელიაო.

თავად მთელი თავისი ცხოვრებითა და კაცობით ბუნებრივად, ძალდაუტანებლად ცდილობდა წერეთლების გვარი არ შეერცხვინა, ვინმეს აუგი არ ეთქვა, გვარის სიწმინდეს თვალის ჩინივით უფრთხილდებოდა, წერეთლების საგვარეულო შეკრებაში ყოველთვის მონაწილეობდა, საკუთარ სწორ აზრებს აცნობდა შეხვედრის მონაწილეებს, მოწადინებული იყო დიდი გვარისთვის სასარგებლო საქმე გაეკეთებინა.

გულიანი და ხელგაშლილი ბუნების იყო, მისთვის შეწუხება, საქმის გადაღება, უყურადღებობა არ არსებობდა. ერთხელ ჩემთან მოვიდა, ორი დღის მერე საღდაც დაპატიჟება უნდოდა, მახსოვს ვუთხარი ვერ მოვიცლი, ზუსტად მაგ დღეს ორმოცდაათი წელი მისრულდება და პირიქით შენ უნდა მოხვიდე – მეთქი. მოვალ, გადაუდებელი საქმე მაქვს, მაგრამ გნახავო, ზესტაფონში თუ ბაღდათში მიდიოდა, მესამე დღეს დილით დაბრუნდა, ისეთი უხვი პურ-მარილი, საუკეთესო ღვინო და ვარციხის ოცწლიანი კონიაკი ჩამომიტანა, მოპატიჟებულ ორმოცდაათამდე კაცს კი არა, თუნდაც ასსაც თავისუფლად ეყოფოდა. თავად კი მანც ვერ დარჩა, სასწრაფო წესით უკან გაბრუნდა.

თბილისში საცხოვრებლად და სამუშაოდ გადმოსული მშვენივრად

დაბინავდა, ხშირად გვეპატიჟებოდა შინ, მაგრამ მიზეზები არ დაილია და ამ ბრწყინვალე პიროვნებასთან შეხვედრის სიამოვნებები დაგვარგეთ. თბილისი ძალიან უყვარდა, ნაღდი თბილისელიც იყო, შესახედაობითაც და ინტელექტითაც ძალადი პიროვნება, მაგრამ საკუთარი სოფელი ყველას ერჩინა, იმერეთის სიო, სითბო და არტისტულ – არისტოკრატიული პეწი ძალიან უყვარდა. ალბათ ამიტომაც იყო, რომ იუზამ და მისმა უმცროსმა ძმებმა ისედაც ლამაზი სოფელი კაცხის ულამაზეს ამალეებულ ადგილას, გორაზე, თავადური გაქანების სახლები წამომართეს, მამის ნასახლარი ააყვავეს და აალორძინეს. ხშირად უთქვამს – ძალიან მიყვარს თბილისი, მაგრამ ჩემი კაცხი უფრო მიყვარს, სიბერე იქ უნდა გავატარო. ჩვენდა სამწუხაროდ სიბერე აღარ დასცალდა.

ინტელექტუალური ბუნების პიროვნება იყო, ლიტერატურა და ხელოვნება ძალიან უყვარდა, ცდილობდა დროს არ ჩამორჩენოდა, ჩემგან თუ რაიმეს მოითხოვდა, ეს მხოლოდ ახალი წიგნების სამახსოვრო წარწერებით გადაცემა იყო, მეც წიგნებს სიყვარულით სავსე წარწერებით ვუძღვნიდი. ხშირად შემოივლიდა ხოლმე სამსახურში და მეგობრულ საუბრებსა თუ მოგონებებში ვეფლობოდი. ბოლო წლებში გულს უჩიოდა, მაინც ხუმრობდა ხოლმე – ამ გაჭირვებულ ცხოვრებაში კაცს სუნთქვა რომ გაუჭირდება, იმაზე უარესი რაღა უნდა იყოსო. საქმე იქამდე მივიდა, რომ გერმანიაში ძალიან რთული ოპერაციაც

გაიკეთა, რამდენიმე წელი ვაჟკაცურად იყო, არ ჩერდებოდა, არ ისვენებდა, უკვე ვეტერანების საქმეების გადაწყვეტაში მონაწილეობდა, აქაც ცდილობდა დამსახურებული ადამიანებისათვის სიკეთე გაეკეთებინა, მათი პრობლემების გადაჭრაზე ძველებური შემართებით ეფიქრა და ეზრუნა, მაგრამ ჩვენდა საუბედუროდ ღირსეულზე – ღირსეული წერეთელი მოულოდნელად აღესრულა, ჩვენ კი მუდმივ გასახსენებლად სასახელოდ განვლილი, ლამაზი და პატიოსანი ცხოვრება დაგვიტოვა.

ნუგზარ წერეთელი.

გამომსვლელეებმა დიდი სიყვარულით ილაპარაკეს ბატონი დამიანე გოგობიას მაღალი პიროვნული თვისებების შესახებ. ის ნამდვილად გამორჩეული ადამიანი იყო, ძალიან დიდი კაცი, შინაგანი სითბოთი სავსე, მიმტევებელი, ზედმიწევნით გონიერი ანუ ბრძენი, საქართველოს უსაზღვროდ მოყვარული, ასევე მოყვარული თავისი მშობლიური კუთხის აფხაზეთის, გალის, საერთოდ ყველა კუთხის.

ბატონი დამიანე გოგობია აფხაზეთის სისხლხორცეულად ახლოს იცნობდა, ყველა პრობლემა და ნაკლი იცოდა. მას შეეძლო უზარმაზარი როლი ეთამაშა ქართველებსა და აფხაზებს შორის სხვათა მიერ გაჩაღებული შუღლის მოწესრიგების საქმეში, მაგრამ მისი

შესაძლებლობები არ გამოიყენეს. ბოლო წლებში ნაწყენი და ერთგვარად გაბრაზებულიც კი ოფიციალურად წერდა: ~~„არცერთი მხარე არ ეძებს იმ წერტილს, რომელიც მათ აერთიანებს, აკავშირებს, რომელიც ხელს შეუწყობს ოდითგანვე არსებული მეგობრობისა და ძმობის ტრადიციების აღდგენას, განმტკიცებას; პირიქით გამთიშველი ლოზუნგები და ტენდენციები ჭარბობს.“~~ ასეთმა ქმედებებმა სამუდამოდ თუ დროებით დაგვაკარგინა საქართველოს ულამაზესი და ძირძველი კუთხე აფხაზეთი.

ბატონი დამიანე ნამდვილად არაჩვეულებრივი ადამიანი იყო. მე მქონდა ბედნიერება და ბედნიერებად ვთვლი იმას, რომ ორჯერ მომიწია მასთან მუშაობა. პირველად თითქმის სამი წელი მისი ხელმძღვანელობით იმ დროისათვის ერთ-ერთ ცნობილ ორგანიზაციაში. მეორედ კი მასთან მუშაობა მომიწია „საზოგადოება ცოდნაში“, სადაც ბატონი დამიანე თითქმის შვიდი წლის მანძილზე იყო თავმჯდომარე, შემდეგ კი სახალხო უნივერსიტეტების რესპუბლიკური საბჭოს პრეზიდენტის თავმჯდომარე. ეს ის დრო იყო, როცა ქვეყნის ყველა რეგიონში, ქალაქად თუ სოფლად ფუნქციონირებდნენ ძალიან მაღალი დონის სახალხო უნივერსიტეტები, მაგალითად თბილისში, იყალთოში, ქუთაისში, ფოთში, რაჭაში, აჭარაში და სხვაგან. ბატონი დამიანე აქაც გულმოდგინედ საქმიანობდა, როგორც ყველა პოსტზე, სადაც კი მას უმოღვაწია – ხშირად დადიოდა მივლინებებში, ყოველდღე სვდებოდა თანამშრომლებს, ცდილობდა ყველა მათგანს დანმარებოდა, ატარებდა თათბი-

რებს, პრეზიდენტის სხლომებს და აკეთებდა ხალხისთვის ნამდვილად სასარგებლო საქმეს. მისი წასვლის შემდეგ ეს ძალიან საინტერესო უბანიც, როგორც დღეს ამბობენ, ჩამოიშალა, საქმიანობა გაუფასურდა, როგორც საერთოდ გაუფასურდა ბევრი მნიშვნელოვანი მიმართულება განათლების, მეცნიერებისა თუ კულტურის ყველაზე მეტად საპატიო სფეროში.

ბატონი დამიანე გოგონია ძალიან ადრე წავიდა ამ ცოდვილი წუთისოფლიდან, საკმაოდ გულგატეხილი. მისი ხსოვნა წამითაც არ შენელებულა, პატივისცემა და მოწიწება არ დაკარგვია. თუმცა გული გვეთანაღრებოდა, რომ დღემდე არ გვქონდა ნაშრომი ან წიგნი ამ დიდი ადამიანის შესახებ. და აი მისმა მოსახელე შვილიშვილმა დამიანემ, როგორც სიყვარულით ეძახიან დანჩო გოგონიამ, გააკეთა ძალიან კარგი საქმე, იწვალა, ირბინა, იშრომა და გამოსცა შესანიშნავი წიგნი სახელოვანი ბაბუის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ. ოღონდ არ იქნებოდა ურიგო წიგნის ბოლოს გვარ-სახელით მოხსენიებულ კორექტორს ცოტა მეტი მონდომებით რომ წაეკითხა ეს ძალიან კარგი წიგნი. დიდი სითბოთი სავსე ყველა წერილს სიამოვნებით გავეცანი. ჩემზე მაინც განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა ბატონი დამიანეს დღიურებმა, სადაც ჩანს მოაზროვნე და გულთბილი პატრიოტი ადამიანი. დღიურებიდან მისი ზოგიერთი მოსაზრება ისე თანადროულად, აქტიურად ჟღერს, რომ პირდაპირ მომინდა ზოგიერთი ადგილი მომეტანა „რაც თითქოს სულ ახლახანს იწერებოდა, მინდოდა მიმეტანა თუნდაც მათთვის, ვინც ჯერ წიგნის

წაკითხვა ვერ მოასწრო“.

აი ზოგიერთი ის ადგილი:

„ახლა დიდი გონიერება, ტაქტი და დიპლომატია გვჭირდება, რომ მივალწით დამოუკიდებელ საქართველოს.

– ურთულესი მდგომარეობაა. არავინ იცის ყველაფერი ეს რითი დამთავრდება.

– რა შევამჩნიე: თავისებურად ყველა მართალია და ამავე დროს ყველა მტყუანია. აკლიათ ტაქტი, მოთმინება, სიბრძნე ეროვნული პრობლემის გადაწყვეტაში.

– ისევ დაძაბული მდგომარეობაა ქალაქში და მთლიანად რესპუბლიკაში, გაფიცვები, მანიფესტაციები – მთავრობის გადადგომის მოთხოვნით.

– დღეს ისევ დაძაბული მდგომარეობაა, რუსთაველის პროსპექტი გადაკეტილია. არაა ეს ნორმალური მდგომარეობა. არ ჩანს გონიერი კაცის აზრი და მოქმედება. ასე არ შეიძლება გაგრძელდეს.

– მხოლოდ ჭკვიანი, ხანდაზმული ხალხის ჩარევით გაკეთდება ყველაფერი“

დამეთანხმებით – ნამდვილად სამშობლოს რთულ ბედზე ჩაფიქრებული ბრძენკაცის სიტყვებია, გული დამწყდა, რომ დღიურები მოცულობით ცოტაა, ალბათ კიდევ იქნება ჩანაწერები.

ამავე დღიურში ბატონმა დამიანე გოგონიამ ფურცლებზე დაგვიტოვა ბრწყინვალე შეგონება, გნებავთ ანდერძი:

„გაუმარჯოს სიმართლეს, პატიოსნებას და კაცობას.“

ასეთი კაცის, ასეთი ადამიანის დამიანე გოგონიას ხსოვნას დავიწყების ბურუსი ვერასოდეს ვერ დაფარავს.

6. წერეთელი

ბატონი დამიანე უპირველესად ჩემთვის იყო უსაყვარლესი პიროვნება. იგი უფროსი მეგობარი, მამასავით მზრუნველი ადამიანი გახლდათ, სიკეთეს ასწივებდა და ირგვლივ მყოფთ, სიკეთითა და სითბოთი ავსებდა. მე წილად მხვდა ბედნიერება დიდი ხნის განმავლობაში მემუშავა მასთან და მისი მამობრივი მზრუნველობით საკუთარი პროფესიონალიზმის ამალგებისა და დაოსტატებისათვის საფუძველი ჩამეყარა.

არასოდეს დამავიწყდება მისი სითბოთი განათებული სახე და ძალზე თბილი მზრუნველი ხმით, მამაშვილურად წარმოთქმული სიტყვები – „რა იყო „ბაბაჩია“, რამ შეგაწუნა, ხომ არაფერში გჭირდება ჩემი დახმარება“. მე პირადად მის მიმართ ძალიან მოკრძალებული გახლდით, მაგრამ თავისი სათნოებით და ჯადოსნური ღიმილით უფლებას მაძლევდა მის მიმართ განმეცადა იმგვარი მშობლიური გრძნობა, რასაც მაძლევდა მამაჩემი ბავშვობაში. მე ის მარიგებდა, როგორ აღმეზარდა შვილები და ბოლოს დასძენდა, არ დაგავიწყდეს „ბაბაჩია“ შენ ხარ კოლხი ქალბატონიო.

მანსენდება 1979 წ. როცა გოგონების ოჯახს დიდი სიხარული ეწვია. ორი თვის შუალედით გაჩნდა ორი ვაჟიშვილი. ერთ მათგანს წილად ხვდა დიდი ბაბუის სახელის დამიანეს დარქმევა. მეორე დღეს მობრძანდა სამსახურში. ჩემი მილოცვის შემდეგ ამოიღო უბის წიგნაკი, სადაც სათაურად ჰქონდა შენახული ლამაზი დე-

დის ანუ რძლის ქალბატონ ნატამასა და პირველი შვილიშვილის ირინას ფოტოსურათი, თან დასძინა: ღმერთო ჩემო, ესენი არიან ჩემი ცხოვრების ნათელი წერტილები და მადლობა ვწირავ ღმერთს, რომ მაჩუქა ორი ძე, მასთან ბედნიერი ღიმილით და გაცისკროვნებული სახით ჩაილაპარაკა, მოეწონება კი ჩემს შვილიშვილს ეს სახლი, როცა გაიზრდებაო.

ბუნებით გულჩვილს სიცოცხლის ბოლო წლებში დიდი ტკივილი უკლავდა გულს – პროფესიით ისტორიკოსმა, ვაი რომ ზუსტად იწინასწარმეტყველა აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს პრობლემები. ამბობდა, სიფრთხილე და გაწონასწორებული პოლიტიკაა საჭირო, თორემ კატასტროფა გარდაუვალიაო. 1989 წელს ბატონ დამიანეს ჯაფა არ დაუკლია, ყოველგვარი ხერხით ეცადა თავისი წვლილი შეეტანა აფხაზურ-ქართული ურთიერთობების მოგვარების საქმეში, სამწუხაროდ, წლობით დანთებული და ერთხელ ჩამქრალი ცეცხლი საბოლოოდ მაინც დიდ ეროვნულ უბედურებად გადაიქცა.

1991 წლის 3 მარტს დიდმის თერაპიის ინსტიტუტში თურმე საბოლოოდ გამოვემშვიდობე მას, ხოლო 4 მარტს სუსხიან დილას გაჩერდა ბატონი დამიანე გოგონიას თბილი გულისძგერა.

ბატონი დამიანეს გასვენების დღეს უამრავი ხალხი იყო შეკრებილი. უცებ ჩემი ყურადღება ჩოხებში გამოწყობილებმა მიიპყრეს. მივხვდი მისი მშობლიური აფხაზეთიდან აფხაზები თავიანთი წილი ცრემლისთვის ჩამო-

სულიყვნენ და საუკუნო გზაზე შემდგარ სათაყვანებელ ადამიანს სათუთად აფარებდნენ ცელოფანს, რათა მის თბილ გულს არ დაჰყროდა ციდან უხვად ჩადმოყრილი ცივი თოვლის ფანტელები. ემშვიდობებოდნენ მშობლიური ენის გარდა, აფხაზურ და რუსულ ენებზე. შეუჩერებლად თოვდა.

დაუვიწყარო ბატონო დამიანე, თქვენ ამ ქვეყნად ნათელი კვალი დატოვეთ, მე მჯერა, თქვენი შვილები, შვილიშვილები, შვილთაშვილები, თქვენი სახელის მატარებელი დამიანე გოგონია ჩავა თქვენს მშობლიურ აფხაზეთში და მათ თბილად ჩაიხუტებს აფხაზი ხალხი, ვინაიდან მათ გულში, მარად იცოცხლებთ. ჩვენ კი, ვისაც გვქონდა ბედნიერება თქვენს გვერდით გარკვეული წლები გაგვეტარებინა, ვიამაყებთ თქვენით.

ნ. გულუა.

მწვლით,

აგვისტო, 2009.

ჯერ კიდევ ერთი წლის წინათ საქართველოს საზღვაო სივრცე თურქეთის საზღვრიდან რუსეთის საზღვრამდე იყო გადაჭიმული. ამ ზღაპრული ზოლიდან ორასოცი კილომეტრი აგრესიულმა მეზობელმა წაგვართვა. უღმობელი დრო გაარკვევს ეს მიტაცება მუდმივია, თუ დროებითი, თუმცა ყველა რწმუნდება ამ ველური თავხედობის დროებითობაში.

ჯერ კიდევ მაშინ, როცა მრავალი საზღვაო კურორტი გაგვაჩნდა და, მით უმეტეს, უკიდურესად გამწვავებულ ვითარებაში კურორტ ურეკს ყოველთვის საკუთარი დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა და აქვს, ეს მნიშვნელობა დღევანდელი პირობების გათვალისწინებით კიდევ უფრო

იზრდება და ფართოვდება. ურეკის მაგნიტური სამკურნალო ქვიშა, რაც თითქმის ფოთიდან ქობულეთამდე ფართო პლაჟების სახით არის გადაჭიმული, ამ პლაჟებთან კი ქოლგებივითაა მომდგარი მრავალწლიანი ფიჭვების ტევრი, უამრავ დამსვენებელს იზიდავს. ქვიშის სამკურნალო თვისებებში ღრმად დარწმუნებული ადგილობრივი მცხოვრებლები ყვებიან, როგორ გადაყარა მოხუცმა ყავარჯენები და ისე დაბრუნდა თბილისში, ან ხერხემლის გამრუდებით დატანჯულ ბავშვს მაგნიტურ ქვიშაში დღეების მანძილზე კოტრიალით როგორ გაუქრა ტკივილები. ასეთი ფაქტი მრავლად არსებობს, რაც, გინდა თუ არა გარწმუნებს, მზეზე ბრილიანტის ნამსხვრევებით აბრჭყვიალებულ ქვიშას უძლიერესი სამკურნალო თვისებები რომ აქვს. ეტყობა ურეკის სასწაულმოქმედი ქვიშის სამკურნალო თვისებები უფრო ღრმად ირწმუნეს ჩვენი მოძმე სომხეთის მცხოვრებლებმა, რადგან ძირითადად ისინი ავსებენ ურეკის სახლებს, სანატორიუმებს, სასტუმროებს, კაფეებსა და ბარებს, ქეიფის დროს ყველაზე დიდი პატრიოტი ქართველები კი საკუთარ სანაპიროს ისევ ანტალია-ალანიის ქვიან პლაჟებს, ხელოვნურ აუზებსა და, რაც მთავარია, დამსვენებელთა მისაზიდად შექმნილ გაძლიერებულ კომფორტზე ცვლიან, თანამედროვე ჩქაროსნული მატარებლით ოთხ-ხუთსაათიან მგზავრობას კვლავ თვითმფრინავით ძალიან ძვირ მგზავრობას ამჯობინებენ. რას იზამ, ქართველებს კარგი ცხოვრება და რაც შეიძლება მეტი კომფორტი გვიზ-

იდავს, ამდენად სხვის აწყობილ ცხოვრებაზე უფრო გვიჭირავს თვალი, ვიდრე საკუთარ ნაკლოვანებათა გამოსწორებაზე, საკუთარი კომფორტული პირობების შექმნასა და გაძლიერებაზე. ამ დროს კი აუცილებელია ჩვენს მიერ ალაშივით წინ წამძღვარებული პატრიოტიზმი ყველა დიდ თუ პატარა საქმეში უნარიანად გამოვიყენოთ, რადგან საქართველო ათასობით ნაწილისაგან, გნებავთ ათასობით წვრილმანისაგან შედგება და შემდეგ ეს ნაწილები შეადგენენ ერთ მთლიანს, სრულსა და განუყოფელს.

ჯერ კიდევ შემორჩენილი მრავალი გაჭირვების მიუხედავად, პატარა და ლამაზი ურეკი საკუთარი ცხოვრებით ცხოვრობს. გაჭირვებული ხალხი სეზონურად ქირაობს ძლიერთა და მოხერხებულთა ამა ქვეყნისათა მიერ თავის დროზე ძალიან იაფად თუ კუპონებად შესყიდული მიწების ქუჩისპირად მიმდებარე ზოლებს, ძირითადად ზაფხულის თვეებისათვის ხსნის კაფეებს, ბარებს, სასადილოებს, ლუდხანებს, მაღაზიებს, საცხობებს, ხილის გასაყიდ თუ წყლის ფარდულეებს, რომ ორი-სამი თვის მანძილზე გაუსაძლის პირობებში მოპოვებული მცირე თანხა მომავალ წლამდე გამოიზოგონ და ახალი საქმის წამოწყებაზეც იზრუნონ.

ურეკის მეზობელი სოფლის მკვიდრმა, ძირითადად კი ურეკში მცხოვრებმა, ძველად ცნობილმა სპორტსმენმა და ჩინებულმა მოქალაქემ, სამოცდაცამეტი წლის მამული ხომერიკმა, ვისაც სასურსათო მაღაზია, ანუ დღევან-

დელი გამოთქმით, მარკეტი აქვს გახსნილი და აქვე ახალი ჟურნალ-გაზეთებიც იყიდება, ძალდაუტანებელი მეგობრული საუბრების დროს გულახდილად მითხრა: მე მთავრობის, ხელისუფლების კრიტიკის სურვილი როდი არ მაღაპარაკებს ზოგიერთებივით. ფაქტია ბევრი რამ გაკეთდა, რისი დანახვაც უნდა შევძლოთ, აი მაგალითად, ოზურგეთიდან ურეკამდე საშინლად დანგრეული გზით ჩამოსვლას საათნახევარ-ორ საათს ვანდომებდით, ახლა სულ ოცი-ოცდახუთი წუთი უნდება იგივე გზის გავლას, სინათლე მართალია არცთუ იშვიათად ქრება, მაგრამ წინა პერიოდთან შედარებით, როცა სულ სიბნელეში გვამყოფებდნენ, უდიდესი წინსვლა კი არა, სამოთხისებური პირობები გვაქვს შექმნილი. მაგრამ ისიც პირდაპირ უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ამ საუკეთესო, მშვენიერ, დიდებულ კურორტს პატრონი არ ჰყავს, ყველა თავის სასიკეთოდ აშენებს, ყველა მოგებას თავისკენ ექაჩება, ხელისუფლებას რომ აქ რამდენიმე კომფორტული სანატორიუმი ან დასასვენებელი სახლი აეშენებინა, ქვეყანა ურეკს მოაწყდებოდა და უმუშევრობით დატანჯულ ხალხსაც საქმე გაუჩნდებოდა, თუნდაც მცირე სარჩო-საბადებელს მაინც შეიტანდა ოჯახში. სომხეთის მოქალაქეების გარდა ეს ადგილები, ზღვა და სასწაულად სასარგებლო კვიშის პლაჟები ძალიან მოსწონთ გერმანელებს, უამრავი გერმანელი ჩამოდის აქ დასასვენებლად, თან სურვილს გამოთქვამს მომავალ წელსაც მშვიდ, წყნარ ურეკში დაისვენოს.

რაცაა მთელი ცენტრალური გზის გაყოლებით აშენებული, ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, ხალხისთვის სასარგებლო არაფერია გაკეთებული. აქედან შეკვეთილამდე და იქითაც, თუ გნებავთ საქართველო-თურქეთის საზღვრამდე, მდიდრული სახლები აქვთ წამოჭიმული პოზიციასაც და ოპოზიციასაც, თუნდ ე.წ. რადიკალურ ოპოზიციასაც, განსაკუთრებით რომ უტყვევ ხელისუფლებას, წარსულ ტერმინს თუ ვიხმართ, ვითომ ლუმპენპროლეტარები იყვნენ. ახლა გვარებს მე ვერც დავასახელებ და არც დავასახელებ, ისედაც ყველამ ყველაფერი იცის, თუკი როდისმე საჭირო გახდება, ალბათ, იტყვიან. ურეკს უპატრონობის გამო მოვლაც აკლია, მაგნეტიტიდან რკინიგზის სადგურამდე გადაჭიმულ ოთხ კილომეტრიან ქუჩას ტროტუარები არ აქვს, ხალხი პირდაპირ ქუჩაში დადის, რაც ასე მომრავლებული მანქანების ფონზე საკმაოდ დიდ საშიშროებას ქმნის. მოსახლეობა არ არის დასაქმებული, ამხელა დაბაში ერთი საწარმოც კი არ მუშაობს, რომ ხალხმა საკუთარი შრომით ორიოდე კაპიკი იშოვოს, მთელი მოსახლეობა პლაჟებზეა გასული, დააქვთ სიმძიმეები, დამსვენებლებს სთავაზობენ მოხარშულ სიმინდს, ხილს, ჩურჩხელას, ტყლაპს და ათას სხვა რამეს. რა ქნან, ყველას ოჯახი აქვს მისახედი და გამოსაკვები. ამდენი ხალხი რომ საქმეში ჩააბან, ამუშაონ, რამე საწარმო აამოქმედონ, პირდაპირ შეუძლებელს შეძლებენ. ჩვენს დიდებულ ურეკს ამინდის პროგნოზებში ერთხელაც არ ახსენებენ, რომ ან ჩვენ

ან დამსვენებელმა გაიგოს როგორი ამინდია მოსალოდნელი, ცუდი, კარგი, თუ საიმედო, ამის გაკეთება მაინც არ უნდა იყოს ძნელი.

როდესაც საუბრისას წყალი მოვითხოვე, მამული ხომერიკმა ძმურად დამარიგა – თუ ჩემი ძმა ხარ, აქაური წყალი არ დალიო, რაიმე ავადმყოფობა არ შეგეყაროს, ნახევარი ურეკი სასმელად უვარგისმა წყალმა დაავადაო. ბევრი ლაპარაკი კი იყო გაცილებით სუფთა და სასარგებლო წყაროების გამოყენებაზე, მაგრამ ჯერ არაფერი ჩანს, თუმცა ჩვენ იმედს არ ვკარგავთ, დრო მოვა ძირითადი პრობლემების მოგვარების შემდეგ ურეკისთვისაც მოიცლიან, ჩვენც უსათუოდ გვეშველება. იმის იმედიც მაქვს, რომ დამსვენებლების ნაკადი სულ მოიმატებს და მოიმატებს, ხალხი ირწმუნებს ურეკის სიკეთეს, თუ ამ ეკონომიკურმა კრიზისმა დამანგრეველად არ იმოქმედა.

ურეკის ამ ნაღდ გულშემატკივართან საუბრის შემდეგ, ისიც კარგად გამახსენდა, რომ ძალიან ხშირად ლაპარაკობდნენ და ლაპარაკობენ პირადი ინიციატივების, სიახლის ძიების უნარისა და აუცილებელი გერგილიანობის შესახებ, რასაც ხშირად ქვეყნის უმაღლესი ხელმძღვანელობაც უსვამდა ხაზს და ადამიანებს მოუწოდებდა – მეტი ეფიქრათ ქვეყნისათვის სასიკეთო საქმეების კეთებაზე.

ამ მხრივ საუკეთესო თვალსაჩინო მაგალითად, გნებავთ ნიშუშად, შეიძლება დასახელდეს ურეკის ცენტრში მდებარე სანატორიულ-დასასვენებელ დაწესებულებად ჩამოყალიბებული

„კოლხიდა“. აქ 2006 წელს ვისვენებდი და დიდი სიამოვნებით ვწერდი ჯერ კიდევ მაშინ საკუთარი თვალთ ნანახზე, სამი წლის შემდეგ კი საშუალება მომეცა კვლავაც პირადად შემედარებინა რისი გაკეთება მოესწრო, რაკეთდება, ანუ რა არის ხალხის, მომავალი თაობის სასარგებლოდ გაკეთებული და გასაკეთებელი.

პირველი რაც ერთი შეხედვისთანავე თვალში მოგხვდებათ ის, რომ ეს დაწესებულება როგორც დიდებისათვის, ისე მომავალი თაობისათვისაა განკუთვნილი. ვეებერთელა ეზოს ცენტრალურ ნაწილშია განთავსებული მრავალი ქანდაკება ბავშვების საყვარელი ზღაპრებიდან, ბაყბაყ-დევიდან დაწყებული და ბრემნელი მუსიკოსებით დამთავრებული, აგრეთვე შერჩეულია სათამაშო-გასართობი საგნები. ეზო მოფენილია მიმზიდველ ფერებად შეღებილი მოხდენილი თანამედროვე ფანჩატურებით, სადაც ყოველთვის სასიამოვნოა ნაცნობებთან საუბარი ან ზღვის ულამაზესი პეიზაჟებით შთაგონებული ფიქრი. ეზოში, სასადილო კორპუსის წინ, ყოველთვის ჩართულია სასიამოვნო მუსიკა. კულტურულ-საგანმანათლებლო პროგრამების ხელმძღვანელი, ამასთან ერთად მრავალნაირი საქმის მცოდნე და დაუღალავი პიროვნება ჯემალ ვაშალომიძე დიდიდანვე ფოტო-კამერით იღებს დამსვენებლებს, ზღვას, პლაჟს, დღის საინტერესო დეტალებს, სალამოს კი კინო-ფილმის წინ ფართო ეკრანზე უშვებს მთელი დღის ნამუშევარს. დამსვენებლები, განსაკუთრებით კი ბავშვები დიდი სიამოვნებით

უცქერენ მთელი დღის ამბებს ეკრანზე. ზღვის მხარეს ღია კაფე-ბარში გაისმის სასიამოვნო ცოცხალი მუსიკა, მელოდიას მელოდიაზე უკრავს ცნობილი პიანისტი პაატა დეისაძე, სიმღერებს ფონოგრამებით კი არა, ცოცხლად ასრულებს სოხუმიდან ლტოლვილი მომღერალი თამთა ცხვიტავა. სანატორიუმ „კოლხიდის“ მესაკუთრე და პატრონი გახლავთ მთელ ზღვისპირეთში ცნობილი, გამორჩეული პიროვნება ამირან ჩხაიძე, ის მუსიკის დიდი მოყვარულიცაა და მაღალი დონის მუსიკოსების მოწვევაც მისი უშუალო ინიციატივით მოხდა. აღნიშნული კაფე-ბარის გარდა დამსვენებლებისათვის სეზონურად კიდევ ორი გასართობი კაფე-ბარი ეწყობა, ერთი უშუალოდ ზღვის სანაპიროზე, მეორე კი იქვე ახლოს საბავშვო ბაყბაყდევის ზურგს უკან. სანატორიუმში ფუნქციონირებს მყუდრო კონფერენც-დარბაზი და ნათელი სამუშაო ოთახები, სადაც ტარდე-

ბა ტრენინგები, სამსახურებრივი შეკრებები, თათბირები, რაც შესანიშნავად ერწყმის დასვენებისათვის შექმნილ პირობებს. ვრცელი ეზოსა და მომიჯნავე სანაპიროს სასეირნო ადგილები მეტლახით არის მოპირკეთებული, რაც ნებისმიერ ამინდში სეირნობის საშუალებას იძლევა. სანატორიუმის ეზოს წინ ორასმეტრიანი ქვიშის პლაჟი შესანიშნავად არის მოვლილი, მთელი დღით ქირავდება შეზღონგები და მხურვალე მზისგან დასაცავი ფართო ქოლგები. ყველგან დგას მწვანე და ლურჯად შეღებილი სანაგვე ყუთები, რაც ჯერ კიდევ საკმაო იშვიათობაა მთელი საზღვაო ზოლის გაყოლებაზე. სანატორიუმ „კოლხიდაში“ მოქმედებს სამედიცინო პუნქტი, უშუალოდ პლაჟზე კი მთელი დღის განმავლობაში მორიგეობენ მაშველები, რომლებიც წითელი და ლურჯი ალმების მონაცვლეობით აცნობებენ დამსვენებლებს – არის თუ არა იმ დღეს და იმ დროს საცურაო ამინდი. პლაჟზე მოქმედებს საშხაპეები, გასახდელეები, მცხუნვარე მზისგან დაფარული დასასვენებელი ადგილები, რაც ხალხის კმაყოფილებას იმსახურებს. „კოლხიდა“ იმითაც მკვეთრად გამოირჩევა ურეკის სხვა სასტუმროებისა თუ დასასვენებელი სახლებისაგან, რომ აქ არის სამჯერადი კვება, რაც ძალიან მოხერხებული და ხელსაყრელია ყველასათვის, რადგან აღარ უწევთ დროებით გახსნილ კაფე-ბარებსა თუ სასადილოებში სირბილი, რიგში დგომა. სანატორიუმს აქვს საკუთარი მწვობრი დაცვის სისტემაც,

რაციებით შეიარაღებული ახალგაზრდა ბიჭები თუ მათი ხელმძღვანელი ყოველ წუთს უკავშირდებიან ერთმანეთს, აცნობენ ვითარებას, მიღებულ დავალებებს, რაიმე საფრთხეს თუ სიახლეებს.

როგორც უკვე აღვნიშნე, ამ საკმაოდ დიდი დაწესებულების მფლობელი ანუ მეპატრონეა ოზურგეთელი ბიზნესმენი, შესანიშნავი პიროვნება, ღიმილიანი, განათლებული და ნამდვილად სამაგალითო ქართველი კაცი ამირან ჩხაიძე. სასტუმროს ჰყავს დირექტორიც, ადმინისტრაციული პერსონალიც, მომსახურების სფეროს თუ კვების ბლოკის თანამშრომლებიც, მაგრამ ამირან ჩხაიძე დიდიდან დამემდე მუშაობს, თავად ამოწმებს ყველაფერს, მეგობრულად აძლევს რჩევებს, უამრავ სიახლესა და წამოწვებას ხელმძღვანელობს. მას გასულ წელსაც ჰქონდა წამოწვებული დამსვენებლებისათვის საკმაოდ დიდი, მოხერხებული და კეთილმოწყობილი აუზის მშენებლობა, რის დასრულებასაც ხელი შეუშალა მოულოდნელი საშუალებით მოვარდნილმა რუსულმა აგრესიამ, სასტიკად დამანგრეველმა ომმა, რის გამოც დამსვენებლები კი არა, შეშინებული მოსახლეობაც ტოვებდა სანაპიროს. სანატორიუმის კაფე-ბარში უხვად იყიდება „ყაზბეგის“, „ნატახტარის“, ჩეხური თუ რუსული წარმოების ლუდი. მაგრამ თითქმის ყველა თხოულობს ადგილობრივ ცივ, ახალ, გემრიელ ლულს, კმაყოფილებს უკვე ამირანის ლუდი რომ შეურქმევიათ. ლუდი ამირან ჩხაიძის მფლობელობაში არსებული ოზურგეთის ლუდის ქარხნიდან მოდის და ყველა ერთხმად აღნიშნავს, რომ იგი არათუ ტოლს არ უდებს, არამედ სჯობს კიდევ საქვეყნოდ განთქმულ, დიდი ტრადიციების მქონე ჩეხურ ლულს. სანატორიუმში მრავალრიცხოვანი სტუმრების, დამსვენებლების, კორესპონდენტების, ზოგიერთი მაკონტროლებელი ორგანოს წარმომადგენლების მიღებას, საუბარს, განთავსებას, ნომრების შერჩევასა და სურვილების გათვალისწინებას კულტურულად ხელმძღვანელობს ამირან ჩხაიძის მშვენიერი მეუღლე ხათუნა ლაგაზიძე, რომელიც პატარა ბავშვსაც

ზრდის და ყოველდღიურ აურაცხელ საქმეებსაც აგვარებს, თანაც უნარიანად, დროულად და წარმატებულად.

სანატორიუმში შექმნილი საერთო კეთილგანწყობითა და სითბოთი არის განპირობებული ისიც, რომ ძველი თანამშრომლები მონდომებით მუშაობენ, დამსვენებლებს საუკეთესო პირობებსაც უქმნიან და მადლობასაც იმსახურებენ, იგივე ჯემალ ვაშალომიძე, მომსახურების სფეროს მუშაკები თამუნა ცხომელიძე, ნინო ურუშაძე, მანანა კუპატაძე და ბევრი სხვა. მანანა კუპატაძემ მეგობრულ საუბარში გვითხრა: არაჩვეულებრივი, სიკეთითა და ყურადღებით სავსე ადამიანია ბატონი ამირან ჩხაიძე, შრომას ნამდვილად აფასებს, უსაქმურობასა და უწესრიგობას ვერ იტანს, ყველა სფერო საათივით აქვს აწყობილი. გაგვაფრთხილა განთიადიდან ღამემდე უნდა ვიმუშაოთ, რომ დამსვენებელი კმაყოფილი იყოს, თვითონ აღრიანი დილიდან გვიან ღამემდე არ ისვენებს და ჩვენც მუდმივად საქმე რომ არ ვაკეთოთ, რა გაგვაჩერებს.

სანატორიუმ „კოლხიდიდან“ ღამის თორმეტი საათისათვის წამოვედით. ურეკის ახალ, ღამაზ სადგურში სრული სიჩუმე სუფევდა, მარტო გაჩერება საშიშიც კი იყო. მხოლოდ ხუთი-ექვსი მაწანწალა ძაღლი დარბოდა აქეთ-იქით, კიდევ კარგი აგრესიულობას არ იჩენდნენ. ფიქრში გამიელვა კიდევ – ნუთუ არ შეიძლებოდა ერთი-ორ პოლიციელს ან დაცვის მუშაკს ემორიგევა, ღამით რამდენიმე მატარებელი მაინც გაივლის, სატვირთო შემადგენლობებიც ჩერდებიან, მგზავრებიც, ცოტაა თუ ბევრი მაინც არიან, მათ ყურადღების მიქცევას ჭირდებოდათ. ამგვარი ფიქრების დროს სადგურის ბოლოს პატარა ოთახიდან როგორც იქნა დაკარგული იმედივით გამოიხედა წითელქუდა ღამის მორიგემ, რაც ბუნებრივია, გვესიამოვნა. სხვა სიანხლებიც შეიმჩნევა. თბილისამდე ოზურგეთის ან ბათუმის მატარებლებით შეიძლება მგზავრობა, განსხვავება საკმაოდ დიდია. ოზურგეთის მატარებელზე რბილი ორ ადგილიანი კუპე თხუთმეტი ლარი ღირს, ბათუმის მატარებლის კუპე თითო ადამიანზე უკვე ორმოცი ლარია. განსხვავება საგრძნობია. ეს განსხვავება გამოიხატება კონდიციონერული ჰაერით, ჭერთან მოთავსებული ტელევიზორითა და მეტი სისუფთავით, ღამით თუკი არ გეძინებათ შეგიძლიათ ჩართოთ და გადაცემებს უცქიროთ, თუმცა ღამის პირველი საათის მერე ტელევიზორთან ჯდომა ძნელია. შეიძლებოდა ერთი ბოთლი მინერალური წყალი და სამთეთრიანი ერთჯერადი ჭიქებიც დაედგათ, ალბათ, სხვა საფირმო მატარებლების მსგავსად ისიც კომფორტს პლიუსად მიემატებოდა. მიუხედავად ასეთი სიანხლებისა, მატარებელმა თბილისში ჩასვლა 40-50 წუთით მაინც დააგვიანა, ეს იყო 23 ივლისს, როგორც ჩანს ან ძველი ავადმყოფობა ჯერ კიდევ ვერ მოგვიშორებია ან ძნელად გასავლელი უბნები და მოძველებული ლიანდაგები უშლის ხელს ნორმალურ მოძრაობას.

ასეა თუ ისე, პატარა და უმშვენიერესი საზღვაო კურორტი ურეკი, თავისი მშვიდობისმოყვარე, კეთილი და გულისხმიერი მოსახლეობით ფეხზე დგას, შრომობს, იბრძვის, უკეთეს მომავალს ელოდება. ცნობილი საზღვაო კურორტის საყ-

ოფაცხოვრებო შუქ-ჩრდილები მაინც ვერ აფერმკრთალებს იმ ძლიერ და სასიამოვნო განწყობილებას, რაც ურეკში დასვენების შემდეგ დიდხანს გაჰყვება ასობით დამსვენებელს.

და მერე შენით ვიგონებ თელავს
ხშირად ცხადივით განვიცდი ამას,
როცა საავდროდ გრილა და ელავს,
მე შენ ვიგონებ ძალიან ლამაზს
და მერე შენით ვიგონებ თელავს.
დგას შემოდგომა ალაზნის კელზე,
რომ ღვინომ გზები გადამიხლართოს,
ალავრდშიაც ლექსივით გეძებ,
შემოხიზნული გრემს და იყალთოს.
შემოდის დილა, მშრალი და ცივი,
მთვარე კი რჩება მთაზე ყანწივით,
მანქანის თვალი ქარივით წივის
და იკეცება შორი მანძილი.
ედება გომბორს ათასი ფერი,

ქარვა, ფირუზი, თუ მეწამული,
ათასი ფერით დგება და მღერის,
ჩემი სული და ჩემი მამული.
გადის ფიქრიდან შავი და მძიმე,
და ამ ფერებით ენთება სახე,
გომბორი ყელზე იკიდებს მძივებს,
მერე ქალივით გაჰყურებს კახეთს.
წინ გზა იყოფა ორად თუ სამად,
და ფიქრი ჩემი სამივეს თელავს,
... მე შენ ვიგონებ ძალიან ლამაზს
და მერე შენით ვიგონებ თელავს.

1954 წ.

წინანდალში

სულ დაღლილი ვეღარ დამშვიდდა,
თუმც ირხვეიან დინჯად ნაძვები,
ხან ისე ვღელავ, თითქოს ბავშვი ვარ,
ამდენ ხანს ჩუმად როგორ გავძელი,
სტუმრად მოვსულვარ წინანდალში და
საით წასულან ჭავჭავაძენი.

1953 წ.

თელავი და ნადიკვარი

თელავი და ნადიკვარი,
ტაში დაჰკრეს ცაცხვებმა,
ეს ტრფიალი და გრიგალი
ნეტავ როდის დაცხრება?!
ახლაც მატკობს მოგონება,
წარსულ დღეთა დარდი მკლავს,
მთვარე ახლოს მოგორდება
გადავერცხლავს ნადიკვარს.
ლივლივებენ ბალახები,

ირწევნიან კორდები,
 დრო დამდგარა გალალების
 შენც ნუ დამიღონდები.
 კვლავ მაჩუქე მწველი კოცნა,
 ბევრჯერ ტკბილად ნაგემი,
 მომაწებე ეგ საოცრად
 მოხასხასე ბაგენი.
 გულს სიაძე დამფინე და
 სულ ნუ გამებუტები,
 ჩქარა, სანამ გაფრინდება
 სიჭაბუკის წუთები.

1954 წ.

რა კარგი იყო

მთვარე ვერცხლავდა მთებს მიუვალთა
 და მთებიც ჩანდნენ ამაყად მდგარნი,
 რა კარგი იყო ღამით შუამთა,
 რა კარგი იყო ნათელი მთვარის.
 იდგა დუმილი და საოცრება,
 გული კი დარდებს არ იკარებდა,
 რა კარგი იყო შენზე ოცნება
 იმ ჭერმაღალი ტაძრის კარებთან.

1954 წ.

ღამე თელავში

ელიშერ რჩეულიშვილს

ჰგავს წინანდალი სიმწვანის მეწყერს,
შორს თოვლიანი მთები ელავენ,
და როგორც გრემის სალარო ვერცხლით,
შუქით ივსება მყუდრო თელავი.
მერე ქალაქი ინთება ცეცხლით,
სხვა სასწაული ჩნდება ბუნების,
ცასთან მოჩანან კუდებად მერცხლის
მთები ბინდისფრად შემართულები.
ღამე სურვილებს ვეღარ იურვებს,
ისევ ტკბილდება ღამის თევანი,
ასეთი მშვიდი და მშობლიური
მინდა მარადის დამრჩეს თელავი.
თელავი კერა გამქრალ დღეების
და სიჭაბუკის ჩვენის მნახველი,
როდესაც სულ სხვა სამოთხეები
ვარდისფერიან ბურში გვანვევდნენ.
ახლა ძნელია ფიქრით გავხვევდე,
ღამე იწყება ჩემთვის ახლიდან,
მავსებს თელავი,
მავსებს კახეთი,
ძალით, სიუხვით და სიმალლითა.

1961 წ.

თელავი საზსე ბახსენებებით
გურამ რჩეულიშვილის,

თენგიზ ჯაშიაშვილის ხსოვნას

გათენდა ისე,
 თელავის თავზე
 ცა შემოდგომის გაიხსნა თითქოს,
 ეს გათენება ფიქრებით მავსებს
 და გახსენებას თავისით ითხოვს.
 დღეებმა ჩუმი დარდი გამინდეს,
 რომ შემაჩვიონ აქამდე უჩვევს,
 მზე კი მოღებავს წითელ კრამიტებს
 და აფერადებს უძველეს ქუჩებს.
 აქ დადის ახლა გურამის ლანდი,
 თენგიზის ლანდი,
 და ძვირფას ლანდებს,
 ვაშუქებ ხსოვნის მარადი სანთლით,
 რომ ის გამქრალი ცხოვრება ჩანდეს.
 ჩანდეს შუამთა და ალავერდი
 უბედნიერეს დღეების წყებად,
 შორს ცივგომბორის მწვავე ხავერდი
 ოქტომბრის მზეზე შიშინით შრება.
 არ მავიწყდება რაც უნდა მეთქვა,
 როს ნადიკერიდან გავცქერ წინანდალს,
 ო, რა უღრუბლო დღეები გვედგა,
 ო, რა ნათელი ზეცა ბრწყინავდა.
 მეწვება გული თენგიზ და გურამ,
 რომ მე უთქვენოდ დავყვები ქალაქს,
 ზეცაში თეთრი ბუშტივით ცურავს
 შორს მიმავალი ფრინველი ცალად.
 თითქოს დაკარგულ იმედებს ვძებნი,
 ველზე წვებიან ოქროს დარები,
 გზა კი ერთია –
 მარტოდენ შებმის,
 თქვენი სახელის მაღლა ტარების.
 მომძახის ჩვენი ძველი თელავიც
 და გახსენებას ცეცხლივით ანთებს,
 ასე ამ ქვეყნად ალბათ ვერავინ

სულის შემპყრელი ათი ღღე

ვერ შეინახავს თქვენს
ბვირფას ლანდებს.

1971

წ.

აღრე ბამძრალი შენი ცხოვრება

თენგიზ
ჯაშიაშვილის ხსოვნას

აღარც ზაფხული,
აღარც ზამთარი,
აღარაფერი არსებობს
შენთვის,

შენ დაფერფლილი და
ნაზავთარი
თბილისის მიწას მიწადვე
ერთვი.

მე გული მტკივა,
ცხოვრება შენი
ახლა შორეულს ჩამოგავს
სიზმარს,

და გაზაფხულიც ყვავილ-
თა ფენით
უკვე ვერაფერს შესძლებს
და იზამს.

დაგაყრის მხოლოდ აპრი-
ლის ფერებს,
რომ შეიმოსოს მწუნარე
ბორცვი,

მწარე ცრემლებად
იწვიმებს მერე

შენი დაშლილი ძვალი და
ხორცი.

შემოგარდნილი წარსუ-
ლის ელდა

ბურუსად ქცეულ
ფიქრებს შეარხევს,
და გამახსენებს ყვე-
ლაფერს ერთად,
რასაც დარდებმა ხელი
შეახეს.

ვხედავ დანაცრულ
ღღეებს მზიანებს,

ერთ დროს დანახულ
ვარდისფერ მყობადს,

ეს მაშინ იყო,
როს გვაზიარეს
თბილისისა და მამულის
ტრფობას.

ვეძებდით ჩვენთვის გასავ-
ლელ ბილიკს,

განუჭვრეტელი ნისლით
მოფენილს,

თბილისი იყო ნამდვილად
თბილი,

ჯერ კიდევ წყნარი და უშ-
ფოთველი.

არ გამქრალიყო ნღობა,
გატანა,

არ ქცეულიყო ქვეყანა
ხარბად,

დრომ იმ საოცარ გზე-
ბით გვატარა

და გვასწავლიდა კაცო-
ბის ანბანს.

არავითარი ოქრო და ვერ-
ცხლი,

მხოლოდ იმედად ყველ-
გან გველოდა,

მომნიბლაობა ქართული
 ზეცის,
 ქართული მიწის მიმზიდ-
 ველობა.
 ჩვენს გზაზე მუდამ იღვა
 თელავი
 ნაოცნებარი სითბო-სიმა-
 ლლით,
 კვლავ მოვარდება ხსოვ-
 ნა მღევარი
 და იმ ვარდისფერ დღეებს
 მიმახლის.
 თელავის ქუჩებს მშვიდ-
 სა და ლამაზს
 ისევე ყრმობის ედებათ
 ხმები,
 სულით ხორცამდე დამი-
 პყრო რამაც
 შემოჭრილ დღეებს იმი-
 თვე ვხვდები.
 ჟამი კი გარბის სწრაფად
 მბრუნავი,
 მეც დაუნდობლად გადა-
 მირა,
 და დამრჩენიხართ შენ და
 გურამი
 დაჭრილი გულის მძიმე
 იარაღ...
 ახალა თბილისში დგას
 გაზაფხული,
 სითბო ედებათ ქუჩებს
 საყვარელს,
 და რაც გულში მაქვს
 გადანახული
 იმას ზამთრებმაც ვეღარ
 გამყარეს.
 ცხოვრება ჩვენი
 გამლილ წიგნივით

წინ მიღევს გამქრალ
 თქვენი მიზნებით,
 ვფიქრობ და დამკრავს
 განცდა სიგრილის,
 განცდა სიცივის,
 და მე ვუხიზლდები.
 ჟამს გარდავლილი ბნე-
 ლეთში მიაქვს,
 აღარაფერი არსებობს
 შენთვის,
 შეფარებული მარადის
 წყვილად,
 თბილისის მიწას
 მიწადვე ერთვი.
 დამთავრდა ლხენაც,
 ფიქრიც, წამებაც,
 მხოლოდ სახელი დარჩა
 ხსოვნებად
 და ტირილამდე დამენანება
 აღრე გამქრალი შენი
 ცხოვრება.

1984

წ.

ვარდისუბნის ვარდები
 ედიშერ რჩეულიშვილს
 ვარდისუბნის ვარდები
 აბრდღვიალდნენ თე-
 ლავთან
 და მე თელავს ვბარდები,
 ვისიც ბევრი მემართა.
 თუ არ გაავდარდება
 დღეა შესაშურველი,
 ვარდისუბნის ვარდებმა

დამადევნეს სურნელი.
 წინ ალაზნის ველია,
 ცა ახურავს ფენებად,
 ახლა ძნელზე ძნელია
 ძველის არგახსენება.
 აწ სხვა გზებით ვერ ვივ-
 ლი,
 ქრიან ძველი სიონი,
 ვერცხლით გადაფერილი
 ელავს კავკასიონი.
 შემხვდება და მილიმის
 საყვარელი თელავი,
 სადაც წლების სიღრმი-
 დან
 შემომყურებთ ყველანი.
 სიჭაბუკის ფერებით
 შემოსილან ხედები,
 ველარაფერს ველევი
 და მიდამოს ვედები.
 ჩვენი ნაფეხურებიც
 ვერ წარეცხეს ღვარებმა,
 ნამად დამესხურება
 გულით ხსოვნის ტარება.
 და რაც ძვირად მიღირ-
 და,
 კვლავ მიჩვენებს თელავი,
 შორი წლების სიღრმი-
 დან
 შემომყურებთ ყველანი.
 თითქოს ახლად მოველი
 წარსულს ჟამით გათე-
 ლილს,
 მახსენდება ყოველი
 დღეა ისე ნათელი.
 ცივკომბორის ზეფირიც
 მოქრის ანავარდებით,
 გზებზე გადამეფინენ
 ვარდისუბნის ვარდები.

გახსენების სურვილი
 კოცონივით აღდება,
 ქალაქს მოსდეს სურნე-
 ლი
 ვარდისუბნის ვარდებმა.
 ფიქრიც გაამაყდება
 დარდის გადამთელავი,
 დავდივარ და დამყვება
 საყვარელი თელავი.

1972

წ.

შეღამება ალა- ზანთან

ალაზნის ლოქო გვარგო
 მეთევზემ,
 ნიახურით და კენიტი
 მარილით,
 შორს ალავერდის მაღალ
 კედელზე
 მთვარე ეკიდა ვერცხლის
 ნალივით.
 ქედებს ეფინათ ლურჯი
 ბურუსი,
 იხურებოდა გომბორის
 კარი,
 ახლად გათიბულ თივის
 ბულულში,
 საღამო იწვა ბავშვივით
 წყნარი.

1972

წ.

ყერი

დილა მევ-

ელიმ-

ერ რჩეულიშვილს

დილაადრიან მოვიტოვეთ
ვომბორი უკან,

წამით კახეთი გაიშალა ამ
სიმალიდან,

ძირს ფაციფუცით დახ-
ვეული ჩარბოდა შუკა

და ტყეთა სურნელს უჩი-
ნარი ქარი გვახლიდა.

თეთრიწყლებიდან გასა-
ფრენზე მცირე მანძილით

ჩანდა შუამთა, ჩამოშლილი
მწვანე მეწყერი,

სტუმრად მოსული, აქ
გპოულობ ძვირფას განძივით,

მაშულის განცდავ,

და ყოველთვის მძაფრად
მეწყები.

მიუვალ კოშკებს შე-
ფარვია წარსული შორი,

ნაჭდეგებივით რომ ატყვია
ნახმლევის ზოლი,

წარსული ჩვენი, საამაყო,
დღემდე ქებული,

ამაყი ხალხის სისხლის
ფერით განათებული.

ბარაქიანი წინ იწყება
ველი ალაზნის, –

ვარდისფერ ნისლში მო-
ტივტივე ლურჯი ზომალდი,

იგი ყოველთვის იყო
ჩემთვის ისე ლამაზი,

რომ სილამაზეს ამქვეყ-
ნიურს მისით ვზომავდი.

ხალხის ნალვაწი უკვდავ-
ებად დაღვრილა ველზე,

მრავალჟამიერ კვლავ ამშ-
ვენებს ქვეყნის დიდებას,

შრომის გარეშე აქ
გლექაკაცი წუთითაც ვერ
ძლებს

ნაზიარები მარადიულ
ჭემმარიტებას.

ჩვენშიც გადმოდის დაუმ-
ცხრალი ძლიერი ჟინი,

მიულწეველის ვერ მიღწ-
ევის ჯერ სინანულით,

ალაზნის ველი გვეგებება
ცინცხალი დილით

და მეწყერივით ძლიერდე-
ბა განცდა მაშულის.

1971

წ.

ღამით თე-

ლავისკენ

გურამ

რჩეულიშვილს

მანქანის ფარებით ღამე
გაფატრული

დაჭრილი მხეცივით ეცე-
მა ქედებთან,

მალე გამოჩნდება მთვარე
გაბადრული,

სილისფერ ზეცაში თვა-
ლი რომ ეძებდა.

ჰორიზონტს გომბორი
სილუეტს მიახატავს,

ვარსკვლავი მიიწევს
ცისკენ ნისლიანა

მთვარეც გამოცურდა
თეთრი იახტა და

უსაზღვრო სივრცეში გა-
დაისრიალა.

ღამეულ ფერებში ქედი
იძირება,

დაბლობში სინათლით
კრთება „სერვოდანი“,

ალბათ შესაწირი აღარ
იწირება,

ტკივილით ვიხსენებ
დღემდის ვერმოტანილს.

ვფიქრობ სიკეთეზე,

რასაც ვიმეტებდით,

ვფიქრობ ტკივილებზე,

რასაც ვერ ვმალავდით,

ისევ შენ მომყვები გზაზე
იმედივით,

ისევ შენ მაცილებ ღამის
თელავამდი.

1973

წ.

იმ ბზიოთ

ბანკლილი

გურამ

რჩეულიშვილს

გადმოვიარე ცივგომბორის
უღელტეხილი

და სიმაღლიდან გაკრთა
ფერად სახლების წყება,

ისე ავლელდი,

თითქოს მშვიდი ეს სი-
ლამაზე

და ეს მიდამო დიდებუ-
ლი ჯერ არ მეხილოს,

რომლითაც თვალი გადა-
ღლილი ვერაფრით ძღება.

გზებზე ვარვარა სიმხურ-
ვალთ ივლისი ენთო,

ფოთლები ყვითლად
ჩამოეშვა კუნელს და ასკილს,

აქ კი სიგრილე
ფილტვებს ავსებს ზვატით

დახუთულს

და ვგრძნობ ისინიც
კვირტებივით იწყებენ გაშლას,

რომ გაიტანოს სისხლმა
ძარღვში სიბლანტის ნასკვი

და წინ ვიარო ჭაბუკივ-
ით,

ვით ვიყავ ერთ დროს.

სივრცე წყალივით გამ-
ჭვირვალე წკრიალებს ირგვ-

ლივ,

მზე წითლად ღებავს
ცივგომბორის ალბიურ ფერ-
დებს,

გალაღებულა ნაწვიმარზე
ღვია და ღეკა,

ნეტავ შემეძლოს აქ ვცხ-
ოვრობდე,

ვშრომობდე, ვწერდე,

კაცურ კაცობის სულ
სხვაგვარი წესით და რიგით,
ფეხქვეშ ბალახის დაც-
ვარული დამეგოს თექა,

რომლითაც ახლა მივსრი-
ალებთ დაბლა და დაბლა,

შემომეგება თეთრი წყლე-
ბი წლების სიღრმიდან,

აქ სინანულის საოცარი
გრძნობა ამიტანს,

და იმ შორეულ წლების
წინათ ღარიბულ ტაბლას

ნეტავი ისევ შენთან ერ-
თად ვეჯდე თავიდან,

ამგვარი ფიქრი ღღეს
ცხოვრების ფასად მიღირდა.

მაგრამ გაირბენს თეთრი
წყლებიც,

ვით გაელვება,

მუნების ტევრით გავიჭრე-
ბით თურდოს ხევისკენ,

სადაც სიმწვანე გაპობი-
ლა შუა რძისფერად,

მიფრინავს ქორი და შუა-
მთის ტაძარს ევლება,

მერე ეშვება, უფრო მალ-
ლა ველარც იფრენდა,

ან ასე მაღლა
აფრენისთვის იქნებ შერისხ-
ეს.

გზამ დაღმავალმა შეგვა-
ტოვა ზურმუხტის მორევს
და სიჭაბუკის ნაკვალევზე
მიქრიან გზები,

რასაც ყოველთვის სულ-
ში ძეგლი უნდა უშენო,
ვიჩქაროთ თორემ,
ცოტა კიდეც ვიჩქაროთ
თორემ,

იწვის, ნელდება ის მჩქე-
ფარე ღღეები გზნების,
თითქოს ვფხიზლდები
საყვარელი ქალაქის კარ-
თან

და გული მტკივა,
რომ თელავი მხვდება
უშენოდ.

1971

წ.

08-

ალთოში

გოგი

შათირაშვილს

როცა იარაღს დაუნდო-
ბლად გვიღერებს ზოგი,
როცა ის ზოგი ათასწლო-
ვანს ბელავს ბერმუნას,
რამხელა საქმეს უშურ-
ველად აკეთებ, გოგი,
რამხელა საქმეს სამამ-
ულეს შეჭიდებულხარ.

არ გაგტეხნია მოყვარული
გული კახივით,

და კვლავ უკვდავი
რუსთაველის მისდევ ნაკვა-
ლევს,

მინდიასავით გაბარბაცებს
მიწის ძახილი,

სეტყვით დაფენილ ვაზს
როდესაც ჭიგოს აკრავენ.

შენი ნალვაწი, შენი საქმე,
სიტყვა, სახელი

ფერებს დღეისას იმედე-
ბად მატებს სიძველეს,

ამ ნაფუძარზე ქალ-ვაჟე-
ბი შენი კახეთის

ცხოვრების სიბრძნეს სა-
განძურის მსგავსად იძენენ.

და ივლის ყველა წინაპრე-
ბის გზით გაკვალულით,

ხალხი სიკეთეს
სიკეთისთვის იძიებს უხვადვე,

ჩვენ რომ გვიყვარდა საფი-
ცარი ჩვენი მამული,

მათ უფრო მეტი გატაცე-
ბით უნდა უყვარდეთ.

რამხელა საქმეს სასიც-
ოცხლოს აკეთებ, გოგი,

შეგირხევია ჟამთასრბო-
ლის მრუშე ბლონდები,

და როს იარაღს დაუნ-
დობლად გვიღერებს ზოგი,

აუცილებლად ნალვაწ-
ვართ შენ მაგონდები.

1994

წ.

დემნა რჩეულიშვილი- სათმის ბაბზაშვილი ბარა- თი

თელავი ახლა ზეცის ფე-
რია,

მთებზე აგია ლურჯი
ქულები,

უკვე ორმოცზე მეტი წე-
ლია

მანდ იმედივით რომ მეგ-
ულები.

შენ გაჟაკცური გზის დამ-
ლოცავი

და მხარში მდგომი იყავ
თავიდან,

სიტყვის სათქმელი აღ-
ბათ დროც არი,

უკვე იმდენი წელი გავი-
და.

ოცნება შენკენ მაქვს მოპყ-
რობილი,

თან სურვილები მავსებს
ლამაზი,

დგას ნადიკვარი აკროპო-
ლივით

და გადაჰყურებს ველებს
ალაზნის.

ძირს ტერასებად მწვანე
მთებია

სივრცის ჭერივით გადა-
მხურავი,

აქ მეც მრავალჯერ მიო-
ცნებია

მხარში როდესაც მეღვა
გურამი.

მოურჩენელი დღემდე იარა
გურამი დაგვრჩა გულის
ჭრილობად,

მისმა ტკივილმა არ გაგვი-
არა,

და იგი ახლაც როგორც
გვჭირდება.

მოგყვება მხოლოდ ხსოვ-
ნა უქრობი,

სხვას არაფერი არ ეშ-
ველება

და ჩვენც არეულ ამ
საწუთროში

კვლავ სიყვარულის დავრ-
ჩით მცველებად.

ჯერ განგებაა ჩვენი
მფარველი,

მისითვე ვამბობთ
სათქმელს მისაგებს

და მეგობრობის ეშხით
მთვრალეები

ისევ მივდივართ შუამთი-
საკენ.

მწვერვალებს შუა გამონ-
აბერი

ცა მოჩითულა წითელ
ფარდებით,

ვარდისუბნიდან ქარს
მონაბერი

მოგვღევს სურნელი გაშ-
ლილ ვარდების.

ოქრო ეღვრება ცივს და
ზუზუმბოს,

მზე მწვერვალების ხაზზე
გასწორდა,

ქვისფერ ქელიდან ქარის
ზუზუნი

შრიალით უვლის მუხებს
ასწლოვანს.

მივღევთ სავალს და ვივ-
ლით ვიდრემდის

დაგვეფარება მწუხრის
ხავერდი,

ალაზნის ჭკლის დიდი
სიმდიდრე

თეთრი გემივით დგას
ალავერდი.

ამოვარდნილი ქვეყნის
საშოდან

ანათებს, თითქოს პირჯ-
ვარს გვსახავდეს,

ტყესთან ტაძარი მშვიდად
დაგვშორდა,

სანამ სალოცავს კვლავაც
ვნახავდეთ.

შუამთის ტყეში ბოლავს
ნახშირი,

ცეცხლზე აწყობენ მწ-
ვალებს ცვრიანებს

და გასაოცარ ხმათა კავ-
შირი

სიმღერა ტყეზე გადი-
წკრიალებს.

გვალვამოდებულ სულებ-
ის საზრდოდ

მზიური ზმრის ზმცნობისათვის

მრავალჯამიერს მოსდევს
წინწყარო,

სადა ხართ ჩემი ახალ-
გაზრდობის

წლებო მარადჯამს დაუ-
ვიწყარო.

სადაც თელავში პირველ
სტუმრობის

დღემდე ოცნებით მიყვარს
ყურება,

და დროის სრბოლით
– მართლა უღმობლით
იმედის კარი არ იხურე-
ბა...

ეს ყველაფერი შენით
იწყება,

შენ გაბარია გადასარჩე-
ნად,

და როცა გულთა ფეთქვა
მიწყდება,

სიყვარული ხომ მაინც
დარჩება.

ჯერ კი იქნება ტყეში
შეგარდნაც,

ყანწებიც – ბევრჯერ
ხელთ რომ გვჭერია,

მერე განუყრელ შენს ტკ-
ბილ თელავთან

შენც დავიწყება არ გიწე-
რია.

თელავი ისევ ზეცის ფე-
რია,

ქედებს ფარავენ ლურჯი
ქულები,

უკვე ორმოცზე მეტი წე-
ლია

მეგულებოდი და მეგულე-
ბი.

1994

წ.

წასვლა

შალი-
კო რჩეულიშვილის ხსოვნას

ვინ დაიჯეროს რომ კუკი-
ის მარცხენა მხარეს

თითქოს დამცხრალი ჩაე-
სვენე საფლავს გრიგალი,

აღარაფერი არც გაწუხ-
ებს, აღარც გახარებს,

მხოლოდ ცხოვრებით
შემორჩები, როგორც იგავი,

და ამაშიაც არაფერი არის
ახალი,

რომ ცოდო-მადლით
სავსე ქვეყნად სტუმრად იყავი.

ჯანღის ფარდებში ილან-
დება სიყრმის თელავი,

ქედებს ქორივით გადაუ-
ფრენს გომბორის ქარი,

ბევრის მშველელსაც ვერ
გიშველა ქვეყნად ვერავინ,

გზას დაადექი უსასრუ-
ლოს, ამაყად მდგარი,

იქ აღარ ქუხან სივრცეე-
ბი, აღარ ელავენ

ყოფნა-არყოფნის წაშ-
ლილია მარადი ზღვარი.

წავიდა დემნა რჩეულიშვილი

ცრემლის შეშრობა აღარ
 გველირსა,
 ვერ გავქეცით
 განგების დენას,
 დუმს ეკლესია ამაღლებ-
 ისა,
 ეშვიდობება თელავი დემ-
 ნას.
 ნისლი ცრემლივით დას-
 დის შუამთას,
 რა შეაჩერებს ცრემლებ-
 ის დენას,
 დავდექით ჭირთან –
 გამოუვალთან,
 ახლა თელავში კრძალა-
 ვენ დემნას.
 მიდის და მიაქვს მთელი
 ეპოქა
 ძებნით, დარდებით,
 ლხინით, კაცობით,
 გულს სევდა მძიმედ შემო-
 ეთოკა
 საუბედუროდ ასე ნაცნო-
 ბი.
 ქარი ჩამორბის ნადიკ-
 ვარიდან,
 ძველ ნააკვნარზე
 მიგვასწრებს შევლას,
 ეს ცივი თქორიც
 გადიკარებს და
 ველარასოდეს ვინილავთ

დემნას.

თან მიაქვს ჩვენი გულის
 ნაწილი,
 ბედი ტკივილთან ასე გვა-
 ჭიდებს,
 იმ სიშორიდან,
 თითქოს ყმაწვილი,
 წლებს თან მოყვები
 ორმოცდაჩვიდმეტს.
 ჰოი, რამხელა ჟამი გასუ-
 ლა,
 მიჭირს უბრალოდ თვა-
 ლის მოვლება,
 კაცი წავიდა,
 ყოფნა დასრულდა,
 მთელი ცხოვრება იქცა ხს-
 ოვნებად.
 ცრემლის შეშრობაც აღარ
 გველირსა,
 ვერ გავქეცით განგების
 დენას,
 დუმს ეკლესია ამაღლებ-
 ისა,
 ეშვიდობება თელავი დემ-
 ნას.

2009

წ.

შელამების თელავი

მთვარე ვიწროში ვერ გა-
 ეტია
 და ისევ მთებზე ამოი-
 წვერა,

ცა თითქოს ლურჯი პერ-
 გამენტია,
 სივრცე კი ჟამთა უცხო
 ზმანება,
 და კვლავ ვიგრძენი – ეს
 შეღამება
 რა ტკივილებსაც გამოი-
 წვევდა.
 ქალაქი სუნთქავს ღამეულ
 ფერებს,
 ქედები ჩანან ვერცხლით
 ნაჭელი,
 ვეძებ მოსასწრებს,
 დარჩენილს ჯერაც,
 დამუხტულივით ველარ
 გავჩერდი,
 თქვენი ხმაც მესმის:
 რას ჰქვია ვერა,
 უნდა მიიღო რასაც არჩე-
 დი.
 მშვიდად ინთება ძველი
 თელავი,
 თუ მეციხოვნე ჭრაქით
 შემოდის,
 და სიხარულის გადამთე-
 ლავი
 დარდი შემცვლელი
 უდარდებლობის.
 მზარავს – ნახავო უკვე
 ვერავის,
 ოცნებაში რომ მაინც
 ელოდი.
 დაშვებულია წარსულის
 ფარდა,
 რასაც ხედავ და ვითომ
 ვერ ხვდები,
 კვლავ გარდავლილი მო-
 გყვება ღარღარად,

არ შრიალებენ შენი ვერხ-
 ვები,
 თუმც უსაყვარლეს ჩვენს
 ნადიკვართან
 თქვენს წმინდა ლანდებს
 მაინც შევხვდები.
 გამახსენდება რაც კი გვიყ-
 ვარდა,
 რაც გარდავლენილ
 დღეებს მიბარდა,
 და გზებს,
 უღმერთოდ რომ დაიხ-
 ლართა...
 ბევრი იქნება ამ საღამოს,
 ბევრი, თქვენს გარდა...
 საუბედუროდ დაეშვა
 ფარდა...

1999

წ.

გურამ რჩეულიშვილის,
 თენგიზ ჯაშიაშვილის, ჯიმი
 რჩეულიშვილის, ქართლოს
 ჯაფარიძის, ფარნაოზ (ფანც-
 ქალ) სიღამონიშვილის, ალ-
 ბერტ ნარეკლიშვილის ხსოვ-
 ნას.

მოსწრების ფიქრი ალავერდიდან

თუ ალავერდი ისევ მო-
 ნასტრობს
 და თუ ქართველი ისევ
 ქართველობს,

აუცილებლად უნდა
 მოვასწრო,
 გინდაც ყოველი ღამე
 ვათენო.
 სანამ შენების შემწევს
 უნარი
 და ალავერდი სანამ მო-
 ნასტრობს,
 სიმწვანესავით გაუხუნარი
 გული მომძახის:
 უნდა მოასწრო.
 სანამ გომბორი თელავს
 დაჰყურებს,
 კაკკასიონი მზეზე კი-
 ფობს,
 დღე ნაადრევად თუ არ
 დაეხურე,
 მაშინ მოვასწრებ,
 მაშინ გაიმბობ.
 გეტყვი გულდაგულ რასაც
 ველტვოდი
 კაცურ კაცობის ჩემი სა-
 ზომით,
 რატომ მიყვარდა ბელტი
 ბელტობით,
 რატომ მიყვარდა ვაზი
 ვაზობით.
 რად არ დავეცი,
 რად არ გავცივდი,
 ყველაზე მეტად რატომ

მიყვარდი,
 ან იმ გზას წუთით რად
 არ დავცილდი
 წინამძღოლივით შენ რომ
 მიგყავდი.
 დღე იყო –
 თითქოს წინსვლა შემდე-
 გი,
 რეკდა ტაძრიდან ზარი
 ხმოვანი,
 შემე მშობელივით მხარში
 მედექი
 შენი წარსულით
 ათასწლოვანით.
 და ალავერდი სანამ მო-
 ნასტრობს
 შემოჯარული მთების
 კრებულის,
 რაც გინდა მოხდეს –
 უნდა მოვასწრო
 და გავიარო გზა დაწყე-
 ბული.

1970

წ.

1991 წელს გარადიცვალა ცნობილი საზოგადო მოღვაწე პროფესორი დამიანე გოგონია. მიმდინარე წელს საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიაში აღინიშნა მისი დაბადებისდღიდან 90 წლისთავის საიუბილეო თარიღი. გთავაზობთ საიუბილეო საღამოსთვის გამიზნულ ორ გამოსვლას, სადაც ჩანს დამსახურებული ადამიანის საზოგადოებრივი და პიროვნული თვისებები.

სიბრძნით სავსე პიროვნება

უსაყვარლესი აღაზიანო

როგორ დაგადაგენინე ფოთელს ეროვნება

08030 მთვარე
თანამსახურის

ზღვა შუქ-ჩრდილების ზონზე

*ნუგზარ წერეთელი – ჟურნალისტთა
საერთაშორისო ფედერაციის წევრი,
საქართველოს დამსახურებული ჟურნალისტი,
პროფესორი.*

გაქონილი სხეულები,
გაზინტლული მზერა,
ღმერთო, როგორ დავუღლივარ
მათ ჟივჟივს და ცქერას.
ჩემს შვილს

**თელავისადმი და თელაველებისადმი
მიძღვნილი ლექსებიდან**

1952 წლის სექტემბერში გურამ რჩეულიშვილმა თელავში წაგვიყვანა მეგობრები. ეს იყო პირადად ჩემი პირველი შეხვედრა საქართველოს ამ უძველეს და უმშვენიერეს ქალაქთან. მოძღვენო წელს გურამმა უკვე მთელი ზაფხულით მიმიპატიჟა ნადიკვარზე მდებარე სახლში დასასვენებლად. იმ შორეული წლებიდან დაწყებული თელავი ჩემთვის უსაყვარლეს ადგილად იქცა. მალე 60 წელი სრულდება მისი პირველი ნახვიდან, მონატრება და ნახვის სურვილი კი ყოველთვის თან დამყვება. სწორედ ამ ჭეშმარიტი სიყვარულის დადასტურებაა თელავისა და ღირსეული თელაველებისადმი მიძღვნილი ლექსების ერთი ნაწილი, რაც განვლილი წლების მანძილზე გამოცემული წიგნებიდან ამოვკრიფე. ლექსები, ალბათ, სრულად მაინც არ არის წარმოდგენილი, მაგრამ დიდი სიყვარულისა და პატივისცემის გადმოსაცემად მგონი საკმარისია, რასაც დარწმუნებული ვარ მკითხველი უფრო კარგად შეაფასებს და დაადასტურებს.

ნუგ ზარ წერეთელი

ერთი თხზულების სახის-
მეტყველებისა და მისი
ძველბერძნულ დედანთან
მიმართებისათვის

ცნობილია, რომ თეოლოგიური ხასიათის თხზულებები არ გამოირჩევიან სახე – სიმბოლოების ორიგინალობისა და ნოვატორობის თვალსაზრისით. უფრო მეტიც, არათუ არ გამოირჩევიან, არამედ წესიდან გადახრადაც კი ითვლება ახალი ფორმის შემოტანა, ყოველ შემთხვევაში, ავტორი ამას ყოველთვის თავს არიდებს, რადგან ამ დროს ის შეიძლება არც ისე შორს აღმოჩნდეს ერესისაგან. ეს თხზულებები, თანამედროვე ტერმინს თუ ვიხმართ, სრულიად ინტერტექსტუალური არიან საღვთო წერილიდან. აქ მეტაფორები, შედარებანი სიმბოლოები ცალსახაა და ერთმნიშვნელოვანი, ისინი მხატვრული პარადიგმებია, განსხვავებით თანამედროვე ლიტერატურისაგან, სადაც მხატვრული სახე მარგინალურია და ათასგვარ ტრანსფორმაციას განიცდის. მაგალითისათვის, ჩვენ შეგვიძლია დიდხანს ვიმსჯელოთ იმის შესახებ, თუ რას ნიშნავს ვარდის სახე უახლეს პროზასა თუ პოეზიაში, მაგრამ ყველამ ძალიან კონკრეტულად ვიცით, რას გულისხმობს ავტორი, როცა აბო

ტფილელს მიმართავს: „ვარდი ეკალთაგან გამოგარჩია“(გვ 116, ქართული პროზა, თბ, 1982). ვხედავთ, თუ რა მეტამორფოზას გადის შინაარსი ფორმამდე, როცა შეურაცხ და დამცირებულ მდგომარეობაში მყოფ წმინდანს მშვენიერების ნიშნით წარმოგვიდგენს, ანდა, რატომ არის წინდა შუშანიკი, „დამშრშალი და დაბუშებული ტირილითა“(გვ 19, ქართული პროზა, თბ, 1982), „შუენიერი“ სძალი ქრისტესი.

თეოლოგი ავტორისთვის გამოგონილი, ზოგადი რეალობა არ არსებობს, მისთვის თავისთავადი, თვითკმარი ღირებულებისა თავად ფაქტი. „ჩვენ თვით თუსით არარად აღგვიწერიაო“(იოანეს და ექვთიმეს ცხ., გვ.371, ქართული პროზა, თბ, 1982) - ამბობს გიორგი მთაწმინდელი და ეს კონიუნქტურაა. აქ სიტყვა არის არა „სარკე და სახე“(გიორგი მთაწმინდელის ცხ., გვ.501, ქართული პროზა, თბ, 1982), არამედ ემპირიული სინამდვილე. თუკი, თანამედროვე ლიტმცოდნეობის მიხედვით, „სიმბოლო მთლიანად დამოკიდებულია ინტერპრეტატორზე და ინტერპრეტაციის გარეშე, როგორც ნიშანი, დანიშნულებას კარგავს(მ. კვაჭანტირაძე, სემიოტიკა, თბ, 2007, II, გვ.203), მაშინ თეოლოგიური თხზულებების ყოველი სიტყვის ინტერპრეტაცია უკვე ძველი აღთქმის

წიგნებშივეა მკაცრად დადგენილი და განსაზღვრული.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სიმბოლოს მიმართებით ძველი ქართული ლიტერატურის ძეგლებზე ლაპარაკი ნაკლებად საგულისხმოდ მიგვაჩნია. ჩვენთვის უფრო საინტერესოა ის, თუ რა სემანტიკურ-სტრუქტურულ სახეცვლილებას განიცდის აზრი ერთი ენიდან მეორე ენაზე გადასვლისას და შევეცდებით ერთი ქართული ნათარგმნი ტექსტის სახისმეტყველება წარმოვიდგინოთ თავის ძველ ბერძნულ დედანთან მიმართებაში. ეს არის VII საუკუნის საეკლესიო მოღვაწის, წმ. ანასტასი ანტიოქიელის, იგივე ანასტასი იღუმენის კითხვა – მიგებითი თხზულება. ქვე დავამატებთ იმასაც, რომ ანასტასი სინელი არის ასევე ავტორი ცნობილი საღვთისმეტყველო-დოგმატიკური თხზულებისა, რომელსაც ქართულ ენაზე „წინამძღვარი“ ჰქვია. ქართველი მთარგმნელი უცნობია, თარგმანის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, რომ იგი დედნის ეკვივალენტის ტიპის, პრეციზიული მთარგმნელობითი პრაქტიკის წარმომადგენელია.

კრებულის შემდგენელები მისი თარგმნის დროდ XII-XIII საუკუნეებს მიიჩნევენ. ენობრივი თვალსაზრისით, იგი უფრო ტიპურია ძველქართული ენობრივი

ნორმებისათვის და ნაკლებად ამჟღავნებს საშუალო ქართული-სათვის დამახასიათებელ ენობრივ არასტაბილურობას. თარგმანი არის გამოკრებული და შემოკლებული, ანუ ქართული და ძველი ბერძნული ტექსტები ერთმანეთს ემთხვევა ნაწილობრივ და ფრაგმენტულად.

თხზულება ეგზეგეტიკურია და ვერ იქნება გამორჩეული სახე – სიმბოლოების მრავალფეროვნებით, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ისინი უაღრესი ემოციურობითა და აზრის სიახლით აღიქმებიან, შინაარსობრივად მეტად მეტყველნი და ესთეტიკურად სრულყოფილნი არიან. აქ სიმბოლოა არა მარტო სიტყვა, არამედ მთელი შესიტყვება. აღსანიშნავია და აღმნიშვნელს შორის კავშირი მეტად მჭიდროა, რეალობა და სიტყვა აბსოლუტურად მოიცავს ერთმანეთს, ისე, რომ ხანდახან სიმბოლოს დადგენაც კი ჭირს. ისინი ძირითადად ადამიანის შინაგან სამყაროს წარმოაჩენენ და ღმერთთან მიმართებაში განიხილავენ მას. ჩვენ ისღა დაგვრჩენია, პარალელური ფაქტები აღვნიშნოთ და ვნახოთ, როგორ ეთანადება ერთმანეთს ორი ავტორის სამყაროსეული აღქმა:

**ამისთვის იტყვს უფალი:
რომელსა უყუარდე მე, მცნებანი ჩემნი დაიმარხნეს და**

მამამან ჩემმან შეიყუაროს იგი და მივიდეთ მისა და სავანე მის თანა ვყოთ. 1.3
 Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τοὺς λόγους μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἔλευσόμεθα, καὶ μονῆν παρ’ αὐτῷ ποιησόμεθα.

ბერძნულში არ არის ქართულის განმაზოგადებელი პირველი წინადადება. დედნის მომავალი დროის ფორმებს თარგმანში II კავშირებითის ფორმები შეესაბამება(τηρήσει-დაიმარხნეს; ἀγαπήσει- შეიყუაროს; ἔλευσο- μεθα-მივიდეთ; ποιησόμεθα-ვყოთ), ბოლო ორ შემთხვევაში გვარი ვნებითად იცვლება. ბერძნულში პირდაპირი ობიექტის ფარდი, როგორც წესი, ქართულის სახელობითი ბრუნვაა(τοὺς λόγους-მცნებანი; αὐτόν-იგი; μονῆν- სავანე). დინამიკა გამოხატულია ბრალდებითი ბრუნვის წინდებულთ(πρὸς αὐτόν-მისა), ხოლო სტატიკა მიცემითი ბრუნვის წინდებულთ(παρ’ αὐτῶ-მის თანა), რომელიც კალკირებულია.

შდრ:.(იოანე 14.2).

ადეშენების სახლი სულისა ჩუენისაჲ და ესრეთ დაემკუდრების ღმერთი შორის ჩუენსა. 1.3

Οἰκοδομεῖται ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτως οἰκεῖ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν.

პასიური ფორმა οἰκοδομεῖται ქართულ თარგმანში ასევეა გადმოსული – ადეშენების. შინაარ-

სობრივი თვალსაზრისით, მთარგმნელისათვის დამკუდრება და დასახლება სინონიმებია(οἰκεῖ - დაემკუდრების). კალკირებულია წინდებულიანი კონსტრუქციაც: ἐν ἡμῖν - შორის ჩუენსა. ზუსტადაა გადმოტანილი დედნისეული მხატვრული სახე - სახლი სულისა ჩუენისაჲ - ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς.

სახლი ღმერთია (უძღები შვილის შინდაბრუნების იგავი, ლუკა,15.), მსგავსება (შექმნა ღმერთმან კაცი ხატად და მსგავსად თვსა, დაბადება, 1.26), მზაობა (ათი ქალწულის იგავი, მათე, 25.1).

ქრისტეანე არს ჭეშმარიტი ტაძარი, ქრისტეს აღსარებითა მართლითა და მუშაკობითა სათნობათაჲთა ადშენებული. 1.1

Χριστιανὸς γὰρ ἔστιν ἀληθινὸς οἶκος Χριστοῦ, δι’ ἔργων ἀγαθῶν καὶ δογμάτων εὐσεβῶν συστημένους.

სპარსული სიტყვა ტაძარი სახლს ნიშნავდა ჯერ კიდევ V საუკუნეში: დაუტევა ტაძარი თვსი და ღმრთის მოშიშებით ეკლესიად შევიდა"(„შუშანიკის წამება“, ქართული პროზა, გვ.8, თბ, 1982). მისი ფარდი ორიგინალში არის οἶκος Χριστοῦ, რაც პირდაპირ ითარგმნება, როგორც „ქრისტეს სახლი“. თარგმანი ზედმიწევნითია.

ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ: დავემკუდრო და ვიქცეოდი მათ შორის, ... , ანუ არა გიცნობიეს თავით თვისით, რამეთუ ქრისტე თქუნ შორის არს. 14

Ἐνοικῆσα γὰρ, φησὶ, καὶ ἐμπεριπατήσω. Εἰ οὐκ ἐγινώσκετε, ὅτι ὁ Χριστὸς οἰκῆ ἐν ἡμῖν.

საღმრთო წერილის სიტყვები ორიგინალში მოცემულია ერთი სიტყვით φησὶ, და ეს ბერძნული ტექსტის ტენდენციაა, ისევე როგორც ქართულის „ვითარცა წერილ არს“, თუმცა ესეც ბერძნული ენის კალკია - γεγραπται. ქართულში არ არის განმარტობი სიტყვა δελῶν (ცხადი, მნიშვნელოვანი). ძველი ბერძნულის დასახლება, დამკვიდრება ზმნა თარგმანში აღიქმება როგორც მყოფობა, ყოფნა - ὁ Χριστὸς οἰκῆ ἐν ἡμῖν-ქრისტე თქუნ შორის არს. პირველი წინადადების პირველი ზმნა ქართულში I სერიის II კავშირებითით არის გადმოცემული, ხოლო ბერძნულში – მომავალი დროით(დავემკუდრო-ἐνοικῆσα), ხოლო მეორე ზმნა – უწყვეტლის ხოლმეობითითა და ასევე მომავალი დროით(ვიქცეოდი-ἐμπεριπατήσω).რაც შეეხება ბოლო ზმნას, I თურმეობითსახლანდელი დრო შეეფარდება(ვიცნობიეს-ἐγινώσκετε).

შდრ.:(პავლე, 2 კორინთ., 13,5 და 6.16)

შინაგან გონებასა კაცისასა არს ქრისტე. 15

Πότερον ἔσω ἔστιν ἐν τῇ διανοίᾳ σου ὁ οἰκοδεσπότης Χριστὸς.

ქართულში გამოყენებულია III პირისაღმი მიმართება(კაცისასა), ბერძნულში – მეორისაღმი(სთს). ბერძნული სიტყვა οἰκοδεσπότης, თავისი ვიწრო მნიშვნელობით, სახლის მმართველს, განმგებელს ნიშნავს, მაგრამ ცხადია, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში იგი ყოველისმპყრობელის მნიშვნელობით იხმარება.

შდრ.:(პავლე,2 კორინთ. 13.5)
მის სულსა შინა მცველ და განმანათლებელი მისი ღმერთი. 16

Ἔστιν ἐν τῇ ψυχῇ σου ὁ φυλάσσων σε καὶ φρονιζῶν θεός.

ბერძნული ენისათვის ასე დამახასიათებელი მიმღეობები ქართულშიც მიმღეობებად წარმოგვიდგება(მცველ - φυλάσσων, განმანათლებელი - φρονιζῶν). ქართულის ეს მონაკვეთი გავრცობილია(მათ სახეთაგან) და ნახმარია მესამე პირის ნაცვალსახელი (მის სულსა შინა, მისი) ბერძნულის მეორე პირის სახაცვლოდ (ἐν τῇ ψυχῇ σου,σε), და ესეც ერთი ტენდენციაა წარმოდგენილი თხზულებისა. ქართულში არ არის

დროის ზმნიზედა τότε. ბერძნულის წინდებუდიანი კონსტრუქცია ქართულში კალკირებულია უკუდებულოთ (έν τη ψυχῇ - სულსა შინა).

ასევე კალკირებულია ორი მიმდებობა (მცველ და განმანათლებელი - φιλᾶσσαν και φρονιζῶν).

ვითარცა მპარავი, შევიდის უკეთური იგი და განკრების სახლი იგი სულისაჲ მის. 1.6
Καὶ οὕτω λοιπὸν καθάπερ κλέπτῃς εἰσελθὼν ὁ ποιητὸς, ... ,σὺ δὲ τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς σου.

ზუსტად არის თარგმნილი სახლი სულისაჲ - τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς σου, აქ ბერძნული ვარიანტი პირდაპირი დამატების ბრუნვით არის გადმოცემული, ასევე ქართულიც, მოგეხსენებათ, ქართულში იგი ორია. უწყვეტლის ხოლმეობითის ზმნა ქართულია დედანში მიმდებობა (შევიდის-εἰσελθὼν).

შდრ.: (ლუკა 12.33; მათე 6.20)
ღმერთშემოსილი კაცი. 2.1
Τὴς ἰερὸς.

აქ, ცხადია, სამოსელის სახე ფიგურირებს. იგი კალკირებული კომპოზიგია ბერძნული სიტყვისა Θεοφόρος, რომელიც, თავის მხრივ, თავისთავში ღმრთისა და ტარება ზმნის(φορεω) შინაარსს მოიცავს.

დაემკვდროს ღმერთი მის თანა. 2.3

οἰκήσῃ ἐν αὐτῷ ὁ Θεός.

I აორისტის ფორმა კავშირებითის კილოთი თარგმანში II კავშირებითის მწკრივითაა გამოხატული (οὐκ ἔστιν ἑκείθεν), ხოლო შეცვლილია წინდებუდიანი კონსტრუქციის შინაარსი - ἐν αὐτῷ უფრო ნიშნავს მასში, და არა მის თანა.

თარგმანი ისევ ზედმიწევნითია.

კაცი ტაძარ სულიერ ღმრთისა იქმნას. 2.4

Ὁ ἀνθρώπος ναὸς ἔμψυχος γενήσεται τοῦ Θεοῦ.

თარგმანი ზმნის დროშიც კი ემთხვევა ორიგინალს. სიტყვა ტაძრის სახელი უკვე აქ არის ნაბეჭდი, რაც მისი საკუთრივი დასახელებაა. აღწერილობითი ფორმა მომავლის დროისა γενήσεται, ისევ II კავშირებითითაა წარმოდგენილი ქართულში – იქმნას. მ მწკრივის ხშირი გამოყენება ტექსტში თხზულების ეგზეგეტიკურ ხასიათს უნდა უკავშირდებოდეს.

შდრ.: (იოანე, 14, 23)

აქუს შინაგან თავსა შორის თვსა მამაჲ ყოვლისა მპყრობელი და მხოლოდშობილი ძე მისი, და მდღელთმოდუარი იგი დიდი, რომელმან განვლნა ცანი, ვითარცა იტყვს მოციქული, და სული იგი ჭეშმარიტებისაჲ. 2.6

Ἐνδὸν γὰρ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν ἀρχιερέα, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἀληθινὸν πῦρ.

ქართულის თავსა შორის თვსას შეესაბამება ბერძნული უკუქცევითი ნაცვალსახელი მიცემით ბრუნვაში წინდებულით - ἐν ἑαυτῷ, და იგი ბერძნული ენის კალკია.

თარგმანი გავრცობილია(რომელმან განვლნა ცანი, ვითარცა იტყვს მოციქული), მაგრამ არ გვხვდება ბერძნული სიტყვა πνεῦμα, რაც ქართულად ცეცხლს ნიშნავს.

შინაგან აქუნ ჭეშმარიტი მსუერპლი – გული წმიდაა და სული მდაბალი და საკურთხეველი ჭეშმარიტებისაჲ, მიმტევებელი ცოდვათაჲ, სულიერი იგი ცრემლი. 2.7

Ἐνδὸν τῆν ἀληθῆν θυσίαν τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμμένον, ἔνδον τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὸ ἱλαστήριον ἁμαρτιῶν τὸ πνευματικὸν δάκρυον.

უმნიშვნელო განსხვავებების მიუხედავად მონაკვეთები იგივეობრივნი არიან. მდაბალს ბერძნულ ვარიანტში გამოხატავს მიმღეობა

συντετριμμένον(συντριβῶ), რაც ტანჯვას, დანგრევას, გატეხვას, განგმირვას გულისხმობს, ანუ, სინანულისაგან დატანჯულ სულს უნდა აღნიშნავდეს. გული წმიდაა ძველბერძნულ დედანში არ არის.

შინაგან აქუნ სასუფეველი ცათაჲ. 2.7

Ἐνδὸν τῆν ἄνω βασιλείαν, καὶ Ἱερουσαλὴμ.

ქართულში არ არის ნახსენები იერუსალიმი. წინდებული წინდებულადვე არის გადმოტანილი თარგმანში: ἐν τὸς ὑμῶν - შინაგან თქვენსა.

მიერთგან სულიერი იგი კაცი სულიერთა თუალითა ხედავენ ყოველსა და სულიერთა შესაწირავთა შესწირავნ. 2.8

Καὶ λοιπὸν, ὡς πνευματικὸς τῶς οὐρανῶν πνευματικὰς θυσίας προσάγει.

ქართულში ჩამატებულია კაცი ... ხედავენ ყოველსა, ხოლო სიტყვა შესწირავნ უფრო საკრალურია და მას დედანში შეესაბამება სიტყვა προσάγει(προσάγω), რაც ბუკვალურად მიტანას, მიძღვნას ნიშნავს. ზმნები ქართულში აწმყო ს ო ლ მ ე ო ბ ი თ ი თ გადმოიცემა(ხედავენ, შესწირავნ).

ხედავენ გუამსა თვსსა ტაძარსა საყოფელ უხილავისა ღმრთისა. 2.11

Ὅραὺν αὐτοῦ τὸν ναὸν, τὸν τοῦ σάματος θυσιαστήριον Θεοῦ ὑπάρχοντα.

წინადადების მეორე ნაწილში განსხვავებული ტექსტია: საყოფელ უხილავისა ღმრთისა - τοῦ σάματος θυσιαστήριον Θεοῦ ὑπάρχοντα. ბერძნული ტექსტი სხეულის ღმრთის სამსხვერპლოზე მიტანას გულისხმობს, რა თქმა უნდა, მისტიკური თვალსაზრისით. სიტყვა გუამი ძველ ქართულში

პიროვნებას, ჰიპოსტასს, პირს აღნიშნავდა, მაგრამ ამ შემთხვევაში ვვარაუდობთ, რომ იგი სხეულს უნდა ნიშნავდეს. ბერძნულ წინადადებას მიმღეობა მართავეს შესაბამისი პირდაპირი ობიექტის ბრალდებითი ბრუნვითა (τὸν ναὸν, τὸν... ὑπάρχοντα) და მისი განსაზღვრებითი ნათესაობითი ბრუნვით (τοῦ σώματος θυσιαστήριον Θεοῦ), ხოლო ქართულში პირიანი ზმნა მართავეს წინადადებას ირიბი ობიექტის მიცემითი ბრუნვითა და მისი განსაზღვრებითი ნათესაობითი ბრუნვით.

შდრ.: (პავლე, კორინთელთა მიმართ, I, 3-4)

არავინ დასდვის ხელი ერქუანსა და მართლუკუნ ხედავენ და წარემართის იგი

სასუფეველსა ცათასა. 3.7
Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ’ ἄρτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ორიგინალის ზმნა მიმღეობით არის მიცემული, ხოლო პირდაპირი ობიექტი, შესაბამისად, ბრალდებითი ბრუნვით (βαλὼν τὴν χεῖρα - დასდვის ჰელი). წარემართის - ამ სიტყვას თავისი პირდაპირი შესატყვისი არ აქვს, იგი მთარგმნელის მოძებნილი შესაბამისია - εὐθετὸς ἐστὶν და უფრო ითარგმნება, თუ ძველი

ქართულის ტერმინით ვიტყვით, როგორც შემძლებელყოფა. ქართულში უგულვებელყოფილია ბერძნულის წინდებულებიანი კონსტრუქციები.

შდრ.: (ლუკა, 9, 62)

უღელი ჩემი ტკბილ არს და ტვრთი ჩემი მცირე. 4.1
Ὁ ζυγὸς μου χρεστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν ἐστιν.

წყალობითა უფლისაჲთა საესე არს ქუეყანაჲ, წრეველ არიან გზანი უფლისანი და მართალნი ვიდოდენ მას შინა, ხოლო უსჯულონი მოუძღურდენ. 4.3

Εὐθεῖαι ὁδοὶ Κυρίου, καὶ δικαιοὶ πορεύσονται ἐν αὐταῖς.

ქართულ მონაკვეთში აღინიშნება ტექსტის მატება.

ნუ შეაწუხებთ სულსა წმიდისა ღმრთისასა, რომლითა აღიბეჭდენით დღედ გამოჯნისა. 4.12

Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέρον ἀπολυτρώσεως.

ბერძნულის წინდებული ქართულში მოქმ. ბრ.-ით არის გადმოცემული (რომლითა - ἐν ᾧ).

I აორისტის ვნებითი გვარის ἐσφραγίσθητε შესაბამისი ვნებითი

გვარის წყვეტილით არის გად-
მოსული ქართულში – აღიბეჭდ-
ენით.

შდრ.: (პაველე, ეფეს., 4,29-30)

**სათნობითა შეამკვენ თავი
თვისი და ეგრეთ მოუჭედინ
დიდებულსა მას ტრაპეზსა.
6.15**

**რამეთუ ძნელ არს, უკუეთუ
ვინმე დაეჩვეოს განრცხად
სამოსლისა სულისასა,
რომელ არნ ჯორცნი, და
კუაღად შებღაღვად, 7.6**
**რამეთუ მრავალგზის განრცხ-
ად და კუაღად შებღაღვად
განცუეთილ ძუელ-ჰყოფს მას
და მერმე, ოდეს დაძუელდის
და დაბერდის, განრცხადცა
ვეღარა ეძლოს. 7.7.**

Χαλεπὸν γὰρ τὸ συνεθίσαι
πλύνειν τὸ ἰμάτιον τοῦ σώ-
ματος, καὶ πάλιν μολύνειν
αὐτό. Τὸ γὰρ πολλακίς
πλυνόμενον καὶ κατατριβό-
μενον, σαθρὸν καὶ ἀχρηστον
γίνεται, καὶ λοιπὸν γηράσων
καὶ παλαιωθῆν, οὐδὲ πλυσθῆναι
δύναται.

თარგმანში არის სამოსე-
ლი სულისა, ორიგინალში კი
- სამოსელი ჯორცისა(τὸ ἰ-
μάτιον τοῦ σώματος). ბერძნუ-
ლი ენის ინფინიტივი συνεθί-
σαι ქართულში დამოკიდებუ-
ლი წინადადების ზმნით არის

მოწოდებული(დაეჩვეოს) და
შემდეგ მოსდევს მას ისევ
ინფინიტივი πλύνειν , რაც
საწყისია ქართულშიც, ვი-
თარებითის ბრუნვის ფორმით
– განრცხად, ასევეა საწყისი
μολύνειν - შებღაღვად.

მეორე მონაკვეთში
ბერძნულის ბრადებითი
ბრუნვის მიმდებარე ქართულ-
ში საწყისია(πλυνόμενον -გან-
რცხად). კალკირებულია გან-
რცხადცა ვეღარა ეძლოს -
οὐδὲ πλυσθῆναι δύναται.
ქართულ? მონაკვეთში
ლექსიკური ერთეულების
სინტაქსური ფუნქცია შეცვ-
ლილია.

შდრ.: (ფსალმ., 4,9)

**ნეტარ არს კაცი, რომელი
განსწავლო შენ, უფალო,
რამეთუ ვითარცა წურთინ
მამად შეიღსა. 8.1**

**ანუ გარემიქცევითა პირისა
მისისაფთა და რისხვითა, ვი-
თარცა ჰრისხავნ მეფე მტერ-
თა. 8.2**

ἢ κατὰ ἀποστροφῆν, ὡς βασιλεὺς
πρὸς ἐχθρὸν.

თარგმანში ისევ აღინიშნება
ტექსტის მატება. ბერძნული ენი-
სათვის დამახასიათებელი უზმ-
ნო წინადადებები ქართულში,
ბუნებრივია, ზმნებითაა გადმო-
სული. სხვადასხვაა წინადადე-
ბების სინტაქსური აგებულება
ორივე ენის ვარიანტში.

განსაცდელისა მის მიერ მოვიდის მეცნიერებად, ვითარცა შეემთხვა ნაბუქოდონოსორს და მანასეს, ვითარცა წერილ არს: ჭიმითა და აღვრითა ქცევად დაწუნი მათნი, რომელნი შენ არა მოგეახლენ. . 8.11

Καὶ διὰ τῶν πειρασμῶν ἔρχεται εἰς ἐπίγνωσιν, ὡσπερ ἔπαθεν ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ ὁ Μανασσῆς. Ἐν κημῶ, φησὶ, καὶ χαλιμῶ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀγξιας τῶν μὴ ἐγγυζόντων πρὸς σέ.

ისევ უგულვებელყოფილია წინდებულებიანი ფორმა (εἰς ἐπίγνωσιν-მეცნიერებად, ἐν κημῶ, καὶ χαλιμῶ - ჭიმითა და აღვრითა), არც მიმღეობური კონსტრუქციაა შენარჩუნებული(ἐγγυζόντων-მოგეახლენ).

შდრ.: ფსალმუნი(4.9).

განიხეთქოს მეფობაჲ შენი ჳელთაგან შენთა და მივსცე მონასა შენსა. 9.4
Διαρρήσων διαρρήξω τὴν βασιλειᾶν ἐκ χειρὸς σου, καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου.

ბერძნულში განიხეთქოს ორმაგი აღნიშვნაა - διαρρήσων διαρρήξω. ქართულში იგი ვნებითი გვარისაა, ხოლო ბერძნულში მოცემულია მიმღეობითა და მოქმედებითი გვარის მომავალი დროის I პირით. ἐνετειλάμην (εἰ-τελλω) დავალებას, ბრძანებას ნიშნავს, ქართულში კი გად-

მოცემულია ზმნით - გამცენ. მთელი მონაკვეთი კალკირებულია.

შდრ.:(მესამე მეფეთა,11.11-12)

იუნჯებ თავისა შენისა რისხვასა დღესა მას რისხვისასა. 9.7

Θεσαυρίσεις σεαυτῶ ὀργὴν ἐν ἡμέρα ὀργῆς.

ἀμαρτανόητον ქართულში გადმოტანილია, როგორც შეუნანებელი. სიფიცხლე, ბერძნულში σκληρότητα(σκληρυνω), უფრო ულმობელობას, სისასტიკეს ნიშნავს, ზუსტი შინაარსობრივი და გრამტიკული თარგმანია იუნჯებ - θησαυρίσεις, და შეგროვებას გულისხმობს, ასევე ზუსტია მიავსოს შესაბამისად ἀποδώσει, და მიცემას ნიშნავს.

შდრ.: პავლე, რომ., 2,5-6.

ვითარცა თივაჲ მსთუად განკმეს, და ვითარცა მხალი მწუანვილისაჲ ადრე წარკდეს. 9.9

Ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανοῦσονται.

თარგმანი კვლავ გავრცობილია.

შდრ.:(მათე, 6.30); ფსალმ.(36,2)

რომელი გლახაკთა მიეცეს ჳელითა შენითა, ღმრთისა თანა დამარხულ არს. 9.13.

უწყითმცა, ცოდვათა ჩუენთათუხს მივეცემით ჳელთა მტერთა ჩუენთასა სამართლ-

ითა მით სასჯელითა ღმრ-
თისათა. 14.5

διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν παραδι-
δόμεθα πολλάκις, ὡς εἶπεται, εἰς
χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων, κατὰ
δικαίαν κρίσιν Θεοῦ.

საშუალ-ვნებითი გვარის παρα-
დიდόμεθα, ამავე გვართვე არის
გადმოსული ქართულში – მივე-
ცემით. πολλάκις სიტყვა, რაც ნი-
შნავს ხშირად, თარგმანში არ
არის. ცოდნა(უწყითმცა) ზმნის
ფარდი დედანში არის ὡς εἶπεται,
და ითარგმნება – როგორც ითქვა,
გულისხმობს საღვთო წერილს.
თარგმანი ზუსტია.

**გარემივაქციე პირი ჩემი
მათგან და მივსცენ იგინი
ჭველთა მტერთა მათათასა.**
14.9

Ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπόν μου
ἀπ’ αὐτῶν, καὶ παρέδωκα αὐτοὺς
εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῶν.

თარგმანი იგივეობრივია. I
აორისტის მხოლოდობითი რიცხვის
I პირი წყვეტილითვეა გად-
მ ო ც ე მ უ ლ ი
ქართულშიც(ἀπέστρεψα -
გარემივაქციე). ἐν μαχαίρα
ბუკვალურად ნიშნავს მახვილ-
ში, მაგრამ, რა თქმა უნდა, მთარგ-
მნელი ქართულისათვის
ლოგიკურ ფორმას არჩევს და
იგი მოწოდებულია უბრალო
დამატებად მოქმედებით ბრუნ-
ვაში.

**ჭველთა შინა ზრახვისა
მისისათა. 14.11**

Ἐν χεῖρὶ διαβόλου αὐτοῦ.
თარგმანი იდენტურია ორიგი-
ნალისა. იგი ბერძნულის ქართუ-
ლი ფრაზეოლოგიური კალკია.

**შთავრდომილ არს ცთო-
მათა და უმეცრებათა შინა.**
16.4

სიტყვა შთავრდომილ, ჩვე-
ნი აზრით, ბერძნული ენის კალ-
კი უნდა იყოს.

ტვრთმძიმენი განვიდეთ.
16.14

უადრესად მეტყველი სიმ-
ბოლოა და ცოდვილი სულის
სხვა განზომილებაში გადასე-
ლაზე გველაპარაკება.

**ცეცხლი იგი წმიდათა საიდ-
უმლოთაჲ, შეიწუების და
დაისჯების ცოდვილი სული.**
16.14

**ვიდრება სავაჭროჲ დგას და
სასყიდელი სინანულისაჲ და
კეთილთა საქმეთაჲ
უეჭუელად მიეცემის ვიდრე
ორთა მწულილთამდე, ვი-
თარცა ქურივისა მის და ვი-
დრე სასუმელისა ერთისა
გრილისა წყლამდე, რომლისა
სასყიდელი არა წარწყმდეს.**
16.2

ამ მონაკვეთის არქეტიპი სახ-
არებისეული ორი იგავია –
ქურივისა, რომელმაც გულით
შესწირა ორი მწულილი(ლუკა,

2.21) და ლაზარესა და მდიდრის(ლუკა, 19-31) იგავი.

ამასვე სოფელსა განაბნოს ყოველი ტვრთი ცოდვათა თუსთაჲ, და განიწმიდოს თავი თუსი ყოველისაგან ბილწებისა სულისა და კორცთაჲსა, და მოიგოს საგზალი კეთილი, საუკუნოჲსა გზისათუს განემზადოს და არა შეძრწუნდეს. 16.22

ამ რამდენიმე სტრიქონში რამდენიმე მეტად ღრმა სიმბოლოა – ტვრთი ცოდვათაჲ, თავისი თავის განწმედა, საგზალი კეთილი, საუკუნო გზა.

გან-თუ-იძარცოს სამოსელი ესე კორცთაჲ ამათ მოკუდავთაჲ, ... , არავე შიშველი იპოს, არამედ შეიმოსოს სამკაული იგი ცხორებისაჲ. 16.23

ეს ნაწილი თხზულებისა პირდაპირ უკავშირდება სახარებისეულ უძღვები შვილის შინდაბრუნების იგავს: გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეკმოსეთ მას.(ლუკა, 15.22) – შეიმოსოს სამკაული იგი ცხორებისაჲ. გარდა ამისა, იგი შეიძლება იყოს ალუზია „აბო ტფილელის წამებიდან“: „განვიძარცო შიში ხორცთა ამათ ჩემთაჲ, რომელნი სამოსელ არიან სულისა ჩემისა“(ქართული პროზა, გვ.136, თბ, 1982).

მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ. 16.26

ასევე სიტყვა მოსლვაჲ ბერძნული კალკი უნდა იყოს.

როგორც ვხედავთ, თხზულების სახისმეტყველება ეგზეგეტიკური თხზულებისათვის დამახასიათებლად სტანდარტულია. ეს არის საღვთო წერილიდან პირდაპირ ციტირებული და პერიფრაზირებული სახეები, რომლებიც ხშირად მთელ ფრაზასაც მოიცავენ და ახალი ემოციით იკითხებიან.

რაც შეეხება თარგმნის სპეციფიკას, ვხედავთ, რომ თარგმანი იდენტურია დედნისა, და ამის თქმა მთელ თხზულებასთან მიმართებაში უფრო დაბეჯითებით შეიძლება. მთარგმნელი ცდილობს ბერძნული ენისათვის დამახასიათებელი მიმღეობური და ინფინიტიური, ასევე წინდებულებიანი კონსტრუქციები ასევე გადმოიტანოს, რამდენადაც კი ამის შესაძლებლობას ქართული ენის თავისებურებები აძლევს, მაგრამ თითქმის ყოველთვის ბერძნულის უზმნო წინადადება ქართულში ზმნის პირიანი ფორმით არის გადმოცემული. თხზულება არის სინთეზი დედანსა და მხატვრულ თარგმანს შორის ეკვივალენტურობის ორი, ფორმალურ-

სტრუქტურული და დინამიკური, მოდულაციურ-ადაპტური ტიპისა. მართალია, გვხვდება ბევრი მონაკვეთი თარგმანისა, რომლის ბერძნული დედანი არ არის(ან ჩვენს ხელთ არ არის), მაგრამ რაც არის, იმის მიხედვით ჩვენ ვასკვნით, რომ მთარგმნელი ეფრემ მცირის ელინოფილური სკოლის ტრადიციების გამგრძელებელი უნდა იყოს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბეზარაშვილი ქ., რიტორიკისა და თარგმანის თეორია და პრაქტიკა გრიგოლ დვთისმეტყველის თხზულებათა ქართული თარგმანების მიხედვით, თბ, 2004

Библиотека Отцов и Учителей Церквию Преподобный Анастасий Синаитю Избранные Творенияю М 2003

დანელია კ., მხატვრული ენისა და სტილის ზოგიერთი საკითხი ბიბლიურ წიგნთა ძველი ქართული თარგმანის მიხედვით, ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, 25,თბ, 1984

დანელია კ., ქართული სამწერლო ენის ისტორიის საკითხები, თბილისის

უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ, 1983

– „...“, 1958

კვაჭანტირაძე მ., სემიოტიკა, II, თბ, 2007>

კვაჭაძე ლ., თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბ, 2006 Minge 89, 329-344

სარჯველაძე ზ., ძველი ქართული ენა, გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“, თბ, 2004 ურუშაძე აკ., ძველი ბერძნული ენა, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა,თბ, 1969

ქართული პრიზა, I, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბ, 1982 ხელნაწერი A-128,827r-838v, ტ. I2, თბ, მეცნიერება, 1976

მზიური ფერის შინაობის- სათვის

ამ წერილზე მუშაობისას ვფიქრობდით, რომ ჩვენ შეიძლება არ გვცოდნოდა ადამიანთა ხასიათის კარგი და ცუდი თვისებების, მათი ჭეშმარიტ ბუნების, იმპულსების, ფიქრებისა და იდეების კონტროლის უნარის შესახებ, მაგრამ ამის გამო ნუ შემოთვლით, რადგანაც ჩვენს ირგვლივ ძალიან ახლოს, ან თუნდაც ძალიან შორს არსებობს ბუნების ფერთა სამყარო, რომელიც ადამიანთა ქცევაზე მოქმედებს, უქმნის განწყობას, მართავს მათ გრძნობებს, სურვილებს, აწვდის იდეებსა და შეხედულებებს და ეხმარება ბუნების სილამაზის აღქმაში.

ფერს, როგორც განსაკუთრებული ფენომენს, ადამიანთა ყოფაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. ზოგს მასზე ფსიქოლოგიური დამოკიდებულებაც კი გააჩნია და ფიქრობს, რომ ესა თუ ის ფერი, მის წარმატება-წარუმატებლობაზე მოქმედებს.

ყოველი ფერი საკრალური საიდუმლოს მატარებელია. საუკუნეების მანძილზე ფერები ადამიანის შინაგან განცდაში უფრო არსებობდნენ, ვიდრე ემპირიკაში. ჯერ კიდევ ანტიკურ ეპოქაში პლატონი „ნადიმში“ ფერს აღწერს, როგორც ფორმას, რომელიც თანაფარდია შეხედულებისა და გრძნობისა. გარდა იმისა, რომ ყოველი ფერი იწვევს გრძნობად-კონკრეტულ განცდას, ამავდროულად უმაღლესი სიმბოლოს მატარებელია. გოეთეს თეორიის მიხედვით კი, ფერი არის არა მხოლოდ სქემატური სიმბოლო ალმნიშვნელი,

არამედ რაციონალური სისტემის სფეროდან მომდინარე. მიუხედავად იმისა, რომ ფერი აბსტრაქტული მცნებაა და მას არ გააჩნია საგნის არც ერთი თვისება, ცივი, თბილი და ა.შ. სინამდვილეში სულ სხვა რეალობასთან გვაქვს საქმე. არსებობს ფერების ფსიქოლოგიური ზეგავლენა მათი „სიცივისა“ და „სითბოს“ მიხედვით როგორც ერთი მხრივ განსაკუთრებულად დამახასიათებელი შავი ტონების მძლავრობა, ხოლო მეორე მხრივ „ნათელი პალიტრა“ ანუ „მზიური ფერები“. ჩვენი კვლევის საგანს ამჯერად ეს უკანასკნელი წარმოადგენს. ფერი, რომლითაც ნათელი პალიტრა ყველაზე სახიერად გამოისახება, არის ყვითელი, რომელიც ამავდროს მზის ფერია. მზე სინათლის წყაროა, ძველევკიპტურ მითოლოგიაში „რას“ სახელწოდებით ღმერთის მნიშვნელობას გამოსახავს. მზე სიცოცხლის სათავეა. ამდენად ყვითელი სიცოცხლის ფერი არის, მითოლოგიური წარმოდგენების ანალოგიას გვიდასტურებს ბიბლია. (თავი 1-3; 1-9;) „თქვა ღმერთმა იყოს ნათელი! და იქმნა ნათელი! დაინახა ღმერთმა, რომ ნათელი კარგი იყო და გაჰყო ღმერთმა ნათელი და ბნელი.“ ე.ი. ნათელი მზიური ყვითელი ფერი სიცოცხლის იმპულსის მატარებელი ფერია. ძველ ეგვიპტურ მითოლოგიაში ყვითელი ფერი იყო სინათლის სიმბოლო. შემეცნების ფორმის უმაღლესი გამოხატულება. ეგვიპტელი მხატვარი გვევლინება როგორც ქურუმი, მიღმიერ სამყაროდან მფარველ ძალთა

გამომხმობელი. ეგვიპტელთა რწმენით, დედამიწაზე არსებობის დანიშნულების შეცნობის შემდეგ ფარაონის სული პირამიდების საფეხურის გავლით უერთდება „რას“ ანუ მზის სულს. დიდი ფარაონის, ეხნატონის პერიოდში ფერწერის განვითარებამ ყვითელ ფერს მიანიჭა არა მარტო სიმბოლური მნიშვნელობა, არამედ სინამდვილის ამსახველ ფერად აქცია.

ტიბეტურ მითოლოგიაში ყვითელი ფერი თეთრ ფერთან ერთად აღნიშნავს ამაღლებულ ზე განწყობას.

ძველი ბერძნებისთვის სამყარო იყო ცეცხლოვანი ფერებისაგან შემდგარი. ყვითელი ფერი მათთვის მანათობელი სინარულის გამოხატულება იყო.

ბევრი მხატვარი შინაგანად ებრძოდა ყვითელ ფერს, თუმცა ყოველთვის ხაზს უსვამდნენ მის სირთულეს. მაგალითისათვის იტალიური მაღალი აღორძინების მხატვარი ტიციანი იკმარებდა. პიკასო ყვითელი ფერის უფლებას ისე იცავდა, როგორც ადამიანის უფლებას. არც ერთ ფერს არ გამოუწვევია იმდენი დავა, რამდენიც ყვითელ ფერს. ანდრი შევერელის თეორიის მიხედვით – ამ ფერს მიენიჭა სინათლის ფუნქცია. მისით ხდება უსახური, ქაოსური სინამდვილის გასულიერება. ის „დესტრუქციულ ქაოსს აქცევს კოსმიურ წესრიგად.“

ყვითელი ფერის უმთავრესი თვისებაა, რომ ის არ უნდა იყოს ჩაკეტილი. მას ეშინია იზოლირების და უყვარს შიგნით თავის გულში ჰქონდეს მომწვანო – მონარინჯისფერო ნათება და გარეთ ასხივებდეს. ამ ფერს მხოლოდ მაშინ

შეუძლია ატაროს თავის ყვითლობა, როცა ასხივებს, იხარჯება და თავის სხივოსნობის ენერგიას გარეთ აფრქვევს. ანუ როცა ყვითელს „უხარია.“ როცა ყვითელი იკეტება - კვდება. ძნელია მისი დაფიქსირება სივრცეზე, რადგან ის რთული დასაჭერი ფერია. თუ გვსურს გაანათოს ყვითელმა, გარშემო უნდა მივუღავოთ იისფერი. მაშინ მიიღწევა მისი მაქსიმალური სიკაშკაშე. ყვითელი ფერის ბუნება ლურჯ ცაზე გაფრქვევია. მხატვარმა რომ ის სიბრტყეზე დააღავოს, უდიდესი ოსტატობა არის საჭირო. რათა არ გაურიოს მწვანე. ამ ფერთან შერევით ყვითელი ფერი წახდება. წმინდა სახით ყვითელი ფერი მხოლოდ მზეშია. ის როგორც მგრძობიარე ფერი, განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას იჩენს სხვა ფერებთან ურთიერთობისას. ის იმდენად აქტიური არ არის, რომ რომელიმე ფერი დააზიანოს, არამედ თავად ზიანდება.

ცნობილი სამხრეთამერიკელი მხატვარი ნიშიზავა მიიჩნევს, რომ „ამ უცნაური თვისების გამო ის ჩამოჰგავს კეთილშობილ სულს.“ თუ ყვითელი ცუდად შეეხო წითელს, დაზიანდება. იასამნისფერთან შეხებისას ქმნის სრულ ტალახს. ყვითელი ფერის ფუნქციის გამოცვლა ნიშნავს, მისი არსის დაკარგვას. XX საუკუნის ერთ-ერთი დიდი მხატვარი ხუან მირო წერს: „თუ გრძობადია განათება, ყვითელია, თუ ვერ გრძობს თავისთავს და ანათებს თეთრი.“

1966 წელს ისააკ ნიუტონმა სპექტრად დაშალა მზის სინათლე. XX საუკუნე

იყო მზის სპექტრის შემდგომი განვითარების მნიშვნელოვანი ეტაპი. სწორედ მაშინ გახდა შესაძლებელი მზის სპექტრში შთანთქმის ფრაუნჰოფერის ხაზების აღმოჩენა და შესწავლა. სპექტრის არსს ჯერ კიდევ უძველეს ხანაში იკვლევდნენ ქალღველები და ბაბილონელები. ყვითელი ფერი სპექტრში დევს შუა ადგილას. სპექტრი იწყება ულტრაიისფერით და მთავრდება ინფრაწითელით. ყვითელს გვერდით მოჰყვება თვალისთვის კარგად აღსაქმელი მომწვანო და ცისფერი. სპექტრის ძირითადი ფერებია: ყვითელი, ლურჯი და წითელი. დანარჩენი ამ ფერთა ვარიაცებია. შვიდი ფერის დალაგებით ცისარტყელა გამოსახავს ფერს, რომელიც მიიღება მზის სხივის წვიმის წვეთში გარდატეხის შედეგად.

გოეთეს თეორიის მიხედვით აქ ფერები ერთმანეთს ეხმარებიან, ეკონტრასტებიან და გაძლიერებას აღწევენ. ჩამოყალიბდა დამატებითი ტონის ცნება. ყვითელისა და წითელის შეზავებით ვიღებთ ნარინჯისფერს. ხოლო ლურჯისა და ყვითელის - მწვანეს. წითელი და ლურჯი ქმნის იისფერს. სწორედ ამგვარი სპექტრალური დაშლის პრინციპზე ააწყვეს იმპრესიონისტებმა (პისარომ, მონემ, სიორამ) თავიანთი შემოქმედება.

ფერწერის ძირითადი კანონების შესწავლის საქმეში უდიდესი შრომა გასწია ეჟენ დელაკრუამ. სპექტრალური ფერის განვითარების საიდუმლოება მან ყვითელ ფერთან მიმართებაში განიხილა. ის მიიჩნევდა, რომ

მზის შუქის ტონალობის შესაბამისი ჟღერადობა რომ გვექონდეს, უნდა გამოვიყენოთ ყვითელი ფერი. კლასიციზმის „მამად“ აღიარებული ნიკოლა პუსენი თამამად იყენებდა ტონის ნიუანსებს და წითელ-ყვითელ კოლორიტს. ბალზაკმა სწორედ პუსენის ფერწერაზე დაკვირვებით აღმოაჩინა „ვოლიერების სისტემა“ ანუ სინათლის ძალის ინტენსიურობის მიხედვით, ფერის, მისი ანარეკლებისა და ძირითადი ფერადოვანი აკორდის ტონის ნიუანსირების თავისებურებანი, რომელიც შემდგომ შეისწავლეს და განავითარეს: ვატომ, შარდენმა, დელაკრუამ, კორომ.

წმინდა ყვითელი ფერის აღსაქმელად იმპრესიონისტებმა დაძლიეს სალონური აკადემიზმი, დატოვეს სახელოსნო და გავიდნენ ღია ცის ქვეშ, პლანერზე სამუშაოდ, საკუთარი მხატვრული მოთხოვნების შესაბამისად და მეცნიერული აღმოჩენებისათვის. დაიწყეს დაკვირვება მზიური სინათლის რეფლექსების ურთიერთ მოქმედებაზე, ისინი აკვირდებოდნენ სინათლისა და ატმოსფეროს მოვლენებს, არა მხოლოდ სუბიექტური ფორმისათვის, არამედ ბუნების შინაარსიანი და მოძრავი სახის შესაქმნელად. მათ შემოქმედებაში მზიურ ფერწერას ყვითელი აძლევს, არამიწიერ, საკრალურ იდუმალებას, რომელიც ფერთა გამასთან ზუსტი ტონიერებით იძლევა ფერთა პოეზიის განცდას. თითქოს ხაზები კარგავენ დანიშნულებას და ფერი იკავებს მის ადგილს. ყვითელი ფერი თითქოს ათავისუფლებს საგანს ერთი განზომილებისაგან და

შეაქვს მასში ზეალმატებული თავისუფლება. მხატვარი უნდა გრძნობდეს რომ ყვითელ ფერს არ წაართვას ტერიტორია, როგორც მზეს არა აქვს საზღვარი და ლოკალურ წრეში ვერ მოაქცევასეა ყვითელიც. რადგან ყვითელი ეგვიპტური ღმერთის „რას“ სიმბოლოა – მიჩნეულია, რომ ის არის სისავსის, სრულყოფილებისა და სიმწიფის სიმბოლო. რულოლფ შტაინერი ყვითელ ფერთან მიმართებაში ნაშრომში – „პიროვნულის სამი ასპექტი“ წერს: „ძლიერ პიროვნებებს მკვეთრად ყვითელი, ელვარე აურა ახასიათებთ.“

ვან გოგმა ყველაზე მისტიკურად იგრძნო ყვითელი ფერის არსი. რის შესახებ უამრავი გამოკვლევა არსებობს, ამიტომ საგანგებოდ აღარ შევეხებით. ფერწერულ ტილოზე „საბილიარდო.“ ის ღამესაც ყვითელი, მზიური ფერით გადმოგვცემს. აქ სავსებით შესაძლებელია რუსთაველის საკრალურ მეტაფორასთან „მზიან ღამესთან“ პარალელის გაკლება. ანუ ორი შემოქმედი დამოუკიდებლად ქვეცნობიერზე გავლით როგორ მიდის მზიური ფერის ერთიადიმავე რაკურსით ხედვამდე.

გოგენი ყვითელი ფერის ფუნქციას ყავისფერში თეთრი ფერის შეტანით აღწევდა.

ემილ ზოლას რომანის „შემოქმედებას“ მთავარი პერსონაჟი მხატვარი კლოდი – ყვითელ ფერთან დაკავშირებით ამბობს: „ხელოვნებას სჭირდება მზე, ჰაერი, ნათელი - ახალგაზრდა ფერწერა.“ იმპრესიონისტების აზრით ყვითელი ფერით ხდება მატერიის გასულღებულება, ხოლო მზე თავად არის უზე-

ნაესი მხატვარი, სინათლის წარმომქმნელი დიდოსტატი. სიცოცხლის დინამიკის ავტორი. მზე მუდამ წმინდა ყვითლით აღიქმება.

ნორვეგიული დრამატურგის იბსენის დრამა „მოჩვენებაში“ , ახალგაზრდა მხატვარი რომლის ფერწერის უმთავრესი ფერი ყვითელია, ამბობს: „ჩემს ნახატებში არის მზე, სადღესასწაულო განწყობა ადამიანთა ბედნიერი, მოციმციმე სახეები.“ აქვე უნდა გავიხსენოთ კურბეს სიტყვები: „მე ჩემს სურათებში ვმოქმედებ ისე, როგორც მზე ბუნებაში.“

უარყოფითისა და დადებითის, ბოროტისა და კეთილის, სიკვდილისა და სიცოცხლის ბრძოლაში მაინც უფლის კოსმიური ნათელი იმარჯვებს, როგორც უსახურ ყოფაზე ზეალმატებულია მხატვრის ფერადოვანი გამოთმოტანილი იდუმალი ფერწერული პოეზია.

პროფ. ლელა აფციაური
ი. ჭავჭავაძის სახ. უნივერსიტეტი
Email: lelka-64@mail.ru
ტელ: 8(77)443131